VANAT
AI
ASCUN
SE

Ce Nu Ştii Despre

Violenta Domestică >
Te Poate Ucide

RACHEL LOUISE SNYDER

NEMIRA

VANATAI ASCUNS E

Ce Nu Ştii Despre Violenta Domestică

y

Te Poate Ucide

RACHEL LOUISE SNYDER

Traducere din limba engleza de KALUCA PANTILIMON

NEMIRA

Pentru Barbara J. Snyder

PREFAŢĂ

Conduc maşina închiriată dinspre centrul oraşului Billings către o casă cu patru etaje, aflată departe, în afara oraşului, cocoţată pe un deal, de unde bărbatul dinăuntru poate vedea tot ce vine spre el. Punct de observaţie amănunţită a universului din jur: munţi, câmpii, trasee către orice zonă din Montana şi mai departe. Omul pe care am venit să-l întâlnesc mă evită de mult timp. Evitare pasivă. Am venit în Billings de acasă, din Washington, D.C., şi am vorbit cu fiicele lui, cu fosta lui soţie, cu cei care au lucrat la caz. M-am întors din nou. De acum cunosc oraşul. Pe câţiva oameni din poliţie, pe câţiva dintre procurori, avocaţi, angajaţi ai hotelului; îl cunosc chiar şi pe tipograful a cărui soţie a deschis în subsolul casei un muzeu dedicat femeilor.

Acum, în sfârşit, la a treia mea vizită aici, a fost de acord să ne întâlnim.

Discut cu o mulţime de oameni care nu vor să discute cu mine. Oameni care şi-au omorât familiile, oameni care au fost pe punctul de a fi ucişi, oamenii care i-au arestat pe criminali, oameni care au locuit cu oameni care aproape i-au ucis. Oamenii ca Paul Monson nu sunt niciodată prea dornici să vorbească, nu sunt prea dornici să povestească despre dimensiunile uriaşe ale pierderii lor, pentru că ceea ce au pierdut le depăşeşte limitele imaginaţiei.

Când am ajuns, am auzit târşâit de picioare în spatele uşii şi, pentru o clipă, m- am gândit că Paul nu va mai răspunde, că s- a răzgândit în legătură cu interviul. Eram în Billings de câteva zile deja; ştia că voi veni. Am petrecut multe ore cu fosta lui soţie, Sally Sjaastad, care nu l-a putut

convinge din prima să accepte întâlnirea cu mine. Nici a doua şi nici a treia oară. Sinceră să fiu, sunt surprinsă că a acceptat până la urmă. Uşa de la intrare, gri şi fără geamuri, e lovită de sus până jos.

în cele din urmă, deschide. Paul aproape că nu se uită la mine. E adus de spate, are părul cărunt şi un început de chelie, faţa plecată. Arată exact de vârsta pe care o are: şaizeci şi ceva de ani. Deschide uşa mai larg şi, fără să mă privească, îmi face semn să intru. Poartă o cămaşă albastră, cu nasturi şi jeanşi. Are fălcile încleştate.

Casa pe care Paul a construit-o singur are aerul unei locuinţe în care abia s-a mutat cineva. Nu sunt prea multe decoraţiuni şi în colţuri se află diverse cutii de carton. Un telescop îndreptat spre podea parcă tocmai şi-a abandonat misiunea. Munţii domină peisajul de dincolo de ferestre.

Paul este rezervat, tăcut, meticulos. Ne-am aşezat la masa din camera de zi, pe care zac mormane de hârtii, iar el îşi plimbă degetele peste marginile ei netede, apoi îşi priveşte mâinile. Fac un comentariu inspirat despre maşina mea închiriată, ceea ce pune conversaţia pe un făgaş sigur.

Tata m-a învăţat câte ceva despre maşini: cum să schimb cauciucurile şi uleiul, cum să măsor fluidele de la motor sau cum să schimb filtrele de aer. Mecanica unui piston. Lucruri de bază, dar suficiente. Paul este un soi de inginer - tehnician de proiectare electrică -, aşa că maşinile sunt un subiect comod pentru el. Familiaritatea mecanismelor. O ecuaţie simplă şi uşor de rezolvat: cablurile conduc scânteia electrică de la bujii către motor, care, astfel, se aprinde şi porneşte. Sunt un mister uşor de anticipat şi de

reparat, dacă ceva se strică, îl las să vorbească. îmi povesteşte că el le-a cumpărat fetelor primele maşini. Pentru Alyssa, o Honda Civic. Pentru Michelle, un Subaru alb. Melanie „mânca maşinile pe pâine“, aşa că ei i-a cumpărat mai multe. Ştie că ne învârtim încă în jurul subiectului pentru care am bătut atâta drum, aşa că tensiunea se simte în cameră, densă ca o pâclă.

Şi lui Rocky îi plăceau maşinile. Paul îşi aminteşte prima maşină a lui Rocky, o chestie mică, verde. Probabil un Opel. Rocky a fost ginerele lui Paul, căsătorit cu Michelle, fiica lui mijlocie.

- Primul lucru pe care mi-l amintesc despre el este cum parca pe trotuarul din faţa casei, spune Paul, când venea s-o vadă pe Michelle.

întâi maşina, abia apoi omul care o conducea. Mai târziu, Paul a avut impresia că Rocky îşi petrece jumătate din viaţă

meşterind la un Mustang.

- Avea unul pe care îl construia şi încă unul, numai piese dezmembrate, povesteşte Paul. Asta era pasiunea lui şi îmi dădea impresia că-şi petrece cea mai mare parte a timpului de unul singur, în garaj.

Paul spune că el şi Rocky nu au avut niciodată genul de relaţie care se leagă între un socru şi ginerele lui. Michelle şi Rocky au fost împreună aproape zece ani, dar Paul îşi aminteşte o singură conversaţie pe care a avut-o cu Rocky, despre Mustang- ul ăla. Rocky i-a cerut sfatul în legătură cu vopseaua.

- Albul e singura cale de urmat, dacă nu prea ştii ce faci, spune Paul.

Este cea mai iertătoare dintre culori. Poţi s-o dai în bară cu albul, dar rezultatul va fi oricum decent.

- Albul e alb; e o culoare în sine, spune Paul.

în noiembrie 2011, Rocky Mosure a cumpărat un pistol de pe *Thrifty Nickel,* ziarul care vinde bunuri pe categorii, de unde poţi cumpăra orice, de la un dihor sau un tractor până la un pian. Apoi a mers acasă, unde Michelle tocmai le dăduse copiilor de mâncare pentru cină. Un vecin l- a văzut pe Rocky pândind la fereastră. La câtva timp după, unul câte unul, i-a împuşcat. Michelle, Kristy, Kyle. Apoi s-a împuşcat şi el.

A fost un caz care a şocat întregul stat. Michelle era tânără, avea douăzeci şi trei de ani, iar copiii ei, şase şi, respectiv, şapte. în clasa întâi şi a doua. învăţau să citească. Desenau oameni din linii şi copaci de acadele. Paul l-a găsit pe Kyle prăbuşit pe scări, pe Rocky stând la baza lor, cu faţa schimonosită şi mâzgălit pe braţe cu ceva ce părea a fi Magic Marker. Maşina lui Michelle era acolo, iar pentru

câteva minute, Paul a crezut că poate era în viaţă. A fugit spre curte, apoi spre garaj. A văzut Mustang-urile lui Rocky. O pungă cu înregistrări de familie. Apoi a venit poliţia. Apoi au găsit-o pe Michelle.

Am ajuns la casa lui Paul Monson aşa cum ajung majoritatea jurnaliştilor la poveştile lor importante: prin nişte serii încâlcite de oameni şi geografii şi ani de cercetare. în vara anului 2010, stăteam pe aleea din faţa casei prietenului meu Andre Dubus din New England, când sora lui, Suzanne, a apărut cu maşina. Ea şi restul familiei se pregăteau să plece în vacanţă. Următoarele ore aveau să-mi marcheze un deceniu din viaţă.

Cu mai puţin de un an în urmă, tocmai mă întorsesem în State, după ce trăisem şi călătorisem în străinătate, cu pauze - cel mai recent în Cambodgia, unde petrecusem şase ani. Reacomodarea era

dificilă. Mergeam la întâlniri la facultate, la universitatea unde abia devenisem asistentă universitară, simulând cunoaşterea în materie de birocraţie şi pedagogie, care-mi păreau o limbă străină. Pe parcursul şederii mele în Cambodgia, scrisesem despre violurile în grup şi despre societatea post-genocid, despre sărăcie şi drepturile muncitorilor, poveşti care păreau că vorbesc în mod palpabil despre supravieţuire, într-o manieră nouă pentru mine. Conversaţiile noastre la cinele de expaţi în Phnom-Penh se învârteau în jurul tribunalului pentru crime de război[1], traficului de carne vie, violenţei continue, corupţiei politice. Odată, când îmi plimbam câinele printr-un parc, un şofer de moto- taxi, care mă ştia din cartier, a accelerat pe lângă mine, m-a aruncat pe locul din spatele lui, aşezându-mi câinele în poală, şi s-a

îndepărtat rapid de parcul Hun Sen. Un om fusese împuşcat cu câteva secunde înainte, la cinci metri de locul unde mă plimbam eu, iar Sophal, şoferul moto- taxiului, luase asupra lui sarcina de a mă duce într-un loc sigur. Altă dată (tot când eram cu câinele), un om şi-a dat foc în acelaşi parc, iar eu am îngheţat de panică privindu-l arzând. Prietena mea, Mia, care locuia şi ea în Phnom-Penh, spunea mereu că locuiam în primele linii ale frontului umanităţii.

în Statele Unite nu e ca şi cum nu există probleme - sărăcie, boală şi dezastre naturale, se întâmplă toate şi aici -, dar uitasem în ce măsură era posibil să trăieşti acolo unde, dacă îţi doreşti şi ai mijloace, te poţi izola destul de uşor de aceste probleme. Iar noua mea viaţă mă izola de aceste tipuri de probleme şi de poveştile pe care le-am prezentat de-a lungul

deceniilor, într-un mod pe care nu-l anticipasem. Nu eram nefericită. Eram doar neliniştită. Am studiat ficţiunea în facultate, dar m-am îndreptat spre non-ficţiune la scurt timp după aceea, pentru că am înţeles aproape imediat că non-ficţiunea este o sursă mai directă de schimbare. Am fost atrasă către colţurile ascunse ale lumii, către oamenii privaţi de drepturi, pentru că ştiam, într-o mai mică măsură, cum se simte o persoană nevăzută, neauzită, ce înseamnă să fii mâhnit dincolo de cât credeai că poate corpul tău să ducă.

Suzanne şi cu mine am schimbat câteva vorbe, pe aleea din faţa casei fratelui ei, în acea zi din 2010. Ea şi familia ei încă erau în febra pregătirii-cu-făcut-bagaje pentru vacanţa lor anuală de camping în zonele rurale din Mâine, iar Suzanne a fost întâmpinată de fratele ei,

Andre, cu o listă lungă de cumpărături. Mi-a spus că lucrează pentru o agenţie din oraş, agenţie care se ocupă de violenţa domestică, şi că dezvoltaseră de curând un program nou, pe care ea îl numea Domestic Violence High Risk Team. Scopul lor principal era simplu, spunea ea:

- încercăm să prezicem omuciderile cauzate de violenta domestică, înainte ca ele să se întâmple, pentru a le putea preveni.

A sunat imediat implauzibil. Atât de implauzîbil, încât am crezut că nu am înţeles bine nişte părţi elementare.

- Să preziceţi? îmi amintesc că am spus. Ai spus „să preziceţi“ omuciderile legate de violenţa domestică?

Am întâlnit cazuri de violenţă domestică în reportajele mele de-a lungul anilor, şi nu doar în Cambodgia, ci şi în Afghanistan, Niger şi Honduras, dar nu a reprezentat niciodată

o prioritate pentru mine; a fost, mai degrabă, o temă secundară în orice altă poveste pe care o scriam, atât de des întâlnită, încât devenise practic banală. Tinerele închise pentru crime din iubire în Kabul; copilele indiene devenite mirese, care dădeau interviuri de faţă cu bărbaţii care le controlau; femeile tibetane sterilizate forţat de guvernul chinez; miresele adolescente din Niger, alungate din satele lor după ce fistulele post-natale le transformaseră în paria; femeile din România în perioada lui Ceauşescu, forţate să dea naştere cât mai multor copii, şi care acum, abia trecute de treizeci de ani, deveniseră bunici predestinate sărăciei;
lucrătoarele sexuale din Cambodgia bătute şi violate în grup, ca sport de weekend, de adolescenţii Khmeri bogaţi. Toate aceste femei, în fiecare ţară, au fost brutalizate şi

controlate de bărbaţi la ordinea zilei. Bărbaţii făceau regulile, în principal, prin violenţă fizică. Era acolo, ascunsă practic în fiecare poveste din întreaga lume pe care am prezentat-o, un fundal întunecat evident, despre care nici nu trebuia să întreb, de cele mai multe ori. Era la fel de banal ca ploaia. Până în acel moment în care am stat pe alee cu Suzanne Dubus, dacă mă gândeam vreodată la violenţa domestică din State, o vedeam ca pe o soartă nefericită a câtorva ghinionişti, o problemă legată de decizii greşite şi medii nemiloase. O femeie predestinată să fie rănită. Un bărbat programat să rănească. Dar nu mi-o imaginasem niciodată ca pe un rău social, ca pe o epidemie în legătură cu care *am putea* face ceva. Acum, Suzanne Dubus vorbea despre măsuri preventive pentru un tip de violenţă pe care, pentru prima oară, îl vedeam ca într-

un continuum. Fata din India măritată de copilă, femeia tibetană sterilizată, femeia afgană închisă, casnica din Massachusetts brutalizată de soţ - toate împărtăşeau aceeaşi privaţiune, ceea ce le lipseşte tuturor victimelor violenţei domestice: controlul asupra propriilor vieţi. Forţele care au adus o lucrătoare sexuală din Cambodgia în pragul morţii erau aceleaşi forţe care au omorât în fiecare an mii de femei, copii şi bărbaţi (dar mai ales femei şi copii) în toată America şi pe întregul glob. în medie, de fapt, 137 de femei sunt omorâte zilnic de către partenerii lor intimi sau din cauza violenţei familiale pe întregul glob[2]. Fără a include bărbaţii. Sau copiii.

Totul în corpul meu a înviat brusc în acea zi. Am văzut toate chipurile femeilor pe care le-am întâlnit în întreaga lume, după mai bine de două decenii de muncă, şi m- am gândit cât de

rar am privit în interior, la propria ţară, la ce am înţeles cu toţii greşit şi ce a însemnat asta. Şi cum se leagă cu acei ani de poveşti şi chipuri diferite. La universalitatea violenţei domestice şi la modul în care traversează barierele geografice, culturale şi lingvistice. Poate că toate aceste poveşti pregăteau ziua în care aveam să-l cunosc pe Paul Monson şi să admir munţii pe ferestrele din sufrageria lui.

Până la urmă, m-am dus cu Suzanne la piaţă, apoi la magazin, apoi la magazinul de băuturi, în timp ce se pregătea pentru camping. Am ajutat-o să care gheaţă, piersici şi carne pentru hamburgeri. I-am pus o mulţime de întrebări în timp ce conducea, iar mama ei, Pat, mai intervenea din când în când de pe scaunul din dreapta. *Cum a funcţionat? Câte ati reuşit să opriţi? Ce altceva poţi preveni?* întrebările mele erau stufoase şi

nesfârşite. Ca mulţi oameni care au cunoştinţe vagi despre o problemă, credeam toate presupunerile obişnuite: că, dacă lucrurile erau îndeajuns de rele, victimele plecau. Că ordinele de restricţie rezolvă problema (şi, dacă victima nu se ducea pentru ordin de restricţie nou, problema probabil fusese rezolvată). Că a merge la un adăpost era o soluţie adecvată pentru victime şi pentru copiii lor. Că violenţa domestică era o chestiune privată, fără nicio legătură cu alte forme de violenţă, în special uciderile în masă. Că lipsa rănilor vizibile însemna o lipsă de gravitate a problemei. Şi, poate mai presus de toate, că dacă nu te afli „la primire“ când se trage pumnul, acest tip de violenţă nu are nimic de-a face cu tine.

Pe parcursul următorilor ani, Suzanne Dubus şi colega ei, Kelly Dunne, mi-au povestit cu răbdare despre domeniul şi

istoria unei probleme care până şi astăzi este mult prea des băgată sub preş. Am învăţat de ce abordările trecute au eşuat şi am discutat despre ce am putea face acum mai eficient. între 2000 si 2006, 3 200 de

i ?

soldaţi americani au fost omorâţi; în aceeaşi perioadă, în Statele Unite, violenţa domestică a luat 10 600 de vieţi. (Această cifră e probabil o subestimare, pentru că a fost preluată din Rapoartele Suplimentare pentru Omucideri ale FBI, care colectează date de la departamentele locale de poliţie, iar participarea este voluntară.) în Statele Unite, douăzeci de oameni sunt agresaţi *în fiecare minut* de partenerii lor de viaţă. Fostul Secretar General al ONU, Kofi Annan, a numit violenţa împotriva femeilor şi fetelor „cea mai ruşinoasă încălcare a drepturilor omului“[3], iar Organizaţia Mondială a

Sănătăţii a numit-o „o problemă globală de sănătate, de proporţiile unei epidemii.“ Un studiu făcut de Biroul Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Droguri şi Criminalitate (UNDOC) susţine că cincizeci de mii de femei din întreaga lume au fost omorâte de parteneri sau membriii familiei doar în 2017[4]. *Cincizeci de mii de femei.* Raportul UNDOC a numit căminul propriu „cel mai periculos loc pentru femei“[5]. Şi, în ciuda creşterii gradului de conştientizare a faptului că şi bărbaţii pot fi victime ale violenţei domestice, majoritatea covârşitoare a victimelor - în jur de 85% - sunt astăzi femeile şi fetele.[6] Şi, pentru fiecare femeie ucisă în Statele Unite din cauza violenţei domestice, aproape nouă sunt pe punctul de a fi ucise.[7] Povestea despre cum Suzanne Dubus şi Kelly Dunne au creat un program pentru a preveni omuciderile cauzate de

violenţa domestică a constituit primul meu material pentru *New Yorker,* în 2013.

A reprezentat, de altfel, şi sămânţa pentru această carte, când mi-am dat seama că mai sunt atâtea lucruri de spus. După câţiva ani de reportaje, violenţa domestică a început să pară ceva ce am putea remedia, dacă i-am acorda atenţie. în următorii opt ani, am continuat să învăţ din ce în ce mai mult, inclusiv despre cum violenţa domestică e adiacentă atâtor probleme cu care noi, ca societate, ne confruntăm: educaţie, economie, sănătate fizică şi mintală, crimă, egalitate de gen şi rasială şi altele. Cei care promovează reforma închisorilor se împotrivesc violenţei domestice iar şi iar, în timp ce făptaşii merg la închisoare o vreme, primesc puţin tratament sau deloc, se întorc în societate şi repetă ciclul. Violenţa privată are

consecinţe publice atât de profunde şi de vaste! Am întâlnit oameni în Florida, California, Maryland, Ohio, New York, Massachusetts, Oregon şi prin alte părţi, încercând să supravieţuiască războiului lor personal, şi am văzut, prin intermediul lor, cât de mult ne costă pe noi, personal şi colectiv: comunităţi divizate, familii, oameni. Vieţi retezate şi oportunităţi pierdute. Poveri financiare enorme pentru victime, pentru plătitorii de taxe, pentru sistemul de justiţie penală. Costurile medicale şi de sănătate legate de violenţa domestică adaugă mai mult de 8 miliarde de dolari anual pentru plătitorii de taxe şi fac ca victimele să piardă 8 milioane[8] de zile lucrătoare în fiecare an. Este o cauză directă a pierderii adăpostului pentru mai bine de jumătate dintre femeile care trăiesc pe stradă, la noi în ţară, şi este a treia cauză generală a lipsei de

adăpost din ţara noastră. Majoritatea covârşitoare a bărbaţilor încarceraţi au fost martori sau au experimentat violenţa când erau copii în propriile case, iar copiii care cresc în case unde violenţa este prezentă sunt predispuşi unui risc mult mai mare de tulburări de dezvoltare[9]. Şi acele ucideri în masă care par să ne desfigureze societatea tot mai mult, în fiecare an?

Mare parte dintre ele sunt, de asemenea, violenţă domestică.

în aprilie 2017, grupul de susţinere Everytown for Gun Safety a publicat un raport care arată că 54% din uciderile în masă de astăzi, din America, implică violenţă domestică sau violenţă în familie[10]. Statistica a circulat pe larg în toată presa. Legătura dintre uciderile în masă şi violenţa domestică şi-a făcut loc în articole de ştiri şi în ziarele din ţară, cu o mică modificare. în loc de „implică“, media a început să folosească

„anticipează“: „violenţa domestică anticipează uciderile în masă în mai mult de jumătate dintre cazuri“. Când un reporter de la site-ul *PolitiFact* a pus la îndoială statistica Everytown, citând un procentaj mult mai mic dintr-o cercetare a profesorului James Alan Fox[11] de la Universitatea Northeastern, punctul cel mai important a fost îngropat undeva la mijloc, într-un citat al lui Fox, care i-a spus reporterului *PolitiFact:*

„Poţi spune cu certitudine că jumătate dintre cazurile de ucidere în masă sunt incidente extreme ale violenţei domestice.“ Cu alte cuvinte, nu este vorba atât de mult despre faptul că violenţa domestică *prezice* uciderile în masă. Este vorba despre faptul că uciderile în masă, în mai mult de jumătate dintre cazuri, *sunt* violenţă domestică.

Luaţi-1, spre exemplu, pe Adam Lanza din Newtown,

Connecticut, care şi-a început sesiunea de omoruri acasă, cu propria mamă, înainte să-şi facă drum spre şcoala primară Sandy Hook. Devin Patrick Kelly şi- a legat soţia de patul conjugal cu cătuşe şi funie, înainte să conducă spre biserica baptistă First în Sutherland Springs, Texas[12]. Putem să ne întoarcem la ceea ce este considerată prima ucidere în masă din Statele Unite - când, în august 1966, Charles Whitman a deschis focul asupra studenţilor de la Universitatea Texas din Austin şi a omorât şaisprezece oameni. Ce au uitat mulţi este că această ieşire violentă începuse cu o noapte înainte, cu soţia şi cu mama lui.

Dar violenţa domestică pândeşte şi în celelalte 46% dintre cazurile de ucidere în masă. Este acolo, în istoriile de viaţă ale atâtor ucigaşi. Omar Mateern, care a omorât 49 de oameni la clubul de noapte

Orlando Puise în iunie 2016, şi-a strangulat mai întâi soţia - un act care este infracţiune în statul Florida, unde locuia, şi care l-ar fi aruncat în spatele gratiilor pentru un deceniu, conform legii federale. Cu toate acestea, nu a fost niciodată acuzat. Apoi au fost cele trei săptămâni îngrozitoare din octombrie 2002, când un lunetist pe nume

John Allen Muhammad a ţinut Virginia, Maryland şi Washington, D.C. sub asediu, împuşcând oameni aparent la întâmplare. Şcolile primare au ţinut pauzele doar înăuntru; benzinăriile au agăţat prelate pentru a-şi ascunde clienţii. De fapt, Muhammad avea o întreagă istorie de abuz îndreptat împotriva fostei lui soţii, Mildred. Atacurile fuseseră doar un pretext. El a declarat poliţiei că a crezut că uciderea unor străini ar putea muta reflectorul de pe planul său final - cel de a o omorî pe

Mildred. Şi cum ar fi fost dacă i-am fi oferit servicii de îngrijire şi sprijin unui tânăr, Dylann Roof, martor ani întregi la un presupus abuz al tatălui faţă de mama sa vitregă?[13] Ar fi putut asta să salveze nouă oameni la biserica africană metodistă Emanuel în Charleston, Carolina de Sud, în iunie 2015?

Acestea, din nefericire, sunt doar incidentele care persistă în conştiinţa publică. Mai sunt multe, multe altele. în Statele Unite le definim, de obicei, ca împuşcături în masă dacă au patru sau mai multe victime, ceea ce înseamnă că împuşcăturile în masă sunt relatate, dacă sunt relatate, doar de presa locală sau de ştirile regionale. Miile de femei, bărbaţi şi copii omorâţi în fiecare an dispar după o zi sau două. Cazuri ca acestea şi ca multe altele arată clar faptul că violenţa domestică, în loc să fie o problemă privată, este o chestiune foarte urgentă de

sănătate publică.

Toate acestea m-au condus, în cele din urmă, în primăvara lui 2015, la uşa de la intrare, plină de crestături, a lui Paul Monson. îi ştiam deja mare parte din membriii familiei, de mai mulţi ani, şi am auzit povestea lui Michelle şi a lui Rocky de la mama şi surorile lui Michelle. Lui Paul i se părea aproape imposibil să vorbească despre crime. Mie, durerea lui mi se părea copleşitoare, iar vina, uneori sufocantă. Este greu să vorbeşti despre violenţa domestică. Este, de altfel, cum am învăţat pe parcursul acestei cercetări, unul dintre subiectele cel mai dificil de relatat. Este vast şi greoi, dar este cu totul ascuns. Ca reporter, poţi să stai în mijlocul unei zone de război şi să descrii ce vezi. Poţi să mergi într-un loc unde oamenii sunt înfometaţi sau la locul unei molime şi să relatezi în timp real. Poţi să vizitezi o clinică

HIV/SIDA, un centru pentru cancer, o tabără de refugiaţi, un orfelinat - şi poţi să scrii despre greutăţi. Poţi să scrii din interior despre aceste probleme sociale, de mediu, sănătate publică şi geopolitică în timp ce se petrec în faţa ta. Chiar dacă scrii despre o temă post-conflict, cum făceam eu foarte des în Cambodgia, există un grad de siguranţă pentru cei intervievaţi, cel puţin prin virtutea faptului că războiul sau dezastrul natural sau orice astfel de perturbare care te-a adus acolo s-a încheiat.

Unul dintre cele mai dificile aspecte în a scrie despre violenţa domestică este că vorbeşti despre o situaţie de o volatilitate atât de intensă, încât rişti să pui în pericol victimele, care deja sunt în mijlocul unei situaţii explozive şi periculoase. Cu toate acestea, etica jurnalismului cere ca fiecare să aibă o şansă în a-şi spune partea de poveste

- victime şi abuzatori, deopotrivă. Asta a însemnat, în câteva cazuri, că am petrecut luni sau chiar ani luând interviuri victimelor, doar pentru a irosi acele ore de interviu, pentru că doar a le cere abuzatorilor un interviu ar fi compromis siguranţa victimei. O femeie cu care am petrecut mai mult de un an intervievând-o, spre exemplu, a trebuit să se retragă din discuţiile noastre pentru propria siguranţă. Şi-a petrecut ani de zile cu abuzatorul ei, iar el obişnuia s-o lege dezbrăcată de ţevile de încălzire din apartamentul lor sau să-i arunce o pătură pe cap şi să o lege cu banda adezivă în jurul gâtului. Povestea abuzului şi a eliberării ei ulterioare este una dintre cele mai cutremurătoare poveşti pe care le- am auzit. Chiar şi acum, scriind asta despre ea, pot include doar aceste detalii, pentru că nu o identifică, iar particularităţile

poveştii ei - ţevile de încălzire, pătura - apar atât de des şi în poveştile altora.

Când vine vorba de violenţa domestică, deseori pentru victime nu există un termen de încheiere a acestei situaţii. Femeile care reuşesc să scape de abuzatorii lor îşi petrec vieţile negociind cu ei, în cazul în care împart custodia copiilor. Şi, chiar dacă nu sunt implicaţi copii, multe victime rămân sub supraveghere mult timp după ce au scăpat de abuz - mai ales dacă încarcerarea a fost un rezultat al abuzului. Dacă îşi găsesc un nou partener, îi poate pune pe ambii în pericol. Una dintre femeile pe care am intervievat-o a numit asta „a sta cu ochii în patru“ - măcar până vor creşte copiii. Vizitele şi lăsatul copiilor la partener, ca parte a custodiei comune, sunt extrem de periculoase chiar şi pentru victimele care au reuşit să scape. Unei femei pe care o cunosc i-a fost

zdrobită faţa de un zid, în timp ce copiii ei priveau de pe locurile din spate ale maşinii, când îi ducea pe copii acasă la partenerul ei. Era divorţată deja de ani de zile. într-adevăr, în timp ce scriu asta, şase oameni în Bakersfield, California, inclusiv fosta soţie a criminalului şi noul ei iubit, au fost omorâţi chiar ieri, 12 septembrie 2018 (o căutare pe Google a „fost soţ“ şi „omorât“ aduce mai mult de cincisprezece milioane de rezultate). Ieşirea dintr-o relaţie abuzivă nu prea înseamnă că pericolul a luat sfârşit. Prin urmare, am încercat, când a fost posibil, să balansez etica de jurnalist cu siguranţa oamenilor îndeajuns de curajoşi să mă lase să îi intervievez. De câte ori am putut, am intervievat mai mulţi oameni cu privire la orice incident sau relaţie, dar au fost dăţi când era pur şi simplu prea periculos pentru o victimă să-

mi permită să-i caut abuzatorul. în câteva cazuri, alţi participanţi sau martori nu mai erau în viaţă. Unele dintre numele persoanelor intervievate au fost schimbate şi identităţile lor au fost ţinute secrete pentru propria siguranţă şi confidenţialitate. Metodologia mea a fost să redactez informaţia, mai degrabă decât s-o alterez, cu excepţia numelor. Am notat toate aceste situaţii în text.

Violenţa domestică nu este ca oricare alt delict. Nu se întâmplă din senin. Nu se întâmplă pentru că cineva se află la locul nepotrivit, în momentul nepotrivit. Casele şi familiile noastre se presupune că sunt teritorii sacre, „raiul într-o lume nemiloasă“, după cum mi-a băgat în cap profesoara mea de sociologie de la colegiu. (La cursul ei a fost pentru prima dată când am auzit această frază.) Aceasta este partea care o face de

neconceput. Este violenţă din partea cuiva pe care îl cunoşti, din partea cuiva care pretinde că te iubeşte. Este deseori ascunsă şi faţă de cei mai apropiaţi confidenţi şi, de cele mai multe ori, violenţa fizică este mult mai puţin dăunătoare decât violenţa emoţională şi verbală. Nu vă pot spune câţi abuzatori am auzit deplângând faptul că nu se pot opri din a iubi aceleaşi femei pe care le-au agresat atât de grav, încât au ajuns în închisoare. Este, poate, un afrodiziac puternic ideea că cineva iubeşte atât de intens, încât devine lipsit de putere. Cu toate acestea, constrângerea intelectuală necesară pentru a-l face pe un om să creadă că iubirea şi violenţa izvorăsc din acelaşi loc este, bineînţeles, complet duplicitară. Mi-am dat seama că există o doză mare de narcisism la făptaşi. Şi o incidenţă ridicată a altor factori care fac duplicitatea o

chestiune de supravieţuire - dependenţa, sărăcia şi alte acte de disperare pot fi mortale când se combină cu o anumită masculinitate toxică.

Trăim într-o cultură în care ni se spune că toţi copiii noştri trebuie să aibă un tată, că o relaţie este scopul final, că familia este piatra de temelie a societăţii, că e mai bine să rămâi şi să-ţi rezolvi „problemele“ în privat, mai degrabă decât să pleci şi să-ţi creşti copiii ca mamă singură. Michelle Monson Mosure repetase asta când insista în faţa mamei ei că nu vrea să-şi crească copiii într-un cămin destrămat. De parcă un cămin cu un adult abuzând un alt adult nu este destrămat, de parcă există grade ale destrămării. Mesajele sunt insidioase şi consecvente. Vedem aceste mesaje când politicienii se ceartă pe reautorizarea Actului împotriva Violenţei Asupra

Femeilor^- (VAWA) şi apoi îl finanţează atât de puţin, încât este practic un mic junghi în bugetul federal. VAWA are, în acest moment, un buget integral de mai puţin de 489 de milioane de dolari[14]. Pentru a oferi un cadru de referinţă, bugetul integral al Departamentului de Justiţie, care supervizează Biroul pentru Violenţa împotriva Femeilor, este în prezent de 28 de miliarde de dolari anual[15]. Gândit altfel: cea mai bogată persoană din lume, Jeff Bezos, a cărui avere este estimată la 150 de miliarde de dolari, ar putea finanţa bugetul actual al VAWA pentru *trei sute de ani* - şi încă i-ar rămâne câteva milioane pentru subzistenţă.[16]

De asemenea, le transmitem victimelor mesajul să rămână şi în alte moduri. Când sistemul nostru judiciar le pune în defensivă, când le cere să confrunte o persoană care s-ar putea să fi încercat deja să le

omoare, o persoană despre care ştiu prea bine că data viitoare le-ar putea într- adevăr ucide. Vedem asta în deciziile judecătoreşti care le dau făptaşilor violenţi o simplă palmă peste încheietură, poate o amendă. Câteva zile în închisoare, după un atac brutal. Primim acest mesaj când forţele de ordine tratează violenţa în familie ca pe o mică neplăcere, o „dispută domestică“, mai degrabă decât ca pe o infracţiune. Trebuie să cred că, dacă rolurile ar fi inversate, dacă femeile i-ar bate şi omorî pe bărbaţi într-un număr atât de mare - în Statele Unite, în fiecare lună sunt împuşcate *cincizeci* de femei de partenerii lor intimi -, problema ar apărea pe prima pagină a fiecărui ziar din această ţară. Ar apărea rezerve mari de finanţări pentru ca cercetătorii să-şi dea seama ce este în neregulă cu femeile din ziua de azi.

Şi, după toate acestea, avem impertinenţa de a întreba de ce rămân victimele.

Realitatea este că multe victime, precum Michelle Monson Mosure şi copiii ei, încearcă activ şi pe furiş, pas cu pas şi cu vigilenţă foarte mare, acţionând înăuntrul sistemului existent şi făcând orice pot, să scape. în atât de multe cazuri, inclusiv în al ei, interpretăm greşit ceea ce vedem din exterior, adică decizia de a rămâne cu un abuzator, când, de fapt, noi suntem cei care nu recunosc cum arată o victimă care încearcă să plece încet şi cu grijă.

Nimic din toate acestea nu este surprinzător, având în vedere că nu am recunoscut violenţa în familie ca fiind o problemă gravă pentru o perioadă atât de lungă din istoria omenirii. Religiile iudaică, islamică, creştină şi catolică, în mod tradiţional, au

considerat că este de competenţa soţului să-şi disciplineze soţia, mai mult sau mai puţin în aceeaşi manieră în care şi-ar disciplina şi controla orice alte proprietăţi, inclusiv servitorii, sclavii şi animalele; bineînţeles, textele sfinte - Coranul, Biblia şi Talmudul -, de unde izvorăsc aceste credinţe, sunt şi ele interpretări ale (bineînţeles) bărbaţilor din acele timpuri[17]. Unele dintre aceste interpretări oferă chiar şi instrucţiuni privind modul în care să-ţi baţi soţia, de exemplu cum să eviţi loviturile directe la faţă sau cum să te asiguri că nu-i provoci răni de durată. în secolul al IX-lea, Gaon din Sura credea că a fi agresată de propriul soţ era mai puţin traumatizant decât a fi agresată de un străin, întrucât soţia, potrivit legii, era supusă autorităţii soţului[18]. în Statele Unite, puritanii aveau legi împotriva agresării soţiei, însă erau în mare parte

simbolice şi rare, dacă ar fi ajuns vreodată să fie puse în aplicare. în schimb, se credea că soţiile abuzate îşi provocau soţii - iar această credinţă s-a răspândit de-a lungul a sute de ani de literatură despre violenţa domestică, dominând aproape tot ce s-a scris despre abuzul conjugal, de fapt, înainte de 1960 şi 1970. în rarele ocazii când un caz de violenţă domestică ajungea în sala de judecată, deciziile tindeau să fie în favoarea bărbatului, dacă rănile soţiei nu erau permanente.[19]

Abia în ultimul secol au fost elaborate în Statele Unite legile împotriva violenţei asupra soţiei. Chiar şi în acele state în care s-a întâmplat mai devreme - Alabama, Maryland, Oregon, Delaware şi Massachussetts -, adică s-au redactat legile împotriva abuzului conjugal la sfârşitul secolului al XIX-lea, acestea erau implementate foarte rar[20].

înfiinţarea Societăţii Americane împotriva Cruzimii faţă de Animale^ precedă legislaţia împotriva violenţei asupra propriei soţii cu câteva decenii, aceasta însemnând, presupun, că avem mai multă consideraţie pentru câinii noştri decât pentru propriile soţii. (Numărul adăposturilor pentru animale depăşea în 1990 numărul adăposturilor pentru victimele violenţei domestice cu aproape trei la unu.[21]) în toamna anului 2018, în timp ce scriu aceste rânduri, mai există o mulţime de ţări în care violenţa împotriva soţiei/soţului sau împotriva unui membru al familiei este perfect legală - ceea ce înseamnă că nu au fost scrise legi împotriva violenţei domestice. Printre acestea se numără Egipt, Haiti, Letonia, Uzbekistan şi Congo.[22] Un caz aparte este Rusia care, în 2017, a dezincriminat orice formă de violenţă domestică ce nu

provoacă răni fizice[23]. Mai sunt, bineînţeles, şi Statele Unite, ale căror prim-procuror general, numit sub administraţia Trump, considera că abuzul domestic nu este un temei pentru a oferi ocrotire, iar un astfel de „extraterestru“ este doar victima „ghinionului“[24]. Cu alte cuvinte, în ziua de azi, dacă ai norocul să fii terorizată în afara casei tale de către forţele propriului guvern, poţi cere protecţie, dar ce se întâmplă dacă teroarea există în spatele uşilor închise? Ei bine, acest tip de ghinion înseamnă că eşti pe cont propriu.

O mare parte din ceea ce există astăzi în Statele Unite legat de violenţa domestică, în termeni de precedent legal, s-a întâmplat foarte, foarte recent. Abia în 1984 Congresul a adoptat o lege care le sprijinea pe femei şi pe copiii lor, victime ale abuzului; se numea Legea privind Prevenirea şi Serviciile Dedicate Violenţei în Familie^,

iar această lege a ajutat la finanţarea adăposturilor şi a celorlalte resurse dedicate victimelor[25]. Hărţuirea nu a fost considerată un delict până la începutul anilor 1990 şi, chiar şi azi, de multe ori nu este văzută ca o ameninţare - nici de cei care aplică legea, nici de abuzatori sau de victimele lor, în ciuda faptului că trei sferturi dintre femeile omorâte în America au fost hărţuite înainte de aceiaşi parteneri sau foşti parteneri.[26] Aproape 90% dintre victimele omuciderilor în urma violenţei domestice au fost atât hărţuite, cât şi bătute în anul care a precedat uciderea lor.[27] O linie telefonică de urgenţă dedicată victimelor a apărut abia în 1996.[28]

Suzanne Dubus mi-a explicat că trei mişcări din Statele Unite au revoluţionat modul în care abordăm astăzi violenţa domestică. Una constă în programul ei, început în 2003 - apariţia în cadrul centrelor

pentru violenţă domestică a Echipei de Risc Major, care încearcă să cuantifice nivelul de pericol al oricărei situaţii de acest fel, iar apoi să ofere protecţie victimelor. Alta a fost deschiderea, în 2002, a primului centru din ţară pentru justiţie în familie; proiectul a fost iniţiat în San Diego de un fost procuror districtual pe nume Casey Gwinn; centrul pune serviciile dedicate victimelor sub acelaşi acoperiş - poliţie, avocaţi, despăgubirea victimei, consiliere, educaţie şi multe altele. (San Diego are deschise treizeci şi cinci de agenţii diferite. Alte zone au un număr variat de parteneri.) Iar a treia a fost Programul de Evaluare a Mortalităţii^, început în Maryland în 2005 de un fost ofiţer de poliţie pe nume Dave Sargent, care se ocupa, în principiu, cu modul în care forţele de ordine gestionează la locul faptei o situaţie de violenţă

domestică.[29]

Nu a fost pură coincidenţă că toate aceste trei programe au început cam în acelaşi timp. Mişcarea feministă din anii 1970 şi 1980 a adus femeile agresate în faţa unei naţiuni care abia începea să accepte ideea de egalitate. Atenţia era, în acei ani, asupra centrelor - să fie construite, să fie finanţate, să fie separate femeile abuzate de agresori. Dar, în 1990, lucrurile au început să se schimbe. în toată ţara, avocaţi, procurori, ofiţeri de poliţie, judecători, toţi mi-au spus că două evenimente principale au determinat asta. Primul a fost procesul O.J. Simpson.

Pentru mulţi, Nicole Brown Simpson a devenit imaginea unui nou tip de victimă. Era frumoasă, bogată, faimoasă. Dacă i se putea întâmpla ei, i se putea întâmpla oricui. Trecutul lui O.J. de violenţă îndreptată împotriva ei era

cunoscut de forţele de ordine. Fusese arestat, apoi eliberat pe cauţiune, apoi condamnat la „consiliere prin telefon“ de un judecător din California (după care cazul a fost închis). înregistrările lui Nicole de la 911 le- au oferit ascultătorilor accesul la o scenă rară: o femeie sub asediul unui bărbat care pretindea că o iubeşte. Ameninţările, constrângerea, teroarea erau toate acolo. Moartea ei a adus în prim-plan o discuţie pe care activiştii o aveau de ani de zile - că se poate întâmpla oriunde, oricui. Cum să ia legătura cu victimele care nu luau legătura cu ei era una dintre cele mai mari probleme pe care le aveau la acea vreme.

Dar, când ziarele locale au scris pentru prima dată articole despre Nicole Brown Simpson şi Ron Goldman, toate aveau secţiuni cu informaţii despre cum poţi primi ajutor. Victimele au început brusc să acceseze

resursele pe care le aveau la dispoziţie. Apelurile la liniile de urgenţă pentru violenţa domestică, la adăposturi, la poliţie au explodat ca urmare a procesului.[30] Violenţa domestică şi-a croit drum în conversaţiile naţionale.

Cazul lui Simpson a devenit, de altfel, o chemare la luptă şi pentru victimele de culoare care se întrebau, pe bună dreptate, de ce a fost nevoie ca o femeie bogată, albă şi frumoasă să aducă în atenţia publicului povestea omuciderii domestice. Până la urmă, femeile de culoare se confruntă cu violenţa domestică la acelaşi nivel sau poate chiar mai mult decât femeile albe, exceptând faptul că poartă în plus şi greutatea inegalităţii rasiale. Această latură a conversaţiei noastre naţionale post- Simpson este astăzi abordată treptat, în ceea ce priveşte comunitatea nativilor americani, a imigranţilor şi alte

comunităţi defavorizate, la o scară mult mai largă ca până acum, datorită, în mare parte, celui de-al doilea eveniment major care a schimbat modul în care tratăm violenţa domestică: Violence Against Women Act (VAWA).

VAWA a pus violenţa partenerului intim în faţa legiuitorilor care, până atunci, o vedeau ca pe o problemă internă a familiei, o problemă pentru femei mai degrabă decât pentru sistemul de justiţie penală. A fost introdusă în Congres de către senatorul (pe atunci) Joseph Biden, în 1990, dar abia în toamna anului 1994 legea a fost adoptată, la câteva săptămâni după ce procesul O.J. s-a închis. într-un final, pentru prima dată, oraşe şi municipalităţi din toată ţara puteau primi fonduri federale pentru a aborda violenţa domestică din comunităţile lor. Aceste fonduri au fost alocate pentru cursuri

specifice destinate serviciilor de urgenţă, crearea de posturi pentru consilieri, adăposturi, case de tranzit, ore de educaţie pentru agresori şi pregătire juridică; fondurile VAWA însemnau că victimele nu mai erau nevoite să plătească testele pentru viol, iar dacă o parteneră abuzată era evacuată din cauza unor evenimente legate de abuz, putea primi acum compensaţii şi asistenţă; victimele cu dizabilităţi puteau găsi sprijin, la fel şi cele care aveau nevoie de asistenţă juridică. Acestea şi multe alte sisteme şi servicii pe care le avem pentru a soluţiona violenţa domestică sunt un rezultat direct al adoptării VAWA. La acea vreme, senatorul - pe atunci - Biden a declarat pentru *Associated Press:* „Violenţa domestică este o infracţiune motivată de ură. Obiectivul meu este să-i ofer femeii orice oportunitate legală de a solicita despăgubiri, nu

numai penal, ci şi civil. Vreau să aduc în conştiinţa acestei ţări că drepturile civile ale femeilor - dreptul lor de a fi lăsate în pace - este în pericol.“[31]

VAWA necesită reautorizare la fiecare cinci ani. Reautorizarea din 2013 a fost blocată pentru că republicanii nu voiau ca legea să includă partenerii de acelaşi sex, nativii americani care locuiesc în rezervaţii sau imigranţii fără documente, care erau agresaţi şi încercau să aplice pentru vize temporare. După dezbateri aprinse, atât în Cameră, cât şi în Senat, reautorizarea a trecut, într-un final. Următoarea reînnoire ar trebui făcută chiar în timp ce scriu aceste rânduri. Activişti din toată ţara cu care am vorbit simt subţierea poziţiilor şi a fondurilor, într-un climat politic în care şeful suprem manifestă deschis ostilitate şi sexism faţă de femei şi a fost el însuşi

acuzat de pipăieli şi hărţuire, precum şi de hărţuire sexuală de către prima lui soţie.
(Ea a spus mai târziu că nu se referea la asta într-un sens penal, ci mai degrabă în sensul că a fost violată.[32]) Trump şi-a ţinut secretarul de personal, un abuzator cunoscut, la Casa Albă până când media şi presiunile din afară - nu vreun imperativ moral - l-au forţat pe Rob Porter să plece, într-adevăr, trăim într-un climat în care dreptul de a avea armă pare că înlocuieşte din ce în ce mai mult dreptul la viaţă.

- Consecinţele cuvintelor şi ale acţiunilor lui Trump sunt atât de profunde pentru femei, mi-a spus Kit Gruelle, supravie-ţuitoare şi activistă. Facem salturi înapoi cu o viteză obscenă.

Nu demult, am luat prânzul cu o femeie pe nume Lynn Rosenthal. Rosenthal a fost primul om de legătură la Casa Albă al Biroului pentru Violenţă

împotriva Femeilor, o funcţie creată de administraţia Obama, care rămâne neocupată de doi ani în administraţia Trump. Am întrebat-o: dacă banii nu ar fi o problemă, dacă ar putea face orice este nevoie, cum ar rezolva violenţa domestică? A spus că ar lua o comunitate şi ar observa ce a funcţionat, iar apoi ar investi *peste tot*

- Nu poţi să te uiţi la o parte din sistem şi să spui: „O, ăsta e glonţul magic!“ Asta... vor oamenii să facă. Dacă am putea investi într-un singur lucru, care ar fi acela? Ei bine, răspunsul e că nu poate fi un singur lucru.

Asta e ideea: violenţa domestică afectează aproape fiecare aspect al vieţii moderne, dar, cu toate acestea, eşecul nostru colectiv de a o trata public demonstrează o totală lipsă de înţelegere a unei probleme profunde.

Scopul meu în *Vânătăi ascunse*

este de a aprinde o lanternă în colţurile cele mai întunecate, de a arăta cum se prezintă violenţa domestică din interior spre exterior. Am scris această carte în trei părţi, fiecare încercând să abordeze câte o întrebare majoră. Prima secţiune încearcă să răspundă la cea mai stăruitoare întrebare: de ce victimele rămân. (Kit Gruelle mi-a spus odată: „După ce o bancă a fost jefuită, nu le spunem directorilor de bănci: «Trebuie să mutaţi această bancă.»“). Viaţa şi moartea lui Michelle Monson Mosure ne arată ce nu ştim că vedem, felul în care distincţia dintre „a sta“ versus „a pleca“ nu ţine cont de suita de forţe care acţionează într-o relaţie abuzivă.

Secţiunea a doua, probabil cel mai greu de relatat, chestionează violenţa în esenţa ei, împreună cu abuzatorii. De prea multe ori am trecut cu vederea importanţa

perspectivei lor, vorbind numai cu victime, avocaţi şi poliţişti. în climatul actual al masculinităţii toxice, voiam să văd cum arată un astfel de bărbat, cum se vede pe el în societate şi în propria familie. Am tot întrebat, de-a lungul anilor de cercetare pentru această carte, dacă un bărbat violent poate ii învăţat să nu mai fie violent. Răspunsurile, de cele mai multe ori, mergeau pe această linie: ofiţerii de poliţie şi activiştii spuneau nu, victimele spuneau că speră că da, iar bărbaţii violenţi spuneau da. Acest ultim răspuns mi s-a părut mai puţin o teorie şi mai mult o expresie a voinţei lor. Cel mai comun aforism în lumea violenţei domestice este „Oamenii răniţi rănesc oameni.“ Deci, dacă o persoană rănită s-ar confrunta mai degrabă cu propria suferinţă şi nu ar întoarce-o spre exterior, spre oamenii din viaţa lui, cum s- ar întâmpla

asta?

în a treia secţiune îi urmăresc pe cei care aduc schimbarea, oamenii din primele linii ale frontului împotriva violenţei şi omuciderii domestice, precum Suzanne Dubus, Kelly Dunne şi alţii. Mă uit la ce poate fi făcut şi cine o face. Aici cercetez amănunţit iniţiativele de susţinere, sistemul judiciar şi atitudinea forţelor de ordine, pentru a explora cum arată acestea de la nivelul străzii.

Pe parcursul cărţii, în general, mă refer la victime prin „ea“, iar la agresori, prin „el“. Asta nu pentru că nu recunosc că bărbaţii pot fi victime şi femeile agresori sau că nu sunt conştientă de lipsa relativă de resurse disponibile pentru partenerii de acelaşi sex sau de statisticile macabre din relaţiile şi comunităţile LGBTQ; mai degrabă, raţionamentul meu are două părţi: în primul rând, bărbaţii rămân majoritatea covârşitoare a agresorilor, iar

femeile, majoritatea covârşitoare a victimelor, din aproape orice punct de vedere. Şi folosesc pronumele ea/el/ei pentru consecvenţă în scris. Vă rog să presupuneţi că, atunci când scriu „ea“ pentru victimă şi „el“ pentru agresor, admit că oricine se poate regăsi în oricare dintre aceste două roluri, indiferent de gen.

La fel, deşi există o mişcare în derulare pentru a ne referi la victimele violenţei domestice ca „supravieţuitoare“ sau, în unele situaţii, „cliente“, mă abţin de cele mai multe ori să o fac, în afara cazului în care ştiu fără niciun dubiu că ele *au fost* supravieţuitoare, adică au reuşit să scape din relaţiile lor abuzive şi şi-au construit vieţi noi pentru ele şi familiile lor. în plus, mă refer la majoritatea surselor cu numele lor complet sau prenume, iar la aceia care au împărtăşit poveşti extinse - care au devenit, în sensul non-ficţiunii, „personaje“ -, cu

prenumele lor.

în fine, termenul „violenţă domestică“ a reprezentat mult timp o sursă de dispută printre supravieţuitoare şi activişti. „Domesticirea“ violenţei implică un soi de atenuare, pare că, într-un fel, agresiunile venite din partea unui membru al familiei merită mai puţină atenţie decât cele ale unui străin. Este o tendinţă acum în grupurile de susţinere să se folosească termenul de „violenţă din partea partenerului intim“ sau „terorism din partea partenerului intim“. Şi acesta are probleme evidente, cum ar fi faptul că lasă de-o parte violenţa unui alt membru al familiei, în afara partenerului. „Abuzul soţului/soţiei“ are aceleaşi limitări. „Violenţa privată“, ca termen, se foloseşte din ce în ce mai des în ultimul deceniu. Deşi toţi aceşti termeni sunt eufemistici, în sensul că eşuează să

surprindă constelaţia specifică de forţe - fizice, emoţionale şi psihologice - care acţionează în astfel de relaţii. Am încercat şi eu, ani de zile, să patentez un termen mai bun, dar până acum nu am reuşit să concep vreunul, deşi cred că termenul „terorism“ descrie cel mai bine cum arată o astfel de relaţie din interior. în orice caz, pentru că avem o înţelegere colectivă a termenului, în carte mă refer la „violenţă domestică“ sau „violenţă privată“, cu excepţia cazurilor în care citez pe cineva sau este vreo redundanţă contextuală evidentă, situaţie în care am ocazia să folosesc alţi termeni menţionaţi mai sus.

Iar acum mă întorc la casa lui Paul Monson şi la după-amiaza aceea târzie. Terminăm într-un final de discutat despre maşini şi ne întoarcem la subiectul pe care îl evită, sursa durerii lui fundamentale: fiica şi nepoţii pe care i-a avut.

1 în orig.,în Ib. engl. -

Violence WomenAct (n. red.).

2 *în orig., în Ib. engl. - The American Socieîy Against the Cruelty of Anima Is (n. red.).*

3 *în orig., în Ib. engl. - Family Violence Prevention and Service Act (n. red.).*

4 în orig., în Ib. engl. - *Lethality Asse* (LAP) {n. red.).

PARTEA ÎNTÂI

SFÂRŞITUL

MICII LUNATICI

Parterul casei lui Paul Monson este deschis, fără pereţi, din camera de zi până în sufragerie, din sufragerie în bucătărie. Nepoţii aleargă pe-aici, îmi spune. Era primul lucru pe care Kristy şi Kyle îl făceau când veneau în vizită. Luau casa cu asalt ca nişte mici lunatici. Kristy şi Kyle erau copiii lui Rocky şi ai lui Michelle.

Paul este din Minot, Dakota de Nord. A venit în Montana cu

munca. Tatăl lui a murit acum multă vreme. Tatăl lui vitreg, Gil, deţinea Lunder's Kiddyland, un carnaval ambulant, iar înainte de asta fusese fermier. Paul îi spune „tipul orice-pentru-bani“. Michelle îşi iubea bunicii.

- Oamenii cred, în general, că fetele aleg băieţi care seamănă cu taţii lor, spune Paul. Dar nu văd nicio asemănare între mine şi Rocky.

Poate energia lui Rocky a atras-o pe Michelle, spune Paul. Sau poate a fost faptul că ea era o adolescentă când s-au cunoscut, în timp ce Rocky, care arăta mult mai tânăr decât vârsta pe care o avea, douăzeci şi patru de ani, avea acces la o lume de adult care era nouă pentru ea. Propria lui casă, alcool, nicio autoritate care să-i ceară socoteală. Dacă nu ar fi rămas însărcinată la paisprezece ani, nu ar fi avut-o pe Kristy la cincisprezece, dacă el nu ar fi fost atât de în vârstă,

relaţia lor s-ar fi terminat la fel cum se termină majoritatea relaţiilor adolescentine. Multă dramă, dragoste profundă şi apoi nimic. Treci la altcineva.

- Cred că era suficient de mare şi voia să se aşeze la casa lui, spune Paul. Să-şi clădească o familie şi tot aşa.

Paul zice că el şi Michelle luau prânzul împreună aproape în fiecare zi. Lucra aproape, îşi lua pauza de prânz la ea acasă şi se îndoia că Rocky ar fi ştiut ceva despre asta.

- Luam prânzul acolo, iar ea punea *Springer* la TV şi ne aşezam să ne uităm, spune el. Eram mai apropiat de ea decât de celelalte fete. Nu ştiu de ce. Şi ea era apropiată de mine.

Paul se întinde apoi spre un teanc de DVD-uri făcute în casă, legate cu un elastic. Spune că sunt pentru mine şi că pot să le iau, sunt copii făcute înaintea vizitei mele. Filme de acasă. Rocky filma totul, an de an, în special

excursiile de camping pe care le făceau ca familie aproape la fiecare sfârşit de săptămână. Mai degrabă decât ocazii speciale, vacanţe, zile de naştere, genul ăsta de lucruri, DVD-urile arată zilele obişnuite ale lui Michelle, Kristy şi Kyle. Paul spune că s-a uitat la toate. De mai multe ori. Căuta indicii, orice ar fi putut sugera ce avea să urmeze, dar nu era nimic. Arătau ca orice familie de modă veche. Kristy, trei ani, stând pe canapea, uitându-se la desene animate. Kyle, cu o undiţă de pescuit pentru copii în mână, stând pe marginea unui râu şi încercând să prindă un peşte. Mai multe filme cu Michelle dormind în pat, trezită de cameră, în timp ce soţul ei o strigă din spatele camerei.

- Nu era niciun indiciu, spune Paul. Au trecut ceva ani până m-am încumetat să mă uit la ele.

Fosta soţie a lui Paul, Sally Sjaastad, nu îl cunoştea nici ea

pe Rocky mai bine decât Paul, chiar dacă fusese prin preajmă în acei ani. Fiicele mai mari ale cuplului, Alyssa şi Michelle, plecaseră să locuiască împreună cu Paul când aveau cincisprezece, respectiv paisprezece ani. Sally şi Paul divorţaseră cu ceva ani în urmă - când Michelle avea opt ani -, iar în mare parte fetele locuiseră cu Sally. Dar, când au venit anii adolescenţei, fetele au descoperit în casa tatălui lor o libertate nouă.

Uneori, se întâmpla ca Sally să îl sune pe Paul, iar el să nu aibă nicio idee unde sunt fetele sau să îi spună că „Sunt acasă la X", iar ea să conducă până acolo şi să nu le găsească. Odată, Paul i-a dat o adresă care s-a dovedit a fi o casă de reabilitare pentru băieţii abia ieşiţi de la centrul din Pine Hills, care se aflau în tranziţie spre viaţa în societate. Băieţi cu probleme de adicţie sau de comportament. Băieţi prea

tineri pentru închisoare, dar prea periculoşi - pentru ei înşişi, pentru alţii - ca să rămână acasă. Pine Hills era un centru pentru băieţii cu probleme. Un loc bine cunoscut de Sally, care făcuse reabilitare vocaţională pentru statul Montana; ajutase persoanele cu dizabilităţi, încercând să le găsească de muncă.

în noaptea aceea, a ajuns în faţa centrului de reabilitare furioasă, căutând-o pe Michelle, care avea doar treisprezece sau paisprezece ani. Bărbatul care i-a deschis i- a confirmat că Michelle fusese acolo, dar că plecase cu un băiat pe nume Cody. Sally s-a înfuriat şi mai tare.

- Fiica mea, i-a spus ea bărbatului, nu mai are voie să vină aici! Niciodată!

Michelle a apărut trei ore mai târziu.

Altă dată, Sally parcase în faţa casei lui Paul şi văzuse o berlină verde în faţă. O maşină

pe care nu o ştia. A bătut la uşă şi nu i-a răspuns nimeni. Dar vedea mişcare în casă, aşa că a bătut mai tare. Din nou, niciun răspuns. A plecat şi s-a întors un pic mai târziu. A ţipat prin crăpătura uşii că, dacă nu răspund, sună la poliţie. A funcţionat. Michelle a deschis uşa. înăuntru era un tânăr cu părul lung şi zburlit, îmbrăcat în blugi şi tricou. Avea maxilarul puternic, ca şi cum şi l-ar fi încleştat toată viaţa. Buze pline şi cicatrici de la acnee pe obraji. A fost prima oară când Sally l-a întâlnit pe Rocky. Părea timid, nu se uita în ochii ei. Ea i-a spus că trebuie să plece, că nu putea fi acolo când tatăl lui Michelle nu era acasă. El a bombănit ceva cum că tocmai pleca.

Mai târziu, Sally i-a spus lui Paul că băiatul era prea mare pentru Michelle. Nu ştia câţi ani are, dar că orice băiat care avea maşina lui era prea mare pentru Michelle, la cei

paisprezece ani ai ei. A crezut că, împreună cu Paul, rezolvase problema atunci. A crezut că Rocky dispăruse din viaţa lui Michelle. Nu şi-a imaginat niciodată că Michelle nu o va asculta; în mintea lui Sally, Michelle era încă fetiţa ei, cea care făcea treburi în casă fără să pună întrebări şi care nu lipsea niciodată de la şcoală. Michelle nu a fost niciodată genul de fată rebelă. Când a venit timpul să se maturizeze, lucru care s-a întâmplat mult mai repede decât şi-ar fi dorit oricare dintre ei, a făcut-o. A devenit direct adult. Şi-a pierdut mare parte din anii adolescenţei.

Rocky era un tip vânjos, avea un metru şaizeci şi cinci, foarte încordat şi nervos. Energic. (Familia lui îl descrie un pic diferit, ca fiind liniştit şi uneori prefăcut, mai degrabă timid.) înainte să se împuşte, a luat videourile, le-a pus într-o geantă şi le-a dus în garaj. A

vrut să fie sigur că sunt în siguranţă. Omagiu unei familii americane fericite. Dacă totul ar fi decurs conform planului, aceea ar fi putut fi povestea care ar fi supravieţuit. O Mare Tragedie Americană. îşi scrisese un mesaj pe braţe. Nimeni nu ar fi trebuit să-l vadă şi nimeni nu-şi putea aminti ce scria. Ceva de genul *„Merit să ajung în iad".*

Urmele de lovituri de pe uşa din faţă, spune Paul, sunt de pe vremea când Rocky a încercat s-o dărâme ca să ajungă la Michelle. Dar la momentul respectiv asta nu îl cataloga ca fiind violent, nu la modul periculos. Este genul de violenţă care pare foarte dificil de evaluat în momentul respectiv, dar este clară ca lumina zilei în retrospectivă - adică exact definiţia violenţei domestice. Paul nu e nici pe departe singurul care nu a reuşit s-o anticipeze. Dar imaginaţi-vă că nu este Rocky

cel din faţa uşii lui Paul, bătând în ea, lovind-o, ţipând după o femeie dinăuntru. Imaginaţi-vă că este un străin. Cine nu ar suna la poliţie? Cine nu ar încerca să intervină şi să oprească violenţa? Şi totuşi, când vine vorba de oameni pe care îi cunoaştem, oameni pe care îi ştim din alte circumstanţe - taţi, fraţi, iii, verişori, mame, orice -, avem probleme în a identifica violenţa. Acum Paul spune că ar interveni, că ar face ceva. Că ar lua legea în mâinile lui, cumva. E o chestie din Montana, cultura libertariană, individualistă a locului. Nu are încredere în sistem. Nu crede că poliţia a făcut mare lucru pentru a-i salva fiica. Sau procurorul.

- îţi pot spune un singur lucru care să-ţi ofere o perspectivă despre Montana, spune Paul.

Când a cerut autopsiile familiei, medicul legist a spus

că le poate elibera doar pe acelea ale persoanelor care sunt rude de sânge cu Paul. Michelle, Kristy, Kyle. Dar nu şi pe cea a lui Rocky. Când tatăl lui Rocky, Gordon Mosure, le-a cerut, le-a primit. Pe toate patru.

- Problema e viziunea că bărbatul e proprietar, mi-a spus el.

Patriarhatul fixează regulile. Paul dă din cap.

- Cu cât te gândeşti mai mult, cu atât te înfurie mai tare, spune el.

Scoate un dosar maro cu şină şi îmi arată cele trei rapoarte de autopsie pe care a reuşit să le obţină. Raportul lui Kyle începe astfel: „Recepţionat un băiat... cu hainele... îmbibate de sânge.“ Medicul legist a notat că decedatul mâncase recent jeleuri. Raportul lui Kristy spunea că rana provocată de glonţ avea modelul unui fulg de zăpadă. Inima ei cântărea 180 de

grame.

Arăt spre o placă din sufrageria lui Paul. Este puţin neconvenţională, atârnând de una singură pe un perete mare, alb, şi este gravată cu data când Michelle a absolvit liceul din Billings, promoţia 1997. Pe atunci deja locuia cu Rocky, avea doi copii sub vârsta de trei ani şi tot a absolvit la timp. L- a născut pe Kyle la un an după Kristy. S-a transferat la un liceu pentru - cum spune Paul - „copiii care au copii“, la şase străzi distanţă de fosta ei şcoală. Avea un cărucior, cu ambii copii în el, pe care trebuia să-l împingă la deal în iernile aspre din Montana.

- îmi amintesc cum făcea asta şi cred că era remarcabil efortul ei.

Acesta este momentul de care Paul se temea. îşi înclină capul. Ţine placa. Se ridică, o dă jos de pe perete şi o leagănă. Cu o mână o şterge uşor în partea de sus, curăţând

praful. Apoi îşi trece mâna pe faţa plăcii, cu lacrimile curgându-i şuvoi, înghite în sec, încercând să se adune. Din acest motiv părinţii ca el nu vorbesc cu mine, bărbaţii, în special. Sunt în stare de orice, doar să evite acest moment.

Sally Sjaastad e diferită. Am petrecut ore întregi cu ea, pe parcursul mai multor ani. Ea o păstrează, într-o oarecare măsură, pe fiica ei în viaţă vorbind despre ea, relatând şi rememorând tot ce poate. Păstrează tot ce i-a aparţinut lui Michelle şi copiilor, scrisori şi desene pe care copiii i le făceau de sărbători, notiţe de când era Michelle mică, poveşti apărute în presa locală despre crimă. Mă duce cu maşina pe lângă şcoala la care mergeau Kristy şi Kyle, unde o piatră şi o bancă pe care sunt scrise numele lor sunt acum un semn permanent *in memoriam.* Sally spune că a îmbătrânit peste noapte după crime, că s-a

îngrăşat opt kilograme în patru luni şi că acum arată epuizată şi şifonată. Când îmi întinde o poză cu ea de când Michelle era în viaţă, nu o pot recunoaşte nici atunci când îmi arată care e ea din fotografie. Am aflat că, în faţa unei tragedii copleşitoare, femeile adeseori vorbesc si vorbesc, iar bărbaţii amuţesc.

Sally poartă în jurul ei, ca pe un cuib, un vârtej de amintiri; Paul păstrează înăuntrul lui acele amintiri ca pe nişte pietre.

Lui Sally i s-a părut mereu că Michelle avea un simţ al responsabilităţii prea mare pentru vârsta ei. Tundea gazonul, spăla vasele, aspira covorul, toate fără să i se ceară. într-un an, ea şi surorile ei au lucrat la aparatul de făcut vată de zahăr şi la unele jocuri de la Lunder’s Kiddyland, iar Michelle a luat cei douăzeci de dolari pe care i-a câştigat şi i-a pus într-un plic, cu un bileţel pe care scria că sunt pentru a o

ajuta pe mama ei cu cumpărăturile şi cu alte cheltuieli. Când Sally l-a deschis, a izbucnit în plâns.

- Ar fi fost foarte uşor (pentru Michelle) să renunţe (la şcoală), îmi spune Paul.

Vorbeşte în şoaptă, cu vocea puţin răguşită. îşi şterge ochii cu dosul palmei.

- Nu am fost mândru de ea că a rămas însărcinată, dar am fost foarte mândru de asta. Nu s-a dat bătută.

Femeile ca Michelle Monson Mosure împărtăşesc această statornicie; determinare şi fermitate pentru a se ţine pe ele însele şi pe copiii lor în viaţă. Ele nu renunţă. Rămân în mariaje abuzive pentru că înţeleg ceva ce mare parte dintre noi nu înţelegem, ceva cu susul în jos, ceva care sfidează logica: oricât de periculos este la ele acasă, este de cele mai multe ori mult mai periculos să plece. Multe dintre ele plănuiesc, cum a

făcut şi Michelle. Rămân, îşi aşteaptă momentul. îşi ţin copiii în siguranţă. îşi găsesc echilibrul, pregătite, în prima linie. Foarte atente şi răbdătoare, într-o aşteptare continuă a momentului în care pot scăpa nevătămate. O fac pentru cât de mult timp pot.

SURORILE NEDEZLIPITE

Michelle şi Rocky s-au întâlnit prima oară într-o zi, după şcoală, într-o casă unde se strânsese o mână de adolescenţi. Alyssa avea o prietenă foarte bună pe atunci, pe nume Jessica, iar Jessica a fost prima împreună cu Rocky. Cei doi au fost împreună doar câteva săptămâni, poate o lună. Alyssa nici măcar nu îi remarcase prezenţa, un străin cu părul des şi dezordonat. Abia mai târziu,

când Michelle şi-a recunoscut sentimentele, Alyssa şi-a amintit de Rocky. Avea o construcţie musculoasă şi mici urme de acnee pe faţă. Părul lui era lung până la umeri şi tuns în scări. Arăta bine, îşi spuneau fetele. Amuzant.

Alyssa spunea că Michelle a fost imediat vrăjită de Rocky. Părea prietenos, solid. Era cu zece ani mai mare şi îşi petrecuse un an la închisoare în Texas pentru deţinere de droguri, dar asta nu a deranjat-o. Avea o slujbă şi casa lui. Era ceva fascinant în interesul pe care i-l acorda un tip mai în vârstă decât ea. în a nu fi sub aripa părinţilor. în a avea libertate.

Dorinţa de libertate este motivul pentru care se mutaseră cu Paul în primă instanţă, desigur. Paul era tăcut, îşi ţinea gândurile şi sentimentele pentru el, creierul lui calculând mereu, punând lucrurile cap la cap pentru a

avea sens. Poate bea un pic prea mult. Dar aşa sunt majoritatea bărbaţilor. Mai ales într-un loc ca Montana, unde expresia *„băiat de treabă"* e la fel de des întâlnită ca o furtună de zăpadă în mai şi poate însemna orice, de la un cowboy la un avocat. Atâta vreme cât pot da gata câteva beri, ştiu cum să mânuiască o armă şi să lege aşa cum trebuie o muscă pe undiţă. Rocky era un băiat de treabă. Majoritatea băieţilor pe care Alyssa, Michelle şi Melanie îi ştiau pe atunci erau băieţi de treabă.

în ziua în care Rocky şi Michelle s-au cunoscut, se aflau acasă la un cuplu pentru care Jessica era dădacă. Relaţiile şi prieteniile se suprapun în Billings ca straturile geologice. Toată lumea cunoaşte pe toată lumea sau ştie câte ceva despre toată lumea. Casa avea o masă de biliard şi un garaj unde tinerii se întâlneau uneori. Când Rocky a ajuns cu maşina

şi Michelle l- a văzut, probabil că a simţit o atracţie puternică, pentru că au devenit, aproape instantaneu, un cuplu. Două sau trei zile - şi aia a fost, spune Alyssa. Rocky şi Michelle erau complet îndrăgostiţi, la sfârşitul acelei prime săptămâni.

Când Michelle i-a mărturisit lui Sally despre sarcina ei, Sally a vrut să depună acuzaţie de viol împotriva lui Rocky. Nu-i venea să creadă că un bărbat de vârsta lui s-ar uita la o adolescentă ca Michelle. Ce era în neregulă cu el? Dar Michelle a jurat că va fugi cu Rocky şi cu copilul dacă mama ei ar fi. ajuns măcar în pragul secţiei de poliţie. A devastat-o pe Sally. Chiar ar fugi Michelle? Pentru totdeauna? Cum ar putea s-o protejeze, dacă nici măcar nu o poate găsi? Dacă ar fi acolo, în lume, cu un bebeluş, nici măcar suficient de mare cât să conducă o maşină?

în cele din urmă, Sally a cerut

sfatul unui consilier, care a îndrumat-o să aştepte, să accepte cât de mult poate şi să încerce să o sprijine pe fiica ei. Rocky se va plictisi de Michelle. Sally îşi aduce aminte de consilierul ei care îi spunea:

- Nu o să-i placă să aibă o iubită care nu poate să facă nimic sau să iasă în oraş.

Până în momentul morţii ei, Michelle fusese o singură dată într-un bar. Nu fusese niciodată într-o vacanţă cu un prieten. Nu avusese niciodată prieteni în vizită. Nu făcuse parte dintr-un club de lectură sau un cerc de yoga, sau un club de mame tinere. Nu făcuse parte din nimic, sincer. Rocky era lumea ei.

Alyssa se întreabă dacă tipul mai în vârstă cu care se vedea ea atunci când Michelle şi Rocky s-au întâlnit a contribuit la ambiţia lui Michelle de a fi cu Rocky. Alyssa şi Michelle erau cele mai bune prietene. Dintotdeauna. De când erau

micuţe. în videourile de familie sunt tot timpul acolo, una lângă alta. Surorile nedezlipite. Chicotind, prăbuşindu-se grămadă în faţa canapelei dungate din sufrageria lor. în ziua în care Alyssa a învăţat să meargă pe bicicletă fără roţi ajutătoare, Michelle era acolo, pe iarbă, privind-o cum se clatină pe trotuar cu bicicleta ei roz, cu un coş alb în faţă. Alyssa dispare din obiectivul camerei, apoi se întoarce, puţin mai stabilă, cu un zâmbet mândru pe faţă. Se opreşte, nu pune piciorul pe pământ la timp şi se prăbuşeşte, lovindu-se cu fundul de o pedală. Sally o ridică de jos, în timp ce Alyssa începe să plângă.

Apoi, în următoarea scenă, e rândul lui Michelle, pe o bicicletă argintie cu şaua roşie, tip banană. Coboară pe acelaşi trotuar, pe două roţi, apoi se întoarce şi, când se întoarce, face cu mâna. îi face cu mâna tatălui ei din spatele camerei,

mergând cu o singură mână pe ghidon, cu un rânjet larg şi încrezător, ca o rază de lună.

Surorile erau apropiate. Melanie, cea mai mică, avea ADHD şi, după divorţ, ei i-a fost cel mai greu. Ţipa, lovea lucruri, era furioasă. Atenţia lui Sally era atât de mult îndreptată spre Melanie, încât Michelle şi Alyssa au rămas să se descurce singure. îşi ondulau bretoanele, se dădeau cu ruj şi cu rimei şi ascultau Aerosmith şi AC/DC. Michelle a avut o pasiune adolescentină pentru Steven Tyler. Stăteau prin Pioneer Park sau North Park. Uneori se duceau la Rims, o formaţiune de gresie, veche de optzeci de milioane de ani, care înconjoară oraşul Billings. Rims atrage excursionişti, turişti, oameni care îşi plimbă câinii şi adolescenţi rătăciţi. La răsărit şi la apus radiază de o frumuseţe deosebită, care aminteşte de stâncile roşii din Sedona. Poţi să stai pe Rims şi

să vezi întreaga vale Billings şi mai departe. Milioane de ani în acea privelişte, valurile impasibile ale trecerii timpului.

Rims, însă, avea şi altă asociere. în fiecare an, se pare, se găsea câte un cadavru acolo, cineva care s-a sinucis sau cineva care fugea de poliţie, sfârşind prin a fi rănit sau omorât, căzând de pe Faleza sacrificiului, un afloriment de gresie care iese în fluviul Yellowstone şi are o cădere de o sută cincizeci de metri din vârful lui cel mai înalt. Povestea din spatele numelui este că doi războinici Corbi s-au întors şi, găsindu- şi triburile distruse de variolă, s-au aruncat de pe faleză[1].

Rims este cel mai cunoscut punct de reper, casă pentru marmote, cerbi, vulturi, lilieci, şoimi şi pentru câteva specii diferite de şerpi, inclusiv şarpele vestic cu clopoţei, cu desene în formă de diamant pe spate şi plin de venin. într-un

final, Rocky a cumpărat un astfel de şarpe şi l-a dus în casa unde locuia cu Michelle şi cu cei doi copii ai lor.

INDIFERENT CE TINE ÎN EL

[i]

Rocky era tăcut în multe feluri, la fel ca Michelle. în mulţime şi în prezenţa oamenilor noi. Era neliniştit, rebel, dar iubea activităţile în aer liber. Pescuitul, campingul. E ceva ce avea în comun cu tatăl lui. Totul, de fapt: activităţile în aer liber, liniştea, chiar şi numele lui adevărat, Gordon, pe toate le împărtăşeau. Porecla i-a dat-o tatăl lui, când Rocky era bebeluş, omagiu adus boxerului Rocky Marciano.

Gordon şi prima lui soţie, Linda, au avut trei copii, iar Rocky era cel mai mare. Locuiau pe atunci în Columbus, Ohio. Rocky avea un frate mai mic, pe nume Mike, şi o soră

mai mică, pe nume Kelly. Copiii erau apropiaţi, dar nu foarte tare. Se băteau, ieşeau împreună, se ignorau reciproc, se protejau reciproc. Mike şi Kelly îl admirau pe Rocky, fratele lor mai mare.

Dacă ar fi fost alte timpuri, altă epocă, Gordon spune că probabil nu s-ar fi căsătorit niciodată cu Linda. A petrecut patru ani în Forţele Aeriene şi s-a întors când revoluţia sexuală era în toi în America.

- Am crezut că am murit şi am ajuns în Rai, îmi spune.

Afirmă asta având faţa înmărmurită, lipsită de plăcere sau de nostalgie. A găsit o fată, ea a rămas însărcinată, iar el a uitat cu totul de revoluţia sexuală. S-a întors la simţul datoriei şi al onoarei şi s-a gândit că lucrul corect e să te căsătoreşti cu fata pe care ai lăsat-o însărcinată.

- Mama şi tatăl ei spuneau, ei bine, „Copilul trebuie să aibă un tată“. La care ai spune

acum: „Copilul are un tată, mare lucru“. (Dar) am mers înainte şi m-am căsătorit cu ea.

Nu că nu şi-ar fi dorit copiii. I-a iubit pe copii, pe toţi trei. L-a iubit pe Rocky chiar şi după ce a devenit mai greu de controlat.

Când au divorţat, Linda i-a dat custodie întreagă pentru toţi cei trei copii. Destul de repede după ce el şi Linda s-au despărţit, Gordon a întâlnit pe cineva la muncă. Pe Sarah. (Linda nu a vrut să fie înregistrată, dar a mărturistit că Gordon şi Sarah au început să se întâlnească în timp ce ea şi Gordon erau încă împreună.) Cei trei copii ai lui au devenit şi ai lui Sarah. I-a crescut. I-a iubit. I-a şi disciplinat. Odată, îşi aminteşte, când încă erau în Columbus, Rocky şi Mike au început să se certe în sufragerie. Povesteşte că Rocky îl provoca încontinuu pe fratele lui, până când Mike a izbucnit.

- Mike a fost pedepsit şi i-

am spus lui Gordon că de vină nu e Mike, e Rocky, îmi spune Sarah.

Mike era gălăgios. Mike ţipa, dar Rocky era adevăratul agitator.

- Tot timpul făcea în aşa fel încât ceilalţi să intre în bucluc, spune ea.

Gordon şi Sarah s-au căsătorit în Ohio şi, două zile mai târziu, s-au mutat cu cei trei copii în Montana, unde pe Gordon îl aştepta un nou loc de muncă. Nu i-au anunţat pe copii înainte. Sau pe Linda. Acum se gândesc că ar fi trebuit să vorbească cu copiii despre asta, să le uşureze calea, să le dea timp să se obişnuiască, poate chiar să meargă în vizită o dată.

- Probabil că nu a fost cel mai înţelept lucru, spune Sarah.

Linda spune că a trebuit să angajeze un detectiv particular pentru a-i găsi. Gordon spune că i-a găsit destul de repede -

noul lui şef era prieten cu foştii lui colegi de muncă. Dar, cu toate astea, scrisorile şi felicitările ei erau sporadice şi au trecut cinci ani până când copiii au văzut-o din nou pe Linda.

- Toate gândurile, toate lucrurile care îţi vin în minte pentru că, ştii cum se spune, chestia cu *Bărbaţii sunt de pe Marte,* dar tot timpul am simţit că era ceva ce aş fi. putut face pentru a-i salva pe nepoţi, spune Gordon. Tot revin la divorţ. Cum ar putea să nu-i afecteze pe copii? Dar câte milioane de copii nu sunt implicaţi în divorţuri în fiecare an?

Deşi copiii avuseseră întotdeauna probleme cu şcoala, după ce s-au mutat, Gordon şi Sarah au descoperit că erau destul de în urmă cu şcoala şi, chiar dacă au angajat meditatori, copiii au rămas în urmă. Niciunul dintre ei nu a ajuns să absolve. Gordon

susţine că Linda îi lăsa pe copii în faţa televizorului sau îi târa după ea pe oriunde mergea în timpul zilei, la cumpărături sau pe oriunde altundeva.

- în loc să-i înveţe alfabetul şi toate astea, nu au primit nimic, spune Gordon.

Când am discutat cu Linda, ea îşi amintea lucrurile diferit, bineînţeles. Gordon admite că era genul de tată care încerca să evite conflictele, în loc să le confrunte. Chiar şi Sarah spune că Gordon nu îşi manifesta emoţiile în niciun fel, până când:

- Ceva politic apărea la TV. Şi atunci, acoperişul sărea de pe casă. La orice care nu avea legătură cu casa noastră, reacţiona.

Dar, dacă era despre casa noastră, copiii noştri, nicio reacţie, spune ea. O parte din problemă e perioada în care a crescut.

- Sunt maestru la fofilări, spune Gordon.

Rocky a intrat în belele imediat după ce s- au mutat. La doisprezece ani bea în exces, fiind implicat în furturi mărunte. Fura casete ale trupelor care-i plăceau - Aerosmith, Black Sabbath. O dată a furat o bicicletă. Sarah găsea sticle de Mad Dog 20/20 aruncate peste gard, în tufişurile din spatele curţii lor, şi ştia că erau ale lui Rocky. Era pasiv, în timp ce Mike era agresiv. Când a intrat în clasa a şaptea, Sarah şi Gordon şi-au dat seama că Rocky are nevoie de ajutor.

L-au trimis la Pine Hills, casa pentru băieţii cu probleme.

L-au trimis la consiliere.

Toată lumea se concentra pe divorţ, spune Gordon.

Terapeuţii, profesorii de la şcoala lui. Parcă ar fi fost răspunsul la tot: ce a mers greşit, când a început Rocky să fie de necontrolat, motivul pentru care a început să bea atât de mult, încât Sarah

spunea că ochii i se învârteau în cap şi avea limba scoasă. Dar Gordon se gândeşte:

- Cum se poate întâmpla asta? Odată ce am divortat, cearta a încetat. Nu asta era important?

La un moment dat, într-o şedinţă de consiliere familială, terapeutul l-a întrebat pe Rocky dacă era trist că mama lui a plecat, iar el a spus:

- Nu. A fost mai bine.

Sarah s-a întors spre el şi l-a întrebat dacă într-adevăr crede asta, iar el a spus:

- Da, a fost mai bine după ce a plecat, pentru că am ajuns să petrecem mai mult timp cu tata, fără să asistăm la certurile dintre ei.

Chiar dacă motivele ar fi fost divorţul şi mutatul brusc, chiar dacă acestea erau lucrurile spre care puteai arăta cu degetul ca fiind punctele de plecare când lucrurile au început s-o ia razna cu Rocky, cum rămâne cu reparatul a

ceea ce era distrus înăuntrul lui? Terapia. Tratamentul la centru. Nu era asta întreaga misiune a Pine Hills? Să le repare fiul? Ce conta unde îşi aveau originea suferinţa şi furia lui? Ce îl făcea să bea la treisprezece-paisprezece ani până devenea incoerent? Ce l-a făcut să fure din magazine orice putea? Ce l-a făcut să fie de acord cu regulile stabilite de ei, legate de ora de culcare şi alcool, ca mai apoi să-i batjocorească din nou şi din nou, ca şi cum nu ar da socoteală nimănui? Uneori, Sarah se gândea că Rocky s-a născut fără conştiinţă. Putea fi fermecător sau manipulator, diabolic sau adorabil, amuzant sau tăcut. Gordon îşi aminteşte cum unul dintre consilierii pentru tratatarea abuzului de alcool i-a spus despre Rocky că:

- Indiferent ce ţine în el, nu renunţă.

Sarah îmi spune că Rocky nu avea prea

multă încredere în femei. Nu le plăcea prea mult.

- Cred că, atunci când a plecat Linda, nu au prea vorbit despre asta. Gordon şi copiii. Linda şi copiii. Cred că asta l-a afectat, pentru că era primul născut şi era favoritul, spune Sarah.

Apoi aminteşte de mutarea lor, plecarea lor bruscă din Ohio în Montana.

- Când am plecat, de ce nu am discutat cu toţii despre asta?

I se pare atât de ridicol acum. De ce le era frică? „Ridicol“ nu este cuvântul potrivit. Nu există un cuvânt potrivit. De ce nu au discutat despre asta? Despre tot? Ca o familie? în strălucirea orbitoare a retrospectivei, a coşmarului cu care trăiesc acum, cum au putut crede vreodată că o conversaţie deschisă, sinceră, despre ceva atât de comun în lumea asta precum divorţul, sau a te recăsători, sau mutatul într-un

nou stat era atât de rea, încât nu putea fi abordată cu voce tare? I-ar fi explicat lui Rocky ceva pentru care el avea nevoie de o explicaţie? I-ar fi resetat cumva durerea?

Atât Sarah, cât şi Gordon spun că Rocky nu s-a maturizat niciodată. Când Michelle a apărut în viaţa lui, ea era atât de tânără, dar, când a devenit mamă, a devenit mai matură decât el.

- Asta a fost de neînţeles pentru el, spune Gordon. Ea s-a maturizat atât de mult, iar el nu. Şi, practic, cu cât înveţi mai mult...

Se opreşte. Se întreabă dacă dezvoltarea emoţională a lui Rocky nu a fost afectată de consumul prematur de alcool şi droguri.

Aşa trăiesc azi Sarah şi Gordon. Blocaţi într-o continuă căutare a ceea ce ar fi putut face. Este moştenirea omuciderii domestice, o traumă încorporată în generaţii întregi

de familii. *Ce am ratat*? Nici măcar nu-i pot plânge pe Michelle, Kristy şi Kyle, pentru că gândul îi duce instantaneu la faptul că ei ar fi trebuit să fie încă acolo. Kristy absolvind liceul; Kyle anunţându-şi poate specializarea. Sau pescuind cu tatăl lui îmbătrânit. Michelle în halat de asistentă, aplecându-se către un nou-născut. Nu pot face abstracţie de ce a făcut Rocky. Actul final care eclipsează complet cine a fost, orice ar fi avut bun în el.

Sarah mi-a mărturisit odată că, într-o excursie de camping, cu un an înaintea sfârşitului, a avut un moment în care a cuprins-o un sentiment de uşurare şi recunoştinţă că au supravieţuit ca familie. Toţi acei ani groaznici ai adolescenţei, haotici, cu Rocky la Pine Hills şi mai târziu în închisoare în Texas, cu rebeliunea lui Mike şi toate certurile. în sfârşit, în sfârşit, se gândea, erau o familie normală.

Dar amintirea nu se mai susţine. Nu se poate gândi la acele vremuri fără a simţi cum regretul o trage înapoi. Ce au ratat, ce s-a aflat chiar sub nasul lor...

Nu sunt responsabili.

Ştiu asta la nivel intelectual.

Dar nu o simt la nivel emoţional.

- Nu vrei să mergi mai departe, îmi spune Gordon. Dar nu ai altă opţiune.

Trăiesc în această stare suspendată de doliu. Un soi de purgatoriu emoţional. Ştiu că nu sunt singuri în tristeţea lor, în furia lor, dar cred că sunt singuri în vina lor. Familia lui Michelle poartă, de asemenea, toate acestea. Furia, tristeţea, dar cel mai mult povara masivă şi de necrezut a vinei. Ce *nu am observat?*

Dar nu poţi observa ceva ce nu ştii să cauţi.

Când Rocky a adus-o pe Michelle acasă prima dată, ea era la fel de tăcută ca el, îşi

aminteşte Sarah.

- S-a dovedit a fi foarte diferită, spune ea.

Diferită de tăcerea lui Rocky.

- Vorbea mult despre cum ştia că oamenii cred că cei tăcuţi sunt proşti. Ştia că asta cred oamenii despre ea, dar, dacă nu simţea că e nevoie să discute despre ceva, tăcea şi ţinea totul pentru ea.

Michelle nu venea prea des în vizită, în acea perioadă de început, pentru că Rocky avea o rulotă în Lockwood. Dar Sarah şi Gordon au văzut imediat că el avea intenţii serioase cu ea. Când a rămas însărcinată, au aflat câţi ani are, de fapt, şi au pălit. Dacă părinţii lui Michelle ar fi depus plângere:

- Nu te vom da de gol, dar nici nu te vom salva, îşi aminteşte Sarah că i-a spus.

Michelle a aflat că e însărcinată de ziua ei, când a împlinit cincisprezece ani, în septembrie 1993. Bebeluşul,

Kristy, trebuia să se nască în aprilie. Sally era indignată. Voia să dea vina pe Paul că nu a avut mai multă grijă de ea. Voia să-l învinovăţească pe Rocky pentru că a fost cu o tânără de paisprezece ani. Voia să-i învinovăţească pe părinţii lui Rocky. Voia să se învinovăţească pe ea. Dar nimic din toate astea nu ar fi rezolvat problema. Michelle spunea că Rocky e un băiat bun. Un băiat bun. Trebuie doar să-i dea o şansă. Ar trebui doar să-l cunoască aşa cum l-a cunoscut ea.

în decembrie 1993, Sally şi-a dus cele trei fiice la Minot, Dakota de Nord, de sărbători. Michelle avea o durere de spate despre care credeau cu toţii că e din cauza drumului de opt ore cu maşina. Dar apoi, Michelle nu putea mânca, avea greţuri şi părea că începe să aibă febră. Sally s-a speriat. Michelle era însărcinată abia în şase luni.

Când s-au întors din Minot, Sally a dus-o pe Michelle la spital şi le-a spus asistentelor de gardă că fata ei este în travaliu.

- Am avut trei copii. Ştiam ce înseamnă că Michelle e în travaliu atât de devreme, îmi spune.

Dar au trecut ore întregi până când cineva a venit să se uite la Michelle. Sally a simţit că doctorii nu au luat-o pe Michelle în serios, pentru că au considerat-o doar o mamă adolescentă dispensabilă. Asta a înfuriat-o. Pentru Michelle, următoarele două săptămâni au fost un du-te vino la camera de gardă.

Când personalul din spital şi-a dat seama că Michelle era cu adevărat în travaliu, era prea târziu să-l oprească. Bebeluşul se năştea. Nimeni nu stia dacă se va naşte viu sau mort. Sally era îngrozită. Pentru fiica ei, pentru nepoata ei. Când în sfârşit bebeluşul s-a

născut, era o fetiţă cu plămâni atât de mici şi nedezvoltaţi, încât a fost dusă la terapie intensivă - şi nimeni nu ştia dacă va supravieţui peste noapte, darămite o săptămână, o lună, o viaţă. Au numit-o Kristy Lynn. Avea numele lui Rocky, Mosure. Era oglinda tinerei ei mame, buza de sus bine definită, palidă, ochi curioşi.

Kristy era practic de mărimea unei ceşti de ceai. Iar Michelle privea oră după oră, zi după zi, cum aveau grijă asistentele de fiica ei mititică, pompându-i aer în plămâni, monitorizând-o, vorbind cu ea. Pentru Michelle nu erau aparatele cele care o ţineau în viaţă pe fata ei, sau doctorii, sau chiar ea, sincer. Erau asistentele. Lucrătoarele-minune. Kristy a stat în spital luni în şir. A stat, de fapt, până la data propriu-zisă a naşterii, când a fost externată, în continuare conectată la oxigen şi monitorizată de un aparat, în

grija lui Michelle şi a lui Sally. Michelle şi fiica ei s-au mutat în dormitorul de la etaj în care copilărise Michelle, din casa lui Sally. în fiecare zi, Rocky era acolo cu ele. Sally a trebuit să-l lase. Mergea în vizită; suna. Nu îl lăsa să locuiască acolo, dar îl lăsa să vină în fiecare zi. Devotat, îngrijorat, încercând să ajute cu ce putea. Sally încă nu-l prea plăcea, dar îi respecta dedicarea. Iar Michelle şi Rocky păreau îndrăgostiţi - unul de celălalt şi de copilul lor.

TATI NU VA MURI NICIODATĂ

în iulie 1994, când Kristy avea şase luni, Sally s-a întors într-o zi de la muncă şi a găsit un bileţel de la Michelle. îi scrisese mamei ei că ea, Rocky şi Kristy trebuie să încerce să fie o „familie adevărată“. A spus că îi e datoare fiicei ei să-i ofere noii familii o şansă. I-a spus mamei ei că se mută în rulota mică a lui Rocky şi va locui

acolo. Devastată, Sally i-a spus lui Paul. Nu au putut s-o oblige pe Michelle să se întoarcă, bineînţeles. Tot ce puteau face era să încerce să o susţină cât mai mult, să se asigure că Michelle ştie că ei vor fi acolo pentru ea.

Paul nu putea suporta ca ei să trăiască în rulota aceea mică.

- îmi întindeam braţele şi atingeam ambii pereţi, spunea el.

Aşa că a cumpărat o parcelă de teren la periferia oraşului Billings şi a început să-şi construiască o nouă casă pentru el - casa în care urma să-l întâlnesc. Casa cu uşa din faţă plină de lovituri. Le-ar fi închiriat casa în care stătea lui Rocky şi Michelle, odată ce s-ar fi mutat în noua locuinţă, şi ei ar fi putut evada din rulota aia sumbră.

Michelle şi-a ţinut promisiunea. A lăsat-o pe Kristy la un centru de îngrijire pentru copiii de liceu care aveau copii

şi s-a întors la liceu. Spre surprinderea familiei ei, a rămas din nou însărcinată şi l-a născut pe Kyle, la un an de la naşterea lui Kristy. Nici măcar optsprezece ani împliniţi, cu doi copii, dar Michelle s-a descurcat. Acelea erau zilele în care Paul o vedea uneori pe Michelle împingând-o pe Kristy în cărucior, cu Kyle în port-bebe, mergând trei kilometri prin iernile aspre din Billings, ca să ajungă la centru. Nu a cerut niciodată ajutorul. într-un final, Paul i-a cumpărat o rablă ca să poată merge până la şcoală. A absolvit la timp.

Banii erau puţini. Când s-au întâlnit prima oară, Rocky bătea coasta de vest lucrând într-un echipaj de intervenţie în caz de seism. Jobul îi cerea uneori să lucreze şi douăzeci şi patru de ore pe zi, şapte zile pe săptămână, în locuri îndepărtate de Billings, aşa că Rocky a renunţat, pentru că nu voia să fie departe de familie

pentru perioade lungi. Lucra o vreme, iar apoi îşi pierdea locul de muncă dintr-un motiv sau altul. Lucra în construcţii sau repara acoperişuri. în mare parte, locuri de muncă în care forţa fizică era solicitantă şi banii, niciodată de ajuns.

Michelle i-a spus că vrea să contribuie; se gândea să lucreze ca menajeră la un motel din spatele casei lor, la mai puţin de 800 m distanţă. Era suficient de aproape încât să poată fugi acasă, dacă ar fi avut nevoie copiii de ea, şi nici nu i-ar fi trebuit maşină să ajungă acolo. Dar el a explodat, spunând că nu vrea ca mama copiilor lui să se culce cu toţi oaspeţii de la motel. S-a enervat atât de tare din cauza asta, încât Michelle a sunat-o pe Alyssa să vină la ea, să fie o prezenţă în casă, în solidaritate cu Michelle. Era complet iraţional şi agitat, spunea Alyssa, plimbându-se înainte şi înapoi, revoltat că Michelle

ajunsese să se gândească la asta. A fost ultima oară, din ce îşi amintesc cu toţii, când Michelle a sugerat să lucreze în afara casei.

Controlul lui Rocky era genul care evoluează încet, care începe cu lucruri mici - dintre care mare parte nu sunt ilegale (deşi urmărirea, ceea ce Rocky i-a făcut lui Michelle, în cele din urmă, devine deseori parte din comportamentul abuziv. Urmărirea este o infracţiune în toate cele cincizeci de state, dar poate fi încadrată astfel în mai mult din două treimi doar dacă nu este primul delict[1]). După primii ani, a devenit clar că nu-i controla numai angajarea, potrivit lui Sally şi Alyssa. Nu o lăsa nici să se machieze. Nu-i permitea nici să cheme prieteni în vizită. Insista să meargă la camping aproape la fiecare sfârşit de săptămână, când vremea le permitea. Nu a ieşit niciodată în oraş fără el. Evan Stark, autorul cărţii

Coercive Control: How Men Entrap Women in Personal Life, a introdus pentru prima oară termenul de „control coercitiv“ pentru a descrie modurile prin care un abuzator poate domina şi controla fiecare aspect al vieţii victimei, fără să ridice mâna la ea. Cercetarea lui Stark arată că, în 20% dintre relaţiile în care violenţa domestică e prezentă, se poate să nu existe deloc abuz fizic. Un articol din 2016 din *New York Times,* de Abby Ellin, se exprimă astfel: „Pentru o victimă a controlului coercitiv, o ameninţare poate fi interpretată greşit ca fiind iubire, mai ales în primele faze ale unei relaţii sau atunci când persoana este foarte vulnerabilă[2].“ în special, vulnerabilă ca o adolescentă sedusă de un bărbat matur. Vulnerabilă ca o mamă tânără fără niciun mijloc de a se întreţine.

în 2012, Stark a scris o lucrare în care susţinea o serie

de legi care să protejeze victimele de un astfel de comportament. „Majoritatea tacticilor folosite în controlul coercitiv nu au nicio bază legală, sunt foarte rar identificate ca abuz şi niciodată nu sunt vizate de intervenţie.“ Citează, în mod specific, tactici precum supravegherea sau controlul activităţilor normale ale vieţii, în particular cele asociate tradiţional cu femeile - îngrijirea copiilor, îngrijirea căminului şi sexul. Controlul conduce „jocul“, scria Stark, „de la accesul la bani, mâncare şi transport, până la modul în care se îmbracă, fac curat, gătesc sau performează sexual[3].“ Actualul sistem de jurisprudenţă în Statele Unite pierde cu totul din vedere adevăratele efecte devastatoare asupra cuiva aflat într-o astfel de situaţie, pierderea libertăţii care, în cele din urmă, duce inevitabil la o pierdere a sinelui. Kit Gruelle, o

activistă din Carolina de Nord, le numeşte pe aceste victime „ostatice pasive“ în propriile case. Stark insistă să ne uităm dincolo de vătămarea corporală ca semn al violenţei domestice extreme; în viziunea lui, femei precum Michelle sunt prizoniere. Nu e neobişnuit pentru persoanele aflate în astfel de situaţii să vorbească despre modul în care partenerii lor au controlat modul în care arată, ce mănâncă, cum se îmbracă şi cu cine comunică. Abuzatorul, de-a lungul anilor, a rupt treptat orice punţi de scăpare - familie, prieteni, comunitate - care existau pentru ele la un moment dat. Şi, în cele din urmă, controlul coercitiv este despre furtul total al libertăţii cuiva.

Stark a fost esenţial în conturarea unei legi a controlului coercitiv, care a fost adoptată în 2015 în Marea Britanie şi face ca genul acesta de acţiuni să fie pedepsite cu

până la cinci ani de închisoare[4]. Franţa, de asemenea, are un statut penal separat pentru ceea ce se numeşte „abuz psihologic“. Dar în Statele Unite nu avem o astfel de lege.

Alyssa îşi aminteşte că era în maşină cu Michelle într-o după-amiază. Era după ce se născuse Kristy, dar înainte ca Michelle să fie însărcinată cu Kyle. Alyssa crede că Michelle avea şaisprezece ani atunci. Dintr- odată, din spatele ei a apărut Rocky, venea cu viteză în maşina lui, făcând slalom printre celelalte maşini ca să poată fi pe partea ei de carosabil, gonind prin traficul din sens opus. A început să strige la Michelle prin geamul deschis.

- De ce nu a murit el? se întreabă Alyssa acum. A făcut atâtea lucruri nebuneşti, lucruri teribiliste, dar nu s-a rănit niciodată.

A sărit de pe stânci într-un lac natural, s-a căţărat în copaci

înalţi de şapte metri, s-a făcut praf cu metamfetamină şi nu a avut nici măcar o infecţie sau vreun os rupt. Ca şi cum o forţă exterioară îl ţinea în afara pericolului. Ca şi cum ar fi fost mai puternic decât orice îndrăznea să-l ameninţe. îi demonstra lui Michelle în orice mod posibil că şi-ar risca propria viaţa înainte de a risca să piardă controlul asupra ei.

Un alt element crucial al controlului coercitiv este izolarea victimei de propria familie. Este o izolare ce nu are, deseori, nimic de-a face cu geografia. După prima zi de naştere a lui Kristy, când Gordon i-a făcut cadou lui Rocky o cameră video, membrii familiei lui Michelle nu apar aproape deloc pe DVD-uri. Rocky îi filma pe copii jucându-se prin curte sau poate de Crăciun, deschizându-şi cadourile acasă la Sarah şi Gordon. Sau doar ei patru la camping. Ocazional, pe casete

mai apărea fiica lui Mike - verişoara mai mare a lui Kristy şi Kyle. Dar familia lui Michelle?

Dacă ar fi să ne luăm după casete, ne-am gândi că Michelle a venit de nicăieri, că e a nimănui. Sally o vedea foarte rar pe Michelle de sărbători, chiar dacă stăteau la câteva minute distanţă. Rocky se enerva când Sally venea în vizită, îmi spune ea, şi nu îi lăsa de multe ori pe Kristy şi Kyle să rămână peste noapte în casa bunicii lor. (O numeau „Bugga.“) O dată, când Sally a trecut pe la ei, Michelle i-a spus:

- Mamă, trebuie să-ţi vezi de viaţă şi să nu mă mai vizitezi aşa des.

Ceva a făcut-o pe Sally să se simtă inconfortabil după asta. Atunci fusese prea surprinsă de comentariu ca să-şi dea seama ce a tulburat-o. A înţeles că Michelle are propria viaţă, propria familie la care să se gândească, dar fuseseră atât

de apropiate tot timpul. Chiar şi în anul acela tumultuos, când Michelle rămăsese însărcinată prima dată, Sally fusese cea căreia îi ceruse ajutorul.

Atunci nu-i trecuse prin minte lui Sally că nu era tocmai Michelle cea care îi spunea să nu o mai viziteze aşa des - cuvintele, da, veneau de la Michelle. Dar spiritul lucrurilor?

- Nu era Michelle cea care vorbea, a spus Sally.

Nu Michelle cea pe care o crescuse ea, în orice caz. Sally ştie acum ce înseamnă: victimele se dau de partea abuzatorului în public, în faţa familiei, în faţa poliţiei, în faţa procurorilor. Pentru că după ceva timp, după ce poliţia pleacă, chiar şi după ce acuzaţiile sunt depuse şi o sentinţă e pronunţată, abuzatorul e cel cu care victima trebuie să-şi negocieze viaţa. Şi viaţa copiilor. Victimele care iau partea abuzatorilor în timpul raidurilor

poliţiei nu o fac din cauza instabilităţii, aşa cum îşi imaginează mulţi ofiţeri de poliţie, ci dintr- un calcul precis pentru siguranţa lor viitoare. într-un final, Sally a văzut asta îndeaproape cu propria fiică, dar la momentul respectiv nu ştia exact ce vede.

Când oamenii discută astăzi despre Michelle, vorbesc despre imperturbabilitatea ei, calmul ei în faţa stresului, devotamentul ei absolut pentru copii. Dar pentru familia ei era, de asemenea, şi încăpăţânată. Şi mândră. Nu voia să se întoarcă la părinţii ei şi să admită că aveau dreptate. Voia să fie de partea cealaltă a statisticii: voia să fie cea care a reuşit. Era hotărâtă să nu îşi crească copiii în ceea ce numea „un cămin destrămat.“ Iar aceasta este una dintre acele ecuaţii imposibile pe care fiecare părinte încearcă s-o rezolve într-o anumită măsură: e mai rău pentru copii să aibă

un părinte imperfect - în cazul lui Rocky, abuziv, dependent de metamfetamină - decât să nu aibă deloc? Dintre nesfârşitele moduri în care ne putem distruge copiii, care sunt acelea ce vor produce cel mai mic rău?

Michelle l-a iubit pe Rocky, cel puţin la început. O făcea să râdă. Era plin de viaţă. I- a învăţat pe copii cum să asambleze un cort, să pescuiască, să întindă un hamac. I-a învăţat cum să tragă la ţintă. îi făcea avion când erau bebeluşi şi le schimba scutecele, îi dădea în leagăn în curte şi iarna îi înfofolea ca să meargă să se dea cu sania. Era posesiv, abuziv, dependent de metamfetamină; era şi timid, nesigur, iubitor. Pentru mult timp, lui Michelle i s-a părut o combinaţie cu care ar ii putut trăi.

Sally nu ştie de ce Michelle nu i s-a confesat de-a lungul anilor; bănuieşte că ar avea

legătură cu mândria lui Michelle - să nu admită că a greşit - şi cu încercarea de a-i proteja sentimentele lui Sally, să nu o facă să se simtă vinovată că a divorţat de tatăl lui Michelle. Aşa că, în loc să i se confeseze lui Sally, Michelle vorbea ocazional cu Sarah. Povestea de consumul continuu de droguri al lui Rocky sau despre cât de separate păreau vieţile lor - Rocky toată noaptea în garaj, lucrând la maşina lui, fumând orice apuca, transformându-se într-un drogat, iar Michelle în casă, cu copiii. Chiar şi oamenii care îşi petreceau timpul cu Michelle, ca Paul, care lua acele prânzuri „Jerry Springer“ cu ea, nu ştia cum este viaţa ei cu adevărat, pentru că nu era niciodată acolo când Rocky era prin preajmă. Melanie nu avea discuţii lungi, profunde cu Michelle; ea era mai mult în garaj, consumând droguri cu Rocky. Aşa că mai rămânea

Sarah, dar chiar şi cu Sarah, Michelle era reţinută.

- Mai vorbea în ultimii ani despre familia ei şi despre motivul pentru care credea că este aşa cum este, spune Sarah. Datorită orelor de dezvoltare a copilului pe care le avea la şcoală, devenise foarte receptivă la modul în care funcţionează minţile oamenilor şi de ce fac lucrurile pe care le fac, modele de comportament şi aşa mai departe... Chiar o respectam pentru cât de deşteaptă şi de blândă era.

Şi *era* deşteaptă. Suficient de deşteaptă cât să ştie că a scăpa de Rocky nu era un lucru pe care îl putea face peste noapte. Ar fi necesitat planificare şi pregătiri meticuloase. Plecarea nu e niciodată un eveniment; e un proces.

După ce s-a întâmplat totul, după ce Michelle a fost omorâtă, Sally a fost îngrozită să afle nu doar că Michelle se

zbătea pentru propria viaţă lângă Rocky, ci şi că nu-i spusese un cuvânt propriei mame - decât cu câteva săptămâni înainte să moară şi, chiar şi atunci, a omis atât, atât de multe. Multe lucruri avea să afle Sally mai târziu.

Sarah a încercat, în moduri subtile sau făţişe, să o scoată pe Michelle din casă în lunile dinaintea crimei. Odată i-a lăsat lui Michelle o broşură cu servicii locale pentru cazurile de violenţă domestică, inclusiv pentru Casa Gateway - adăpostul pentru victimele violenţei domestice din Billings. A încercat să discute cu Michelle despre asta, dar Michelle nu voia să audă. I-a sugerat lui Michelle să meargă o vreme cu copiii la sora ei din Arizona, dar Michelle a refuzat, îi dăduse aceste sugestii din grijă, dar Sarah se gândea şi că întrece limitele, băgându-şi nasul neinvitată în viaţa fetei. Se simţea des aşa în preajma

lui Michelle, chiar şi când era vorba de lucruri mici. Una dintre filmări o arată stând cu Kristy în curtea lui Michelle. Kyle se dă în leagăn, iar Rocky îi filmează pe toţi. Kyle încă nu are doi ani, iar părul lui e zburlit şi rebel. Sarah întreabă dacă l-au tuns şi Rocky zice că nu, nu crede.

- L-aş putea tunde un pic la spate, spune ea.

Are vocea foarte agitată. E o zi de vară, feţele copiilor sunt lipicioase de la resturile de snackuri.

- Dacă ea m-ar lăsa. N-aş vrea să deranjez.

O spune de două, trei ori. Ar putea s-o facă, dar nu vrea s-o supere pe Michelle, nu vrea să-şi bage nasul unde nu este dorită. Momentul vorbeşte de la sine. Ar trebui Sarah, ca soacră, să se ocupe de ceva care e simultan şi inofensiv, şi intim?

- Creşte iar, îi spune Rocky. E doar păr.

E 2017, iar eu stau pe veranda din spatele casei lui Gordon şi Sarah Mosure, la o masă sub o umbrelă de soare, într-o zi însorită de primăvară, într-o suburbie de la periferia oraşului Billings. Sarah ne-a servit cu ceai rece, biscuiţi şi brânză. E Ziua Mamei. Cei doi nu au planuri. La fel ca Paul, Gordon nu a vorbit niciodată cu nimeni despre crime.

Cei doi câini ai cuplului adulmecă prin jurul nostru în speranţa să găsească bucăţi de brânză căzute. Curtea, cel puţin după standarde urbane - care sunt standardele mele -, e întinsă, cu iarbă verde, care pare întreţinută cu mare grijă. La capătul curţii, într-un decupaj dreptunghiular, e o grădină cu lavandă şi cu cerceii doamnei. Un bolovan stă aşezat în mijlocul grădinii, cu o placă de bronz înfiptă în el.

Tatăl lui Rocky, la fel ca fiul lui, e un bărbat scund, poate un metru şaizeci şi şapte sau

un metru şaptezeci, şi foarte tăcut. Când vorbeşte, trebuie de multe ori să mă înclin spre el ca să îl aud. Poartă o şapcă de baseball, un tricou gri, Eddie Bauer, şi o curea din pânză cu un peşte pe ea. Locul bărbatului e într-un râu, în cizme de cauciuc şi cu o undiţă în mână.

- L-am crezut prosteşte, îmi spune Gordon.

îşi aminteşte de momentul când i-a luat arma lui Rocky - moştenire de la bunicul lui Michelle - şi a crezut că s-au sfârşit necazurile. E nevoie de multă imaginaţie să crezi - înainte ca evenimentul să se întâmple - că o persoană pe care ai crescut- o de când era bebeluş până când a devenit adult ar putea fi capabilă să ucidă. Iar după ce se întâmplă, Gordon întreabă:

- Cum treci peste asta? Oricât te gândeşti, nu-i poţi găsi un final, pentru că e tot timpul „de ce, de ce, de ce?“

Şi, bineînţeles, nu ştii niciodată de ce.

îmi povesteşte despre o noapte când Michelle a sunat panicată. Rocky a ameninţat că îi omoară, spunea. Avea puşca de vânătoare a bunicului ei. Gordon s-a dus repede să-i ia pe Michelle şi pe copii. Rocky plecase deja de acasă. După un timp, Michelle l-a convins pe Gordon că ştie cum să vorbească cu Rocky şi toţi patru s-au întors.

- L-am luat în cealaltă cameră, a spus Gordon, şi l-am întrebat: „Fiule? Ce faci? Nu poţi face asta.“

Rocky i-a spus că ştie, ştie. Bineînţeles că ştia. Gordon a golit arma, apoi a strâns toată muniţia pe care a găsit-o în garaj sau prin alte părţi şi le-a luat pe toate acasă la el. Criză evitată.

A fost o nebunie, mi-a spus Gordon.

- M-am pus în faţa lui. I-am spus: „Pur şi simplu, nu faci

astfel de lucruri.“ (Rocky) a spus că nu ar face nimic care să-i rănească. L-am crezut prosteşte.

L-am crezut prosteşte.

Gordon începe să plângă fără zgomot. Sarah se îndreaptă spre el. îi reaminteşte că nu a fost vina lui. Simt că ceva îl striveşte complet pe dinăuntru. Vină, autoînvinovăţire.

- E doar... începe, înghiţind greu, ...îţi închipui c-ar trebui să fii în stare să repari situaţia sau să-ţi protejezi nepoţii, pentru că asta fac bărbaţii, nu? Iar eu mă gândesc: „De ce n-am fost suficient de deştept să văd ce se petrece? Să găsesc o soluţie? Orice?“

îmi spune că Rocky era tăcut şi putea fi şi foarte blând.

- Nu ţi-ai fi putut imagina c-ar face aşa ceva.

Vocea lui Gordon e o şoaptă frântă. Mă gândesc la Paul Monson; cât efort depun aceşti bărbaţi să ţină înăuntrul lor o durere insuportabilă. Cât de

nedrept este că trăim într-o lume în care sunt făcuţi să creadă că lacrimile lor sunt ruşinoase.

Pe măsură ce anii au trecut, Michelle a crescut, s-a dezvoltat mai mult decât Rocky, spune Sarah.

în toate acele filmări de la camping, Michelle are o expresie aproape constantă de toleranţă. Rânjeşte, dar rareori zâmbeşte. îşi dă ochii peste cap. Nu se uită la cameră, îşi aşază capul pe antebraţ, ghemuită, stând pe o piatră. Ea nu joacă un rol în faţa camerei cum face Rocky, nu exagerează. Nu se preface că e fericită dacă nu este. Nu face un secret din faptul că nu-i place să fie filmată sau fotografiată. Ore şi ore de filmări în care ea e aşezată pe un bolovan, uitându-se la copii pescuind pe mal sau băgându-şi picioarele în râul îngheţat, zgomotele pădurii - păsări cântând, apa susurând printre

pietre, pocnitura unei crengi de copac -, o orchestră infinită. Această muzică a naturii începe să sune ca izolarea însăşi, tristeţea unei singure ciocănitori.

Rocky e în spatele camerei. Se mişcă panoramic peste pietre şi mesteceni, până când obiectivul se opreşte pe tânăra lui soţie. Păr lung, brunet, drept ca paiul, o ţine pe fiica lor, Kristy, deasupra pietrelor. Kristy poartă pantaloni roz şi un hanorac de camuflaj mult prea mare. O căciulă tricotată. Pare nefericită. Tăcută. Căzută pe gânduri, ca şi când ar încerca să rezolve o problemă complicată. Cum să treacă peste pietre, poate. Kyle nu e în cadru. E undeva în afară. El e clovnul, cârcotaşul. Vocea lui Rocky din spatele camerei îi spune soţiei lui: „Zâmbeşte". Ea se uită în obiectiv. Jumătate-rânjet, jumătate-zâmbet. Apoi o filmare cu Michelle cocoţată pe un bolovan enorm, cu copiii

care stau înlănţuiţi în jurul ei. Kristy se sprijină de mama ei. Arată identic, aceeaşi genetică se vede în membrele lor suple şi zâmbetele largi. Camera se bâţâie de ici până colo, de la pini la pălămida de sub picioare, iar apoi brusc ne aflăm în rulotă, unde Michelle şi Kristy stau faţă-n faţă la masa acoperită cu linoleum. Pe pervazul din spatele lui Kristy sunt role de hârtie igienică. Are un braţ întins pe masă, stând pe el, tuşind.

- Fată bolnăvioară, spune Rocky. Nu pari fericită.

Nimeni nu-i răspunde. Bandit, pitbull-ul, e afară în cortul lor, tolănit deasupra sacilor de dormit. Kyle stă pe un buştean, într-un tricou cu Mickey Mouse. în depărtare, goana cascadelor, păsările de primăvară. Liniştea locului lor de camping contrastează cu scenele de acasă; muzică heavy metal bubuind încontinuu pe fundal. Când copii se uită la TV, când

se joacă în curte, când stau la masă sau pe canapea, muzica e omniprezentă, constantă ca o durere de măsea.

Următorul cadru e din spatele unui bolovan. Cascadele se împletesc în jurul unui morman de pietre care îl înconjoară pe Rocky. îl cheamă pe Bandit. Câinele rămâne pe loc. îl cheamă din nou. Fără noroc. Se întinde, apucă labele câinelui şi încearcă să-l tragă înainte. Dar câinele se opune folosindu-şi muşchii, revolta şi frica. Rocky mai încearcă o dată, apoi se dă bătut. Bandit se retrage ghemuit, inconştient de puterea lui.

- Aşa, Bandit, spune Michelle. E prea periculos.

Filmarea se întrerupe.

Un pat supraetajat în mica lor rulotă, un corp întins.

- Acolo e mama mare, dormind în patul ei, spune Kristy.

Michelle bolboroseşte, „mama mare.“

Kristy are camera. Rocky caută şosete curate în dulapul din rulotă; Kyle întreabă dacă poate să „cameră video." Ambii copii folosesc cuvântul ca pe un verb. Imaginea se zgâlţâie în timp ce Kristy i-o dă fără să se plângă. Kyle face o panoramă a corpului tatălui lui. Blugi, tricou maro, şapcă albă de baseball, cu cozoroc negru.

- Tata mare, spune el.

- Cum mă cheamă? întreabă tata mare.

- Rocky Mosure.

- Rocky cum? întreabă tata mare.

Copiii nu sunt siguri.

- Rocky Edward Mosure.

E Gordon Edward Mosure.

Prin prisma lui Kyle, tatăl lui pare un felinar, atât de înalt, încât capul lui s-ar putea odihni pe un nor.

- Eu de ce nu sunt niciodată Michelle? îi spune mama mare lui Rocky. Eu sunt Mama.

Eu de ce nu sunt niciodată

Michelle?

Într-o filmare din primăvara lui 2001, Michelle e în spatele camerei. Un eveniment rar. Kristy poartă o vestă cu albastru şi galben, Kyle, o vestă de pescuit. Rocky e la mică distanţă, intrat în râu până la coapse, cu arabescul unei undiţe care se înclină înainte şi înapoi, şi Bandit adulmecă nisipul în apropiere. Michelle mişcă camera de-a lungul peisajului. Pin de ţărm, ienupăr, brad. Pescuiesc în pârâu. Poate pârâul

Moris. Pârâul Antelope. Nimeni nu mai ştie. Formaţiuni de roci vulcanice, îngrămădite în spatele lui Rocky. Michelle îi întreabă pe copii dacă ştiu ce lună e.

- Nu, spune Kyle.

-Nu?

Rămân tăcuţi mult timp. Apoi Kristy spune „aprilie."

- Aprilie. Mai, o corectează Michelle. Ce zi?

Dar copiii nu răspund. Stau

pe nisip. Kyle pescuieşte. Kristy se uită la apă. Bandit aleargă prin peisaj, blană maro-deschis, cu o pată mare, albă pe gât. Camera se deplasează rapid prin peisaj, peste familie şi în jos, jos, jos, înspre mâna ei. Mâna stângă, verigheta. O ţine acolo câteva clipe. Doar atât cât să se înţeleagă că e intenţionat. Degetele ei sunt subţiri şi lungi, inelul are un mic diamant pătrat şi, de jur-împrejur, tot diamante. Verigheta, de asemenea, cu diamante. Camera se opreşte, vede, înregistrează, se mută. Se mută sus şi se întrerupe.

în următorul cadru, îl vedem pe Rocky mergând pe vârfuri pe un copac căzut, care traversează bolovani uriaşi şi un şir de cascade. Se strâmbă la cameră, rânjeşte, ţine un genunchi ridicat şi mâinile precum Karate Kid. Copiii râd. *Tati e nebun!* Rocky ajunge la final, se urcă pe o piatră, se uită în jur, apoi se întoarce,

întinzându-şi ambele braţe pentru echilibru. Când ajunge în cealaltă parte în siguranţă, prin laptele- cucului cu frunziş bogat, Kyle spune:

- Tati nu moare niciodată!

Michelle are o puşcă de vânătoare îndreptată spre ţinta de pe un copac. Ratează. Apoi e rândul lui Rocky. Apoi e rândul lui Kristy, în costumul ei de baie verde. Apoi a lui Kyle; puşca e mai mare decât copiii. Alyssa şi prietenul ei, Ivan Arne, sunt cu ei de data asta. Părul lui Ivan atârnă pe tot spatele, într-o coadă blondă, neîngrijită. Rocky se autointitulează fotograful familiei.

- Alyssa, poţi să faci tu treaba mea, spune Michelle, însemnând că Alyssa poate filma în acele momente.

Ivan ia o secure pentru nişte lemne de foc. Rocky leagă o muscă de o undiţă, apoi el şi Ivan merg spre mal şi îşi aruncă undiţele. Râul curge

repede, creste de spumă albă apar deasupra pietrelor.

- Scumpete, îi spune Rocky lui Michelle, tu n-ai nicio treabă.

UN URS SE INDREAPTA CĂTRE TINE

L-am cunoscut pe Ivan într-o seară, în casa lui pe care o împarte cu mai mulţi câini mari, care adulmecă încontinuu carnea pe care tocmai a afumat-o singur şi pe care mi-a servit-o pe o farfurie de hârtie. E cea mai delicioasă carne pe care am mâncat-o vreodată. în Montana, oamenii au afumătoare în curte la fel cum restul americanilor au grătare. Pentru mine, sunt o ciudăţenie culturală; ceva ce nu ştiam că poate fi deţinut de o persoană fizică până când am venit aici şi am văzut că toată lumea are una. Alyssa e şi ea acasă la Ivan, cu fiica ei. Deşi a trecut mult timp de când s-au

despărţit, Alyssa şi Ivan au rămas buni prieteni. Oamenii intră şi ies. Genul de bărbaţi duri, cu geci de piele şi care conduc motociclete, dau mâna cu mine, apoi gustă din friptura lui Ivan şi ies afară să fumeze şi să bea bere. Părul lui Ivan e mai scurt acum, iar faţa e mai rotundă decât în filmări, dar arată ca un adevărat urmaş de viking.

Ivan a fost cel mai bun prieten al lui Rocky în copilărie. Când erau copii, se jucau
Pong şi Atari şi se plimbau cu bicicletele prin cartier. Ivan spune că Rocky se băga tot timpul în belele - fura, bea dar nu spunea nimic despre problemele lui acasă. Ivan spune că Rocky a dispărut brusc într-o zi şi s-a dovedit că fusese la Pine Hills, pentru mai bine de un an, apoi s-a mutat în Florida să stea o vreme cu mama lui biologică, iar Ivan nu a mai auzit nimic de el.

Ivan şi Rocky au reluat

legătura după ce Rocky şi Michelle s-au cuplat şi după ce copiii se născuseră deja. Apoi Ivan şi Alyssa au început să se vadă şi s-au mutat împreună. Rocky trecea uneori pe acolo să petreacă timp cu Ivan, dar Michelle nu mergea aproape niciodată.

- Nu a vorbit niciodată despre vârsta ei, mi-a spus Ivan. Ştiam că era autoritar, dar nu am ştiut niciodată că era abuziv.

în adolescenţă, Rocky şi Ivan petreceau împreună, trăgeau cocaină, beau până uitau de ei. Dar, după o vreme, Ivan a spus că îi e de ajuns. A încetinit ritmul, s-a oprit din petrecut, a mers la şcoală şi a devenit designer la o firmă de consultanţă pentru transmisii electrice.

- Nu voia să se lase, spune Ivan. Nu avea nicio intenţie... Iar eu îi ziceam: „Omule, o să te omori. Ce faci? Pân-aici.“ Şi el spunea: „Sunt OK.“

Cei doi nu vorbeau cu

săptămânile, uneori cu lunile. Rocky nu era deschis la discuţii când venea vorba de ceea ce el considera a fi viaţa lui personală - orice avea legătură cu Michelle şi copiii.

Ivan a început să iasă cu Alyssa când avea vreo douăzeci de ani şi treptat, pe măsură ce afla poveşti de la Alyssa despre ceea ce se petrecea în casa lui Michelle, încerca să abordeze subiectul cu Rocky.

- Rocky spunea lucruri de genul: „Frate, nu-i treaba ta." Avea grijă de asta; era familia lui şi nu trebuia să mă bag, mi-a spus Ivan.

Ivan ştia că lucrurile mergeau prost, dar nu ştia cât de prost şi nu ştia ce să facă. în mai multe rânduri, când Michelle reuşea să vină pentru câteva ore acasă la Alyssa şi Ivan, ea se întreba cu voce tare de ce era în stare Rocky. Vorbea vag despre cum o ameninţa pe ea sau pe copii. Ivan spune că nu

a înţeles niciodată cu adevărat ce îl întreba; cum el era singurul prieten din copilărie al lui Rocky, ea voia să ştie, avea nevoie să ştie dacă soţul ei şi-ar duce vreodată până la capăt ameninţările c-o va omorî, că-i va omorî pe copiii lor. Ivan nu înţelegea că ea vorbea codat, folosind cuvintele pe care majoritatea victimelor violenţei domestice le folosesc - sub presiunea ruşinii, a fricii, a situaţiei economice. Ivan îi spunea: „Nu-l văd rănindu-te, şi în niciun caz pe copii.“ Niciodată pe copii.

Ce nu ştia Ivan şi Michelle nu a împărtăşit niciodată e că Rocky îi lua uneori pe copii de lângă ea, dacă se certau. Dispărea cu ei ore întregi, îi ducea la filme, la camping sau oriunde, iar Michelle era blocată în casă, îngrijorată, disperată că poate de data asta nu se va întoarce; copiii deveniseră nişte pioni, un mod de a o ţine obedientă,

conciliantă. Un mod prin care se asigura că ea nu va pleca. în momentul în care se întorcea, ea era recunoscătoare că nu li se întâmplase nimic. Nu era nevoie s-o lovească. Avea tot controlul necesar.

Alyssa şi Melanie au petrecut mai mult timp decât oricine acasă la Michelle, în acei ani. Melanie devenise între timp dependentă de droguri în toată regula. Rocky îi oferise o doză de metamfetamină când era în liceu şi, pentru prima dată, simţise că se poate concentra. Era un soi de automedicaţie pentru ea, o ajuta să se concentreze zile întregi: să-şi poată face temele, să stea cu prietenii şi să-i mai rămână timp să facă şi orice altceva i-ar fi ieşit în cale. Nu-i plăcea de Rocky, nu-i plăcea să fie în preajma lui, dar el îi oferea droguri, aşa că îi tolera mania. Stăteau afară, în garaj, departe de casă, iar Rocky adusese acolo unul dintre Mustangurile

lui, cu capota ridicată, fără roţi, şi vorbea, şi vorbea, şi vorbea, o fiinţă total diferită de bărbatul tăcut, cu privirea abătută, care stătea la masa lor de sărbători. Melanie spune că Rocky cocheta şi cu traficul de droguri, câştigând nişte bani în plus. Ca muncitor în construcţii, rămânea deseori fără un loc de muncă iarna şi, din moment ce refuza să-i permită lui Michelle să lucreze, banii erau întotdeauna puţini.

Odată, a spus Melanie, a luat-o cu el la o vânzare de droguri în alt stat, în Dakota de Nord. Traversarea graniţelor statale prevedea o pedeapsă mai mare dacă ar fi fost prins, i-a spus Rocky, aşa că a luat-o cu el - şi tot ce trebuia să facă era să spună că drogurile sunt ale ei, dacă erau prinşi. Era minoră şi i-a promis că nu ar avea prea multe necazuri. Melanie era tânără şi proastă şi voia droguri, aşa că a acceptat. Făceau acest trafic de droguri

ocazional, plecând după ce Michelle mergea la culcare şi întorcându-se înainte ca ea să se trezească. îi dădea lui Melanie un gram de marijuana pentru că mergea cu el. Acele momente o bântuie uneori acum, mai ales de când are copii. Nu a mai consumat de ceva vreme, de câţiva ani, dar atracţia faţă de droguri e tot timpul acolo şi înţelegerea cumplită a tot ce a evitat e ca o povară adânc înrădăcinată, care nu pare să dispară.

Pe măsură ce au trecut anii, Melanie spune că Rocky a devenit din ce în ce mai paranoic, drogurile i-au umbrit logica şi raţiunea. I-a spus odată că FBI-ul îl urmăreşte, îi urmăreşte pe amândoi. Că nu era de-ajuns doar să fie atenţi. Credea că aveau camere instalate pe aleea din spatele casei lui. Melanie ştia că drogurile vorbeau, dar a tăcut şi a încercat să-i ignore trăncăneala. După ce el a

început să se injecteze, Melanie spune că a încetat să mai meargă acolo. Ea era la sfârşitul adolescenţei pe atunci şi, într-o seară, Rocky i-a spus că vede agenţi federali ieşind din tomberoanele de pe alee, iar ea a spus că nu, pur şi simplu nu mai poate fi în preajma lui. Era extenuant. în anul dinaintea crimelor, de fapt, Rocky renunţase la droguri. Dar Melanie spune că era prea târziu, mintea lui era de mult compromisă.

Alyssa spune că Rocky a încercat s-o ademenească şi pe ea cu droguri la început, dar ea l-a refuzat. Spune că nu a mai avut niciodată încredere în el după ziua în care a condus pe contrasens ca să ţipe la Michelle. A fost o fereastră spre nebunia lui, felul în care pusese în pericol viaţa lui şi pe a altora, pentru a se răzbuna fiindcă avea impresia că este nedreptăţit. Uneori zbiera la Michelle pentru cât de des

mergea Alyssa la ei, pentru cât timp petreceau împreună, dar Alyssa părea singura persoană de care nu o putea feri pe Michelle.

Totuşi, Michelle nu i-a mărturisit Alyssei cât de multe trebuia să suporte de la Rocky. Căsnicia lor nu era lipsită de presiunile obişnuite ale majorităţii căsniciilor: finanţe, copii mici, aşteptări şi responsabilităţi acasă şi în afara ei.

Sally spune că Michelle şi-a dorit dintotdeauna să meargă la facultate, dar a simţit că trebuie să aştepte până când copiii merg la şcoală. De îndată ce Kyle a început grădiniţa, ea s-a înscris imediat la Universitatea de Stat din Montana, în Billings, şi a aplicat pentru ajutor financiar. Universitatea i-a spus că trebuie să le arate declaraţiile fiscale ale părinţilor, pentru a se putea califica pentru orice tip de ajutor, şi ea era

înspăimântată. Se descurca de una singură de ani buni, pe atunci; nu mai era încadrată în taxele plătite de ei de când avea vreo cincisprezece ani şi le-a spus celor de la universitate că nu va face asta, trebuie să fie şi altă cale prin care să se califice pentru ajutor financiar. Ca adult, fără vreun alt venit în afara celui adus de partenerul ei, fără economii, crezuse că se va califica automat pentru ajutor.

Căsătoreşte-te, i-au spus, şi te vei califica.

Sally a primit un telefon de la Michelle chiar în acea după-amiază. I-a spus că ea şi Rocky se vor căsători miercurea următoare, după-amiază, la un ofiţer de stare civilă, şi că Sally e invitată. A fost şi brusc, şi împotriva firii. Ea şi Rocky erau împreună atunci de aproape opt ani. Pentru Michelle, a fost cea mai mare ironie a vieţii ei, un sistem care o forţa să se mărite cu un bărbat pe care se

străduia atât de tare să-l părăsească.

În pozele de la nuntă, Michelle e dureros de slabă şi poartă o rochie pastel, lungă. Kristy şi Kyle se târăsc pe iarbă, sub masa unde Michelle şi Rocky îşi taie tortul. Ambele familii sunt acolo, câţiva alţi invitaţi, iar recepţia are loc în parc, sub o copertină de picnic. Ziua e însorită, grădina e toată înverzită. Michelle nu zâmbeşte.

facultate. Aşa că a minţit. I-a spus că s-a înscris la un alt curs ca să se poată furişa la bibliotecă, să înveţe în linişte şi pace. Trebuia să urmărească orarul, să se asigure că n-o va da în bară şi nu va rata o sesiune de studiu, altfel Rocky va afla. A reuşit să ascundă această minciună până la moartea ei.

În toamna anului 2001, Michelle a început să-l bănuiască pe Rocky că are o aventură. A susţinut că are

dovezi ale acestei aventuri, dar Rocky a negat. Alyssa îşi aminteşte că a vorbit cu ea despre asta, că a auzit-o spunând că a avut deja de suportat atât de multe din partea lui, încât nu va tolera şi asta. Sally se gândeşte la asta cu o nuanţă un pic diferită:

- Michelle avea nevoie de un motiv să-l părăsească. Era prea orgolioasă ca să plece, pur şi simplu, şi ştia că el o va căuta.

Aventura lui Rocky îi oferea un fel de acoperire lui Michelle, un raţionament pentru a încheia o căsnicie pe care oricine l-ar înţelege. Michelle spunea că-i era frică să nu ia vreo boală, aşa că Sally a dus-o la un doctor la Riverstone Clinic. Spunea că nu poate învăţa; era copleşită de frică şi de furie. A fost dintotdeauna un pic ipohondră, spunea Sally. Şi avea nevoie să- şi poată face temele. Doctorul i-a dat o reţetă pentru antidepresive. Mai târziu, Michelle i-a

mărturisit lui Sally că Rocky le-a găsit, i-a spus că el nu avea de gând să aibă o „soţie nebună“, pe pastile, şi le-a aruncat.

Într-o după-amiază, la sfârşitul lui septembrie, Michelle a apărut acasă la Sally cu copiii şi i-a cerut mamei ei să aibă grijă de ei. I-a spus că merge acasă să-l confrunte pe Rocky în legătură cu aventura. Orice-ar fi, îşi aminteşte Sally că i-a spus Michelle, nu-l lăsa pe Rocky să-i ia. Apoi a plecat.

O oră şi jumătate mai târziu, Rocky a apărut acasă la Sally. I-a văzut maşina Subaru albă oprită pe bordură şi a fugit spre uşa din faţă să o încuie, urmând instrucţiunile lui Michelle. Avea o privire care a speriat-o, a spus ea mai târziu. Pentru Sally, Rocky a fost întotdeauna o prezenţă tăcută la cină sau o umbră stând într-o maşină. Să-l vadă acum, cu faţa contorsionată de furie, a fost şocant. A trecut ca vântul

prin curtea ei şi a ajuns la uşa din spate, când ea tocmai apăsase încuietoarea. Se împingea în uşă şi ea a auzit o trosnitură. Le-a spus lui Kristy şi Kyle să meargă în sufragerie. Melanie era şi ea acolo, însărcinată în şase luni. Sally a auzit un alt zgomot, în timp ce Rocky a continuat să se împingă în uşă, cu statura lui mică. A ţipat la Melanie să sune la 911. Kristy şi Kyle erau pe canapea, iar ea s-a uitat la ei şi a văzut ceva care îi dă fiori şi azi. Nu păreau speriaţi sau isterici. Nu ţipau. Nu plângeau. Rămăseseră nemişcaţi, cu ochii într-un fel de catatonie. *Dumnezeule,* se gândea Sally, *au mai văzut asta. L-au mai văzut pe tatăl lor aşa.*

A auzit cum Rocky sparge geamul de la uşa din spate şi, apoi, bubuiturile paşilor lui prin bucătărie. S-a aruncat peste Kristy şi Kyle, s-a prins de canapea şi a încercat să-i protejeze de tatăl lor. Rocky a

apucat-o pe Sally de gât şi de un braţ şi a aruncat-o cât colo. A luat-o pe Kristy, o ţinea de talie. Kristy nu a scos niciun sunet, doar i-a spus lui Sally: „E-n regulă, Bugga. Plec.“ Melanie deja sunase la 911. Sally era încă parţial deasupra lui Kyle. Din braţul lui Rocky picura sânge peste tot. A trecut ca fulgerul pe lângă Melanie, care a încercat să-l oprească să ajungă la uşa din faţă. Cu o singură mână, a împins-o violent la o parte. Apoi a ajuns la maşină, aruncând-o pe Kristy înăuntru ca şi cum ar fi fost un animal de pluş, supradimensionat, pe care-l câştigase la vreun târg. A plecat rapid din casa lui Sally.

Totul s-a terminat în câteva minute.

Când au venit, poliţiştii păreau dezinteresaţi, a spus Sally. Au întrebat-o de ce vrea să-l acuze pe Rocky.

- Adică asta nu-i treaba voastră? îşi aminteşte că se

gândea.

La un an după crime, şeful poliţiei de la acea vreme, Ron Tussing, i-ar fi confirmat unui reporter local că ar fi putut acţiona cu un pic mai multă empatie, adăugând totuşi că „evident, e o obişnuinţă mai mare pentru noi decât este pentru victimă, în aceste cazuri.“

Rocky a fost în cele din urmă acuzat de abatere penală pentru intrare prin efracţie în casa lui Sally. Raportul întocmit de poliţie în acea zi a minimalizat, în opinia lui Sally, violenţa momentului... Sticla spartă, ţipătul, furia vulcanică din corpul lui Rocky. Scria doar că Rocky „a spart fereastra din spatele casei soacrei lui, în timp ce pătrundea în casă pentru a o lua pe fata lui de nouă ani“ (avea şapte ani). Sally are fotografii din acea noapte care arată sticla spartă, sângele de pe peretele ei, leziunile lui Melanie, al cărei

braţ era plin de vânătăi de la cot până la încheietură, zgârieturi şi coji unde i-a curs lui sânge. Iar Sally are propria amintire cu ochii copiilor - atât de goi, atât de derutaţi - şi privirea lui Rocky, terifiant de rece. O privire pe care o va descrie ca răul pur.

Michelle şi Kyle au dormit acasă la mama ei în noaptea aceea. Era sfârşitul lui septembrie 2001 şi, pentru prima dată de când era cu Rocky, Michelle începuse să-i povestească lui Sally despre anii petrecuţi cu el, despre cum îi controla mişcările şi cu cine socializa, despre cum încercase să-i interzică să se vadă cu Alyssa, despre cum îi folosea pe copii ca pârghie, despre cum îi ameninţa pe toţi trei. Poveşti despre cum era bătută în faţa copiilor. Multe persoane mi-au spus că nu credeau că Rocky era abuziv fizic. Gordon şi Sarah, Paul, Melanie. Niciunul dintre ei nu văzuseră dovezi

concrete, mi-au zis. Sarah spune că ar fi văzut vânătăi pe corpul lui Michelle, la un moment dat, dar nu zisese nimic niciodată. Dar atât Sally, cât şi Alyssa sunt de părere că abuzul lui Rocky era fizic, iar Michelle însăşi a scris asta într-o depoziţie pe care şi- a retras-o mai târziu. Sally îmi povesteşte toate astea în timp ce stăm pe canapeaua ei, iar o fotografie mare, înrămată, cu Michelle şi cei doi copii se zăreşte în colţ. Casa lui Sally e la mai puţin de un kilometru distanţă de locul unde Michelle a trăit şi a murit cu copiii ei, într-un colţ liniştit al oraşului Billings, aproape de aeroport şi de Universitatea de Stat din Montana, unde Michelle mergea la cursuri. Exact în spatele casei lui Michelle e parcarea camerei de gardă a spitalului St. Vincent, la câţiva paşi distanţă - la propriu - de locul unde a murit.

în acea seară, Sally a auzit

pentru prima oară de şarpele cu clopoţei pe care Rocky îl achiziţionase recent de undeva şi pe care îl ţinea într-o cuşcă, în sufragerie. Michelle era îngrozită. El i-a spus că i-l va pune în pat când doarme sau i-l va strecura în duş. O crimă care va arăta ca un accident ciudat. Sally a înţeles imediat că situaţia fiicei ei era mult peste cunoştinţele ei obişnuite despre violenţa domestică. S-a aşezat şi a ascultat, dar s-a simţit nepregătită pentru a face ceva. L-a sunat pe Paul şi i-a spus să scape de şarpe. A implorat-o pe Michelle să solicite un ordin de restricţie împotriva lui Rocky. Michelle i-a promis mamei ei că aşa va face.

- Am îndemnat-o să scrie totul, a spus Sally.

Iar Michelle a făcut-o. în declaraţia ei a scris: „M-a bătut în faţa copiilor mei. Una din dăţi a fost într-o marţi noapte, pe veranda din spate, în faţa

fiului meu - Kyle. M-a ameninţat cu moartea în faţa copiilor mei, surorilor şi părinţilor lui. Ameninţările cu moartea erau că ne va omorî pe mine, pe el şi pe copiii mei dacă îl voi părăsi vreodată[1].“ între timp, Rocky şi Kristy au petrecut noaptea în maşina lui. Mai târziu, Kristy ar fi spus că au mers la „camping“. Dimineaţă, când s-a întors acasă să ia lucruri pentru a aproviziona rulota familiei, a fost arestat; pesemne plănuia să o ducă pe Kristy la camping în pădure, în weekend. în schimb, a mers la închisoare.

Michelle a solicitat un ordin de restricţie. Acuzaţia se numea delict de atac asupra partenerei şi a familiei, iar biroul de procuratură a depus-o - în acelaşi registru al curţii - alături de plângerea anterioară a lui Sally, legându-le pe amândouă şi comiţând astfel o eroare administrativă care a avut consecinţe de mare

amploare, în Montana e nevoie de trei acuzaţii pentru un astfel de delict, înainte ca un asalt de violenţă domestică să fie considerat infracţiune.[2]

în acea sâmbătă seară, cu Rocky într-o celulă a închisorii locale, Alyssa o dus-o pe Michelle într-un bar de ziua ei. A fost prima dată când Michelle a mers într-un bar. Prima dată când surorile au ieşit singure, fără să le fie teamă de Rocky. Michelle nu se putea relaxa, spunea Alyssa. îşi făcea griji pentru copii, nu ştia dacă făcea ce trebuie cu Rocky. Nu voia să-şi ţină copiii departe de tatăl lor; voia doar ca tatăl lor să se schimbe.

- A băut un singur pahar, a spus Alyssa.

Apoi a vrut să meargă acasă, să stea cu
copiii. Avea douăzeci şi trei de ani.

- El a încercat s-o convingă pe Michelle că pericolul se afla în lumea de afară, mi-a spus

Melanie. Influenţa lui era imensă. Nu voia s-o lase să vadă că pericolul era el. Alături de el nu era în siguranţă.

Luni, Sarah şi Gordon l-au scos de la închisoare pentru o cauţiune de 500 de dolari. Sarah spune că a fost singura dată când au plătit cauţiunea, că ea era împotrivă, dar a decis să nu stea în calea lui Gordon, şi că a sunat-o pe Michelle să îi spună. Ea zice că Rocky o sunase în weekend, plângând, supărat, spunându-i că nu a greşit cu nimic, era doar un tată care încerca să-şi ia copilul. Apoi Gordon a sunat un garant de cauţiune, care s-a întâmplat să fie o femeie, iar el îşi aduce aminte cum această doamnă îi spunea că multe dintre „aceste femei“ inventează poveşti despre violenţă. Au sunat-o pe Michelle şi i-au spus că merg să-l ia. Asta se întâmpla când Sarah şi Gordon încă mai credeau că un ordin de

restricţie contează.

Michelle - în cuvintele lui Sally - „a luat-o razna“. A început să ţipe la telefon, iar ei i- au promis că-l vor duce la casa fratelui lui şi va sta acolo până se limpezesc lucrurile, orice-ar însemna asta. Sarah a crezut că, dacă va sta cu Mike, ei ar putea să-l aibă mai uşor în vedere. Şi au crezut că poate se schimbase. Nu mai consumase droguri de şase luni, pe-atunci. Michelle încă avea ordinul de restricţie. Sarah a spus că „părea foarte îngrijorată. Nu era Michelle cea pe care o ştiam.“

Era iraţională, nervoasă, furioasă într-o clipă şi speriată în următoarea. Spunea că nu va merge la un adăpost - de ce ar face- o? Casa era a ei, a tatălui ei. Şi Rocky i-ar găsi oricum. Spunea că se va face dansatoare exotică pentru a-şi susţine copiii. Apoi spunea că va fi bine, toţi trei vor fi bine, pentru că tatăl ei îi dăduse un

spray lacrimogen. Spray-ul o va proteja. Spray-ul o va ţine în siguranţă.

- Nu avea niciun fel de logică, a spus Sarah.

Răspunsul lui Michelle era răspunsul majorităţii victimelor.

Se gândea la copii.

Nu se gândea la sistemul de justiţie sau la resursele pentru violenţa domestică care îi erau puse la dispoziţie. Nu a calculat ce părţi ale oraşului Billings erau interzise pentru Rocky prin ordinul ei de restricţie. Răspunsul ei a fost automat: lupţi sau fugi? Ce faci dacă un urs se îndreaptă spre tine? Te ridici şi zbieri, sau faci pe mortul? Cu siguranţă nu stai să te gândeşti ce servicii de protecţie a animalelor sălbatice există, dacă ursul îţi acordă puţin timp să te aduni.

Şi apoi, mai e şi faptul că ursul nu se îndreaptă doar spre tine. Se îndreaptă şi spre copiii tăi. Ce faci?

Va fi procurorul acolo, în casa

ei, când Rocky va fi eliberat? Gata s-o protejeze? Va fi acolo un ofiţer de poliţie cu arma scoasă, convingându-l pe Rocky că Michelle şi copiii nu voiau să-l enerveze? Vor fi membrii familiei ei acolo? Să oprească şarpele cu clopoţei să se târască în patul ei la trei dimineaţa? Să devieze glonţul care ar putea zbura din puşca moştenită de la un bunic? Melanie spunea că, în clipa în care a primit telefonul de la Gordon şi Sarah, comportamentul lui Michelle s-a schimbat.

- încrederea ei în ordinul de restricţie, totul s-a schimbat, a spus Melanie.

Michelle a retras acuzaţia.

Acesta este unul dintre momentele cel mai puţin înţelese în orice situaţie de violenţă domestică.

Michelle nu a dat înapoi pentru că era o laşă sau pentru că avea impresia că a exagerat, sau că Rocky ar fi

mai puţin periculos. Nu a dat înapoi pentru că era nebună sau pentru că-i plăceau dramele, sau pentru că oricare dintre toate acestea era altceva decât o chestiune de viaţă şi de moarte. Nu a dat înapoi pentru că a minţit. A dat înapoi pentru a rămâne în viaţă. A dat înapoi pentru a-şi ţine copiii în viaţă.

Victimele rămân pentru că ştiu că orice mişcare bruscă va provoca ursul.

Rămân pentru că, de-a lungul anilor, şi-au dezvoltat strategiile necesare, care uneori au funcţionat, de a calma un partener nervos: pledând, implorând, măgulind, promiţând şi susţinând manifestări publice de solidaritate cu poliţia, consilierii, judecătorii, avocaţii, familia, adică singurii oameni care ar putea să le salveze vieţile.

Stau pentru că văd ursul venind după ele. Şi vor să

trăiască.

întrebarea pe care trebuie s-o punem nu este de ce victimele rămân. în schimb, mă gândesc la o întrebare mai bună: cum protejăm aceste persoane? Fără calificative.

Fără speculaţii despre de ce rămân sau de ce se comportă într-un anumit fel. Doar o simplă întrebare: cum le protejăm?

în primele minute de la sosirea lui Rocky în casa fratelui lui, Michelle era la telefon cu el, făcând planuri, promisiuni, negociindu-şi - chiar dacă nu ar ii spus-o aşa - propria viaţă.

- Avea nevoie de mai mult timp ca să-şi dea seama ce va face, a spus Melanie. Iar acum ştiu că totul a fost din frică, schimbarea ei instantanee după ce a aflat că Rocky a ieşit din închisoare.

Michelle a dat buzna în biroul procurorului, isterică - după cum mi-a descris fostul

procuror, Stacy Farmer (acum Stacy Tenney), mai târziu. Michelle a retras totul. *Nu o ameninţase niciodată,* a spus ea. *Nu exista niciun şarpe. Ea era de vină. El era un soţ minunat. Un tată minunat.* Erau ei doi, ea şi Rocky, împotriva lumii. Sistemul îi făcea asta familiei ei. Stacy Tenney a spus că şi-a dat seama că Michelle minţea. Bineînţeles că minţea. Dar ce poate face un procuror cu un martor ostil? Nu era nicio probă; nu era niciun martor.

Ani mai târziu, mă gândeam la Michelle, la acest moment, în timp ce ascultam ce-mi spunea un activist împotriva violenţei domestice:

- Acum ştim că cele care nu se prezintă în instanţă, cele care nu reînnoiesc ordinele de restricţie sunt în cel mai mare pericol.[3]

Stacy Tenney a spus că faza cu şarpele i-a indus pe toţi în eroare. Era un detaliu atât de specific, un fapt atât de evident

în forma întregii poveşti, dar acasă, când poliţia se presupune că a verificat, nu era niciun şarpe. Dacă s-ar fi găsit un şarpe, ar fi putut avea material pentru probe. Dar nu au găsit niciodată un şarpe. (Este, de altfel, neclar dacă s-au uitat. Au verificat în garaj? Rapoartele poliţiei din Montana nu sunt publice.) Era cuvântul ei împotriva cuvântului lui, iar acum ea îşi încălcase cuvântul, luându-i partea. Ce-ar fi putut face? în documentele curţii, depoziţia depusă în sprijinul cererii lui Sally avea doar două propoziţii referitoare la incidentul violent de la ea de acasă: „Inculpatul a spart geamurile uşii din spatele rezidenţei soacrei, în timp ce a intrat în casa ei ca să-şi scoată fiica de nouă ani. Inculpatul era furios că soţia lui o lăsase acolo, în timp ce ei doi erau implicaţi într-o dispută domestică.“

Nimic despre atacurile asupra

lui Sally şi Melanie, nimic despre sângele de pe peretele lui Sally, relatarea ei despre privirea perplexă a copiilor, teroarea şi forţa absolute ale lui Rocky în acel moment.

- Sistemul de justiţie penală, mi-a spus Tenney, nu este făcut pentru martori necooperanţi.

Iar Tenney avea lacune enorme în cunoştinţele ei, cum aveau cu toţii despre istoria lui Rocky şi a lui Michelle. Acelaşi lucru l-am auzit de la procurori din toată ţara, de-a lungul anilor.

Dar am auzit şi asta: procese pentru crimă au loc în fiecare zi în această ţară, fără cooperare din partea victimei.

Odată scos din închisoare, Rocky a încălcat imediat ordinul de restricţie, acceptând apelul de la Michelle. Ea a spus mai târziu că avea dreptul să audă vocea copiilor lui. S-au întâlnit în următoarea seară la North Park, unde ea şi cu

Alyssa obişnuiau să-şi petreacă timpul şi să fumeze după şcoală. Lui Michelle trebuie să i se fi părut că totul se întâmpla în altă viaţă. Nimeni nu ştie exact ce i-a spus Rocky, dar a convins-o să-l lase să se întoarcă acasă. Probabil a găsit o cale să-i aducă aminte că din munca lui plăteau facturile în casă, puneau mâncare pe masă, luau haine pentru copii. El o întreţinea; dar tot el o împiedica să se întreţină singură. Şi unde putea Michelle să se ascundă, în micul oraş Billings, unde toată lumea cunoaşte pe toată lumea? I-ar ii retras pe copii de la şcoală şi s-ar fi izolat toţi trei pe vârful unui gheţar?

Iar acum s-a dus şi a invitat birocraţia în intimitatea casei lor, în viaţa lor.

- A distrus atât de multe limite dintre ei denunţându-1, a spus Alyssa. L-a expus în ochii celorlalţi ca fiind cine era cu adevărat - ceva ce nu făcuse

înainte. Preluase o parte a controlului, dar trebuia să i-l înapoieze ca să rămână în viaţă.

La începutul acelui an, Michelle a primit o mică moştenire de la bunicul ei din Dakota de Nord. Cu banii aceia a cumpărat o rulotă pentru excursiile lor de weekend, iar restul i l-a dat tatălui ei în secret, ca un avans pentru casa pe care ea şi Rocky o închiriaseră de la el când plecaseră din rulota cea mică. Era parte din strategia ei pe termen lung. Tatăl ei acţiona ca o bancă, ţinând cont de faptul că Michelle nu avea niciun credit şi nici vechime în muncă, şi numai numele ei ar fi trebuit să apară pe actul de proprietate, pentru a-l putea da afară legal pe Rocky într-o zi. Rocky, bineînţeles, nu ştia nimic din toate astea.

Şi, chiar dacă strategia ei ar fi funcţionat, cum ar fi supravieţuit pe termen scurt?

Nu avea niciun venit şi nicio experienţă de muncă. în ziua în care a năvălit pe uşa lui Sally, Rocky a dovedit că mutatul cu unul dintre părinţii lui Michelle nu l-ar fi oprit. Poate ar fi trebuit să părăsească statul, riscând să meargă la închisoare, acuzată de răpire, sau să-şi lase copiii să fie crescuţi de un tată care într-o zi îi învăţa să înoate şi în următoarea îi ameninţa cu o armă. Alyssa i- a sugerat tot soiul de idei nebuneşti. Poate Michelle s-ar fi putut muta în California. Ce- ar fi fost să-şi ia o perucă, să-şi acopere corpul de tatuaje, să-şi schimbe numele, să scape de tot? Poate Canada? Sarah s-a oferit să-i dea bani lui Michelle să meargă la sora ei, în Arizona. Un prieten mai vechi de-al lui Michelle i-a oferit o cabană în pădure, în afara statului. Dar Michelle i-a spus Alyssei:

- Unde-aş putea merge pe lumea asta?

Bărbatul acela şi-ar fi folosit fiecare strop
de energie, fiecare bănuţ pentru a o găsi.

Alyssa spune că i-au trecut prin minte toate scenariile în acele zile. Să-i schimbe identitatea lui Michelle, să o ascundă, să o scape de Rocky cumva.

- Mintea merge foarte departe, ştii? spune ea. îmi ziceam: „Cineva trebuie să-l omoare, pentru că altfel o va omorî.“

Michelle a dat înapoi din aceleaşi motive pentru care victimele de peste tot o fac: cred că nu au nicio altă opţiune viabilă. Rocky s-a mutat înapoi în acea zi.

Când Sarah a aflat, a sunat-o imediat pe Sally. Niciuna dintre ele nu ştia că Michelle renunţase deja la ordinul de restricţie. Ambele femei au sunat la poliţie. Sarah le-a spus că Rocky e periculos, dar, când Sally a sunat să le spună că a

depus acuzaţii împotriva lui pentru că a agresat-o şi a intrat prin efracţie în casa ei, a aflat că acuzaţiile au fost retrase. Era acea eroare administrativă. Acuzaţiile ei erau înregistrate în acelaşi dosar cu ale lui Michelle, iar când Michelle şi-a retras acuzaţiile, întregul caz a fost închis. Astăzi Sally crede că această eroare birocratică s-ar putea foarte bine să-i fi condamnat fiica, aşa cum a oprit-o pe Sally să continue şi să depună plângeri ea însăşi.

Imediat după, Michelle le-a sunat pe ambele femei, furioasă, spunându-le că poliţia a încercat să-l aresteze pe Rocky în faţa copiilor, iar acum micuţii sunt supăraţi. Până nu a sunat Michelle, niciuna dintre femei nu a ştiut că ea îşi retrăsese acuzaţiile. Michelle le-a spus că nu trebuie să-şi facă griji pentru ea. Avea spray-ul lacrimogen, până la urmă.

Aşa că Michelle şi Rocky s-au

îndepărtat de ele, de toţi, de ambele familii. Octombrie s-a scurs încet. Sarah şi Gordon, atât de obişnuiţi să-şi vadă nepoţii de câteva ori pe săptămână, simţeau un gol palpabil. Odată, când Rocky a mers până la ei să le dea înapoi banii pentru cauţiune, Michelle era în maşină cu copiii şi Gordon a ieşit afară. Sarah era încă prea furioasă ca să i se alăture, dar s-a uitat pe fereastră în timp ce copiii îi zâmbeau lui Gordon. Mai târziu, Gordon i-a spus că Michelle nu i-a lăsat pe copii să iasă din maşină să-l îmbrăţişeze.

- Nu-mi venea să cred că se comportase aşa, mi-a spus Sarah. A fost ultima oară când i-am văzut pe copii.

Se opreşte un moment, se uită în sus, apoi spune:

- Sau pe oricare din ei.

în timp ce-mi povesteşte acest moment, stând în curte, Gordon suspină în tăcere, cu

capul în mâini.

în marţea dinainte de Ziua Recunoştinţei, Alyssa a ieşit de la muncă şi a condus până acasă la Michelle. O sunase pe sora ei încă de noaptea trecută, iar apoi din când în când pe parcursul zilei, dar Michelle nu a răspuns şi nici nu a sunat-o înapoi; casa era întunecată şi liniştită şi ceva i s-a părut imediat în neregulă Alyssei, chiar dacă nu putea - nici atunci şi nici mai târziu - spune exact ce. Voia să se oprească să verifice, dar i-a fost fizic imposibil să oprească maşina. Corpul ei a împins-o înainte. A condus mai departe.

A sunat-o pe Sarah să o întrebe dacă a vorbit cu Michelle. Sarah i-a spus că au rupt legătura din octombrie. Când Sarah a închis, s-a uitat la Gordon şi i-a spus:

- Alyssa nu o găseşte pe Michelle.

Alyssa i-a dat un ultim telefon tatălui ei:

- Tată, a spus ea, cred că ceva e în neregulă.

PERSOANA PE CARE O IUBEŞTI ÎŢI VA LUA VIAŢA

E o dimineaţă rece de februarie, la marginea oraşului Detroit, şi Jacquelyn Campbell stă pe podeaua imensă într-o sală de curs, eclipsată de trei ecrane imense din spatele ei. A zburat de acasă, din Baltimore, doar pentru o dimineaţă în care să-i înveţe pe cei aproximativ o sută de oameni adunaţi despre ceva ce ea a creat acum trei decenii: Evaluarea Pericolului^. Scris iniţial pentru a ajuta personalul medical să identifice potenţialele victime ale violenţei domestice în camerele de gardă, Evaluarea Pericolului este astăzi, probabil, singurul şi cel mai important instrument folosit în cazurile de agresiune din partea

partenerului intim, singurul tratament şi mod de conştientizare. Felul în care o victimă răspunde la întrebările din această evaluare stabileşte ce va urma: dacă agresorul este arestat, judecat, găsit vinovat, dacă o victimă va depune plângere, va fi dusă la adăpost, plimbată prin tribunale. Deseori, stabileşte un rezultat crunt: dacă cineva va trăi sau va muri. Evaluarea Pericolului a schimbat modul în care înţelegem şi tratăm violenţa partenerului intim în America şi în afară. A rupt bariere culturale şi politice, a fost adaptată ca să poată ii folosită de poliţie, procurori, judecători, activişti şi cadre medicale, printre alţii. A fost folosită în cercetare şi diverse politici şi a salvat numeroase vieţi.

Campbell e înaltă şi elegantă, poartă o jachetă de stofă şi bluză neagră, are bucle castanii şi un colier gros. în

vocea ei se simte un zâmbet continuu, e ca o prezentatoare de radio care trebuie să dea nişte veşti teribile audienţei, dar vocea ei încă sună liniştitor. E genul de voce pe care ai vrea s-o auzi dacă ţi s-ar spune că mama ta e grav bolnavă sau câinele familiei a murit. Vorbeşte despre violenţa în familie, despre cele mai rele lucruri pe care oamenii şi le pot face unii altora, dar vocea lui Campbell are siguranţa unui terapeut care promite că eşti pe mâini bune. Doar în Michigan, într-o singură lună - ianuarie 2017 -, optzeci şi şase de femei şi cinci copii au fost omorâţi, spune ea audienţei. Multe dintre acele victime le erau cunoscute celor din această sală.

Participanţii s-au adunat în această sală de curs ca să vorbească despre violenţa în familie: ofiţeri în uniformă sau îmbrăcaţi civil, procurori districtuali şi anchetatori,

alături de activişti împotriva violenţei domestice, consilieri pentru sănătate mintală, lucrători din domeniul serviciilor de sănătate şi voluntari de la adăposturi. Prezentarea lui Campbell arată, una după alta, statistici sumbre ale violenţei domestice: a *doua cauză a morţii pentru femeile afro-americane, a treia cauză a morţii pentru femeile nativ americane, a şaptea cauză a morţii pentru femeile caucaziene.*

Campbell spune că o mie două sute de femei abuzate sunt omorâte în fiecare an în Statele Unite.[1]

Această cifră nu ia în considerare şi copiii. Şi nu ia în considerare nici abuzatorii care se sinucid după ce îşi omoară partenerele, crime-sinucideri pe care le vedem zilnic în ziare. Şi nu ia în calcul nici relaţiile dintre parteneri de acelaşi sex, în care un partener sau altul nu şi-au dezvăluit orientarea sexuală. Şi nu ia în considerare

nici alţi membri ai familiei, cum ar fi. surorile, mătuşile, bunicile, care deseori sunt omorâte alături de victima principală. Şi nu ia în considerare nici spectatorii nevinovaţi: cei douăzeci şi şase de enoriaşi, să zicem, după ce un ginere a mers la o slujbă ca să-şi omoare soacra sau cei doi angajaţi de la un SPA din Wisconsin, omorâţi alături de clienta lor de către fostul ei partener. Lista e nesfârşită. Şi nu ia în calcul jurisdicţiile care nu-şi raportează omuciderile, dat fiind că raportarea omuciderilor este voluntară, în Baza de date suplimentară a omuciderilor a celor de la FBI. Deci, câţi oameni sunt omorâţi ca rezultat al violenţei domestice în fiecare an? Trecătorii, ceilalţi membri ai familiei, sinuciderile agresorilor? Victimele care pur şi simplu nu mai rezistă şi se omoară? Accidentele care se dovedesc că nu au fost deloc

accidente, victime împinse afară din maşini şi de pe stânci sau împinse cu maşina în copaci. Tragedii rămase veşnic fără categorie.

în această sală, Campbell este printre cei care cred, cei care înţeleg legile conform cărora operează violenţa domestică. Mulţi dintre ei cunosc statisticile îndeaproape, în acestea ei nu văd date, văd feţe - ale femeilor, bărbaţilor, copiilor prinşi în aparentul ciclu nesfârşit al violenţei. Campbell spune povestea unei femei de douăzeci şi şase de ani, omorâtă recent în Maryland de prietenul ei de şaptesprezece ani. în Maryland, omuciderea e cauza principală a mortalităţii materne. La fel şi în New York sau Chicago, spune Campbell. Nu trebuie să ne omoare armate străine, terorişti internaţionali şi şoferi beţi, pentru că suntem foarte eficienţi în a ne omorî între noi.

Acest cuplu din Maryland, de

douăzeci şi şase, respectiv şaptesprezece ani, avea, de asemenea, un copil de două luni, iar femeia mai avea alţi trei copii, cu alţi trei bărbaţi. Copilul ei de cinci ani a privit, urlând, cum ea a fost omorâtă prin împuşcare. Ceilalţi doi copii au venit în fugă şi, astfel, au văzut- o şi ei pe mama lor moartă. Trei copii mici, traumatizaţi, şi un nou-născut. Unul dintre acei doi copii fusese abuzat de tatăl biologic. Mama fusese abuzată în copilărie de propriul tată. Abuzurile la care fusese supus prietenul de şaptesprezece ani de când era copil au fost atât de îngrozitoare, încât autorităţile l-au scos din casa familiei lui timp de cinci ani. Straturi, ani, generaţii de abuz.

Când Campbell şi alţii au căutat să vadă ce s-a întâmplat cu acei patru copii, au aflat că nou-născutul era crescut de părinţii mamei decedate - inclusiv de tatăl ei abuziv.

Ceilalţi trei sunt şi ei crescuţi de abuzatori. Când prietenul de şaptesprezece ani va ieşi din închisoare, după ce va fi ispăşit sentinţa de doisprezece ani pentru crimă, cel mai probabil îl va creşte pe nou- născut, care atunci va fi adolescent. Şi aşa continuă ciclul de abuz, expus într-o singură, complicată familie. Campbell spune că le-a zis funcţionarilor statului Maryland: „Ne aşteptăm la un alt caz care îi va implica pe aceşti copii... peste douăzeci de ani“. Reprezentanţii statului au contracarat, spunându-i lui Campbell că nu sunt interesaţi de ce se va întâmpla în viitor. De felul în care copiii care au fost martori ai abuzului perpetuează ciclul ca adulţi. Voiau răspunsul imediat. Ce pot face acum? Dar viitorul *era* obiectivul ei.

- Despre asta e viziunea pe termen lung a prevenţiei, spune ea.

Cum să-i înveţi pe oameni să

crească un copil fără să-l abuzeze, cum să creezi un sistem care ajunge la copii şi la părinţi şi le oferă consiliere constant, la nivel înalt. Chiar şi după uciderea unui părinte, copiii sunt norocoşi dacă obţin *o* programare la o sesiune de consiliere pentru sănătate mintală.

Sunt şi veşti bune, spune Campbell, şi câţiva din sală râd, pentru că, serios, până acum totul a fost destul de sumbru. Campbell spune că în statele în care „avem legi şi resurse solide ca să contracarăm violenţa domestică“, există şanse mai mici ca atât bărbaţii, cât şi femeile - deşi în special bărbaţii - să fie omorâţi de parteneri. Da, bărbaţii. în distincţia de gen văd ei o relaţie cauzală. Statele cu mai

puţine morţi în rândul *bărbaţilor,* Campbell spune audienţei, sunt state cu răspunsuri bune din partea poliţiei, cu legi bune de

protecţie, cu resurse decente pentru victime. Cu alte cuvinte, spune Campbell:

- Femeile abuzate consideră în mai mică măsură că nu se pot elibera altfel decât omorându-1.

De fapt, din 1976, rata bărbaţilor omorâţi de femei a scăzut cu aproape trei sferturi.[2]

Ce vrea ea să spună este că există state în care femeile abuzate nu trebuie să recurgă la a-şi ucide partenerul pentru a se elibera. Deşi nu există statistici naţionale, unele state colectează aceste date. în New York, spre exemplu, două treimi dintre femeile încarcerate în 2005 au fost abuzate în prealabil de persoana pe care au omorât-o.[3] Cu toate acestea, în multe state, victimelor încă li se interzice să se folosească pentru propria apărare de istoricul lung de violenţă îndurată din partea partenerului. O femeie cu care

am vorbit, care e încarcerată pentru crimă de gradul întâi, Latina Ray, spune că a îndurat abuzuri mai bine de un deceniu. Partenerul ei a bătut-o atât de tare, încât şi-a pierdut complet vederea la ochiul drept, însă lunga ei istorie de victimă nu a fost niciodată folosită în cazul ei[4]. înainte de a-i lua arma să-l împuşte, ea nu avea în cazier decât o amendă de circulaţie. în fotografia ei de la dosar este o femeie frumoasă, cu pielea bronzată şi cu un ochi mutilat.

Ascultând-o pe Campbell, îmi amintesc de întrebarea pusă cel mai des de familiile victimelor. Ce-am fi putut face? Ce-am fi putut vedea, dar am ratat?

Dar nu depinde doar de membrii familiei. Ei pot, cu siguranţă, deveni mai conştienţi, iar Campbell spune că victimele li se confesează uneori prietenilor sau rudelor. Mai este un grup de luat în

considerare; mai mult de jumătate dintre victimele omuciderilor au mers la un moment dat la specialişti din domeniul sănătăţii. Depinde de oameni cum e Campbell, cu alte cuvinte. Nu doar medici de urgenţă, cât şi medici de familie, specialişti în obstetrică-ginecologie şi o întreagă serie de alţi specialişti. Aceşti oameni sunt deseori primii sau singurii indivizi care interacţionează cu o potenţială victimă a unei omucideri. Mă gândesc la clinica la care Sally a dus-o pe Michelle, atunci când a crezut că Rocky i-a dat o boală cu transmitere sexuală. Chiar dacă legile HIPAA^ îi îngrădesc în a oferi orice informaţie despre Michelle, au văzut suficient cât să-i prescrie antidepresive. Ce altceva au văzut? Ce le-a scăpat? Apăruse violenţa în viaţa lui Michelle? O tânără de douăzeci şi trei de ani, mamă, căsătorită, consultată pentru o infecţie cu

transmitere sexuală, părând - oricum ar fi arătat acest lucru - să aibă nevoie de antidepresive. Sigur sunt suficiente semnale de alarmă pentru a pătrunde mai în profunzime în viaţa ei.

Campbell îşi aminteşte de momentul în care a citit dosarul unei femei care avea un braţ în ghips, în clipa în care a fost împuşcată în tâmplă şi omorâtă. Niciun cuvânt despre violenţa domestică nu a apărut în raportul poliţiei sau în notiţele din camera de gardă unde a fost consultată. Un ghips! De unde a apărut? Potrivit raportului, nimeni nu s-a deranjat să întrebe de el. O altă femeie pe care a întâlnit-o Campbell a fost împuşcată de abuzatorul ei şi a rămas paralizată, dar apoi, după ce a fost externată, s-a întors la el. Campbell a întrebat-o pe femeie dacă a fost îndrumată către serviciile pentru violenţa domestică, iar ea a spus că nu,

dar şi-ar fi dorit să fie aşa. S-a întors la abuzatorul ei pentru că nu avea pe nimeni altcineva s-o ajute, să aibă grijă de ea. Campbell era atât de furioasă, încât a coborât la unitatea de primiri urgenţe unde femeia a fost dusă prima oară, iar ei i-ar fi spus lui Campbell că nu au timp să evalueze violenţa domestică. Campbell le-a fluturat sub nas formularul de internare pe care unitatea lor l-a completat şi le-a arătat exact unde scria *împuşcată de soţ* într-o pauză scurtă, participanţii îşi verifică telefoanele, îşi umplu din nou cănile cu cafea. îl întreb pe unul dintre ofiţerii de poliţie cum de se află aici şi îmi spune că primarul oraşului lor, Auburn Hills, a lansat un apel pentru gestionarea mai eficientă a violenţei domestice. Au participat la traininguri, ca acesta despre Evaluarea Pericolului. Cu o săptămână în urmă, au avut un training despre cum să recunoască

strangularea. Mai târziu, Campbell a făcut o pauză în prezentarea ei pentru a se opri şi a privi în public, către doi ofiţeri îmbrăcaţi în uniformă, cărora le- a spus: „Vă mulţumesc pentru efortul vostru de a ţine femeile în siguranţă.“

După ce termină prezentarea, pe centru se formează un şir de oameni care vor să-i mulţumească, care vor să-şi spună poveştile de pe teren, cum munca ei nu a salvat doar „vieţi“ în general, ci o persoană anume sau alta. Cum a ajutat-o pe această femeie pe care nu o va întâlni niciodată, pe acest copil care nu va creşte, până la urmă, fără mamă. Dacă există statutul de celebritate în lumea aceasta, Campbell îl are.

Campbell şi-a început cariera ca asistentă şcolară în ghetourile din Dayton. îi ştia pe majoritatea elevilor din şcoală, băieţi şi fete, însă numai fetele stăteau cu ea. Fetele care

rămâneau însărcinate povesteau în biroul ei despre vieţile lor. Despre cum le lipseau alternativele şi sprijinul. Despre cum ele nu credeau că au vreun control asupra modului în care se vor transforma vieţile lor. Din poziţia ei, cunoştea agenţiile de servicii sociale din oraş şi uneori suna câte un consilier sau altul, ca să discute despre unele probleme pe care le aveau fetele. O tânără, Annie, a venit la ea când era adolescentă şi i-a spus că este însărcinată şi că părinţii îi făceau viaţa un calvar. Campbell a simţit o anumită apropiere faţă de Annie, o scânteie pe care părea că o recunoaşte, dar nu ştia neapărat cum s-o ajute. Tatăl adolescent, Tyrone, era unul dintre copiii pe care Campbell îi ştia, deşi, până la sarcină, nu ştia că Tyrone şi Annie erau un cuplu.

- Era fermecător, încântător,

a spus Campbell despre Tyrone. Un tip atât de drăguţ.

Tyrone nu era pregătit să-şi ia un angajament pe viaţă, bineînţeles, iar Annie se simţea nefericită acasă, aşa că a reuşit să beneficieze de asistenţă socială şi să se mute singură într-un apartament. A abandonat şcoala, dar a păstrat legătura cu Campbell, anunţând-o cum se descurcă. Campbell o mai verifica din când în când cu un alt consilier, care o ştia pe Annie dintr- un program pentru tinere mame aflate în situaţii de risc. Se ruga ca Annie să-şi găsească drumul spre o viaţă plină de satisfacţii.

Apoi, într-o zi din 1979, consilierul lui Annie a sunat-o pe Campbell, spunându-i că are veşti proaste. Annie fusese înjunghiată de mai mult de douăsprezece ori de Tyrone. Campbell a fost îngrozită, distrusă. A făcut ce face toată lumea imediat după un astfel de eveniment: a încercat să

înţeleagă ce a ratat, cum ar fi putut interveni să-l oprească, ce mersese atât de prost. A mers la înmormântare şi a încercat să fie puternică. Mai târziu, când a reflectat asupra situaţiei, şi-a amintit că a văzut-o pe Annie cu ochiul vânăt de câteva ori, şi-a amintit cum vorbea numai generalităţi, învârtindu-se în jurul cozii, spunând lucruri precum: „Nu ne înţelegem“ sau „Avem probleme“. Annie nu avea cuvintele, iar Campbell încă nu ştia limbajul violenţei domestice. Annie vorbise, dar Campbell nu înţelesese. A fost ca un pumn în stomac. Crezuse că s-o asculte şi să fie acolo pentru ea erau lucrurile pe care i le putea oferi lui Annie.

- Dacă aş fi fost suficient de deşteaptă să întreb... spune ea.

Suficient de deşteaptă să-i pună întrebări suplimentare, să forţeze un pic mai mult, să nu-i fie frică să fie indiscretă.

Şi astfel, în întreaga ei viaţă

profesională, a învăţat ce să întrebe.

Campbell a fost tot timpul interesată de sănătatea publică, dar, în afara unei atracţii vagi, nu avea vreun plan de carieră. Simţea că a fi asistentă era în regulă, dar că putea face mai mult. Voia să facă mai mult. A urmărit cariera soţului ei de atunci de la Dayton la Detroit, la Rochester. Interesată de sănătatea publică, a început un program de maşter la Universitatea Wayne. Comisia de teză a lui Campbell i-a dat sarcina neclară de a merge „într-o comunitate, să prevină ceva." îşi imaginase un soi de campanie, cum ar fi să-i facă pe oameni să poarte centuri de siguranţă.

Sarcina pe care i-au dat-o i-a schimbat cursul vieţii.

Se scrisese foarte puţin despre violenţa domestică atunci când Campbell şi-a început munca pentru diploma

de absolvire. Se gândea la zilele ei ca asistentă, la acele femei tinere care vorbeau despre viitorul lor cu atât de multă resemnare, astfel că a decis să cerceteze care sunt cauzele morţii femeilor tinere afro- americane.

- Mă imaginam învăţându-le cum să-şi palpeze sânii, a spus ea.

în schimb, a fost şocată să afle că principala cauză a morţii în rândul femeilor afro-americane era omuciderea. Omor? Cum se poate ca femeile de culoare să moară în număr atât de mare din cauza omorurilor?[5]

Campbell păstrase legătura cu câteva dintre fostele eleve din cartierul sărac din Dayton, aşa că le-a ales pe aceste femei afro-americane, care acum aveau douăzeci şi ceva de ani, să îi fie „comunitatea“. Când vorbim de sănătate publică, mi-a spus în biroul pe care îl are la şcoala de

asistente Johns Hopkins, începi în primul rând cu tabelele de mortalitate. în afara biroului ei, absolvenţii o aşteaptă să se întâlnească lângă dulapurile numite „Sertarele Violenţei“. îşi aminteşte cum încerca să explice comitetului profesoral că omuciderile oferă puţine date clinice, aşa că ei i-au spus să şi le ia singură. Pentru teza ei de maşter, apoi pentru doctoratul de la Universitatea Rochester, a parcurs dosarele privind omuciderile din Dayton, Detroit şi Rochester şi, în acelaşi timp, a intervievat femei abuzate din mai multe oraşe. A început să vadă cum apar diverse tipare, tipare care astăzi pot părea evidente, dar pe care nimeni nu le măsurase.

Dintr-odată, Campbell a putut cuantifica ce fusese, în mare parte, până atunci, teorie: că cel mai mare risc al omuciderilor domestice, de exemplu, este incidenţa prealabilă a violenţei

domestice. (Cercetarea ei iniţială din dosarele poliţiei din Dayton arăta că 50% dintre victimele omuciderilor fuseseră vizitate de poliţie pentru abuz domestic cel puţin o dată înainte de incident.) Nivelurile de periculozitate operau într-o cronologie specifică. Periculozitatea creştea atunci când o victimă încerca să părăsească un abuzator şi rămânea foarte sus pentru o perioadă de trei luni, apoi cobora doar un pic în următoarele nouă luni. După un an, periculozitatea cobora vertiginos. Deci, poate, Rocky Mosure nu trebuia închis pentru totdeauna; trebuia închis doar îndeajuns de mult. După cum Michelle avea nevoie de timp să-şi pună viaţa în ordine, să se poată întreţine pe ea şi pe copii, Rocky avea nevoie de timp să înţeleagă că viaţa lui poate continua fără ea. Lui Campbell i se părea că ceva care apare de nicăieri, care se

întâmplă într-o clipă poate fi cuantificat şi catalogat. Cel puţin jumătate dintre femeile intervievate de Campbell nu erau conştiente de gravitatea situaţiei lor - un fapt care, spune ea, rămâne valabil şi astăzi.

Şi chiar şi pentru acelea care ştiu sau intuiesc, ca Michelle Monson Mosure, este un salt cognitiv imens să-şi imagineze că această persoană pe care o iubesc sau care le-a iubit, această persoană cu care au făcut un copil, această persoană cu care au avut un angajament şi viceversa, această persoană cu care împărtăşesc fiecare detaliu mare sau mic al vieţii, ar putea cu adevărat să le ia viaţa. Iubirea este cea care face ca violenţa domestică să fie diferită de oricare alt delict. Faptul că persoanele implicate şi-au spus una alteia şi lumii: *Tu eşti cea mai importantă persoană pentru mine.* Iar apoi, într-o clipă,

acea relaţie să devină letală? Acest lucru ne cere să trecem peste nişte obstacole mentale, intelectuale, emoţionale dincolo de orice ne putem imagina.

- Trauma de a şti că persoana pe care o iubeşti e gata să-ţi ia viaţa? întreabă Gael Strack, o activistă în domeniul violenţei domestice din San Diego. Cum trăieşti cu asta?

De-a lungul anilor, Campbell a identificat douăzeci şi doi de factori de risc ridicat, care, atunci când sunt puşi împreună într-o serie aproape nesfârşită de combinaţii, prevestesc o potenţială omucidere. Unii factori de risc erau generali: abuzul de substanţe, deţinerea de armă, gelozie extremă. Alţii erau mai specifici: ameninţări cu moartea, strangulare şi sex forţat. Izolarea de prieteni şi familie, un copil de la un părinte biologic diferit în aceeaşi casă, ameninţare cu sinuciderea din partea

abuzatorului sau violenţă în timpul sarcinii, urmărirea victimei, toate însumau mortalitate. Acces la o armă, abuz de droguri sau alcool şi controlul activităţilor zilnice se numără printre factorii de risc, cum sunt şi ameninţările la adresa copiilor, distrugerea proprietăţii şi încercarea victimei de a pleca în anul precedent. Singurul factor economic identificat de Campbell a fost şomajul cronic. Mulţi dintre factorii menţionaţi mai devreme nu cauzează violenţă, punctează ea imediat, dar pot face o situaţie volatilă să fie mortală. Nu prezenţa unui singur factor contează; e o combinaţie particulară de factori, fiecare având o pondere diferită. Le-a pus pe nişte femei să completeze un calendar de incidente, un fel de catalog al abuzului, pentru a le face să observe ele însele dacă lucrurile se înrăutăţeau. (Campbell spune că multe

persoane fac Evaluarea de Risc fără cronologie, ceea ce duce la pierderea din vedere a informaţiei cruciale despre creşterea violenţei şi le împiedică pe victime să se simtă mai puternice odată cu înţelegerea care vine din a fi capabile să-şi vadă propriile situaţii ca pe un întreg. Am văzut mai multe Evaluări de Risc făcute în întreaga ţară, de la poliţişti la avocaţi, şi, într-adevăr, foarte rar am văzut pe cineva să facă şi cronologia.)

Strangularea este unul dintre semnele de pericol pe care Campbell le-a scos în evidenţă din primele cercetări şi se pare că e un indicator mult mai semnificativ decât, să spunem, un pumn sau un şut. Şaizeci la sută dintre victimele violenţei domestice sunt strangulate[6] într-un anumit punct de-a lungul unei relaţii abuzive - deseori în mod repetat de-a lungul anilor iar majoritatea covârşitoare a autorilor

strangulării sunt bărbaţi (99%).[7]

Acele persoane strangulate până în punctul de a-şi pierde cunoştinţa sunt expuse la cel mai mare risc de a muri în primele douăzeci şi patru până la patruzeci şi opt de ore de la incident, din cauza accidentelor vasculare cerebrale, a formării cheagurilor de sânge sau asfixiere (înecându-se în propria vomă). Astfel, incidentele pot cauza leziuni cerebrale - minore sau traumatice - nu doar prin oprirea fluxului de oxigen către creier, ci pentru că sunt des acompaniate de traumatism contondent la cap. Totuşi, victimele violenţei domestice nu sunt consultate în mod curent în camera de gardă pentru strangulare sau pentru leziuni cerebrale, iar victimele însele, care au tendinţa să-şi amintească puţine lucruri despre incident, nu îşi dau seama, deseori, că şi-au

pierdut cunoştinţa. Asta înseamnă că diagnosticele sunt foarte rar formalizate, atacurile şi loviturile sunt minimalizate, iar abuzatorii sunt condamnaţi pentru mai puţine acuzaţii.[8]

Gael Strack, director executiv al Institutului de Instruire în Prevenirea Strangulării, este astăzi una dintre cele mai răsunătoare voci în comunitatea violenţei domestice când vine vorba de strangulare şi problemele adiacente. în 1995, ea era procurorul adjunct al oraşului San Diego, când două adolescente au fost omorâte „pe tura ei“, după cum spune ea. în săptămânile dinaintea morţii uneia dintre fete - a fost înjunghiată în faţa prietenelor ei -, aceasta fusese strangulată şi chemase poliţia. Dar, când au venit, ea a retractat şi nu au fost depuse plângeri. Cealaltă fată a fost strangulată şi i s-a dat foc. Ambele fete solicitaseră servicii pentru

violenţă domestică şi îşi făcuseră planuri de siguranţă. Strack credea că San Diego era pe un loc fruntaş în topul intervenţiilor pentru violenţă domestică agresivă. Avea chiar şi un consiliu şi o curte dedicate violenţei domestice.

- Aveam specializări peste tot, spune Strack.

Strack şi Casey Gwinn, co-fondatoarea Institutului de Instruire şi şefa ei de la acea vreme, se simţeau într-un fel responsabile pentru morţile fetelor. Ca mulţi alţii din domeniu, se întrebau ce au ratat. Se întâmplă des ca o comunitate să aibă un caz faimos de omucidere - ca cel al lui Michelle Monson Mosure sau a două fete adolescente - şi să se petreacă un eveniment care stimulează, în sfârşit, schimbarea. Se găsesc brusc fonduri. Apar traininguri şi se implementează noi proiecte. Dunne, Strack sau Campbell au făcut apel pentru a primi ajutor.

Strack a studiat dosarele din urmă a trei sute de strangulări non-fatale de violenţă domestică.[9] S-a dovedit că strangulările cresc dramatic şansele omuciderii domestice. Dar numai 15% dintre victimele din studiu aveau urme vizibile cât să poată fi fotografiate pentru rapoartele poliţiei. Ca rezultat, agenţii deseori minimalizau incidentele, enumerând leziuni precum: roşeaţă, tăieturi, zgârieturi sau escoriaţii pe gât.[10] Camerele de gardă aveau tendinţa să externeze victimele fără a le face tomografii sau RMN-uri. Ceea ce cred astăzi atât Starck, cât şi comunitatea din jurul violenţei domestice este că leziunile de la strangulare sunt interne şi că actul strangulării se dovedeşte a fi, deseori, penultimul abuz al făptuitorului înainte de

omucidere.[11]

- Statistic, ştim acum că, odată ce mâinile sunt pe gât, următorul pas este omuciderea, spune Sylvia Vella, clinician şi detectiv la Departamentul de Poliţie din San Diego, în centrul pentru violenţă domestică din cadrul Centrului de Justiţie pentru Familie din acelaşi oraş. Nu dau înapoi.[12]

Sunt cercetători care nu văd lucrurile la fel.[13] Indiferent de cercetare şi date, comportamentul uman e imprevizibil, uneori chiar inexplicabil, iar numerele nu sunt o soluţie infailibilă. Sunt criminali care omoară fără vreun istoric de strangulare, la fel cum sunt şi aceia care sugrumă, dar nu omoară niciodată.

în multe dintre cele trei sute de cazuri de strangulare ale lui Strack, a văzut şi că victimele au urinat sau defecat - un act pe care ea l-a atribuit fricii. A

vorbit cu George McClane, medic la unitatea de primiri urgenţe, care i-a oferit o viziune foarte diferită. Urinarea şi defecarea sunt funcţii fizice, la fel ca transpiraţia şi digestia, care se petrec dincolo de nivelul nostru de control, fiind controlate de sistemul nervos autonom. Nervii spinali din trunchiul cerebral - care se întâmplă să fie ultima parte a creierului care moare - controlează muşchii sfincterului. Deci urinarea şi defecarea nu erau semne ale fricii, i-a explicat McClane lui Strack, ci mai degrabă dovada că fiecare dintre acele victime fusese foarte aproape de moarte. Şi fiecare dintre acele cazuri fusese judecat ca delict.[14]

Strack a pornit într-o misiune de instruire a celor din domeniul violentei domestice - de la poliţişti şi dispeceri, până la lucrătorii din adăposturi şi avocaţi - legat de semnele

strangulării. De la mijlocul anilor 1990, ea şi Gwinn au călătorit prin toată ţara, ţinând sesiuni de instruire care acoperă anatomie, anchetă, acuzare şi siguranţa victimei în cazurile de strangulare; Gwinn estimează că au instruit mai mult de cincizeci de mii de persoane. în 2011, Strack şi Gwinn au ajutat la lansarea Institutului de Instruire în Prevenirea Strangulării, cu o subvenţie de la Biroul pentru Violenţă împotriva Femeilor.[15] Cu sediul în San Diego, institutul desfăşoară sesiuni de patru zile cu ajutorul unui grup consultativ, care include doctori, asistente, judecători, supravieţuitoare, ofiţeri de poliţie şi procurori, atât acolo, cât şi pe plan naţional, pentru „a forma formatorii“. Ce am descoperit, în mod anecdotic, e că în departamentele de poliţie din ţară se face mult, mult mai puţin training - cel mult câteva ore - sau, deseori, deloc.

în 2013, Gwinn, Strack şi alte câteva voci importante din comunitatea împotriva violenţei domestice au depus informări la comisia de sentinţe a Curţii Supreme, care subliniau pericolul strangulării şi al asfixierii. Apoi, Curtea Supremă a adăugat acest conţinut raportului comisiei de sentinţe, care aborda în mod specific strangularea şi asfixierea, recomandând mai mult timp la închisoare pentru cei găsiţi vinovaţi[16]. Astăzi, patruzeci şi cinci de state[17] judecă strangularea ca infracţiune şi „fiecare jurisdicţie care a judecat strangularea ca infracţiune, cu o echipă multidisciplinară, a observat o scădere a numărului omuciderilor“, conform lui Gwinn. între 2012 şi 2014, spre exemplu, districtul Maricopa din Arizona a avut o scădere de 30%[18] în ceea ce priveşte omu-ciderile asociate cu violenţa domestică. Gwinn şi colegul ei,

Daniel Rincon, un detectiv sergent din Scottsdale şi profesor la institutul privind strangularea, susţin că acesta este un rezultat, în primul rând, al trainingului efectuat de echipa din întregul district - de la dispeceri la echipele de intervenţie, la detectivi, la tehnicieni pentru investigarea crimelor la locul faptei - şi, în al doilea rând, al folosirii asistentelor de medicină legală pentru examinarea victimelor strangulării. Districtul a achiziţionat, de asemenea, camere digitale de înaltă performanţă, care pot scoate în evidenţă probe fizice, cum ar fi vase de sânge sparte, amprente şi alte indicii. Anterior pregătirii şi examinărilor medico-legale, doar 14% din cazurile de strangulare erau trimise în instanţă; acel număr este acum de aproape 62%.[19] Chiar dacă programul este prea nou pentru a trasa o cauzalitate

directă, procurorul districtului Maricopa, Bill Montgomery, mi-a spus: „Când te uiţi la datele obiective, poţi spune că acolo unde ne-am concentrat pe cazurile de strangulare în violenţa domestică şi ne-am îmbunătăţit capacitatea de a investiga, acuza şi judeca, vedem şi o scădere semnificativă a omuciderilor cauzate de violenţă domestică.“ în momentul redactării acestei cărţi, în 2016, Kentucky, New Jersey, Carolina de Sud şi Dakota de Nord nu au legislaţie pentru ca strangularea să fie considerată infracţiune. Nu au nici Ohio sau Washington, D.C.[20]

În continuare, pentru orice tip de acuzare, atât strangularea, cât şi leziunile cerebrale trebuie să fie recunoscute şi diagnosticate. Sylvia Vella, care şi-a scris lucrarea de disertaţie pe tema strangulării, îşi aminteşte de o femeie din cercetarea ei care avea

aproape treizeci de ani şi care prezenta o vânătaie severă pe gât şi pe ureche, astfel încât Vella a trimis-o imediat la urgenţe, unde au descoperit o arteră carotidă disecată. Femeia a sunat-o pe Vella de la spital şi i-a spus că a fost pusă într-o cameră securizată, sub pseudonim.

- Nimeni nu înţelegea cum de nu făcuse un accident vascular, mi-a spus Vella. Medicilor nu le venea să creadă că a supravieţuit.

în timp ce strangularea a fost destul de bine documentată în literatura medicală, traumatismul cranio-cerebral începe abia acum să fie abordat în comunitatea mai vastă a violenţei domestice. Marea majoritate a victimelor violenţei domestice care prezintă semne de traumatism cranio- cerebral nu primesc niciodată un diagnostic formal, în mare parte pentru că au foarte rar leziuni vizibile, şi

astfel doctorii de urgenţă nu le verifică de obicei pentru asta.[21]

- Suntem foarte buni acum (la urgenţe) pentru a gestiona sindromul post-contuzie, dacă un copil vine cu o accidentare sportivă sau dacă cineva a suferit un accident de maşină, a spus Campbell, autoarea principală a unui studiu care examinează efectele leziunilor cerebrale cauzate de violenţa domestică asupra sistemului nervos central al victimelor. Astfel de simptome includ probleme cu vederea şi auzul, convulsii, acufene, pierderea memoriei, dureri de cap şi leşin. Dar, cumva, nu suntem la fel de pricepuţi când vine vorba de victimele violenţei domestice, a spus ea. Nu întrebăm: „OK, ţi- ai pierdut cunoştinţa de la acele vânătăi? Ai mai fost strangulată şi/sau ai mai suferit lovituri la cap?“ Aşa că trebuie să facem o treabă mai bună în a aplica acel protocol femeilor abuzate.

Cu toate că există un instrument de evaluare la urgenţe, numit HELPS, care urmăreşte să identifice victimele violenţei domestice cu un potenţial traumatism cranio-cerebral, folosirea lui nu e nici răspândită, nici standardizată. Audrey Bergin, directorul unui grup de activişti împotriva violenţei domestice numit DOVE, de la spitalul Northwest din Maryland, spune că, deşi HELPS nu e folosit în camera de gardă, programul lor are o asistentă care revizuieşte fişele medicale pentru cazurile de violenţă domestică ce ajung la ei şi caută posibile manifestări ale traumatismului cranio-cerebral. Astfel de *clienţi* ar fi fost etichetaţi drept „dificili" în trecutul recent, chiar şi de membrii staff-ului ei, a scris într- un e-mail.[22]

- Poliţia i-ar putea respinge ca fiind beţi, procurorul statului s-

ar putea gândi că au vreo boală mintală... Chiar şi personalul medical ar putea crede că exagerează. Am reuşit să intervenim de partea lor, pentru a ajuta alte agenţii să înţeleagă că traumatismul cranio-cerebral este cel care cauzează unele dintre aceste comportamente şi simptome.

Piedicile pentru a diagnostica şi a trata sunt uneori elementare. Nu toate spitalele sunt echipate cu un aparat RMN şi chiar şi acelea care îl deţin s-ar putea să nu aibă personal disponibil douăzeci şi patru de ore pe zi, şapte zile pe săptămână. Victimele din mediul rural sau din zonele mai sărace ar trebui, cu siguranţă, să fie transportate la centre pentru traumă, ceea ce este extrem de scump. Adăugaţi la asta lipsa trainingului şi a conştientizării în rândul echipelor de intervenţie şi al personalului de la urgenţe, astfel că multe victime îşi

petrec viaţa confruntându-se cu o leziune nevăzută, nediagnosticată, netratată, nesusţinută, în care povestea, inevitabil, devine ostilă - că sunt nebuni sau sunt cumva de vină.[23] Activiştii vorbesc despre femei care au pierdut custodia copiilor. Vorbesc despre femei care au primit puţin sau deloc sprijin medical, emoţional sau financiar. Vella îşi aminteşte de o femeie din cercetarea ei a cărei „viaţă a fost complet distrusă“ de leziunile cerebrale cauzate prin strangulare. Şi-a pierdut locul de muncă, s-a mutat înapoi cu părinţii ei şi trebuia să fie însoţită oriunde mergea.

- Ajungea pe verandă şi nu îşi amintea unde merge, spune Vella.

Vorbeşte despre o altă femeie pe care a studiat-o şi care şi-a pierdut abilitatea de a citi şi de a scrie, iar serviciile de protecţie a copiilor i-au luat copiii pentru că au simţit că nu

poate avea grijă de ei. (Vella a spus că această femeie a învăţat din nou să citească şi a reuşit, între timp, să recâştige custodia copiilor.)

Nu e ceva neobişnuit pentru victimele violenţei domestice să-şi amintească foarte puţine dintre incidentele care i-au băgat pe partenerii lor în închisoare. Erau într-o parte a casei la un moment dat, dintr-odată în alta şi nu-şi pot aminti cu precizie succesiunea evenimentelor. Explicaţia lor pentru ce s-a întâmplat e înceţoşată, iar forţele de ordine şi curţile de judecată pun povara probei pe umerii lor. Pentru cei neinstruiţi, par mincinoase. Deseori, par şi isterice, fapt care poate fi parte din simptomatologie. Ce au învăţat cercetătorii de la soldaţii de pe câmpul de luptă, jucătorii de fotbal şi victimele accidentelor auto abia acum îşi face loc în domeniul violenţei domestice: memoria slabă,

retractarea, schimbarea detaliilor, alături de alte semne, cum ar fi anxietatea, hipervigilenţa şi durerile de cap, toate pot fi semne ale traumatismului cranio-cerebral.

Campbell a numit aceşti factori de risc instrumentul pentru Evaluarea Pericolului. Intenţiona să fie un instrument folosit de asistente în camerele de gardă, imaginându-şi o fostă versiune a sa. De fapt, Evaluarea Pericolului va merge mai departe de camere de gardă, la centre de criză, adăposturi, departamente de poliţie, birouri de avocatură şi săli de judecată. Va fi folosit de la o coastă la cealaltă în America, iar apoi, în multe ţări din întreaga lume. Va schimba cursul modului în care vedem şi tratăm victimele violenţei domestice.

Când studiul lui Campbell afirmă că femeile deseori nu conştientizează nivelul pericolului în care se află, ce

vrea să zică este faptul că nu ştiu să poziţioneze pericolul în care se află într-un context mai larg. S-ar putea să nu-şi dea seama că se acutizează. S-ar putea să nu cunoască predictorii specifici ai omuciderii de către partenerul intim. îşi pot imagina că le vor fi în siguranţă copiii şi chiar să le ofere un soi vag de protecţie. Cum ar fi: „Nu mă va răni atâta vreme cât copiii sunt prin preajmă.“

Familia lui Michelle ştie acum că faptul că Rocky o ţinea departe de ei era un semn al controlului coercitiv. Dar atunci nu ştiau. Un alt lucru pe care nu îl ştiau: faptul că un abuzator are acces la o armă este unul dintre cei trei indicatori de mare risc pentru omuciderea domestică. Paul Monson nu s-a gândit niciodată să întrebe dacă Rocky avea acces la o armă. Toată lumea în Montana are arme sau, cel puţin, le pot obţine destul de

uşor.

Un ofiţer de poliţie din Billings mi-a spus odată că în Montana, când devii major, practic se aruncă arme spre tine. Sally ştie acum de hărţuire, de problemele de dependenţă, de locul de muncă nesigur. Sally şi Paul au învăţat când era prea târziu. Este o brumă emoţională de regret şi vină şi, cum nu pot „dezînvăţa“ ce ştiu acum, îşi doresc să fi avut şansa să înveţe mai devreme.

Dar Michelle ştia că Rocky era periculos, chiar dacă nu cunoştea întreaga amploare. Bănuia. Pentru că instinctiv a refuzat să depună plângere. Ştia, pentru că, în duminica dinainte să moară, era acasă la Alyssa şi Ivan vorbind despre asta, despre cât de rău devenise Rocky. Despre cât de speriată era. Cât de hotărâtă era să scape.

Era contextul acesta particular, aceste perechi de elemente care făceau situaţia atât de

periculoasă în acel moment.
- Era atât de sătulă de el. îţi puteai da seama, mi-a spus Ivan.
Alyssa şi Melanie au confirmat. Modul în care vorbea în acel ultim weekend din viaţa ei? îi ajunsese. Iar dacă Alyssa, Ivan şi Melanie şi-au putut da seama, e logic că şi Rocky îşi dăduse seama şi probabil că s-a aprins ceva înăuntrul lui care l-a speriat foarte tare. De data aceasta era serios. Ştia, pentru că şi-a trimis copiii acasă la Sally pentru siguranţă. Ştia, pentru că a cerut un ordin de restricţie, a încercat sistemul cu degetul să vadă dacă o poate ajuta.
Ce nu ştia era cum să pună laolaltă aceste indicii pe care le strânsese în decursul anilor, săptămânilor şi lunilor dinaintea morţii ei. Indicii care ar fi ajutat-o să schiţeze o imagine care i-ar fi spus în ce pericol se află cu adevărat. Nu

a văzut escaladarea, deşi, instinctiv, ştia că trebuie să acţioneze ca un front unit cu el.

în schimb, ce a văzut Michelle era ceea ce văzuseră alte femei înaintea ei: că abuzatorul pare mai puternic decât sistemul.

Şi cum, mai exact, a primit Michelle acest mesaj? Pentru că Rocky a intrat prin efracţie în casa lui Sally, a lovit-o pe Melanie din plin, a apucat-o pe Sally de gât, care îi acoperea pe Kristy şi Kyle cu propriul corp în încercarea de a-i proteja, iar apoi a răpit-o pe Kristy. înţelegerea acestor acţiuni este esenţială. Rocky a intrat prin efracţie în casă, a agresat două femei şi a smuls copilul. Una după alta, aceste acţiuni i-au transmis un semnal lui Michelle că măsurile de siguranţă pe care încerca să le pună în aplicare - să-şi lase copiii cu mama ei, să-l înfrunte singură, jurând că va pleca definitiv, în sfârşit- erau mai

slabe decât ceea ce voia el. Poliţia a acţionat ca şi când victimele - Sally şi Melanie - exagerau întregul eveniment. Un tip care îşi ia propriul copil. E copilul lui, până la urmă. Mesajele cu o dimensiune de gen sunt cruciale: bărbaţii sunt puternici; femeile sunt slabe. Bărbaţii au puterea; femeile sunt lipsite de putere. Bărbaţii sunt raţionali; femeile sunt isterice. Fie că eşti un abuzator violent, fie că eşti un ofiţer care respectă legea, bărbaţii din ambele părţi ale ecuaţiei Monson au transmis un mesaj femeilor.

Faptul că Rocky a ieşit pe cauţiune a reprezentat un mesaj mult mai important pentru Michelle. De data aceasta: *Nu sunt doar mai puternic decât tine, chiar şi sistemul prioritizează libertatea mea în faţa siguranţei tale.* Rocky a manipulat pe oricine a putut pentru a-şi asigura libertatea - în acest caz, pe Gordon şi

Sarah - şi astfel şi-a menţinut controlul asupra lui Michelle. Doar că de data aceasta nu era numai control; erau control şi furie.

Şi în aceste momente mici, izolate, Rocky i-a arătat ceva mult mai important: dacă va încerca să-l îngrădească, să folosească sistemul pentru a-l înfrânge, el va câştiga, iar în cazul în care nu înţelegea aceste două mesaje, el se va asigura că ea înţelege că lucrurile se vor agrava, că îi va lua ce preţuieşte cel mai mult pe lume: pe copiii ei.

Astfel, Michelle a făcut acelaşi lucru pe care atât de multe victime l-au făcut de-a lungul anilor. Un lucru despre care s-ar putea să nu-şi dea seama că reprezintă ultimul efort pentru a fi în siguranţă în faţa unui bărbat care a fost dintotdeauna periculos, dar care acum este periculos, furios şi speriat. Un bărbat care acum este un urs. Michelle a trecut de partea lui.

S-a întors înapoi în sistem şi a încercat să-şi arate loialitatea prin retragerea ordinului de restricţie, contrazicându-şi propria declaraţie. A încercat să-i reintre în graţii, să câştige nişte timp pentru a găsi o cale sigură de plecare. Un alt mod de a privi lucrurile este că Michelle Monson Mosure cu siguranţă *nu* avea de gând să rămână. A fost o victimă care a încercat să vadă cum să devină o supravieţuitoare - nu că s-ar fi gândit la ea însăşi în acest fel.

Deseori, atunci când o situaţie e atât de gravă, e deja prea târziu, cu excepţia cazului în care oamenii din sistem - ofiţeri de poliţie, activişti, oameni din sistemul de justiţie - sunt conştienţi de contextul acestor acţiuni şi au instrumentele potrivite pentru a le aborda. Lucruri precum acuzare bazată pe dovezi (în loc de bazată pe martori, pentru ca victimele să nu fie

obligate să depună mărturie în instanţă, lucru pe care îl voi aborda mai pe larg în următorul capitol) sau ofiţeri de poliţie instruiţi să înţeleagă dinamica emoţională şi psihologică, sau judecători care pot aprecia letalitatea şi pot oferi strategii de îngrădire pe care inculpaţii nu le pot manipula uşor. Am completat la un moment dat o Evaluare a Pericolului pentru Michelle. A obţinut undeva între şaisprezece şi optsprezece puncte. (Sunt două întrebări ale căror răspunsuri nu vor putea fi cunoscute niciodată în cazul ei.) Acest punctaj a plasat-o în categoria cu cel mai înalt risc de omucidere domestică.

Eşecul de a privi aceste momente critice în context este cel care face ca întrebarea: „De ce nu a plecat?“ să fie atât de înnebunitoare.

Uitaţi-vă la Michelle Monson

Mosure! Uitaţi-vă la orice omucidere a partenerului intim oriunde, în orice an, şi va fi la fel: a încercat prin orice modalitate a putut. A încercat din nou şi din nou, dar ecuaţia sau, mai degrabă, întrebarea nu este o chestiune de a pleca sau a sta. Este o problemă de a trăi sau a muri.

Victimele rămân lângă partenerii lor pentru că aleg să trăiască.

Şi mor oricum.

Michelle Mosure a rămas pentru copiii ei şi pentru ea. A rămas din mândrie, a rămas din iubire şi a rămas din frică, a rămas din cauza unor forţe culturale şi sociale pe care nu le putea controla. Şi alegerea ei de a rămâne, pentru oricine e instruit suficient să vadă contextul, e mai puţin o alegere de a rămâne şi mai mult una de a merge tiptil spre libertate.

5 în orig., în lb. engl. - *Danger Asses*(D.A.) (n. red.).

6 Prescurtare de la *Health Insurance Portability and Accountability Act* - în orig., în lb. engl.: Legea privind protecţia datelor pacienţilor (n. red.).

APOI SE VOR RUGA

Michelle i-a luat de la şcoală pe Kristy şi pe Kyle în lunea de dinaintea Zilei Recunoştinţei. Prietena lui Kristy a fost pe la ei un pic, apoi a plecat. Michelle le-a făcut de mâncare pentru cină. Poate s-a jucat cu ei un pic. Poate s-au uitat la TV. Ea ar fi trebuit să meargă până la tatăl ei să-l ajute la curăţenie, să se pregătească de sărbătoare şi pentru venirea bunicii ei din Dakota de Nord. N-a mai apărut. Un vecin l- a văzut pe Rocky holbându-se pe geam, în jurul orei cinci după-amiaza.

Alyssa a sunat şi iar a sunat. Luni seară, marţi dimineaţă, marţi după-amiază, marţi seară.

La fel ca Sarah şi Gordon, Sally a fost ţinută la distanţă de

când cu incidentul din septembrie, când Michelle a retras acuzaţiiile. I-a văzut pe copii o dată, de Halloween, când Michelle i-a dus să-şi arate costumele. Sarah l-a văzut pe Rocky doar o dată, în ziua în care a fost eliberat, când l-a înfruntat în legătură cu intrarea prin efracţie în casa lui Sally. Povestea pe care i-a zis-o el era atât de diferită de modul în care Melanie i-a descris incidentul, încât a înţeles probabil pentru prima dată:

- Ce mincinos patologic era... I-am spus: „Eşti bolnav.“

A fost printre ultimele lucruri pe care i le- a spus.

Zăpada şi frigul au apărut în Billings. Michelle i-a spus Alyssei că acum avea mai multe dovezi pentru presupusa aventură a lui Rocky, deşi nu a specificat ce. în vinerea dinaintea Zilei Recunoştinţei, Michelle a

apărut acasă la Paul cu copiii şi cu o valiză. A spus că-l

părăseşte pe Rocky în sfârşit şi a întrebat dacă pot rămâne peste noapte.

De dimineaţă, Michelle l-a pus pe Paul să- i promită că nu-l va lăsa pe Rocky să-i ia pe copii, orice s-ar întâmpla. Rocky trebuie să fi pândit pe lângă casa lui Paul, pentru că, imediat ce Michelle a plecat, el era la uşă implorându-l pe Paul să-l lase să ia copiii doar pentru câteva ore. I-a promis că nu are de gând să facă nimic. Voia doar să-i ducă să vadă *Harry Potter.* îi va aduce imediat după. Şi Paul l-a crezut.

Rocky şi copiii au petrecut noaptea aceea într-un hotel, iar Michelle a înnebunit de îngrijorare. A vorbit cu Melanie şi Alyssa, a mers şi a stat ore întregi acasă la Alyssa şi Ivan - un lucru care i se permitea foarte rar în trecut. Au stat în jacuzzi şi au vorbit despre cum de data asta Michelle se săturase. Era absolut şi de-a dreptul convinsă că Rocky nu

se va schimba niciodată, iar ea îl va părăsi.

Duminică, Rocky a apărut din nou acasă la Paul, de data asta lovind cu pumnii şi cu picioarele în uşă, ţipând după Michelle. S-a izbit în uşă, la fel cum făcuse acasă la Sally cu şase săptămâni în urmă - urmele de lovituri pe care le voi vedea ani mai târziu. De data asta nu a putut intra prin efracţie, aşa că a schimbat tactica, spunându-i lui Michelle că Kristy e acasă, vomitând sânge. Cu siguranţă Michelle a fost suficient de deşteaptă să recunoască minciuna, dar s-a întors cu el acasă, pentru că ce părinte nu ar face-o? Kristy, bineînţeles, era în regulă. Michelle s-a întors, în cele din urmă, acasă la tatăl ei în acea seară, lăsându-i pe copii cu Rocky peste noapte.

Luni, Kristy şi Kyle au mers la şcoală. Au scris scurte poveşti despre sărbătoarea care urma şi Kristy a povestit despre cum

s-a distrat în weekend, înotând într-o piscină de hotel, despre cum de Ziua Recunoştinţei îşi va vedea mătuşile (furnicile)^, iar când bunica ei va veni din Dakota de Nord, vor sta toţi împreună în jurul unei mese mari şi... se *vor ruga pentru lucrurile bune pe care le-a făcut el pentru noi.* Kyle a scris despre cum a învăţat să meargă pe bicicletă.

în timp ce copiii stăteau pentru ultima oară în clasele lor, tatăl lor a cumpărat arma de pe *Thrifty Nickel* şi a găsit un tip care vindea un pistol Llama de calibru .45. Mai târziu, vânzătorul va spune poliţiei că Rocky a menţionat că îl cumpără pentru soţia lui. Tipul a presupus că e un cadou. Verificarea antecedentelor sau o perioadă de aşteptare de trei zile nu erau impuse prin lege.

După ce Michelle i-a luat pe copii de la şcoală, cei trei au mers acasă, casa de pe numele ei. Rocky, între timp, a fost de

acord ca ei să stea la Sarah şi Gordon. Michelle le- a dat copiilor de mâncare pentru cină şi a început rutina de culcare. Periuţele lor aveau pe ele pastă de dinţi nefolosită. La un moment dat, înainte de culcare, Rocky a apărut.

Poate s-a gândit: *Trebuie să fug.*

Poate s-a gândit: Cum îl scot afară de aici?

Poate s-a gândit: M-am săturat; rămân pe poziţie.

Nimeni nu poate şti.

Rocky avea arma din reclama de la *Thrifty Nickel,* o canistră cu benzină şi planul lui era să dea foc la casă, să pară ca au murit accidental. O tragedie teribilă. Un incendiu.

A pus un dop din gumă de mestecat în contactul maşinii lui Michelle, în caz că ar fi încercat să scape.

Când el a intrat în casă, Michelle trebuie să se fi panicat, ducându-i pe copii la subsol. Geanta ei era zgâriată,

conţinutul împrăştiat. Poate căuta cu disperare spray- ul de la tatăl ei. Rocky a împuşcat-o pe ea prima dată. De patru ori. De două ori în piept, o dată în cap, o dată în umăr. A căzut în camera din spate a subsolului. Copiii trebuie să-l fi văzut pe tatăl lor făcând asta. Au fugit amândoi. Kristy a fost următoarea împuşcată, în cap, şi a căzut la baza scărilor. Iar apoi Kyle, care aproape reuşise să ajungă la scări înainte ca tatăl lui să-l împuşte şi pe el, s-a rostogolit pe câteva trepte şi apoi s-a oprit, cu sângele scurgându-i-se de sus până jos.

Rocky a luat videourile de familie, le-a pus într-o geantă şi a dus geanta în garaj. A mâzgălit un bileţel şi l-a lăsat acolo: *Nu sunt infidel.* Iar apoi: 0 *iubesc pe Michelle din toată inima. Până când moartea ne va despărţi.*

Apoi a stropit cu benzină prin casă, a dat foc la un chibrit, a mers la subsol şi s-a împuşcat. Focul a ars fierbinte şi încet.

Nu a murit din cauza împuşcăturii. A murit din cauză că a inhalat fum. Poate a stat întins acolo, gândindu-se la ce a făcut, înconjurat de familia lui moartă. Poate atunci şi-a scris pe braţ: *Sunt diavolul.* Sau era: *Merit să ajung în iad.*

Au murit luni noapte toţi patru.

Casa a ars mocnit, niciodată în flăcări. Era iarnă, ferestrele închise, aşa că flăcările nu au avut oxigen care să le întreţină. Fumul s- a învârtit şi s-a răsucit până când focul s-a stins şi totul a rămas negru şi deteriorat. Pereţii arătau ca şi cum s-ar fi topit. Când poliţia a intrat în casă, televizorul era cumva pornit, doar un ecran albastru. Alyssa îşi aminteşte şi ea asta. Ecranul albastru - şi cum părţile negre de plastic ale televizorului se topiseră. Era împotriva logicii. Funinginea înnegrise totul, pereţi, podele, ferestre. Mare parte din mobilă era incinerată.

Marţi seara, când Michelle încă nu răspunsese la telefon, Alyssa i-a dat acel telefon tatălui lor. Au sunat-o pe Sally. Au mers toţi trei la casă. în clipa în care au ieşit din maşină, în faţa casei întunecate, au simţit imediat. Fumul înţepător, benzina. Paul avea o cheie de la casă şi, în timp ce se îndrepta spre uşă, a avut un gând neaşteptat, terifiant. Poate Rocky pusese vreo capcană; le-a spus lui Sally şi Alyssei să nu atingă nimic.

Cu inima bătându-i puternic, a deschis uşa, făcând, cu grijă, un pas înăuntru. A strigat-o pe Michelle. Era o linişte de rău augur, viscerală, cu trosnete ici şi colo şi, în plus, acel miros care aproape i-a dărâmat. S-au sufocat.

- Ştiam, a spus Alyssa mai târziu. Ştiam. Am ştiut din prima clipă.

Sally i-a văzut pe copii pe scările de la subsol şi la capăt pe Rocky. Faţa lui era

schimonosită. Faţa o urmăreşte şi azi, ochii deschişi, holbându-se. Răul întruchipat, spune ea. Faţa diavolului. A trebuit să se uite îndelung ca să fie sigură că era chiar el. Nu va uita niciodată. Răsucit în agonie şi furie. Faţa cuiva care fusese el însuşi iubit odată. Mai târziu se va fi gândit că faţa lui oglindea ce ea numea „tumultul“ din el.

- Suferea mult, a spus ea. O rană umblătoare...

Deşi i-a luat mulţi ani să fie capabilă să vadă asta.

Sally nu a văzut-o pe Michelle, dar ştia. Ştia. A urinat chiar acolo, stând pe scări, apoi a fugit din casă spre bordură. A mers la vecini, de unde a sunat la poliţie şi a împrumutat o pereche de pantaloni uscaţi.

Alyssa a fugit în mijlocul curţii, a căzut în genunchi şi apoi a vomitat.

Paul a fugit pe uşa din spate, căutând-o pe Michelle, gândindu-se că poate, poate era încă în viaţă cumva, pe

undeva. A fugit spre garaj, unde Rocky îşi ţinea Mustang-urile, şi acolo a găsit casetele video şi bileţelul de la Rocky.

Poliţia a sosit.

Şi a găsit-o pe Michelle.

Nu mai pot trăi aici

în noaptea Zilei Recunoştinţei, la o zi după ce au fost cu toţii găsiţi în casa carbonizată, Sarah a mers la magazin. într- o zi bună s-ar fi rătăcit pe acolo, având în vedere că Gordon făcea, de obicei, cumpărăturile. Acum era ameţită, cu toate rudele în preajmă de sărbători, iar viaţa aşa cum o ştiau ei, terminată, dar, cu toate acestea, încă i se cerea să se implice în simpla acţiune de a fi om: să mănânce, să doarmă, să facă baie, să se îmbrace. Au luat cina de Ziua Recunoştinţei la Perkins, aproape în tăcere. S-a gândit că nu va fi nimeni la magazin în noaptea Zilei Recunoştinţei, aşa că a mers şi

acolo. La casă era o fostă colegă de muncă, care stătea la rând cu fiica ei. Femeia a salutat-o pe Sarah şi i-a urat o Zi a Recunoştinţei fericită. Sarah a răspuns la urare; nu-şi aminteşte cum. Femeia i-a prezentat-o pe fiica ei şi i-a spus cât de plăcut este să ai toţi nepoţii şi toată familia acasă. A scos poze cu nepoţii ei şi i le-a arătat lui Sarah. Atât de adorabili. Şi, apropo, Sarah avea nepoţi?

Ei bine? Avea?

Doar cu o zi înainte, avea patru. Acum avea doi. Asta însemna că avea patru sau doi? Care era calculul matematic al unei crime, plus o crimă, plus o crimă? Nu ştia cum să răspundă. *Am... Aveam. Patru, acum doi. I-am pierdut.* Spunea lucruri fără să judece; nu ştia ce.

Pe ei? îşi aminteşte Sarah că a spus femeia. *Pe amândoi?*

Iar Sarah a spus pentru prima oară cuvintele cu voce tare:

Tatăl lor i-a omorât.

Era deja un subiect naţional, din Billings la Salt Lake City, la Spokane.

Banda rulantă s-a oprit, iar casieriţa a venit din spatele casei de marcat şi a cuprins-o în braţe pe Sarah, iar cele patru femei au stat acolo, în lumina fluorescentă a magazinului, suspendate într-un soi de agonie fără cuvinte.

în urma unei pierderi de asemenea dimensiuni, te reconfigurezi. Familia lui Michelle a făcut exact ce a făcut Campbell când a aflat de moartea lui Annie: s-au întrebat ce au ratat, cum ar fi putut interveni. Familia s-a învinovăţit. Şi-au interiorizat durerea. Sally, Paul, Alyssa, Melanie, Gordon, Sarah, Ivan... Toţi poartă spectrul acestor întrebări precum pietrele de moară. Sally s-a îngrăşat şi a îmbătrânit peste noapte. Alyssa a intrat în ceaţă, s-a certat cu Ivan, a încercat s-o surprindă

pe Michelle într-o lucrare de artă pe care o modifica compulsiv, desenând şi ştergând aceleaşi linii iar şi iar, ani de zile, ca şi cum ar fi fost închisă în hârtie. Sarah şi Gordon au trăit în spaţiul superficial dintre suferinţă şi vină, în acel purgatoriu personal, etern.

- I-am pierdut pe toţi, la fel ca ei, spune Sarah referindu-se la familia lui Michelle, dar noi purtăm toată ruşinea.

Sally a avut vise. Vise nesfârşite, care au continuat ani de zile. îi visa pe Michelle şi pe copii, iar în casa ei se petreceau lucruri pe care nu le putea explica: o jucărie cu care Kyle obişnuia să se joace pornea brusc, deşi nu funcţiona de luni de zile. Şi ea îi simţea prezenţa. Ceva îi atingea mâna, iar ea ştia că Michelle a fost acolo.

Melanie era însărcinată, iar Sally, care fusese bunică, iar acum nu mai era, avea să

devină bunică din nou în câteva luni. îl vor numi Mitchell. Un simbol în memoria unei mătuşi pe care nu o va cunoaşte niciodată.

Efectul de bumerang al morţii lui Michelle Monson Mosure e resimţit şi astăzi în Montana. într-una dintre multele mele călătorii în Billings ca să vorbesc cu familia lui Rocky şi cea a lui Michelle, cu asistenţii sociali şi cu poliţia, am intrat în biroul unui procuror. Astăzi, actualul procuror este un bărbat cu faţă de copil, cu păr blond- deschis, numit Ben Halverson. La telefon, când i-am spus că vreau să vorbim despre cazul lui Michelle, a făcut o pauză un moment, apoi a spus cu un nod în gât:

- Acela e cazul care mă bântuie şi azi.

Ben Halverson era adolescent în momentul în care Michelle a fost omorâtă. Nu a cunoscut-o niciodată. Nu a întâlnit niciodată pe nimeni din familia

ei. Faţă-n faţă, mi-a spus că nu are niciun fel de experienţă cu violenţa domestică. A crescut mergând cu părinţii lui la clubul pe care ei îl frecventau, unde nimeni nu discuta despre violenţa în familie. Dar moartea ei îi conduce munca.

în ziua în care am mers să vorbesc cu Ben Halverson, Stacy Tenney a apărut ţinând în braţe o grămadă de dosare despre violenţa domestică. A trecut prin ele încă o dată, pregătindu-se pentru întâlnirea cu mine, arătând pe cine judecaseră şi cum. Progresul pe care îl făcuseră, într-un fel, de la moartea lui Michelle.

Ca persoană, ea e blândă şi tăcută, genul de femeie graţioasă, despre care îţi poţi imagina cu uşurinţă că ani întregi a luat ore de balet. 0 cămaşă de mătase flutură pe ea. Mi-a spus cât de tare a afectat-o moartea lui Michelle. A trecut prin dosare din nou şi din nou, a încercat - la fel ca

familia lui Michelle - să vadă ce ratase. Şi ce ratase era ceea ce Michelle nu îi spusese.

- Nu sunt sigură că aş face ceva diferit azi, a spus ea.

în timp ce o spunea, părea că o doare fizic. Biroul ei a fost cel care a respins acuzaţiile lui Sally din acelaşi dosar cu cele ale lui Michelle. Chiar dacă poliţia a fost cea care a scris raportul iniţial, minimalizând severitatea situaţiei şi neoferindu-i biroului ei prea multe date ca să-l poată acuza pe Rocky, în prima fază. Am considerat că a fost un act de curaj din partea ei să accepte să discute cu mine.

Sally m-a dus cu maşina până la şcoala primară la care mergeau Kristy şi Kyle. E un copac acolo, plantat într-un colţ al terenurilor, dedicat lui Kristy şi Kyle, şi o bancă pentru meditaţie, şi o plăcuţă cu numele lor gravate pe ea. învăţătoarea lui
Kristy a fost atât de lovită de

durere, încât şi-a luat concediu fără plată de la şcoală pentru restul anului. Sally spune că uneori dă peste câte o carte de la bibliotecă, pe care unul dintre nepoţii ei în viaţă o are împrumutată, şi în care găseşte scris numele lui Kristy sau al lui Kyle, de odinioară, pe când o foloseau, şi simte ca o mică descărcare electrică pe piele.

într-o noapte, cam la un an de la moartea lor, Sally a visat-o pe Michelle peste un râu, unde se boteza singură, şi a simţit un fel de arsură în ureche.

- Mă rugam aşa tot timpul după moartea lor: „Te rog, lasă-i să vină la mine!"

Acum a simţit o arsură şi o nevoie să meargă sus, în vechea cameră a lui Michelle, iar acolo a găsit-o pe Kristy, care i- a spus: „Suntem bine, Bugga. Tati s-a omorât pentru că nu era prea fericit."

Sally a spus că a fost liniştitor pentru ea. Paul voia să

demoleze casa după ce Rocky a omorât pe toată lumea, dar Sally a spus că municipalitatea din Billings nu i-ar fi permis, aşa că a vândut-o aproape pe nimic, să şi-o ia de pe cap şi să dispară din viaţa lui. Noul proprietar a sunat-o pe Sally într-o zi şi i-a spus că a sablat pereţii ca să înlăture funinginea şi că erau urme mici de paşi în cenuşă.

- Cunosc lumea spiritelor acum, mi-a spus Sally. Nu am crezut niciodată în toate astea înainte.

Alyssa a spus că a avut unul după altul vise despre salvarea copiilor, despre cum îi rula în covoare, cum îi ascundea în saltele sau dulapuri, orice ca să-i ţină departe de Rocky. A desenat un portret al lui Michelle, dar nu putea să-i facă nasul, aşa că a început să lucreze la el tot timpul, ştergându-1, desenându-l din nou şi din nou, până într-o noapte când era singură şi şi-a

auzit numele şoptit, şi a jurat că portretul i-a zâmbit, şi, după asta, a încetat să mai lucreze la el. A condus până la locul unde campau de obicei Michelle, Rocky şi copiii şi a făcut o poză în pădure. Mai târziu, când a developat pozele, i-a văzut faţa lui Michelle pe copac, cu braţele în jurul copiilor, şi erau acolo şi Rocky, şi Bandit.

Michelle a fost îngropată în acelaşi sicriu supradimensionat cu copiii ei, cu braţele în jurul fiecăruia. Alyssa îmi arată o poză într- o seară, iar cei trei stau acolo întinşi, cu ochii închişi, şi am simţit pentru o clipă că Michelle era şi sora mea, şi am pierdut-o, şi a trebuit să mă uit în altă parte. Alyssa are o carte care se numeşte *Viaţa după traumă,* a citit-o pe toată, a făcut toate testele din carte, iar cartea i-a spus ce ştia deja: că era doborâtă de durere. Că are stres posttraumatic. Că nu poate să se oprească din a-i fi

dor de sora ei.

Sally a spus că nu a mai putut trăi în casa ei, cea în care şi-a crescut cele trei fiice. Era prea dureros. Iar Alyssa i-a spus că nu poate trăi în altă casă decât aceea, aşa că a cumpărat-o de la mama ei şi e locul unde stă şi astăzi. Sally stă la capătul străzii. Melanie, care nu a mai consumat droguri şi nu a mai băut de câţiva ani, tocmai şi-a cumpărat prima casă, nu departe în Billings, iar Sally crede că aceasta e una dintre cele mai mari alinări ale vieţii ei, că Melanie va fi bine până la urmă, că drogurile nu o vor răpi, iar ea nu îşi va pierde încă o fiică.

Ivan spune că el şi Alyssa s-au tot certat şi certat, şi, în cele din urmă, s-au despărţit. Spune că omorurile au făcut relaţia cu Alyssa cumva de neconceput. Ea a fost dragostea vieţii lui, iar faptele lui Rocky i- au distrus şi lui viaţa, cel puţin pentru o vreme.

- îl urau (pe Rocky), a spus Ivan despre cei din familia Alyssei, de înţeles. Dar el fusese prietenul meu din copilărie. Nu a fost tot timpul aşa.

Ivan s-a îngrăşat, a băut până a uitat de el câţiva ani, apoi şi-a găsit din nou drumul înapoi, înapoi la viaţă. Are câinii, custodia unei fiice, carnea lui afumată, delicioasă, cariera şi casa lui şi e bine, oarecum.

Sarah şi Gordon s-au pensionat. Ea spune că, timp de aproape un an, nimeni nu a pomenit de crime la muncă, nici măcar un coleg pe care ea îl considera prieten apropiat. I-a spus mult mai târziu că nu a ştiut niciodată ce să-i zică, aşa că nu a spus nimic. în fiecare zi, se întorcea într-o casă tăcută şi la un soţ tăcut. Nu puteau vorbi despre asta. Nu puteau jeli. Nu-şi puteau împărtăşi durerea. Erau doar blocaţi acolo, ca şi când cineva i-ar fi îngheţat unde stăteau.

Nu puteau găsi nicio cale să se vindece. Sarah a mers la un terapeut, Gordon a tăcut mâlc.

- A devenit din ce în ce mai retras şi doar se închidea, spune Sarah. Şi, într-un final, într-o zi i-am zis: „Nu mai pot suporta. Să umbli noaptea prin casa asta e ca şi cum a-i merge printr-un nor negru."

Şi-a făcut bagajele şi, chiar dacă ea şi Gordon erau căsătoriţi de decenii, iar ea nu-şi putea imagina viaţa fără el, a plecat. Şi-a închiriat un apartament în oraş şi i-a spus că nu se mai întoarce.

- Lucrurile de felul ăsta despart familii, spune ea. Nu voiam să divorţez, dar nu mai puteam continua să trăiesc aşa.

S-a produs un declic. Ceva care spunea că deja a pierdut atât de multe, că nu o putea pierde şi pe ea; astfel, chiar dacă pentru un bărbat ca el să vorbească şi să se deschidă era o schimbare radicală, s-a târât

el însuşi la terapie, a început să ia antidepresive, iar cei doi au mers şi la consiliere. Se gândeşte că ar fi trebuit să facă asta cu mult, mult timp în urmă. în vremea în care Sarah trăia separat, mergea la ea la apartament şi o scotea la întâlniri, încercând să o recâştige şi, timp de şase luni, ea i-a repetat că nu ştie încă dacă se va mai întoarce vreodată la el. Aşa că el a continuat să iasă cu soţia lui, curtând-o. Prietenii ei i-au spus că a fost cea mai nebunească separare pe care au văzut- o. Iar terapia a ajutat. Vorbea puţin despre asta cu ea. Nu mult, dar, dat fiind stoicismul lui tăcut, pentru el era mult, iar Sarah a înţeles şi a văzut cât de tare se străduia şi cât de rău îi făcea. într-un final, s-a întors. Şi-au făcut o grădină în spatele curţii, aducând acolo lucruri fanteziste care le-ar fi plăcut copiilor. O ţestoasă colorată din conserve, o căsuţă

pentru păsări, făcută dintr-o plăcuţă de înmatriculare mai veche, o capră din metal, vopsită în alb. Au plantat salvie rusească şi cerceii doamnei pentru Michelle. în mijloc, un mic bolovan pe care l-am văzut din depărtare. *Pentru totdeauna în inimile noastre. Gordon Edward „Rocky" Mosure.* Nu are un mormânt. A fost incinerat şi nu au ştiut ce altceva să facă. E departe de toată lumea şi m-am gândit la Paul Monson şi cum a descris culoarea alb. O culoare în sine. Cea mai bună decizie când nu ştii ce faci. Rocky e ascuns de orice privire, în afară de a lor, în acea „grădină a amintirilor“, pentru totdeauna acasă.

Aşa că toţi au căutat căi prin care să continue să rămână printre cei vii. Sarah, în cele din urmă, face voluntariat la adăpostul pentru violenţă domestică din Billings. Nu e religioasă în niciun fel, dar spune că, atunci când vede un

curcubeu, crede că sunt copiii.

- E o prostie, dar iei ce primeşti, spune ea.

Iar Sally, într-un final, a citit ceva în ziarul din Billings care i-ar putea oferi o oarecare alinare în ceea ce priveşte morţile fără sens ale lui Michelle, Kristy şi Kyle. Un lucru care le-ar putea face morţile să însemne ceva pentru mulţi oameni, în afara membrilor familiei. S-a urcat în maşină şi a condus două ore până la Bozeman, ca să găsească un bărbat pe nume Matthew Dale.

07 în limba engleză, „mătuşi" şi „furnici" se pronunţă la fel *(aunts / ants),* de unde confuzia copilului (n. tr.).

SISTEME, ACCIDENTE, INCIDENTE

Cu mulţi ani în urmă, Neil Websdale, criminolog şi profesor la Northern Arizona University - via Anglia avea nevoie de o operaţie la ochi. A ajuns în biroul chirurgului oftalmolog în dimineaţa

operaţiei şi a fost întâmpinat de o asistentă care, fără festivităţi, a făcut un X mare pe ochiul afectat. Websdale, fiind atât cercetător, cât şi o persoană curioasă din fire, a întrebat de ce naiba desenau pe el cu un marker. Ea a spus:

- Vreţi să vă opereze ochiul corect, nu? într-adevăr, asta voia, cu siguranţă. îl îngrijora, totuşi, că fusese nevoie să facă un semn pe el. Este acesta genul de lucru pe care doctorii îl greşesc în mod frecvent?

Asistenta i-a spus că trebuie să citească studiile despre accidente în medicină. E uimitor câţi oameni au fost operaţi anual în mod necorespunzător în Statele Unite, sute de mii la momentul respectiv, a spus ea. I-a spus să citească în special articolele din *Atlantic* despre accidentele aeriene şi documentaţia despre greşelile medicale. Mai târziu, chiar a citit recomandările ei, dar în acea zi, când Websdale a

intrat în camera de aşteptare pentru operaţii, i-a văzut pe toţi acei oameni pe tărgi, care aveau câte un X pe un ochi sau pe celălalt.

- Aceasta este o măsură simplă, a spus el ani mai târziu în faţa unei încăperi pline de oameni, într-o conferinţă video, pentru a preveni operaţiile greşite... Şi ce am aflat explorând erorile din domeniile medicinei, aviaţiei sau combustibililor nucleari este că putem corecta problemele destul de uşor, dacă suntem deschişi să revizuim tragediile şi incidentele printr-o analiză detaliată.

Websdale e un bărbat de şaizeci şi ceva de ani, plin de energie tinerească, care îşi începe majoritatea zilelor cu o alergare de înviorare prin aerul rarefiat din Flagstaff, unde locuieşte. Părul lui tuns scurt e argintiu şi are ochii de un albastru aproape violet. Citează din memorie statistici, fapte,

teorii, precum un personaj dintr-un scenariu al lui Aaron Sorkin; e un povestitor înnăscut, cu un accent britanic atenuat de decenii petrecute în America. Are viziuni despre care admite că sunt controversate. Ca aceasta:

crede că
abuzatorii sunt la fel de blocaţi ca victimele.

- Toată lumea se întreabă de ce victima nu pleacă, mi-a spus. Dar nimeni nu se întreabă de ce un abuzator stă.

Iată altă viziune, pe care o numeşte paradoxul violenţei domestice: că atât cercetările despre abuzul din partea partenerului intim, cât şi activiştii spun că abuzatorii caută putere şi control, dar, pentru Websdale, abuzatorii sunt simultan puternici şi lipsiţi de putere. Atât în control, cât şi lipsiţi de control.

Websdale este, într-un fel, un tip al conexiunilor şi al

sistemelor, într-o continuă căutare de sens şi metafore, însemnare pre-operatorie. Genial. O soluţie atât de simplă. Ce alte soluţii abia aşteaptă să fie descoperite? Soluţii pentru greşelile noastre cele mai grave. A mers mult mai departe faţă de ce i-a sugerat asistenta să citească în acea zi. S-a întors spre alte industrii - nu doar industria aviatică federală, ci industria combustibililor nucleari şi industria medicală. Cum s-au confruntat cu greşelile din interiorul industriilor? Cum au construit sisteme în care greşelile pot fi minime? A învăţat despre Comitetul Naţional pentru Siguranţa Transporturilor (NTSB)^ şi cum investigaţiile lor au făcut ca accidentele de avion să fie prevenite. NTSB a construit un calendar al prăbuşirii, uitându-se la fiecare detaliu care a contat, de la agentul de bilete până la pilot şi însoţitoarele de

zbor, mecanici, controlul traficului aerian şi condiţiile meteo. S-au uitat după lacune în sistem, detalii pe care echipajul le-a omis, reguli de siguranţă care nu sunt în vigoare. Nu au lucrat ca experţi individuali, ci ca o echipă, împărtăşindu-şi cunoştinţele dincolo de titluri şi grade. A citit despre greşeli medicale, despre combustibili nucleari, despre ce am învăţat după Cernobîl şi Fukushima. A vorbit cu un coleg pe nume Michael Durfee, care a fost coordonatorul medical al echipei din Los Angeles de la Departamentul pentru Sănătatea şi Prevenirea Abuzurilor pentru copiii, care începuse să studieze cazuri de omor şi abuz asupra copiilor şi încerca să găsească soluţii. Şi, ca un vârtej lent, o idee a început să se formeze în mintea lui Websdale. Un mod de a prelua toate aceste informaţii, din toate aceste domenii diferite, şi de a le

adapta la omuciderile domestice. Dacă sistemele ar fi devenit mai eficiente, oamenii mai puţin izolaţi în birourile şi în sarcinile lor, poate am fi putut reduce rata omuciderilor de către un partener intim în acelaşi fel în care NTSB a făcut aviaţia mai sigură.

în acel moment, Websdale călătorea spre Florida, făcând cercetări pentru ceea ce avea să devină a treia lui carte, *Understanding Domestic Homicide.* Pentru acea carte, se uita la cazurile de omucidere din stat, la rapoarte vechi ale poliţiei, vorbea cu poliţiştii, când ideile despre ce citea în alte industrii s-au suprapus, într-un final, cu dosarele de omucidere pe care le cerceta.

A primit finanţare federală prin intermediul guvernatorului de atunci al Floridei, Lawton Chiles, pentru a forma prima echipă de cercetare a morţilor din cauza violenţei domestice din stat. Ideea era să

folosească modelul NTSB şi să-l adapteze cazurilor de omucideri cauzate de violenţa domestică, nu pentru, cum spune el, „a condamna şi a umili“, ci pentru a trage la răspundere oamenii şi sistemele în căutarea unor standarde mai bune, a unor programe mai eficiente. Websdale spune că a învăţat că avioanele se pot prăbuşi din câteva motive: defecţiuni mecanice, erori umane, sisteme de siguranţă ineficiente etc. O combinaţie de factori.

- Şi aceste lucruri se regăsesc şi în cazurile de omucidere domestică, spune el.

Nu este un singur factor care poate fi indicat şi schimbat; în schimb, sunt o serie de greşeli mici, oportunităţi pierdute, comunicări eşuate.

Evaluarea Mortalităţii acţionează, aşadar, cam cum e condusă şi investigaţia NTSB. Membrii echipei construiesc

cronologia unui caz, colectează cât de multe informaţii pot despre victimă şi agresor şi, gradual, încearcă să găsească momente în care jucătorii din sistem ar fi putut interveni şi nu au făcut-o, sau ar fi putut interveni diferit. Astăzi, programul pe care Websdale l-a început în Florida s-a răspândit în toată ţara şi chiar şi internaţional. Mai mult de patruzeci de state au echipe de evaluare a mortalităţii - iar câteva au un număr mare de echipe -, la fel şi Marea Britanie, Australia, Noua Zeelandă şi altele.[1]

Cam la un an de la uciderea lui Michelle Monson Mosure, un articol din ziarul local din Billings i-a atras atenţia lui Sally. Articolul relata că o nouă echipă se formează în stat, propria Comisie de Examinare a Mortalităţii Violenţei Domestice din Montana (MDVFRC). Scopul lor era, a aflat, să investigheze

omuciderile cauzate de violenţa domestică, în idee a de a reduce numărul anual de victime din stat. A văzut imediat posibilitatea să obţină nişte răspunsuri legate de ce s-a întâmplat cu Michelle; dacă nu a putut să-i salveze viaţa fiicei ei, măcar, poate, ar putea ajuta o familie aflată în aceeaşi situaţie. Sally putea să indice momentul în care acuzaţiile ei împotriva lui Rocky au fost accidental retrase, pentru că au fost înregistrate în acelaşi registru cu mărturia retractată a lui Michelle. Dar aceea părea o greşeală umană, nu una sistemică. Şi nimeni nu putea spune cu adevărat ce impact ar fi avut iniţialele acuzaţii de asalt blocate. în primul rând, Rocky fusese acuzat doar de distrugerea proprietăţii.

Sally a condus până în Bozeman, unde avea loc o conferinţă despre noua comisie; după ce vorbitorul principal a terminat, s-a

îndreptat către el. Numele lui era Matthew Dale şi conducea Oficiul pentru Protecţia Consumatorilor şi Oficiul de Servicii pentru Victime (care îşi are sediul la Oficiul pentru Protecţia Consumatorilor) în Departamentul de Justiţie din Montana. El şi Websdale erau prieteni de ani de zile. Sally i-a spus lui Dale povestea lui Michelle, Kristy şi Kyle, iar el a ascultat. Sally i-a cerut direct să-i preia cazul. A fost primul caz pe care echipa de cercetare a deceselor din cauza violenţei domestice din Montana l-a preluat. Cum - iată întrebarea la care vor încerca ei să răspundă - ar fi putut Michelle şi copiii ei să supravieţuiască?

Pentru a-mi face o idee despre ce făcea un grup de analiză a deceselor, m-am îndreptat spre un oraş mic, de lângă Missoula, şi m-am cazat la un hotel unde estetica

dominantă era taxidermia. Un candelabru din corn de cerb atârna de tavanul înalt. Un cap de cerb împăiat, pe un perete. Locul îţi dădea o senzaţie de căldură, de acasă, cu grinzi groase, din lemn, care traversau tavanul. într-o sală din spate, genul de sală de conferinţe, anonimă, omniprezentă în hotelurile din ţară, treizeci şi doi de oameni stăteau la nişte mese lungi. Afară era ireal de frumos. Munţii de octombrie erau deja acoperiţi cu zăpadă, iar frunzele de toamnă pluteau prin parcarea ce se vedea din sala de conferinţe, printr-un perete întreg de sticlă şi uşi glisante. Hotelul era lângă un pârâu, iar aerul avea acea claritate de cristal, aparent specifică vestului american. Ar fi putut fi o întâlnire pentru o aventură extremă în aer liber - un club de vânătoare, un grup de pescuit la muscă -, dacă n-ar fi fost subiectul care adusese

pe toată lumea acolo.

(Conform principiilor echipei, am fost de acord să nu identific victimele din caz si, astfel, informaţii precum numele, locurile şi indicatori specifici precum locurile de muncă şi vârsta au fost modificate.)

Ruth a fost omorâtă de prietenul ei, împuşcată de mai multe ori în spate şi într- o mână, în timp ce se ghemuia pentru a se proteja, şi o dată în cap. Era genul de crimă pe care forţele de ordine o numesc adesea execuţie. Poziţia ei ghemuită, în vreme ce el se înălţa deasupra ei, spune ceva despre dinamica cuplului. Despre putere şi control. Au fost trase gloanţe prin toată camera în care a murit, ca şi cum ea ar fi fugit şi ar fi încercat să iasă, înainte de a se ghemui în poziţia în care el a omorât-o, într-un final, de la mică distanţă. îl vom numi Timothy. După ce Timothy a

ucis-o pe Ruth, s-a plimbat în afara casei de câteva ori. E firesc să treacă un timp între uciderea celei iubite şi propria sinucidere.

- E mai uşor să omori pe altcineva decât pe tine, spune Websdale.

în cele din urmă, Timothy s-a împuşcat. Faţă de moartea lui Ruth, care a fost un coşmar, o scenă de sânge, haos, balamuc, sinuciderea lui Timothy a fost ordonată: două împuşcături, şi gata. în câteva ore, echipa va discuta despre imaginea asta şi ce înseamnă ea.

Sunt ani în care Montana prezintă trei omucideri cauzate de violenţa domestică şi sunt ani în care raportează mai mult de doisprezece. în anul în care Ruth a fost omorâtă, fuseseră unsprezece în întregul stat.[2]

Matthew Dale conduce această întâlnire de două zile. Grupul a petrecut mai multe luni adunând şi împărtăşind

informaţii, căutând prin dosare, intervievând prieteni, familie, colegi de muncă, membri ai comunităţii, vecini, forţe de ordine, clerici, terapeuţi, judecători, ofiţeri de probaţiune şi de eliberare condiţionată, foşti profesori, bone, pe aproape toată lumea implicată atât în viaţa victimei, cât şi în cea a criminalului. Grupurile de cercetare a deceselor nu trec prin toate omuciderile comise de partenerul intim din diferite state, ci analizează câteva cazuri selectate, în care informaţia ar putea duce la o modificare a procedurilor sau sistemelor care ar fi putut ţine o victimă în viaţă. Poate trecători sau copii au fost omorâţi sau poate ceva ce a fost lăsat în urmă ar putea oferi informaţii - jurnale, scrisori, postări pe reţelele sociale sau istoricul e-mailurilor.

Poate erau neobişnuiţi ca pereche, foarte bătrâni, foarte tineri, putred de bogaţi sau

foarte săraci. Poate familiile sunt cooperante, cum a fost cazul lui Michelle Monson Mosure. în cazul lui Timothy şi Ruth, ambii au lăsat informaţie scrisă în spate, scrisori, postări pe reţelele sociale şi istorii care se suprapuneau cu dosarele poliţiei.

Dale e un bărbat slab, cu păr des şi stufos şi cu conformaţia unui alergător. îşi ţine telefonul la curea şi poartă cravată zilnic, deşi aceasta e o muncă obişnuită. Spune echipei adunate - oameni care au condus din toate părţile statului, unii mai bine de opt ore - că fotografiile de la scena crimei pot fi văzute pe un computer personal, dar se abţine din a le arăta grupului în ansamblu. Fotografiile sunt catastrofice şi groteşti, pline de sânge, după cum era de aşteptat, teribil de triste, dar sunt şi sugestive. Ruth a fost găsită în bucătărie, în genunchi, prăbuşită în faţă.

Timothy întins în pat, cu câte un pistol în fiecare mână, cu braţele încrucişate peste inimă şi găuri de gloanţe în piept. Detaliile se vor ivi mai târziu şi vor dezvălui elemente importante atât despre criminal, cât şi despre relaţie în sine.

Grupul de cercetare a deceselor din Montana e remarcabil din două motive. în primul rând, face o analiză în profunzime. Dale o numeşte lungă şi vastă. Alte grupuri fac mai puţină investigaţie, dar acoperă mai multe cazuri. Grupul din Montana investighează cel mult două cazuri pe an. Şi, în al doilea rând, e un stat cu o populaţie de aşa natură, că deputaţii şi judecătorii - aceia care au puterea de a schimba cu adevărat politicile - sunt disponibili. De fapt, procurorul general din Montana este un membru al grupului, aşa cum este şi cel puţin un judecător.

Este fără îndoială mai uşor să schimbi o lege într-un loc ca Montana decât într-o zonă cu o populaţie mai densă, cum e New York-ul.

Grupurile de acest gen nu au nicio funcţie de reglementare sau aplicare, ci mai degrabă, prin cazuri individuale, încearcă să hotărască dacă o schimbare sistemică ar fi putut conta. Poate sistemul judiciar ar fi putut juca un rol mai important în închiderea acelui abuzator şi ţinerea victimei la loc sigur? Ar fi putut face poliţia ceva diferit? Sau biserica locală? Este, de fapt, un număr infinit de posibilităţi când vine vorba despre asta, aşa că un grup trebuie să analizeze urmări, într-o oarecare măsură, înainte ca ele să fie cunoscute. în cazul specific al acestei crime-suicid, câteva elemente i-au determinat să îl preia. în primul rând, victima a avut o premoniţie a propriei morţi; când şi-a părăsit prietenul, ştia

că era într-o situaţie atât de periculoasă, încât a vorbit despre propria înmormântare. Criminalul avea, de asemenea, o istorie lungă cu poliţia locală, aşa că ei au anticipat o situaţie violentă în ceea ce-l priveşte. „Sinucis-de-poliţie“ e modul în care un ofiţer de poliţie care îl ştia a spus-o. Asta se referă la momentul în care un individ obligă poliţia să-l împuşte prin, să spunem, nerespectarea ordinelor de a arunca o armă. Montana, din anumite motive, pe care nimeni nu le ştie, are una dintre cele mai mari rate de sinucidere-de- poliţist din ţară. Astfel, având în vedere că el era un pericol cunoscut, iar ea se temea pentru viaţa ei, de ce sistemul nu a protejat- o? Ce ar fi putut face mai mult? Ce ar putea face mai mult pe viitor?

Pe peretele din faţă sunt fixate foi imense de hârtie, iar Dale deschide întâlnirea amintind echipei de confidenţialitate; toate dosarele

trebuie distruse imediat după. Au petrecut atât de multe luni intervievând familii, prieteni şi colegi de muncă care îi cunoşteau pe decedaţi înainte de analiză, încât s-au ivit detalii dureroase.

Probabil cel mai important element al unei analize a deceselor e ceva despre care puţini membri ai grupului vorbesc deschis: faptul că îi forţează să se întrebe cum de un sistem în care sunt şi ei implicaţi, plin de oameni muncitori, cu cele mai bune intenţii, a dat greş - şi cineva şi-a pierdut viaţa.

Fraza lui Websdale - „nicio vină, nicio ruşine" - observ că e repetată des pe durata celor două zile şi se dovedeşte a fi foarte importantă. Websdale mi-a spus că aviaţia a devenit mult mai sigură în ultimele două decenii, în timp ce erorile medicale încă se întâmplă mult mai des decât ar trebui. (De fapt, moartea din cauza erorilor

medicale este acum a treia cauză principală a morţii adulţilor în Statele Unite.)[3] Websdale spune că meritele revin unei culturi înfloritoare de deschidere şi scoatere în evidenţă a erorii umane creată de NTSB, iar acesta ar fi principalul motiv pentru relativa siguranţă de astăzi a zborurilor.

- Dacă intri într-o cabină, a spus el, şi e o problemă de siguranţă, acel pilot va asculta de copilotul lui, de însoţitorii de zbor.

în medicină, totuşi, e o ierarhie omniprezentă, care ţine liniile de comunicaţie închise. A menţionat cultura din sala de operaţie ca şi cum chirurgul este
Dumnezeu, iar Dumnezeu nu e niciodată pus la îndoială. Totuşi, sistemele care funcţionează cel mai bine în ţară, spune Websdale - fie că sunt alcătuite din poliţişti, activişti, asistenţi sociali, ofiţeri

de probaţiune, judecători sau doar membri ai familiei -, sunt acelea care se concentrează pe a lucra ca o echipă. în violenţa domestică, cele două entităţi din primele linii sunt activiştii şi poliţia. Două profesii cu culturi total diferite: feministele moderne şi patriarhatul tradiţional. într- adevăr, de aproape un deceniu de când relatez şi cercetez despre violenţa domestică în toată America, cele mai de succes oraşe pe care le-am întâlnit, în care fie a scăzut rata omuciderilor din cauza violenţei domestice, fie a crescut numărul de servicii disponibile, toate aveau în comun faptul că au dărâmat barierele culturale dintre departamentele lor de poliţie şi centrele de criză pentru violenţa domestică.

Dale începe prin a întreba ce ştim despre viaţa victimei. Un membru al grupului a fost în mod special responsabil să

adune cât mai multă informaţie biografică posibilă. A crescut în Vest, dar s-a tot mutat, mare parte a vieţii ei. Ambii ei copii mari încă locuiau în partea de vest a ţării. Un membru al grupului, pe nume Beki, notează cu markerul aceste elemente ale vieţii lui Ruth pe foile de hârtie prinse în pioneze.

Ruth a lucrat ca asistentă într-un azil de bătrâni şi a divorţat de tatăl copiilor ei cu mulţi ani înainte. Ea şi Timothy s-au cunoscut online şi au început să se vadă imediat. în scrisori, Timothy îi mărturisea că este femeia visurilor lui, în ciuda faptului că la acel moment petrecuse doar o săptămână cu ea. Scrisorile şi bileţelele găsite după crimă oferă grupului o perspectivă unică despre mentalitatea lui Ruth şi chiar şi a lui Timothy, de la acea vreme. Ruth l-a vizitat de câteva ori în parcul de rulote din Montana, unde

stătea, şi, după trei luni, el i-a propus să se mute cu el, iar ea a acceptat. într-o lună sau două, şi- a vândut majoritatea mobilei şi a obiectelor de uz casnic din Utah, şi-a pus bagajele în maşină şi s-a mutat în Montana ca să locuiască împreună cu el. I-a promis că rulota e temporară, că vor găsi o casă mică şi frumoasă, cât de curând.

Neputând să-şi găsească de muncă într- un azil, s-a angajat la o firmă de curăţenie, deşi Timothy trăia cu ajutorul de handicap şi cu banii din orice fel de muncă cu jumătate de normă pe care o putea obţine ca meseriaş. Ea trebuia să lucreze noaptea şi în weekend-uri, motiv pentru care Timothy părea să fie nesigur în relaţia lor, chiar şi atunci când ştia că ea era la muncă. Volatilitatea relaţiei lor a apărut imediat. El se enerva când ea lucra prea mult, dar apoi se plângea că nu aveau bani niciodată. Se

enerva când ea nu voia să gătească sau nu făcea curat prin bucătărie şi, o dată, pentru că ea a dormit până la prânz. Dar Ruth, într-o agendă care părea lăsată copiilor ei, spunea că se simte blocată. Renunţase la o slujbă decentă într-un stat învecinat, îşi vânduse practic tot ce avea, iar acum simţea că trebuie să ofere acestei relaţii „cea mai bună şansă pe care i-o putea da.“ L-a crezut pe Timothy când i-a spus că suferea, iar suferinţa lui îl făcea să acţioneze haotic, să explodeze din cauza unor întâmplări mărunte, cum ar fi atunci când ea era prea obosită ca să facă sex sau când nu voia să meargă cu el la pescuit. Văzând de aproape ce înseamnă cu adevărat să fii bolnav, a scris ea, înţelegea cum suferinţa poate deforma pe cineva, cum combinaţia greşită de medicamente poate afecta o pesonalitate. într-adevăr, se întreba dacă a fost

trimisă la Timothy să îl ajute exact cu aceste probleme, ca un fel de destin prestabilit. Poate ea era singura care ar fi putut să-l salveze. Pentru că, atunci când se comporta frumos, când venea în spatele ei în timp ce ea îşi punea o ceaşcă de cafea dimineaţa, când o ţinea în braţe pe canapea, în faţa televizorului, era un bărbat la fel de cald şi de liniştitor ca acela pe care îl cunoscuse. Trecuse atât de mult timp de când nu mai fusese îndrăgostită. Decenii la rând fusese singură. Iar acum, nu mai era.

Subtextul acestei biografii, au reţinut membrii grupului, era dacă ceva sau cineva din viaţa lui Ruth ar fi putut interveni sau nu, pentru ca ea să fie în viaţă astăzi. Ştiau prietenii ei de violenţă, şi dacă da, de când? Mergea la biserică? Dacă da, ştia vreunul dintre membrii congregaţiei? Poate pastorul? Se prezentase ea vreodată cu

vânătăi vizibile? Cum rămâne cu istoricul locului de muncă? Lipsise cu zilele? Fusese în alte relaţii romantice, care s-au dovedit a fi violente? Dacă da, care fusese finalul lor? Era oare posibil ca o crimă să se reducă la un singur moment care ar fi putut să schimbe totul? Faptul că relaţia a devenit atât de serioasă, atât de repede, contează, de asemenea. Tatonările scurte - haideţi să le numim dragoste la prima vedere - sunt printre semnele distinctive ale violenţei private. Rocky şi Michelle au avut şi ei asta.

Când termină cu biografia ei, se umplu câteva pagini şi e deja mijlocul dimineţii. Cu Timothy vor umple restul spaţiului de pe perete, iar foile enorme de hârtie înconjoară toată sala.

Grupul din Montana invită actori locali la cercetarea deceselor, pentru a le oferi context. Aceştia nu sunt

membri obişnuiţi ai grupului, dar contribuie la discuţiile despre orice omucidere. în cazul lui Timothy şi Ruth, câţiva ofiţeri ai poliţiei locale vin şi vorbesc despre ce ştiau în legătură cu Timothy. Era un fost membru al armatei, care iubea câinii. Avea iluzii de grandoare şi se lăuda des cu aventurile de căutare şi salvare, chiar dacă nu fusese niciodată membru al unui echipaj de căutare şi salvare. Avusese mai multe accidente - unul de maşină, unul de ATV -, urma tratament cu analgezice şi, aparent, avea mai multe surse pentru aceste medicamente, de la veterinari şi diferiţi medici locali. La fel ca mulţi oameni din Montana, avea un mic arsenal de arme în casa lui, deşi, spre deosebire de majoritatea, ţinea fiecare armă încărcată complet şi pregătită pentru Armageddon în orice moment. Websdale spune că deseori furia pe care

o simte un abuzator este evidenţiată în detaliile specifice ale unei împuşcături sau ale unui loc al faptei. Un scenariu comun: mai multe gloanţe în corpul unei victime evidenţiază că făptaşul a continuat să împuşte mult mai mult decât era necesar pentru a cauza moartea, poate chiar golind un întreg încărcător cu muniţie în victima lui. Astfel de locuri ale faptei indică un nivel al furiei ridicat. Deseori, cel care va da dovadă de cea mai mare rezistenţă va fi ucis primul într-o familie (cum a fost cazul lui Michelle Monson Mosure). Sau un copil vitreg, care e o sursă de tensiune într-un cuplu, va primi un număr exagerat de gloanţe. Uneori, poliţia va găsi un singur glonţ mortal într-o victimă şi o constelaţie de gloanţe în alta. Acestea nu sunt detalii inutile, spune Websdale. Sunt indicii ale modului de gândire a unui criminal, detalii despre psihologia specifică a

unui cuplu şi, deseori, vorbesc despre intervenţii care ar fi putut fi făcute, spre exemplu, de profesionişti din domeniul sănătăţii mintale.

în cazul lui Timothy şi al lui Ruth, grupul începe să facă conexiuni pe care le-a văzut înainte la alte cazuri. Timothy a găsit în cele din urmă o casă pentru amândoi şi s-au mutat din rulotă, dar casa era în mijlocul pustietăţii, izolând-o complet pe Ruth. Tendinţa lui Timothy de a fabrica poveşti despre faptele lui false de vitejie arată un sentiment profund de inadecvare şi insecuritate şi, probabil, dovedeşte un narcisism clinic. Ca fost membru al armatei, trecea des pe la Asociaţia Veteranilor în căutare de servicii şi avea certuri cu poliţia locală, care îl cunoştea bine. Un poliţist l-a numit un fel de Yosemite Sam—. Altul a spus că ştia exact ce trebuia să facă pentru a se sustrage şi a ocoli

legea. Primise mai multe ordine de restricţie în alte state, despre care forţele de ordine din Montana nu ştiau, pentru că sistemele interstatale comunică rar. Probabil nu ştia nici Ruth. Chiar şi astăzi, în această lume a hiperconectivităţii, în care o dronă ne poate livra hârtie igienică şi un robot ne poate aspira covoarele, părem încă incapabili să creăm o bază de date care să facă legături între graniţele statelor, între curţile civile şi penale, când vine vorba despre oameni violenţi şi trecutul lor. O fostă iubită de-ale lui i-a spus unui membru al grupului că îl urmărea pe reţelele de socializare doar pentru a se asigura că este în siguranţă şi că nu era pe undeva, aproape de ea - asta chiar dacă stătea la mai mult de o mie şi ceva de kilometri distanţă, cu propria familie, şi nu vorbise cu el de ani de zile. în câteva cazuri, avea ordine

de restricţie temporară emise împotriva lui şi aştepta până expirau. Dacă nicio parteneră nu apărea să le reînnoiască, revenea. Era unul dintre modurile prin care stătea la limita legii, dar nu o încălca.

- Avea toate aceste ordine de restricţie temporară cu alte femei, spune unul dintre membrii grupului. Dar nu şi cu Ruth. A omorât-o pe cea care nu l-a părăsit.

Grupul a aflat că mai fusese căsătorit o dată, dar pentru o scurtă perioadă de timp. Soţia lui a cerut ajutorul unui pastor, care vine azi să vorbească despre experienţa lui cu Timothy şi fosta soţie. Pastorul e înalt, cu mustaţă şi, aproape ca toată lumea care era în sală în acea zi, avea o armă prinsă la curea, pentru că suntem în Montana. O membră a grupului, o asistentă medico-legală pensionată, e atât de directă în ura ei faţă de arme, încât ceilalţi membri ai grupului

o necăjesc fără încetare. De fiecare dată când o spune, are andrelele în mână, continuând să împletească, îmbrăcată cu o vestă-pulover. Când vine vremea să facă recomandări, ia markerul uriaş de la Beki şi scrie *arme, arme, arme* peste tot pe paginile albe.

- Vreţi să scăpaţi de omucideri? întreabă ea. Scăpaţi de arme.

Pe durata celor două zile, cât suntem acolo, repetă asta din timp în timp.

Pastorul vorbeşte despre fosta soţie a lui Timothy. El a mers cu ea să depună plângere pentru ordinul de restricţie şi a convins-o să-i spună judecătorului cât de îngrozită era. Judecătorul i-a refuzat cererea. Dar pastorul ştia că era în pericol, aşa că a intervenit şi a creat un plan de siguranţă pentru ea.

- I-am luat o maşină nouă, spune el, pentru ca Timothy să nu o poată urmări.

Biserica i-a găsit un loc sigur unde să stea, nu înainte ca biserica să primească şi ea ameninţări.

- Suntem destul de siguri că el era în spatele lor, spune pastorul.

Poliţia, chiar şi poliţia locală, care cunoştea trecutul ciudat al lui Timothy, nu ştia nimic despre asta. Ei nu ştiau nici că mai fusese căsătorit.

E uşor într-un astfel de caz să te uiţi la judecător şi să dai vina pe el, dar judecătorul nu ştia nimic despre trecutul lui Timothy în ceea ce priveşte urmărirea altor femei sau ordinele de restricţie pe care le avea de la fostele lui iubite, pentru că majoritatea incidentelor se întâmplaseră când trăia în alt stat, nu în Montana. Şi, probabil chiar mai important, ordinele de restricţie sunt o problemă a instanţelor civile; doar atunci când ordinele sunt încălcate ele devin o problemă penală.

Iar Timothy, bineînţeles, chiar cu un trecut plin de ordine de restricţie, deşi în mare parte necunoscut, nu avea antecedente penale. Lacunele sistemului între curţi, birocraţii, graniţe dintre state sunt epice.

Deci, aici, munca grupului devine crucială. Au cronologiile vieţilor lui Ruth şi Timothy. Au ascultat informaţiile pe care le-au oferit poliţia locală şi clericii locali despre cei doi. Au aflat puţin despre economia şi cultura locului unde s-a întâmplat incidentul, iar acum le-au pus pe toate cap la cap şi caută semnale de alarmă. Timothy le era cunoscut forţelor de ordine; avea un loc de muncă instabil; avea un trecut de urmăriri şi ordine de „stai-departe“; lua cantităţi importante de medicaţie împotriva durerilor; avea iluzii de grandoare, narcisism profund şi o aplecare malefică spre manipulare. Spunea minciuni despre ce a făcut în

armată şi posta pe reţelele de socializare mesaje de curaj şi eroism despre care nimeni nu poate găsi dovezi (în articolele din presa locală, spre exemplu). La locul faptei, moartea lui părea îngrijită; s-a întins confortabil în pat. Era foarte puţin sânge. Dar a lui Ruth arată un haos frenetic, teroare. Ruth a scris că vrea să îl salveze, a scris despre cum lumea l-a lăsat baltă, dar ea nu o va face. Şi ea avea un loc de muncă instabil, dar avea, de asemenea, şi foarte puţin sprijin în zonă - nu avea familie sau prieteni. Doar un pastor la o biserică, la care mergea uneori. Relaţia lui Ruth şi a lui Timothy a devenit rapid foarte serioasă, iar Ruth s-a văzut aproape complet izolată. Timothy îi permitea foarte rar să iasă din casă, invocând că avea nevoie de ea. Varietatea semnalelor de alarmă însumează lucruri pe care toată lumea cu un istoric în violenţa

domestică le-a mai văzut: tatonarea rapidă, izolarea şi controlul, lipsa locului de muncă, medicaţia, narcisismul, minciuna şi urmărirea.

întrebarea care se pune acum este unde au interacţionat Timothy şi Ruth cu sistemul în vreun fel, pentru a vedea unde ar ii fost posibile intervenţiile. încet, înaintează spre recomandările pe care le pot face într-un raport pe care îl pregătesc o dată pe an, pentru legislatura din Montana. Proverbialul X peste ochi, ai putea spune.

Asociaţia veteranilor de unde Timothy solicita tratament e primul loc pe care l-au identificat. Apoi a fost instanţa cu fosta lui
soţie. Poliţia îl ştia, iar el avea un trecut de urmăriri şi ordine de restricţie. Avea, de asemenea, şi o asistentă de îngrijire la domiciliu, care lucra cu el de câteva ori pe săptămână şi care a încercat

să-şi avertizeze supraveghetorul de instabilitatea lui, dar i s-a spus să ignore şi să-şi facă doar treaba. Apoi a fost pastorul lui Ruth.

- Asta înseamnă cinci puncte de intervenţie, spune Matt Dayle. Asociaţia Veteranilor, sănătatea mintală, forţele de ordine, sistemul judecătoresc şi clerul.

Una dintre activiste ridică mâna, spune că nu era sigură mai devreme, aşa că a sunat pe cineva de la biroul ei şi a confirmat că, de fapt, Ruth a fost la ei o dată, mai demult. Ea nu a văzut-o pe Ruth, dar un coleg de muncă, da. în acea zi, Ruth conducea prin oraş cu tot ce avea în maşină. Activista nu avea altă informaţie: dacă asta se întâmpla în perioada relaţiei ei cu Timothy sau nu sau dacă Ruth a obţinut vreun serviciu, dar este un alt punct posibil de intervenţie pentru grup. Dacă numeri şi un adăpost, e doar o

altă oportunitate ratată.

A doua zi, la prânz, grupul le cere tuturor să facă recomandări. Asistenta pensionată spune: „Arme, arme, arme. Scăpaţi de arme!“ Unii dintre ofiţerii de poliţie din grup râd. „Aici suntem în Montana“, spune altcineva. „Şi ce?!“, spune ea. E fermecătoare precum o bunică - împletitul şi restul -, dar dură în opoziţia ei. Ştie că e o bătălie pe care nu o va câştiga niciodată în acest stat, dar asta nu o împiedică să lupte.

Recomandările vin din toate părţile sălii, cinci, zece, cincisprezece. Scopul este să pună toate ideile pe masă, apoi le vor finisa pe cele mai realiste - acelea care vor costa puţin sau nimic să fie implementate sau pe cele împotriva cărora legislaţia nu ar avea contraargumente. Una dintre lacunele cele mai mari este aceea dintre trecutul lui Timothy, cu ordine de

restricţie, şi ceea ce ştia poliţia locală care avea de-a face cu el. Aceasta a devenit una dintre principalele lor recomandări: de a avea acces la un istoric de astfel de ordine din alte state. Dale spune că trebuie şi să preia o pagină din legea privind conducerea sub influenţa alcoolului. Acum, în Montana, conducerea sub influenţa alcoolului rămâne în dosarul unei persoane. Aceasta este o soluţie uşoară, menţinerea trecutului ordinelor de restricţie în sistem, chiar şi după ce au expirat.

Şi sunt şi alte recomandări, toate aparent mici ajustări, şi altele care vin din alte investigaţii ale deceselor: să fie invitaţi clericii la sesiuni de instruire pentru a şti cum să se ocupe de violenţa domestică. („Mai multe femei vorbesc cu pastorul lor mai degrabă decât cu poliţia sau activiştii împotriva violenţei domestice“, mi-a spus Websdale odată.) Să

discute cu asociaţiile veteranilor despre moduri prin care tratamentele şi prescripţiile lor medicale să le fie accesibile electronic şi altor medici. Să se închidă lacuna tehnologică din instanţe. Până la sfârşit, sunt mai mult de douăzeci de recomandări enumerate, dar Dale şi grupul lui le reduc şi, în cele din urmă, numai câteva vor fi incluse în raportul lor; chiar dacă rapoartele acoperă cel puţin patru analize făcute de grup, recomandările nu vor fi legate de vreun caz specific, pentru confidenţialitate. Astfel, la momentul în care grupul emite raportul pentru perioada în care am participat la investigaţie, recunosc doar două sau trei care provin probabil din cazul lui Timothy şi al lui Ruth, iar ele includ extinderea folosirii Evaluării pericolului şi instruirea judecătorilor, a forţelor de ordine şi a lucrătorilor din

domeniul îngrijirii medicale, în ceea ce priveşte complexităţile şi contextele cazurilor de violenţă domestică.

Par nişte schimbări atât de mici, încât e aproape descurajant. Dar în Montana şi în alte state s-au văzut schimbări profunde în urma acestor ajustări aparent insignifiante. O poveste pe care îi place lui Dale să o spună este cazul unei femei care avea un ordin de restricţie activ împotriva abuzatorului ei, dar, atunci când el a încălcat ordinul şi poliţia a fost chemată, ofiţerul de la faţa locului nu a putut să-i citească ordinul din cauza celui mai trivial dintre motive: era scris pe o foaie de hârtie. Hârtie care se degradează după o vreme. A fost eliberat de instanţă, iar în intervalul scurs de atunci a devenit ilizibil. Ca rezultat, în Montana s-a implementat, într- un final, ceva care se numeşte Hope

Card. E de mărimea unui permis de conducere, laminat, şi conţine informaţii de identificare a agresorului, inclusiv o fotografie, datele active ale ordinului de restricţie şi alte informaţii importante. Victimele pot obţine mai multe astfel de cârduri pe care să le dea colegilor de muncă, profesorilor, administratorilor de la şcoala copilului sau oricui altcuiva care trebuie să fie informat despre ordinul de restricţie. Două alte state, Idaho şi Indiana, au implementat Hope Card şi mai mult de douăsprezece state au analizat programul din Montana.

Michelle Monson Mosure şi copiii ei au fost primul caz pe care grupul de analiză a deceselor l-a preluat. Astăzi, ca rezultat al analizei decesului lui Michelle, lui Rocky nu i s-ar fi permis să iasă pe cauţiune atât de repede. Adică ar fi fost ţinut mai mult. Acest lucru le oferă

timp avocaţilor împotriva violenţei domestice să cunoască un client, să parcurgă planuri de siguranţă, o Evaluare a Riscului şi o cronologie, să le ofere servicii precum adăpost sau alte planuri de urgenţă, să le ajute pe victime şi pe familiile lor să înţeleagă ceea ce văd sau trăiesc, oferindu-le un context. Michelle nu avea timp. Ursul venea spre ea. Un activist împotriva violenţei domestice s-ar fi întâlnit cu Michelle şi i-ar fi făcut o Evaluare a Riscului. Billings are acum un ofiţer de poliţie specializat în violenţă domestică, pe nume Katie Nash; Nash ar fi continuat să o urmărească pe Michelle, la fel cum face cu toate cazurile de violenţă domestică ce ajung în departament de la ofiţerii de pe teren. Ar fi venit cu un plan de siguranţă care ar fi putut include schimbarea încuietorilor casei, să-i ducă pe Michelle, pe Kristy şi pe Kyle

într-o casă sigură sau într-un hotel pentru câteva zile, să-i pună lui Rocky o brăţară cu GPS. El ar fi putut fi pus sub acuzare pentru mai multe delicte: intrare prin efracţie şi rămânerea ilegală în casă (jaf), vandalism, posibilă răpire, punere în pericol şi altele. Poliţia ar fi putut face verificări la domiciliu pentru Michelle. Un judecător i-ar fi impus lui Rocky ore de consiliere. Gama de intervenţii este nesfârşită.

Grupul din Montana a făcut, de asemenea, şi alte recomandări pe baza cazului ei. Ei au recomandat un ordin automat, fără contact, pentru oricine este arestat pentru atacarea partenerului sau a familiei; astăzi, lui Rocky i-ar fi fost interzis să o contacteze din închisoare. Au recomandat, de altfel, o metodă de avertizare sistematică a victimelor, când abuzatorii urmează să fie eliberaţi - fie pentru că şi-au săvârşit pedeapsa, fie după ce

li s-a plătit cauţiunea. Deci Michelle ar fi fost avertizată cu mult înainte de eliberarea lui. Ei au recomandat, de asemenea, ca oricărei victime care îşi anulează sau retractează mărturia, aşa cum a făcut Michelle, să-i fie oferite informaţii despre violenţa domestică, incluzând şi servicii din domeniu. Să sperăm că vor fi mai agresivi în acuzarea bazată pe probe în anii care vor veni.

Există recomandări care apar de la an la an în rapoartele din Montana şi alte state. Ele includ folosirea pe scară tot mai largă a Evaluării Pericolului şi închiderea lacunelor tehnologice, ca acelea care există atât de des între instanţele civile şi penale sau dintre activişti şi ofiţerii de poliţie. Mai multe sesiuni de instruire, de asemenea, apar iar şi iar pe listele de recomandări. Controlul armelor, totuşi, cel puţin în

Montana, apare rar.

Unul dintre lucrurile pe care Sally mi le-a subliniat de nenumărate ori a fost momentul în care Michelle a aflat că Rocky fusese eliberat din închisoare prin cauţiune. S-a schimbat instantaneu; toată hotărârea ei de a pleca a dispărut, a spus Sally.

- Ea chiar credea că el va sta acolo o vreme, mi-a spus ea.

Poate că nu există niciun mod de a şti dacă aceste schimbări i-ar fi ţinut în viaţă pe Michelle Monson Mosure şi pe copiii ei. E ca şi cum ai încerca să dovedeşti contrariul. Singurul lucru sigur este că nefăcând nimic înseamnă că nimic nu se va schimba vreodată. Toată lumea cu care am vorbit în Montana era absolut şi complet convinsă că moartea lui Michelle Monson Mosure a salvat multe alte vieţi.

8 în orig., în Ib. engl. - *National Transportation Safety Board* {n. red.).

9 *în orig., în Ib. engl. - Department of*

Health Services Child Abuse Prevention Team (n. red.).

10 Personaj fictiv din desene animate; un răufăcător hain, ori cowboy, ori pirat, care încearcă mereu să pună mâna pe Bugs Bunny (n. red.).

SI CE SE ÎNTÂMPLĂ MAI DEPARTE

Mi-a luat foarte mult timp să privesc videourile de familie pe care mi le-a dat Paul Monson. Sally mi-a spus că ea s-a uitat la înregistrări de nenumărate ori în primele zile, doar ca să-i audă vocea lui Michelle. Şi Paul s-a uitat la ele de multe ori, dar nu a putut găsi nimic, niciun moment „aha“ care să-i explice de ce şi-a pierdut fiica şi nepoţii.

Le-am ţinut multă vreme, pe de o parte presupunând că nici eu nu voi vedea nimic, dacă nici Paul nu a văzut. Să fiu sinceră, însă, îmi era teamă să le văd. Mă întrebam dacă nu cumva nu voiam să-l văd pe Rocky ca pe un tip familist. Sau mă temeam că le voi cerceta,

cum le-a cercetat şi Paul, căutând indicii, fără să găsesc nimic. Sau structura vieţii lor îmi va aminti că Rocky, Michelle şi copiii ei erau ca noi, la fel de firavi, la fel de vulnerabili, la fel de speriaţi şi de furioşi şi de neajutoraţi. Şi că fiecare dintre noi, sau membrii familiilor noastre, prietenii, vecinii, suntem la fel de susceptibili să fim următorii în situaţia lui
Michelle. încă nu am întâlnit nicio victimă, nicăieri, care să nu-mi spună: *Nu sunt o victimă obişnuită.*

Era, însă, şi un alt motiv. Un motiv pe care scriitorii şi jurnaliştii ca mine nu îl admit des: după tot timpul pe care l-am petrecut cu membrii familiilor Monson şi Mosure care au supravieţuit, simţeam deja pierderea lui Michelle şi Kristy şi Kyle şi da, până şi pe a lui Rocky, într-un mod care îmi remodela lumea, distorsionându-mi viziunea. A

fost o perioadă când aveam nevoie de putere ca să nu văd în fiecare bărbat pe care îl întâlneam un abuzator şi în fiecare femeie, o victimă. Acesta nu este drumul pe care ar vrea cineva să meargă prin viaţă. Ştiam asta. Aşa că, înainte de a mă uita la filmări, mi-am luat un an liber de la orice avea de-a face cu violenţa. Am făcut sport, am citit, am pictat, am mers la terapie şi am evitat rapoartele de abuz, de omucidere şi pe celelalte ale poliţiei.

Şi, în cele din urmă, după acel an, m-am întors la toate astea într-o zi de vară, nu cu foarte mult timp în urmă. Stăteam cu prietenii, aveam filmările pe hard disk şi am început să mă uit. Erau defecte.

în prima, am văzut-o pe Kristy, în pantaloni roz şi cu acel hanorac de camuflaj, cărând nişte bolovani mari lângă mama ei, iar mai târziu pe umerii tatălui ei.

Soţiei lui, Rocky îi spune din spatele camerei: „Zâmbeşte, zâmbeşte“.

în altă scenă, Michelle e incredibil de beată, purtând pantaloni scurţi, cafenii, încercând să stea în picioare în bucătăria lor. Râzând cu gura până la urechi. Rocky râde şi el. îi spune să meargă în linie dreaptă, apoi să meargă cu spatele, apoi să spună alfabetul invers. Ea ia o gură de bere, varsă un pic. El spune: „O să verificăm şi mai târziu.“ Ca şi cum ar fi un reporter de la ştirile de ultimă oră. în următorul cadru, ea este pe podeaua din baie, în continuare beată, de această dată în lenjerie neagră, care e trasă în jos, pe coapse. Cadrul acesta este inconfortabil de intim. Invaziv. El spune: „Cine ţi-a făcut asta?“ Râde. Ea rânjeşte, dar ochii ei sunt închişi. „Lasă-mă în pace“, spune ea de nenumărate ori. Apoi e o fracţiune de secundă în care ea

e dezbrăcată pe toaletă, îi e rău, iar el vrea s- o filmeze vomitând. Ea e iritată, dar lipsită de apărare, cu membrele nesigure în timp ce încearcă să se ridice. El spune: „O să revenim, prieteni. O să revenim la asta.“

Din când în când, apare câte un clip de la un eveniment de Crăciun sau de familie, de cele mai multe ori acasă la Sarah şi Gordon, dar în majoritatea înregistrărilor sunt doar ei patru şi, de cele mai multe ori, la camping.

Rocky îl convinge pe Kyle, linguşindu-1, să sară cu el de pe o stâncă în apa rece, dar Kristy nu o face. Nici nu îi cere. Aşteptările de gen sunt deja stabilite. Mai târziu, Rocky montează camera video pe o piatră şi apare un cadru cu toţi patru. Michelle şi Kyle poartă veste de salvare. Kristy merge spre cameră, zâmbeşte şi spune:

- Mănânc un măr.

Mărul e de două ori mai mare decât mâna ei. E mai însufleţită ca niciodată. Era un copil tăcut. Cu spirit de observaţie, dar nu vorbăreaţă. Kyle e în centrul atenţiei. Kristy se îndreaptă spre familia ei. Rocky şi Kyle sar de pe stâncă împreună. Apoi, o secundă mai târziu, sare Michelle. Pe fundal, Michelle ţipă din cauza şocului provocat de apa rece ca gheaţa, ascunzându-se în spatele stâncii. Cei trei o lasă pe Kristy singură pe piatră, cu mărul ei.

Copiii se joacă în hamac precum larvele. Tom Petty răcneşte în fundal: „Dragostea adevărată e greu de găsit.“

Mai târziu, Rocky recuperează un prosop de pe fundul unui râu. Salvează prosopul şi spune:

- Nu e rece, e cald, spune încontinuu, mintea mai presus de materie. Trebuie doar să-ţi păcăleşti creierul.

îl ia pe Kyle în caiacul

gonflabil, galben, în josul unui curent din apă, perpendicular pe el.

- Prostule! ţipă Michelle la el.

Se îndreaptă. Cadre lungi cu munţii acoperiţi de zăpadă, o cascadă care curge atât de departe, încât e lipsită de sunet. Kyle trece prin iarba de mlaştină în vesta lui de salvare şi cu vâsla de caiac. Sunt cadre lungi în care Kyle e cameramanul şi mişcă în zigzag camera, care trece înceţoşată peste pământul cu pietriş şi pietre.

- Sunt insecte în apă, spune Kyle, cu vocea lui de băieţel.

- Kyle, câte insecte sunt acolo? întreabă Kristy.

Sunt lângă un drum; mai multe maşini trec în viteză.

Acasă, copiii se dau într-un leagăn instalat în curtea din spate. Este iulie 2001. Kyle se dă atât de sus, încât lanţurile scârţâie. Mai târziu, pe

canapea, Kyle stă lângă un bebeluş, mâncând acadele verzi. Televizorul e pornit. Apare o reclamă, iar prezentatorul spune: „...să accepţi viaţa şi ce e dincolo de ea, asa cum e.“ Bebeluşul e un băiat blond, pe nume Tyler, copilul unui vecin.

Apoi Rocky ţine un şarpe de grădină din curte într-o găleată galbenă.

- Unde e Kristy? Am un şarpe pentru ea, spune el, mergând prin casă.

Ea ţipă din spatele uşii de la baie.

- Nu, nu face asta, mă sperii!

El râde.

Ţine o acadea.

- Nu o face, spune ea. Nu e amuzant.

El râde de frica ei, îi dă acadeaua şi iese din casă cu găleata.

Apoi sunt la camping din nou. Kristy aruncă crengi în foc. Fumegă nebuneşte. Michelle

filmează. Rocky poartă un tricou roşu şi blugi, bea o bere. Kyle urlă după atenţia tatălui lui, în timp ce se dă în hamac.

- Tati, uite! Uite! Tati, uite!

AC/DC răsună pe fundal. Sally spunea că îşi aminteşte heavy metal-ul constant de când îi vizita. Cum era tot timpul atât de tare. Rocky sare ca broasca, cu un picior în sus, cu spatele, spre Kyle, dar el nu se întoarce. Kyle sare din hamac, cade în patru labe. Rocky îşi îndreaptă privirea spre el, dar continuă să sară ca broasca într-un cerc mare. Kyle se urcă înapoi în hamac.

-Tati, uite! Uite!

Rocky cântă la o chitară invizibilă, mişcându-şi capul în ritmul tobelor. Se roteşte înapoi spre Michelle, face o grimasă şi îşi îndreaptă faţa spre obiectiv. Arată ameninţător o clipă, dar apoi face un pas înapoi, zâmbind. Ţine berea, înghite restul din sticlă dintr-odată, iar mărul lui Adam i se mişcă.

Printre înregistrările de la camping, este un DVD de când Alyssa, Michelle şi Melanie erau mici. Uneori, Melanie e acolo; alteori, e clar că încă nu se născuse. Toate trei seamănă între ele şi, totodată, cu Sally. Buza de sus proeminentă, ochii rotunzi, mari, feţele lungi. Ca bebeluşi şi copii, Alyssa şi Michelle sunt întotdeauna în tandem. Se costumează în clovni sau *cowgirls* pentru Halloween. îşi dau una alteia tort de zilele lor de naştere. într-una, Paul le pune pe amândouă pe o grămadă de frunze din spatele camionetei lui. Paul şi Sally încă erau căsătoriţi pe atunci, iar Sally e în fundal, slabă şi zâmbitoare, cu bigudiuri şi cu o eşarfă pe cap sau cu o tunsoare stil Dorothy Hamill. Cele trei fete fac baie împreună, merg pe biciclete şi
triciclete, împart un mic cărucior pentru cumpărături şi îl împing prin sufragerie. Se

învârt în cerc prin sufragerie, cântând. *Scrum, scrum, totul se dăr*

Rocky avea obiceiul s-o filmeze pe Michelle în lenjerie. Picioarele ei sunt lungi şi subţiri. Filmează prim-planuri cu fundul ei de-a lungul anilor, o privire masculină la cel mai pueril nivel. Ocazional, ea ripostează, cerându-i s-o lase în pace, dar de cele mai multe ori pare că doar îl ignoră, ştiind că în cele din urmă îşi va muta obiectivul camerei în altă parte. La fel ca în cinema, această obiectificare - femeia ca formă erotica pentru regizor sau privitor - subliniază dinamica de putere din relaţia lor. El face ce ea nu vrea ca el să facă. El continuă să o facă, în ciuda obiecţiilor ei. în cele din urmă, ea cedează puterii lui, iar el, după cum se aştepta de la bun început, câştigă. Sunt tentată, bineînţeles, să evit să interpretez prea mult aceste momente, să- mi ridic mâinile şi să spun:

- Ei, haide! Sunt doar filme de familie. El doar o *necăjea.*

Iau în considerare şi cum cedarea puterii către altcineva nu se petrece, pur şi simplu. E o eroziune înceată de-a lungul timpului. Pas cu pas, moment cu moment, se diminuează până când o persoană nu se mai simte ca o persoană. Mi-a fost atât de evident că, pentru Michelle, pierderea puterii a fost completă - de la interzicerea oportunităţii ei financiare, până la filmatul corpului ei pe părţi şi bucăţi şi până la, în cele din urmă, curmarea vieţii. De ce nu este în regulă că el o filma încontinuu în lenjerie?

Pentru că ea i-a cerut să înceteze.

Iar el nu a făcut-o.

Şi, în cele din urmă, ea a renunţat să-i mai ceară asta.

Aceasta este pierderea puterii în cel mai elementar mod.

Există un moment rar în care Michelle e în spatele camerei. îl

filmează pe Kyle pe bicicletă, în pădure, trecând cu viteză printr-un mic luminiş. îl surprinde pe Rocky făcându-şi drum printre pietre, fără tricou, cu un prosop peste umeri, cu ţigara atârnându-i în gură. Părul lui are şuviţe blonde, de la o vară de campat în soare. Când ajunge la ea, o întreabă ceva indescifrabil, ceva de genul *ce-i asta?* Ea spune, cu falsă modestie:

- Dovada mea.

E o fracţiune de secundă. Totuşi, nu ştiu cum de Paul a ratat-o. Rocky vine către ea, cu buza contorsionată într-o grimasă. Mimează ceva de genul *„nenorocito“,* iar braţul lui drept se îndreaptă spre cameră sau spre ea, iar înregistrarea se întrerupe în acel moment. Dar vezi lumina fulgerătoare a furiei. Instantaneu şi crud. Nu există nicio lejeritate în corpul lui, niciun gest de joacă. Braţul lui, iute ca un bici, se îndreaptă spre ea şi camera se întunecă.

Mă uit din nou, încercând să încetinesc scena. E inconfundabil. Faţa lui, într-o nanosecundă, devine animalică. Braţul lui ţâşneşte sprea ea. Iar răspunsul pavlovian al momentului nu este doar al lui Rocky. E şi al lui Michelle. Oprirea camerei printr-o singură mişcare exersată. Spectatorul iese. îmi chem un prieten în birou şi îi cer fără să-i dau detalii:

- Uită-te la asta şi spune-mi ce crezi că se întâmplă după.

Durează în total cam două secunde. O clipă de neatenţie şi l-ai ratat. Mă uit împreună cu prietenul meu, Don. L-am văzut deja de trei, patru, cinci ori.

- La naiba! spune Don când se uită.

Ultimul DVD de la tatăl lui Michelle era
etichetat „Familia Mosure 2001, ultima înregistrare“. Sunt mai multe scene de camping şi cu Kristy şi Kyle stând pe canapea, uitându-se la

televizor. E Rocky care desprinde un peşte de pe aţa de pescuit, fălcile lui se mişcă ca şi cum ar mesteca ceva. Şi o mică piscină gonflabilă în curtea lor, în care înoată o răţuşcă.

- Răţuşco! îi spune Kristy răţuştei, încercând s-o mângâie. M-am băgat sub apă şi tu m-ai speriat.

Mai târziu, văd o broască ţestoasă plimbându-se prin curtea lor din faţă. Maşina albă a lui Rocky e parcată diagonal pe gazon, lângă un scuter. Maşina nu are capotă. Apoi urmează înregistrări fără sunet cu Mustang-ul la care Rocky lucra veşnic în garajul lor.

Filmarea se reia, dar nu se spune cât timp a trecut. Săptămâni. Luni. E Kristy îmbrăcată în mov, Michelle din nou în spatele camerei, privind cum capul fetiţei ei e îndreptat în jos, stând pe marginea apei. Kristy face câţiva paşi ezitanţi. Merge doar cât vârfurile

degetelor să-i ajungă în apă. Şi stă acolo.

Apoi sunt într-o peşteră. E septembrie 2001.

Michelle poartă pantaloni scurţi, de blugi.

- Chiar şi în tot acest întuneric, spune Rocky, mutând camera de pe pereţii peşterii spre fundul soţiei lui, arată-i mamei tale cum arată ea cu adevărat.

Ultima scenă din film arată o cuşcă în formă de hexagon. Iar înăuntrul cuştii e un şarpe încolăcit, îndreptat spre cameră, cu partea de sus a corpului într-o curbă în formă de S. Are pe spate desene în formă de diamante mari, maro-închis, corpul gros la mijloc, în prim-plan. Şarpe cu clopoţei. E strâns ca o panglică înăuntrul ţarcului lui, mult prea mare pentru locul unde a ajuns. Rocky filmează, iar vocile copiilor se aud pe fundal. Rocky, cu un deget de la mâna stângă, ciocăne în geam de

cinci sau şase ori. Şarpele nu mişcă altceva decât pleoapele, alene, încet, privind degetul care bate, bate, bate. Limba lui tremură de câteva ori, dar pare derutat de omul care încearcă să-i atragă atenţia. Apoi, dintr-odată... *bam* Şarpele loveşte geamul şi se întoarce atât de repede, încât nici nu apuci să-i vezi mişcarea. Tot ce auzi e bufnitura.

- Uuuuu! exclamă Rocky, salvat de bariera de sticlă.

Tati nu moare niciodată.

- Ce nebunie!

E imagina finală din înregistrări. Şarpele. Ciocănitura, cioc, ciocănind, Rocky arătându-şi puterea în faţa unei fiinţe care, în alt context, l-ar putea omorî într-o clipă.

Vocea lui Rocky.

- Ce nebunie!

Apoi, nimic.

11 în original: *Ashes, ashes, they all fall down,* cântec pentru copii specific jocului *Ring around the rosy,* asemănător cu „scaunele muzicale" (n. red.).

PARTEA A DOUA

ÎNCEPUTUL

PENITENTA

Fetele pe care Jimmy Espinoza le vâna erau firave. Vulnerabilitatea se lipea de pielea lor precum pudra. O vedeai în ochii lor şi în felul în care se mişcau, iar Jimmy putea să le identifice uşor. Dacă îi întâlneau privirea insistentă, scrutătoare, lacomă, ştia că putea să pună mâna pe ele. Majoritatea erau tinere, deşi nu toate. Erau pierdute. Erau controlabile.

- Dacă o fată nu avea tată, spune el, puteam să pun mâna pe ea.

îşi trata partenerele la fel cum le trata şi pe fetele care munceau pentru el: ca obiecte pe care le deţinea sau de care se descotorosea după bunul plac. Le lovea sau nu. Le-o

trăgea sau nu. Depindea de el unde, când şi cum. Rolul lor era să-l servească.

Indiferent dacă ce făcea era corect sau greşit, nu conta pentru el. Moralitatea nu avea niciun rol în conversaţia lui internă. Pe străzi, banii îşi urmau logica lor canibală. Cu cât aveai mai mulţi, cu atât puteai să iroseşti mai mult. Cu cât aveai mai mult de irosit, cu atât îţi trebuiau mai mulţi. Cândva, în anii ’90, Jimmy Espinoza era unul dintre cei mai notorii peşti din San Francisco. El estima că în zilele lui cele mai bune făcea cincisprezece mii de dolari. Era pe vremea când Mission nu era locul în care mergeai pentru latte-uri şi blugi de designer. Era locul în care mergeai dacă voiai să intri în belele.

Acest trecut marcant îl face pe Jimmy un personaj improbabil pentru a conduce un program împotriva violenţei domestice, în cadrul aceleiaşi

închisori care cândva îl ţinea captiv. Violenţa lui - îi aparţine printr-un simplu pronume posesiv, în lumea în care trăieşte el acum - era împotriva femeilor care munceau pentru el şi a femeilor cu care avea relaţii, împotriva membrilor găştilor rivale, împotriva oricui se uita la el într-un fel care nu-i plăcea. Violul era o armă din arsenalul lui; după cum se autocaracterizează, era un „ticălos de ultimă speţă“. Cea mai mare grijă a lui pe atunci era unde să-şi pună mormanele de bani. îi îndesa în saltele, în scaune de maşină, oriunde putea. Nu bagi nenorociţii ăia de bani în bancă. Bancnote de o sută de dolari erau înghesuite în cutii de pantofi Nike. Avea un BMW, un Mercedes, o motocicletă.

- Vreau ca toată lumea să ştie ce prădător sunt, spune el, vorbind întotdeauna la timpul prezent. Sunt un oportunist, omule.

Capul chel al lui Jimmy e acoperit de tatuaje cu locuri cunoscute din San Francisco: clădirea Transamerica, podul Golden Gate, un tramvai. Poţi să-ţi schiţezi traseul turistic pe scalpul lui şi pe ceafă. Pe tatuajele de pe încheieturile degetelor scrie *tuff enuf,* iar pe unul de pe gât poartă semnul *Est. 1969.*

Nu de mult, a dat cinci sute de dolari - o avere absolută pentru el acum - pentru Casa Huckleberry, care deserveşte tinerii în situaţii de risc din zonă. Jimmy îl descrie ca pe un loc pentru „fetele fugite de acasă care, de obicei, se prostituează.“ Pentru el, e o penitenţă, un mod de a se adresa numărului uriaş de femei pe care le-a terorizat cândva. Femei pierdute în lumea largă, femei pe care îşi doreşte să le găsească din nou şi să le spună că-i pare rău. Nu ştia, spune. Nu ştia. Se teme că unele, poate chiar multe, sunt

moarte.

Sunt trei poveşti care alcătuiesc axa emoţională a vieţii lui Jimmy. O piesă în trei acte, atât de puternice pentru el, încât sunt atât somatice, cât şi psihice. Pot fi sintetizate în trei întrebări: care e cel mai cumplit lucru care ţi s-a întâmplat vreodată? Care e cel mai cumplit lucru pe care l-ai făcut vreodată? Care e cel mai cumplit lucru care i s-a întâmplat cuiva pe care îl iubeşti? Oricine a trăit o viaţă în care aceste trei întrebări au răspunsuri instantanee poate înţelege ce îl motivează pe Jimmy astăzi. în prima poveste e copil, de opt sau nouă ani, probabil. în a doua, e un tânăr adult, în jur de douăzeci şi cinci de ani. în a treia, e deja matur. Spune aceste poveşti din nou şi din nou, nu fiindcă povestea e purificatoare, ci fiindcă poveştile sunt atât de puternice pentru oamenii cu care lucrează el. Lumea explodează

cu oroare neprevăzută, şi apoi ce? Nimeni nu scapă din explozie. Dacă eşti ca Jimmy, devii rău. Iar răutatea înseamnă că vei fi distrus din nou, pentru că provoci forţele din jurul tău să o facă din nou. Haide! Pot suporta. Sunt puternic. Sunt *bărbat,* ce dracu'! Şi funcţionează. Cu cât devii mai furios, cu atât ţi se întâmplă mai multe lucruri. Un simbol al infinitului în viaţa reală.

Continui până într-o zi în care sfârşeşti mort sau intervine vreun miracol, să te trezească naibii! Jimmy a cunoscut miracolul. Dacă s-ar fi născut în alt stat, şi- ar fi petrecut timpul în vreo altă închisoare pentru tot ce a făcut, poate ar fi fost tipul „care sfârşeşte mort", şi nu doar tipul cu aceste trei poveşti. O mulţime de indivizi pe care îi ştia au sfârşit aşa. încă îi îngroapă pe câţiva dintre ei şi astăzi. Dar el s-a născut în cartierul Excelsior din San

Francisco, unde „gangstereala“ de rahat pe care el o făcea l- a trimis într-o închisoare numită San Bruno, exact în acelaşi moment în care San Bruno devenise locul unui experiment neobişnuit şi îndrăzneţ.

înaintea poveştii laboratorului San Bruno şi înainte ca cele trei episoade definitorii ale lui Jimmy să poată fi spuse, trebuie să spun altă poveste. începe acum mai bine de şaizeci de ani, într-un sat muncitoresc din Scoţia, cu un copil curios, pe nume Hamish Sinclair.

Bunicul lui Sinclair a fost un pietrar care a murit de tânăr, de silicoză. Tatăl lui a fost furnalist, un autoritar, care a murit şi el de tânăr, pe când Sinclair avea doar treisprezece ani. Toată viaţa lui a fost conştient de luptele clasei muncitoare. A trăit înăuntrul lor, căci fiecare familie din satul lui, Kinolochleven, depindea de munca de la fabrica locală de

aluminiu.

Kinolochleven era înconjurat de munţi din trei părţi. Satul nu avea altă industrie, nicio altă opţiune pentru nimeni când el creştea, în afara acelei fabrici.

- Toată chestia în satul ăla era să scapi naibii de-acolo, mi-a spus Sinclair. Dacă exista un bărbat cu patru copii, care lucra în fabrică, numai un copil putea să-i ia locul. Ceilalţi trei trebuiau să meargă în altă parte.

Aşa că Sinclair a evadat. Plănuise să devină pictor, artist. A mers la Bryanston School în Anglia, care preda după sistemul Dalton, similar cu Montessori în abordarea holistică asupra educaţiei. Dalton refuza învăţarea prin memorare mecanică, predată în majoritatea şcolilor la începutul secolului al XX-lea, pledând ca elevii să-şi devină propriii profesori. Curricula era individualizată, iar elevii erau însărcinaţi să înveţe cum să

studieze, să înveţe cum să înveţe de unii singuri. în şcoala lui Sinclair era tot timpul un profesor căruia să-i pui întrebări, care să ofere îndrumare, şi erau disponibili tutori, dar întreaga idee era să fii un participant activ la propria formare educaţională. Este o filozofie care răzbate în viaţa şi munca lui până azi. Cum stăteam cu el într-o seară, într-un restaurant din districtul Tenderloin din San Francisco, iar el îmi povestea despre viaţa lui, a devenit clar că toată cariera lui era formată din proiecte şi că el a creat metodologia pentru fiecare proiect, fie că era vorba despre documentarea marşurilor împotriva Războiului din Vietnam din New York City sau despre scufundarea în fluviul Tamisa, ca să filmeze protestele împotriva submarinelor nucleare. Am vorbit ore întregi în acea seară, mutându-ne la bar când s-a

închis restaurantul, mutându-ne apoi lângă un şemineu din holul unui hotel din apropiere, când s-a închis barul, până după miezul nopţii şi mult după ce restul oraşului adormise. Şi în fiecare poveste nouă, în fiecare deceniu, acest element al creaţiei era esenţial.

Sinclair are optzeci şi cinci de ani, un smoc de plete albe şi vorbeşte ca şi cum abia a plecat de pe platoul Haight—, în 1968. Poartă Crocs şi pare un unchi fermecător, dezordonat şi excentric. Ani de zile nu am putut să-i identific accentul vag. Canadian? Irlandez? Din Minnesota? Scoţian.

După ce a absolvit Bryanston, povestea lui e lungă, întortocheată şi fascinantă şi probabil cândva va fi spusă complet de un alt autor, într-o altă carte. Este vorba de o pensiune pe coasta irlandeză, o noapte cu adevărat neagră şi furtunoasă, când i-a cedat

dormitorul lui unui regizor american, care, în cele din urmă, îl va aduce la New York pe post de cameraman şi activist, unde va ataca accidental un ofiţer FBI în timpul protestelor împotriva războiului din Vietnam, va părăsi oraşul o scurtă perioadă pentru Londra, iar apoi se va întoarce în Statele Unite şi va deveni un personaj-cheie în acţiunea de sindicalizare, întâi în rândul minerilor din minele de cărbune din Kentucky, apoi pentru lucrătorii din industria auto din Michigan.

- Eram într-un val mareic de tulburări sociale şi mă aflam chiar în vârful lui, spune el despre venirea în America, acei ani de început ai activismului şi nesupunerii civice.

Se uita la mişcarea Black Power din Detroit, la înflorirea feminismului din anii 1970 şi, în timp ce călătorea, organiza sindicate şi învăţa de la americanii din toată ţara, o

singură întrebare a început să se formeze în mintea lui Sinclair:

De ce atât de mulţi bărbaţi pe care îi ştia se băteau unii cu alţii?

Nu toţi bărbaţii, bineînţeles. Dar aceia cu care lucra, aceia pe care îi sindicaliza, cu care se împrietenea atât de des. Bărbaţi din clasa muncitoare - la New York, în Kentucky, în Michigan. Chiar şi acasă, în Marea Britanie. Violenţa domestică nu era în atenţia lui. El se gândea la acţiune radicală. Politică de clasă şi drepturile muncitorilor. Se gândea la ce au în comun mişcarea Black Power din Detroit cu acei mineri din Kentucky. Era un activist social, încerca să-i sindicalizeze într-o mişcare uniformă, dar se tot lovea de patriarhat, de atitudini macho despre cine ar trebui să conducă şi de ce şi cum. După revoltele din 1968 din Chicago,

a pornit spre Detroit să sindicalizeze oamenii din industria auto. S- a concentrat, cel puţin parţial, pe relaţiile rasiale, în a-i face pe albi să lucreze mai mult cu fraţii lor negri. Identitatea de gen nu era pe nicăieri în orizontul lui.

După câţiva ani în Detroit, un grup de femei a venit la el, spunând că voiau şi ele să se sindicalizeze. Unele dintre ele erau soţiile bărbaţilor cu care lucrase în trecut. După cum vedea el lucrurile, ajuta pe oricine voia să fie ajutat. Lui nu-i păsa dacă erai pregătit să lupţi împotriva prejudecăţilor sistemice sau a condiţiilor de muncă nedrepte sau dacă erai un războinic justiţiar. Cu cât mai multe corpuri, cu atât mai mare impactul. Cu cât era mai mare impactul, şansele de schimbare deveneau mai mari. Dar bărbaţii cu care lucra, s-a dovedit, nu erau atât de egalitarişti în viziunile lor despre gen. Se opuneau cu

vehemenţă sindicalizării femeilor. Era 1975; emanciparea femeilor era încă în faza incipientă. Pe măsură ce mai multe femei au început să se alăture comunităţii lui Sinclair, să organizeze evenimente, unii dintre bărbaţii pe care Sinclair deja îi ajutase se plângeau de femei şi spuneau că femeile nu pot fi sindicalizate. Sindicalizarea era pentru bărbaţi.

- Cinci ani am făcut această sindicalizare în întregul oraş, mi-a spus Sinclair despre timpul petrecut de el în Detroit, şi totul a fost distrus când aceşti bărbaţi au spus: „Nu poţi sindicaliza fete.“

Asta l-a şocat pe Sinclair.

Sinclair şi bărbaţii au ţinut o serie de întâlniri, fiecare părând că escaladează în intensitate emoţională şi împotmolire patriarhală, până când, într-o seară, după a treia întâlnire, unul dintre bărbaţii care fusese esenţial în sindicalizarea

condusă de Sinclair a mers acasă şi şi-a bătut soţia atât de rău, încât mai multe femei - „femei tari ca piatra“, le-a numit Sinclair - au venit la el şi i-au cerut să oprească totul. Tipul ăsta era serios. Mulţi dintre soţii lor nu voiau ca ele să se sindicalizeze. Treaba asta trebuia să înceteze. La acea vreme, Sinclair spunea că atitudinea lui nu era că bărbaţii ar trebui să se abţină de la a-şi bate soţiile pentru că era moral condamnabil, ci, mai degrabă, pentru că diviza comunitatea.

- Am fost prins în mijlocul acestei chestii şi bărbaţii puseseră un preţ pe capul meu, a spus el.

Timp de şase luni, a mers „pe burtă“, părăsindu-şi casa rar sau, dacă o făcea, cu gărzi de corp.

După acele şase luni, au declarat armistiţiu. Bărbaţii au venit la el şi voiau din nou să înceapă sindicalizarea. Sinclair a fost de acord şi i-a întrebat

apoi dacă erau pregătiţi acum să includă femei. Bărbaţii erau îngroziţi. Nu trecuseră deja prin asta? l-au întrebat. Iar el le-a spus:

- Ei bine, nu am de gând să lucrez pentru cineva care vrea să împartă comunitatea în două, în funcţie de gen.

Partenerul lui l-a convins că era timpul să părăsească oraşul Detroit. Bărbaţii şi femeile erau într-un impas profund şi, dacă Sinclair nu pleca, avea să sfârşească mort.

Aşa că a luat-o către vest, spre Berkeley, unde i s-a făcut cunoştinţă cu Claude Steiner.

Steiner era un gigant în domeniul teoriei de gen, tatăl a ceea ce se numeşte mişcarea „psihiatriei radicale“, în Berkeley, în anii 1970; a scris despre „opresiunea internalizată“ a bărbaţilor şi a femeilor şi pleda pentru terapii bazate pe dreptate socială; a ajutat la popularizarea ideii de alfabetizare emoţională.

Psihiatria radicală a criticat modurile standard de tratament clinic, care ignorau deseori contextul social în care trăiau pacienţii - o lume în care războiul, sărăcia, rasismul şi inegalitatea erau endemice. Psihiatria radicală pleda pentru răsturnarea sistemică a ordinii sociale şi politice. Era o mişcare antiautoritară, născută dintr-o contracultură deschisă în criticile ei faţă de intervenţiile medicale standard, precum medicamentele, spitalizarea împotriva voinţei sau electroterapia. Aspira la un model de tratament care presupunea că bolile mintale pot fi deseori abordate prin teorie socială şi schimbare personală, mai degrabă decât prin industria medicală.

Sinclair i-a devenit discipol şi prieten lui Steiner, până la moartea acestuia, în 2017.

Timp de cinci ani, sub îndrumarea lui Steiner, Sinclair

a lucrat cu pacienţii cu schizofrenie într-un centru psihiatric din afara oraşului San Francisco, a citit lucrările lui Steiner şi lucrările contemporanilor lui. A început să înţeleagă violenţa ca rezultat al unui sistem de credinţe pe care părea că-l împărtăşesc toţi bărbaţii, care le spunea că ei reprezentau autoritatea în vieţile lor, că ei trebuie să fie respectaţi, ascultaţi. Vârful ierarhiei umane.

Era un sistem de credinţe care nu doar îi distanţa de oamenii din jur, dar le şi limita raza de acţiune, îi ţinea închişi în propriile idei înguste despre ce pot fi. bărbaţii şi cum pot bărbaţii să se comporte.

Dar de ce? De ce credeau bărbaţii aceste lucruri? Sinclair înţelege, desigur, argumentele despre evoluţia umană, despre cum trebuie să omoram ca să supravieţuim (se referă la a mânca). E dispus să creadă că,

poate, la un moment dat, bărbaţii au avut un soi de predispoziţie spre violenţă pentru a-şi hrăni familiile. Dar nu mai e aşa, nu azi, nu de multe sute de ani. Dincolo de această istorie, el respinge noţiunea că violenţa este inerentă sexului masculin, că bărbaţii sunt cumva născuţi penru a lupta. Pentru începători, nu mai avem nevoie de astfel de violenţă pentru a supravieţui; în schimb, ce ne trebuie acum este să ne apropiem, după cum spune el. Şi, în privinţa aceasta, bărbaţii nu au niciun sistem de credinţe, pentru că bărbaţii sunt învăţaţi violenţa, dar nu sunt învăţaţi intimitatea.

- Violenţa este o aptitudine pe care a trebuit s-o învăţăm cu toţii doar pentru a sta cu haita când creştem, a spus el.

Problema este că nu funcţionează când vine vorba de intimitate. Vorbim de un set diferit de aptitudini.[1]

Citeşte orice ştire de azi despre omuciderea domestică şi s-ar putea să vezi o versiune a întrebării: *De ce nu a plecat?* Ceea ce aproape sigur nu vei vedea e: *De ce era el violent?* Sau, şi mai bine: De ce *nu-şi putea opri violenţa?* Bărbaţii, crede Sinclair, primesc un tip de instruire, iar femeile primesc altul. într-un document oficial, pe care mi l-a trimis de la o prezentare dintr-o conferinţă de acum ceva ani, a parafrazat un asistent de şerif din San Francisco care i- a spus: „Bărbaţii învaţă să fie bărbaţi definindu-se pe ei înşişi ca superiori unul faţă de altul şi faţă de femei, iar mare parte din violenţa din comunităţile noastre e cauzată de aplicarea continuă de către bărbaţi a acestei credinţe învăţate cu privire la superioritatea lor, fie că e abuz din partea soţului, lupte între găşti pentru teritoriu, asalturi pe stradă, jaf armat şi toate celelalte delicte

pentru care bărbaţii din închisori au fost acuzaţi. Bărbaţii... au învăţat că e normal să folosească forţa şi violenţa în toate formele de mai sus, pentru a-şi pune în aplicare obligaţia socială de a fi superiori."

Sinclair este de neclintit în privinţa diferenţelor de gen. *Bărbaţii* sunt cei violenţi. *Bărbaţii* sunt cei care comit majoritatea violenţelor din lume, fie că acea violenţă este abuz domestic sau război. Chiar şi acele femei, relativ puţine, care sunt violente, spune el, sunt de cele mai multe ori violente ca răspuns la violenţa bărbaţilor. într-adevăr, acesta este singurul argument eficient conform căruia nu are sens să le dai femeilor arme pentru a le proteja de bărbaţii cu arme: pentru că înarmarea unei femei înseamnă a-i cere să se comporte ca un bărbat, să întruchipeze experienţele somatice, psihologice şi

culturale ale unui bărbat, în acelaşi timp reprimând tot ce au fost învăţate femeile. Li se transmite femeilor că: *Dacă vrei să te protejezi de bărbaţii violenţi, trebuie să devii la rândul tău violentă.* Pentru Sinclair, aceasta este exact calea greşită spre soluţie. Nu femeile sunt cele care trebuie să înveţe violenţa; bărbaţii sunt cei care trebuie să înveţe non-violenţa.

Dacă bărbaţii sunt învăţaţi să nu plângă, femeile sunt învăţate că plânsul este acceptabil. Dacă bărbaţii sunt învăţaţi că furia este singura emoţie care le e permisă, femeile sunt învăţate să nu fie niciodată furioase. Bărbaţii care zbiară sunt masculini; femeile care zbiară sunt stridente sau regine ale dramei sau isterice. (Mulţi înaintea mea au evidenţiat faptul că nu există „dramă“ mai mare decât un atac armat în masă, dar termenul „regi ai dramelor“ nu a ajuns în vocabularul popular,

oricât e de adevărat.) Sinclair numeşte asta „elefantul din cameră“. Că nu spunem, simplu, că bărbaţii sunt cei violenţi. Bărbaţii sunt cei care îşi exercită violenţa asupra unor mase întregi. Atacurile armate în şcoli sunt executate de bărbaţi tineri. Criminali în masă. Războaie între bande, crime-suicid, lichidări de familii şi matricide, chiar şi genocide: toate ale bărbaţilor. Tot timpul, bărbaţi. „Orice statistică disponibilă oricui şi oficială asupra violenţei generale şi orice reprezentare anecdotică a violenţei domestice şi a oricăror alte tipuri de violenţă de pe întregul teritoriu al Statelor Unite şi din lume evidenţiază clar faptul că bărbaţii aproape monopolizează toate sectoarele exercitării violenţei“, a scris Sinclair. „Descrierile generice ale violenţei par a fi o încercare atentă de a nu vedea această

dovadă esenţială... o cale atentă de a evita dimensiunea de gen a sursei violenţei. Această eroare în analiză ne va conduce pe un drum greşit în încercările noastre de a găsi soluţiile problemei."

Cu alte cuvinte, dacă nu putem spune sincer cine sunt făptaşii, cum putem găsi soluţii?

Sinclair sugerează că frica de a-i numi pe adevăraţii făptaşi este, în sine, o formă de meta-violenţă; refuzând să-i numim pe bărbaţi, ajutăm şi suntem complici la această credinţă. Dar frica de o reacţie violentă este justificată. Trăim într-o lume în care avem lideri care scapă, literalmente, lăudându-se cu acest sistem de credinţe, unde agresiunile sexuale din campusurile universitare se află într-un punct critic, unde violenţa cotidiană este o formă acceptată şi încurajată de divertisment, unde fostul procuror general Jeff Sessions

nu a considerat că teroarea partenerului intim este o ameninţare suficientă pentru ca un imigrant să îndeplinească condiţiile pentru azil şi unde bărbaţilor cu istoric de abuzuri, precum Rob Porter, li se oferă locuri de muncă ilustre, alături de comandantul suprem al ţării noastre, în ciuda acelui istoric violent. într-adevăr, însuşi comandantul suprem are un istoric de violenţă ştiut, cel puţin faţă de prima lui soţie, Ivana, după cum a fost descris în depoziţia de divorţ. David Frum, cel care scria discursurile preşedintelui George W. Bush, într-un editorial din 2018 pentru *Atlantic,* a scris că: „Violenţa de acasă indică un temperament periculos pentru un înalt oficial, inclusiv vulnerabilitatea de a fi şantajat... Acest preşedinte a trimis un mesaj oamenilor din jurul lui despre ce este permis sau, în orice caz, ce este scuzabil.“[2] Mă gândeam la o

excursie în care am văzut *Camelot* cu cei de la şcoala fiicei mele, unde am fost însoţitor, acum nu multă vreme. Au participat copii de clasa a patra din tot oraşul. După spectacol, actorii au venit pe scenă pentru o sesiune de întrebări şi răspunsuri, iar moderatorul care lucra la teatru le-a pus copiilor două întrebări: prima, credeţi că Guenevere a greşit când, lăsându-se condusă de sentimentele ei faţă de Lancelot, l-a trădat pe soţul ei, Regele Arthur? Şi a doua: ar fi trebuit Arthur să-l ierte pe Lancelot sau să-l execute? La prima întrebare, copiii au strigat la unison că da, ea a greşit. Ar fi trebuit să-şi ignore sentimentele. La a doua, vocile băieţilor au erupt într-un strigăt prepubescent: „Da! Omoară-l! Omoară-l!“ Aceştia erau copii crescuţi în enclava liberală din Washington, D.C., copii cu ambii părinţi angajaţi, din familii care deseori sfidează

normele de gen din ziua în care s-au născut. Şi totuşi, audienţa a fost întrebată doar despre sentimentele personajului feminin, nu şi despre ale bărbatului - ca şi cum Lancelot şi Arthur erau lipsiţi de emoţie umană. Şi, când alegerea de a ierta sau a răzbuna a apărut, răspunsul a căzut direct în liniile de gen. Băieţii au spus „omoară“, fără echivoc. Copiii de clasa a IV-a deja au înţeles mesajul, chiar şi în ciuda mediului liberal. (A fost o dezamăgire pentru mine că niciunul dintre adulţi - nici profesorii, nici actorii, nici însoţitorii - nu au profitat de ocazie ca să abordeze această perspectivă.[3] într-adevăr, nu sunt deloc sigură că a observat şi altcineva în afară de mine.)

La toate acestea, Sinclair îşi ridică mâinile şi exclamă: „Nu mai spune!“ îmi povesteşte despre o conferinţă antiviolenţă la care a participat acum câţiva ani, unde un prezentator a fost

întrebat despre o familie care îşi încuraja copilul să se întoarcă la agresorul lui şi să îl bată. Ţinta bătăii era un băiat. Copilul familiei în cauză era un băiat. Părintele care îl îndruma astfel era tatăl. (Se întâmplă rar ca o mamă să-şi îndemne fiul „să se întoarcă şi să-l bată.“) Deci aici vorbim de un tată care susţinea că soluţia la problema fiului lui în ceea ce priveşte violenţa era mai multă violenţă; soluţia lui consolida sistemul de credinţe legate de rolul bărbatului, retransmise altui băiat mai tânăr. Violenţă care naşte violenţă, care naşte violenţă. Dar niciunul dintre participanţii la conferinţă nu a menţionat măcar dinamica de gen a acestui scenariu, spunea Sinclair. în schimb, accentul era asupra anecdotei în sine, al rezultatului posibil al luptei, nu asupra îndemnului ca marcă a genului de la început. Sinclair crede că aceasta este „parte din problemă“. Acest refuz de a

vedea sau a recunoaşte dimensiunea de gen a sursei violenţei. „Cine-urile“, la fel de mult ca „de ce-urile“. Violenţa, spune el, nu e o „problemă în relaţie“. Este o problemă a tendinţei partenerului (unei femei) de a fi violent.

- Bărbaţii violenţi sunt conştienţi că sunt violenţi şi chiar se mândresc cu bărbaţia actului în faţa prietenilor, a spus el. Dar ei vor nega că violenţa lor este în realitate violentă când sunt întrebaţi. Negarea lor le permite bărbaţilor violenţi să minimalizeze impactul violenţei lor asupra victimelor, să dea vina pe ele şi să le ceară familiilor şi prietenilor să se alieze cu ei, aprobându-i.

Ce vrea el să spună este că incidentele de violenţă sunt minimalizate: agresorii tind să folosească fraze precum „nu a fost chiar aşa de rău“. Acuză victimele că exagerează. Susţin că nu voiau s-o „rănească“

atunci când aruncaseră acel obiect casnic în direcţia ei sau când trântiseră acea uşă lovind-o, sau când o azvârliseră de un perete. Ca şi când obiectele - peretele, uşa - ar fi fost de vină. Aceşti bărbaţi fac orice pot pentru a nu-şi însuşi un act ca fiind violent.

La cinci ani după ce s-a mutat în California, Sinclair a devenit neliniştit, dorindu-şi să se întoarcă la munca esenţială a sindicalizării. într-o zi a fost întrebat de o femeie, despre care ştia că lucra la Serviciul pentru femei abuzate „Marin“ în San Rafael, dacă l-ar interesa să facă un departament pentru bărbaţi în adăpostul lor. S-a gândit la asta, dar nu se putea obişnui cu ideea. Apoi s-a întors la rădăcinile lui. Nu era administrator, era organizator. Era activist. A pus laolaltă metoda Dalton, pe acei sindicalişti din Detroit care nu voiau femei prin preajmă şi

psihiatria radicală, care recunoştea lumea în care trăim cu toţii, şi mintea lui a început să filtreze. I-a spus că nu vrea să conducă un departament de bărbaţi înăuntrul unui adăpost de femei. în schimb, voia să creeze un nou program de intervenţie pentru bărbaţii violenţi.

- Se baza pe urgenţele femeilor, a spus el. Femeile voiau un program care aborda experienţa lor cu violenţa *noastră.* Ele îi spuneau violenţa *voastră.*

Violenţa bărbaţilor. Este o temă despre care auzi şi azi în intervenţiile lui Jimmy cu bărbaţii violenţi de la San Bruno.

Programul lui Sinclair a început în 1980, dar nu a fost denumit până în 1984, când a devenit ManAlive, un program de cincizeci şi două de săptămâni, împărţit în trei. în prima parte, de douăzeci de săptămâni, încearcă să-i facă

pe bărbaţi responsabili de violenţa lor. în a doua sesiune, de şaisprezece săptămâni, li se oferă un set de comportamente alternative la violenţă. Iar în a treia, tot de şaisprezece săptămâni, îi învaţă strategii prin care să creeze un soi de intimitate şi de împlinire în vieţile lor. în primul deceniu, nu erau foarte mulţi tipi care să se înghesuie să ia parte la un program ce ar fi schimbat drastic tot ce credeau ei că trebuie să fie şi să facă un bărbat. Apoi, Legea împotriva violenţei asupra femeilor a fost adoptată şi, dintr- odată, instanţele le trimiteau bărbaţi - nu doar la ManAlive, ci şi la programe de intervenţie pentru agresori din toată ţara, în Massachusetts, Colorado şi Minnesota. în California a fost adoptată o lege care spunea că bărbaţii violenţi trebuie să fie obligaţi să parcurgă programul sau să meargă la închisoare, iar legea afirma specific că

intervenţia trebuie să fie bazată pe gen, nu pe terapie. Nu puteau fi trimişi să urmeze programe de control al furiei. Nu puteau avea doar câteva sesiuni cu un terapeut şi gata. Trebuiau să înveţe despre roluri de gen şi aşteptări, ca parte din curricula lor; trebuiau să studieze rolul genului în propria aculturaţie. (Deşi Sinclair a fost primul care a spus că mare parte din curricula ManAlive împrumută, de fapt, din terapie.) Inspiraţia pentru curricula lui erau teoria de gen şi programarea neuro-lingvistică (NLP).[4] Curricula ManAlive presupune doar un mod de a le cere bărbaţilor să-şi observe corpul, vocile şi răspunsurile celor din jurul lor în timpul unui incident violent, într-un mod în care majoritatea nu a făcut-o niciodată.

Programul ManAlive a devenit lider în domeniu, printre multiplele programe de intervenţie pentru agresori care

au apărut în urma adoptării Legii împotriva violenţei asupra femeilor; a apărut în acelaşi timp cu alte programe demne de menţionat: Amend în Denver, Emerge în Boston şi Proiectul de intervenţie pentru abuzuri domestice în
Duluth. Şi toate acestea au făcut ceva ce nimeni până atunci nu s-a gândit să facă: să abordeze violenţa nu prin urmări, cu victimele, ci în centrul ei, cu abuzatorii.

Reputaţia programului a crescut în întreaga regiune. La sfârşitul anilor ’90, a ajuns în atenţia unei gardiene inovatoare, pe nume Sunny Schwartz, care devenise frustrată de incapacitatea sistemului de a aborda violenţa în rândul bărbaţilor pe care îi vedea an de an, deceniu după deceniu. Schwartz a fost martoră directă, la sursă, a modului în care violenţa funcţiona în cicluri, atât în vieţile bărbaţilor pe care îi

supraveghea, cât şi generaţional. Bărbaţii pe care îi întâlnise în viaţa ei, în munca de zi cu zi, comiteau câte un act violent care îi trimitea la închisoare, apoi îşi ispăşeau pedeapsa în cultura violenţei, care în America de azi este încarcerarea, iar apoi duceau nivelul crescut de violenţă înapoi în familiile şi comunităţile lor. Schwartz a început să-i vadă pe copiii bărbaţilor pe care îi ştia din primele ei zile din sistemul de corecţie. Iar apoi, pe nepoţi. Trebuia să existe o cale mai bună, se gândea ea. Violenţa nu ar trebui să fie genetică. Vedea nivelurile de încarcerare crescând an de an, dar ştia că nivelul criminalităţii nu scădea corespunzător în Statele Unite.
închizând bărbaţii, nu vei schimba motivele pentru care au ajuns să fie închişi de prima dată.

După ani petrecuţi cu aceşti bărbaţi, a început să se

gândească la faptul că violenţa era ceva ce ar putea fi redus, dacă închisoarea ar deveni un loc care să-i reformeze, nu să-i dea la o parte şi să uite de aceia care nu respectau legea. Erau doi piloni filozofici în programul ei. Primul era curricula ManAlive: o intervenţie în ciclul violenţei transmis de la bărbat la bărbat, de la tată la fiu, la fiu şi la fiu. Dar ea voia mai mult. Al doilea pilon era conceptul de dreptate reparatorie. Dreptatea reparatorie insistă ca agresorul să recunoască durerea şi suferinţa pe care le-a cauzat şi să-şi „repare“ victimele şi comunitatea pe cât de mult se poate. Reconcilierea este obiectivul principal, prin întâlniri ale infractorilor şi ale victimelor violenţei domestice. Prin dreptate reparatorie, uneori se înţelege că un infractor se întâlneşte cu victima lui sau a ei, iar în San Bruno sunt aduse săptămânal

victime ale violenţei domestice care vorbesc despre experienţele lor şi ce înseamnă să trăieşti cu şi după traumă.

12 Haight-Ashbury este un cartier din oraşul San Francisco, cunoscut ca locul în care s-a născut curentul hippie în 1960 (n.red).

VIOLENTA ÎNTR-UN ACVARIU

Femeia care vorbeşte astăzi se numeşte Victoria[1]. Are cincizeci de ani, iar în ultimii cinci ani a încetat, în cele din urmă, să vadă arma tatălui îndreptată spre capul ei. Auzea frecvent corpul mamei ei lovindu-se de perete, dar o considera slabă şi plictisitoare. Tatăl său era carismatic, fermecător. Odată, când mergea cu bicicleta spre casa unui băiat, tatăl Victoriei a urmărit-o cu maşina, a adus-o acasă şi a îndreptat o armă spre capul mamei ei, zicându-i:

- Dac-o mai laşi să facă asta vreodată, te omor.

Victoria spune că, uneori,

dacă ea sau fratele ei făceau ceva greşit, tatăl lor îi ameninţa că le va omorî animalele de companie. Astăzi sunt, pentru prima dată, în penitenciarul San Bruno, stând împreună cu zeci de bărbaţi aşezaţi pe scaune albastre, de plastic, ascultând povestea Victoriei. Bărbaţii poartă salopete de culoare portocalie şi pantofi albi, fără şireturi. Unii au bluze cu mâneci lungi pe sub salopetă. Unii au tatuaje pe aproape fiecare centimetru vizibil de piele: pe degete, pe gât, pe faţă. Pentru majoritatea este prima oară când stau în linişte, ascultând de câteva ore pe cineva care le vorbeşte despre violenţa domestică din viaţa ei.

 într-o zi, când avea şaisprezece ani, spune Victoria, a auzit din nou corpul mamei ei, *tronc, tronc,* izbit de perete. Deja încetase să mai sune la poliţie. („O, doamna asta e rezistentă", îşi aminteşte că a

auzit în timpul unuia dintre numeroasele ei apeluri la 911.) Şi atunci, mama ei a evadat din dormitor şi a fugit spre maşină. Victoria a alergat în urma ei.

- A încercat să mă ucidă, i-a zis mama, cu sufletul la gură. Ai două secunde. Poţi să urci în maşină sau nu.

Victoria a înţepenit. Să rămân. Să plec. Să rămân.

Mama ei a pornit motorul. Victoria a rămas.

- Ani de zile am purtat vinovăţia faptului că am rămas, le povesteşte bărbaţilor. Am devenit anorexică.

Pentru mulţi dintre bărbaţii prezenţi, nu a fost doar prima dată când au ascultat cu adevărat o supravieţuitoare a violenţei domestice spunându-şi povestea, ci a fost şi prima dată când au luat în considerare că trauma şi violenţa pot avea un impact pe termen lung asupra cuiva. Mulţi dintre ei îşi şterg lacrimile.

- Tatăl meu corespondа cu

bărbaţi din penitenciar care şi-au ucis familiile şi le zicea că sunt curajoşi, spune Victoria. Tot timpul am avut sentimentul că ceva rău avea să se întâmple.

Ea spune că, în cele din urmă, adult fiind, şi-a dat seama cât de nociv a fost tatăl ei şi a decis să-l îndepărteze din viaţa ei. Şi-a regăsit mama şi s-au împăcat. Mereu îşi amintea de ea ca fiind gălăgioasă, strigând şi ţipând, dar a descoperit că, de fapt, mama ei era o persoană liniştită şi introvertită. Victoria locuieşte acum lângă ea. De Ziua Tatălui, a decis să-şi vadă tatăl la Denny's. Trecuseră ani întregi, dar i-a recunoscut imediat privirea sticloasă.

Atunci când, după un mic dejun incomod, ieşea împreună cu fratele şi tatăl ei din restaurant, tatăl şi-a pus braţul în jurul ei, şoptindu-i:

- Am o armă în ciorap. Voiam să ucid familia, dar m-

am uitat la tine şi nu am putut s-o fac.

A fost ultima dată când l-a văzut. îşi ţine fiica departe de el acum.

- Aţi auzit zicala „Oamenii răniţi rănesc oameni“, le spune bărbaţilor adunaţi în sală. Ei bine, cred şi că oamenii vindecaţi vindecă oameni.

Ulterior, bărbaţii au voie să pună întrebări. Sunt sfioşi, aproape respectuoşi, când se ridică să vorbească. Unii tremură în timp ce ridică mâinile. Este întrebată cum se compară relaţia pe care o are cu fiica ei acum, faţă de relaţia ei cu propria mamă. („E complet diferit“, nici măcar nu ridică vocea.) E întrebată dacă îşi iartă tatăl. („Nu.“). E întrebată unde este tatăl ei acum. („Nu am idee. Poate în sudul Californiei.“)

E întrebată dacă s-a întâlnit cu bărbaţi ca tatăl ei. („Narcisişti, da. Şi afemeiaţi.“) Şi apoi se ridică un tip, un

tânăr de aproximativ douăzeci de ani, ţinând un caiet uzat în mâinile care-i tremură vizibil, şi începe pe jumătate să facă rap, pe jumătate să citească o poezie pe care a scris-o pe moment pentru ea, despre victimizare, despre supravieţuirea ei şi despre cât de curajoasă era ea.[2] Când ajunge la final, Victoria începe să plângă şi mulţi dintre bărbaţii prezenţi au lacrimi în ochi.

După-amiază, bărbaţii discută povestea ei în grupuri mici, contextualizând aspectele pe care le recunoşteau din curriculă şi raportându-le la propriile incidente de violentă - Victoria a fost ameninţată verbal;

tatăl ei a învinovăţit-o, şi-a negat greşelile, refuzândastfel să-şi asume responsabilitatea pentru violenţă, el fiind violent fizic faţă de mama ei; Victoria a fost

abuzată emoţional; a fost manipulată de tatăl ei; experienţa ei a fost banalizată, iar un tip cu codiţe împletite, scurte, a menţionat că, prin plecarea mamei sale, Victoria a fost privată de o resursă importantă. Prin „resursă“ se referă la ceva ce ar fi putut să-i ofere siguranţă.

Bărbaţii discută despre propriile incidente de violenţă, situaţii în care şi ei au negat orice greşeală comisă, momente în care şi-au manipulat sau ameninţat verbal partenerele, cazuri în care au banalizat propria violenţă. încep să vadă, unii dintre ei pentru prima dată, efectul pe care propria violenţă l-ar fi putut avea asupra victimelor. Adică încep să vadă lumea prin ochii altcuiva.

- Acum imaginaţi-vă, le spune un moderator pe nume Reggie,

că în locul Victoriei era copilul vostru. Ce-ar zice copiii voştri despre voi?

Programul din San Bruno se numeşte „Hotărâţi să oprim violenţa“ (RSVP). Sunny Schwartz l-a convins pe fostul şerif din San
Francisco, Michael Hennessey, să-i finanţeze viziunea, iar programul a început la sfârşitul anilor ’90.[3] ManAlive şi impactul Supravieţuitorilor (sau dreptatea reparatorie) sunt pilonii acestui experiment antiviolenţă, în care violenţa lui Jimmy Espinoza s-ar opri şi viaţa lui ar începe din nou. Programul a început în penitenciarul San Bruno, la sud de San Francisco, şi, surprinzător, în pofida relativului succes, nu s-a răspândit dincolo de San Bruno. San Quentin a avut o versiune similară pentru o perioadă, dar apoi Sinclair a spus că au pierdut finanţarea. S-a vorbit despre crearea unui

program similar în Westchester, New York. La înfiinţare, RSVP a fost un program de un an, o imersiune de şase zile pe săptămână, douăsprezece ore pe zi, orientată spre reabilitarea bărbaţilor violenţi şi reintegrarea lor în calitate de membri contribuitori, non-violenţi în societate. în condiţiile în care o mare parte dintre programele de intervenţie pentru agresori are loc o dată pe săptămână, timp de douăzeci, patruzeci, poate cincizeci de săptămâni, RSVP a reprezentat o imersiune totală, o abordare multilaterală. Scopul principal a fost să-i facă pe agresori să-şi asume responsabilitatea pentru comportamentul violent şi să descopere alternative, însă programul lui Schwartz a abordat si abuzul de substanţe, abuzul

asupra copiilor, sănătatea mintală. începea în fiecare zi cu

meditaţie şi se încheia cu yoga. Sfidarea normelor de gen, în special a celor ce vizează modul în care femeile şi bărbaţii sunt influenţaţi de standarde sociale şi culturale şi modul în care bărbaţii sunt învăţaţi să-şi rezolve problemele prin violenţă, iar femeile să fie subordonate bărbaţilor, au stat la baza curriculei.

Pentru mulţi dintre bărbaţi, programul a schimbat radical tot ce credeau despre lumea lor. Schwartz nu voia doar să spere că RSVP a funcţionat. Voia să fie sigură. Astfel, i-a chemat pe doi dintre cei mai importanţi cercetători în domeniul violenţei, James Gilligan şi Bandy Lee, pentru a studia programul. Grupul lor de control reprezenta o altă aripă a penitenciarului. Au urmărit multe seturi de date, printre care incidentele violente atât în RSVP, cât şi în aripile de control, ratele de recidivă şi

violenţa în comunităţi după eliberarea infractorilor.

Rezultatele, după aproape orice calcul, au fost uimitoare: ratele de recidivă au scăzut cu 80%, iar cei care ajungeau înapoi în detenţie o făceau pentru infracţiuni non- violente, cum ar fi cele legate de droguri sau de autovehicule. în anul anterior implementării programului, Gilligan şi Lee au notat douăzeci şi patru de incidente violente, care ar fi putut fi catalogate drept infracţiuni dacă s-ar fi întâmplat în afara cadrului închisorii. Odată cu începerea programului RSVP, a avut loc un incident violent în primul trimestru al anului şi, ulterior, niciun caz în aripa penitenciarului în care se desfăşura programul. Totodată, în grupul de control au fost înregistrate douăzeci şi opt de incidente de acest fel.[4] Cercetătorii au mai descoperit că, odată eliberaţi, infractorii

care au urmat programul în întregime au devenit adesea voci ale non-violenţei în comunităţile lor. Se referă la oameni ca Jimmy Espinoza.

De asemenea, odată cu implementarea programului, s-au economisit bani. Gilligan şi Lee au descoperit că, deşi RSVP a crescut costul pe deţinut cu 21 de dolari pe zi, pentru fiecare dolar cheltuit în acest fel de programe de reducere a violenţei comunitatea a câştigat patru dolari în plus.[5]

Au trecut douăzeci de ani de când a început RSVP şi, în ciuda succesului pe care l-a avut, programul a fost adoptat în doar câteva alte penitenciare, majoritatea dintre ele fiind în afara Statelor Unite. Deşi îşi păstrează organizarea de bază, în loc de şase zile pe săptămână, douăsprezece ore pe zi, RSVP se desfăşoară acum cinci zile pe săptămână, şase ore pe zi. Acest lucru se

datorează, pe de o parte, faptului că finanţarea programelor pentru deţinuţi variază în funcţie de cine câştigă alegerile, de priorităţile care există într-o lume cu resurse limitate şi, pe de altă parte, faptului că San Bruno oferă deţinuţilor multe alte programe, printre care cursuri la colegii comunitare, cursuri GEDlâ, terapie prin artă, teatru şi programe de reducere a dependenţei după modelul „12 paşi“. (Din acest motiv, San Bruno este cunoscută colocvial drept „închisoarea cu toate programele.“) într-o seară, când am întrebat-o informai pe directoarea de programe de la San Bruno de ce RSVP nu a fost implementat şi în alte închisori, aceasta mi-a spus că, spre deosebire de alte tipuri de deţinuţi, bărbaţii violenţi nu au propriul „campion.“[6] Se poate trasa o paralelă cu deţinuţii veterani de război, care au mult sprijin afară, existând un

consens cum că noi, ca ţară, trebuie să facem mai mult pentru a răspunde nevoilor lor, în special în contextul stresului posttraumatic. Cele mai proeminente voci legate de violenţa în familie sunt supravieţuitorii care, în mod natural, acordă prioritate propriilor nevoi, şi nu nevoilor agresorilor.

Sunny Schwartz, care s-a pensionat, se bucură să vadă RSVP încă în desfăşurare, dar este dezamăgită din cauza neimplementării programului şi în alte penitenciare.

- De ce nu este RSVP o regulă, nu o excepţie? întreabă ea. Ce mă înfurie este lipsa de imaginaţie pe care tindem să le-o arătăm persoanelor care nu au avut aceeaşi experienţă ca noi. Ca şi cum vieţile ar fi sinonime.

Stăm într-un restaurant din Noe Valley, Schwartz poartă blugi şi un tricou, părul ei e castaniu şi pe alocuri începe să

încărunţească. înaltă şi puternică, are o prezenţă impunătoare.

O frustrează faptul că există atât de puţine resurse disponibile pentru cei care părăsesc programul RSVP şi revin în societate. Resurse cum ar fi: programele pentru instruire la locul de muncă, meditaţia, orele de parenting, cluburile de alcoolici şi narcotici anonimi, sprijinul pentru locuinţe, programele după modelul „12 paşi“, terapia prin artă şi ştiinţe umaniste şi oportunităţile educaţionale. Aceşti oameni trec prin RSVP, îmi spune
Schwartz, învăţând toate aceste lucruri despre gen, despre ei înşişi, despre cultură şi societate, despre violenţă şi comunicare, şi apoi merg înapoi într-o lume în care toată teoria este din nou reală şi toate aceste provocări sunt din nou reale, plus toate ameninţările şi toată durerea

pe care o simt, şi sunt iarăşi mai mult sau mai puţin pe cont propriu.

SUA cheltuie până la douăzeci şi cinci de ori mai mult pentru cercetarea cancerului sau a bolilor de inimă decât pentru prevenirea violenţei, în ciuda costurilor enorme pe care violenţa le are în comunităţile noastre[7]. Un studiu publicat în 2018 în *American Journal of Preventive Medicine* a estimat că întregul cost al violenţei din partea partenerului intim este de aproape 3,6 trilioane de dolari (studiul a examinat 43 milioane de adulţi din SUA, deci nu se calculează costurile asociate, de exemplu, cu violenţa în cuplurile necăsătorite); această estimare poate fi echivalată cu 2 trilioane de dolari în cheltuieli medicale şi 73 de miliarde de dolari în cheltuieli de justiţie penală, printre alte costuri precum productivitatea pierdută sau pagubele

materiale. Costurile violenţei din partea partenerului intim sunt de 103 000 dolari pentru femei şi 23 000 de dolari pentru bărbaţi pe parcursul unei vieţi.[8] Aceste cifre demonstrează o creştere abruptă faţă de raportul publicat de Centrul pentru Controlul Bolilor în 2003, care a estimat costul violenţei domestice pentru contribuabilii americani la aproape 6 miliarde de dolari pe an.[9] Raportul respectiv nu includea nicio persoană sub 18 ani, costurile justiţiei penale sau costurile de încarcerare.

Penitenciarele creează mai multă violenţă în comunităţile noastre, nu mai puţină. Aşadar, Schwartz m-a întrebat:

- Care este alternativa noastră?

Mi-a povestit un caz care i-a rămas ani întregi în memorie, o poveste care e în egală măsură un îndemn la acţiune şi un motiv de speranţă. Era vorba

despre un supravieţuitor al Holocaustului care, în timp ce era bătut de un paznic, nu înceta să zâmbească. Acest lucru l-a înfuriat pe paznic. A început să-l lovească din ce în ce mai tare, până când, într-un final, s-a oprit şi l-a întrebat pe prizonier de ce zâmbeşte. El a spus:

- Sunt recunoscător că nu sunt ca tine.

Discuţiile cu Schwartz din acea zi n-au
început cu evoluţia RSVP, ci cu un bărbat pe nume Tari Ramirez. Povestea lui Ramirez este genul care deraiază activitatea RSVP, care face pe oricine este implicat să se întrebe dacă toate orele investite în aceste activităţi, dacă şansele oferite acestor bărbaţi, de atâtea ori, merită efortul. Poate un bărbat violent să înveţe să fie non- violent? La cursurile RSVP, Ramirez părea să fie un participant activ. Era liniştit, rezervat, dar contribuia

în timpul orelor şi părea să ia subiectele în serios. Abia după patru incidente separate de violenţă împotriva prietenei sale, Claire Joyce Tempongko, după patru apeluri la poliţie, după patru încercări de a solicita un ordin de restricţie (care a fost emis, apoi anulat, emis din nou şi iarăşi anulat), judecătorul a decis să-l trimită pe Ramirez la închisoare, şi atunci doar pentru şase luni. Trecuse prin prima etapă a RSVP şi abia începuse a doua etapă, când a fost eliberat din San Bruno. La scurt timp după eliberare, Ramirez a înjunghiat-o pe Tempongko, omorând-o în faţa celor doi copii mici ai ei. Trecutul lui Ramirez ascundea incidente semnificative de violenţă împotriva lui Tempongko, care avea doar douăzeci şi opt de ani când a fost ucisă. O anchetă condusă după această crimă de procurorul-adjunct al oraşului a arătat că Ramirez a tras-o de

păr pe Tempongko, încercând s-o scoată în afara apartamentului de nenumărate ori, a ameninţat-o cu o sticlă spartă de bere, i-a spus că-i va da foc la casă şi-i va răni copiii, a lovit-o de mai mult de optsprezece ori, a strangulat-o şi i-a băgat degetele pe gât şi a răpit-o în repetate rânduri.[10] Şi din nou, pentru toate acestea, a primit o sentinţă de şase luni. Când o persoană obişnuită, care ştie puţine lucruri despre violenţa domestică, consideră că un delict nu este o problemă mare, nu trebuie decât să i se povestească despre cazul Ramirez. Aceste delicte, în lumea violenţei domestice, sunt ca nişte focuri de avertizare. Şi nu sunt luate prea des în seamă.

Schwartz ştia că a ignora ceea ce făcuse Ramirez ar fi fost un act intelectual şi emoţional nesincer. Mai mult decât atât, ştia că, în timp ce impactul generat de

infracţiunea comisă de Ramirez asupra victimei, a familiei acesteia şi asupra întregului program RSVP fusese profund devastator, pentru ea nu fusese în totalitate o surpriză.

- Lucrăm cu bărbaţi cu un comportament de-a dreptul îngrozitor, a spus ea.

Deoarece Ramirez nu a terminat programul, cazul acestuia nu este un exemplu util pentru a studia eficacitatea cursurilor. Totuşi, crima i-a devastat pe cei implicaţi în program, pe moderatori şi personalul din puşcărie, ba chiar şi pe tipii care stăteau în cerc cu Ramirez, împărtăşindu-şi cele mai grele momente şi cele mai profunde vulnerabilităţi. în ziua în care au auzit de crima comisă, Schwartz mi-a spus că a intrat în închisoare şi toată lumea „plângea isteric, necontrolat“. A fost un moment de criză pentru întregul program, dar nu i-a zdruncinat convingerea

în lucrul pe care-l face şi în caracterul urgent al acestuia.

- Chestia asta e prea delicată şi cu prea multe constrângeri pentru a pretinde că avem un singur răspuns la toate întrebările, a spus ea. Mă gândesc la analogia cu cancerul. Sunt oameni care trec prin chimioterapie şi apoi unii dintre ei mor. înseamnă asta că studiul clinic trebuie oprit? Studiul continuă, se modifică, se dezvoltă, se încearcă noi combinaţii. Asta este, spune ea. Este un studiu clinic.

Pentru a vedea mai mult din RSVP în acţiune, îl întâlnesc pe Jimmy Espinoza într-o dimineaţă răcoroasă de ianuarie, la intrarea în San Bruno, la aproape un an de la prima mea vizită, atunci când Victoria şi- a spus povestea. La sud de San Francisco, San Bruno este amplasat în vârful unui deal din suburbii, înconjurat de case monofamiliale, pastelate.

Acum, uşile groase, din metal, se deschid liber pentru el. Glumeşte cu paznicii şi deţinuţii deopotrivă. Un paznic cu pieptul de dimensiunea unei maşini, şi care se întâmplă să fie gay, povesteşte o întâmplare din weekend care implică o vacanţă recentă, un avans nedorit şi o glumă care îl dezavantajează, cum că el ar fi un „Hawaiian zburător“, care îl face pe Jimmy să moară de râs. (San Bruno este singura puşcărie în care am văzut vreodată paznici care îşi recunosc deschis homosexualitatea. Paznicii pot fi stoici, duri, chiar violenţi, dar niciodată nu m-am gândit la ei ca fiind şi gay, iar această surpriză mi-a amintit încă o dată despre cât de înrădăcinate sunt unele stereotipuri, chiar şi la cineva ca mine, implicată activ în acel moment în deconstruirea acestor stereotipuri). Jimmy poartă o cămaşă bej, de la Dickies, care

se potriveşte cu pantalonii lui cu buzunare; hainele lui sunt atât de mari, încât ar încăpea şi hawaiianul zburător în ele. Ochelarii de citit îi stau agăţaţi pe frunte. Aripa RSVP a închisorii are o listă de aşteptare pe care sunt înscrişi uneori peste zece bărbaţi. Reputaţia RSVP în toată puşcăria San Bruno este că nimeni nu te înnebuneşte acolo. Deci băieţii vor să se transfere, iar paznicii, la fel. De asemenea, dă bine în instanţă dacă îi poţi arăta unui judecător că încerci să faci o schimbare. Dar mai este şi un alt aspect - atât de evident, încât este rar menţionat: oamenii nu vor să fie în situaţii violente. Când mi s-a spus, aşa cum mi se zice de multe ori, că violenţa este pur şi simplu parte din natura umană, mă gândesc la San Bruno şi mă întreb: dacă acest lucru este adevărat, atunci de ce, având o alegere, oamenii care sunt consideraţi atât de

violenţi, încât trebuie înlăturaţi din societate încearcă să ajungă într-o secţiune a închisorii cunoscută pentru lipsa violenţei? Aripa e ca un acvariu rotund, cu covor, cu biroul semicircular al paznicului în mijloc. Biroul este ceva mai ridicat decât nivelul solului, astfel încât să se vadă în fiecare celulă şi în fiecare colţ al întregii secţiuni simultan.

Sunt două etaje. O scară mare e amplasată în mijloc. în alte circumstanţe, ar putea fi genul de scară măreaţă, pe care coboară familia regală. Douăzeci şi patru de celule cu feţe din sticlă găzduiesc patruzeci şi opt de bărbaţi, cu vârstele cuprinse între optsprezece şi şaptezeci de ani. Sunt albi, negri, latini, asiatici, din Orientul Mijlociu, toţi în uniforme portocalii, cu pantofi albi, fără şireturi. O serie de telefoane cu cartelă pe unul dintre pereţi. Plafonul înalt şi liniştea din jur ne fac să ne

simţim ca într-o bibliotecă când intrăm în sală. Unii dintre bărbaţi sunt ucigaşi. Unii sunt dealeri. Unii sunt hoţi. Ceea ce au în comun sunt incidentele de violenţă domestică din trecut. Niciunul dintre ei n-a fost condamnat încă, ceea ce înseamnă că, în acest moment, demonstrează cel mai bun comportament; cel mai nou tip a fost adus aici cu trei zile în urmă. Cea mai lungă perioadă petrecută aici: două sute zece săptămâni. Durata este un indicator al gravităţii crimei lui. Pentru crime, spre deosebire de delicte, pot trece şi ani până ajung să fie procesate de sistemul judiciar. Totuşi, fiecare ştie că este norocos că se află aici. Unul dintre principiile fondatoare ale acestui program este toleranţă zero pentru violenţă. Jimmy este astăzi aici cu alţi doi moderatori: Reggie Daniels şi Leo Bruenn. Unii dintre bărbaţi se ridică şi îl salută pe Jimmy cu un soi de

strângere de mână a băieţilor duri, o bătaie pe spate şi o jumătate de îmbrăţişare sau pur şi simplu dând din cap. îmi aruncă şi mie câte o privire şi unii dintre ei vin să se prezinte, zicându-mi „doamnă“. Grupul lui Reggie intră într-o sală de clasă şi grupul lui Leo ocupă zona din faţa scărilor. Jimmy şi cei paisprezece bărbaţi din grupul său de azi (împreună cu mine) aduc scaune albastre, din plastic, şi formează un cerc mic sub scara arcuită. Băieţii se aşază într-o ordine stabilită: cei care au fost aduşi în secţie cel mai recent stau la stânga lui Jimmy, formând cercul în ordinea vechimii, astfel încât tipul care face parte din grup de cel mai mult timp se aşază imediat la dreapta lui. Ordinea contează, deoarece programa este condusă după modelul de la egal la egal, unul dintre elementele prin care RSVP diferă de majoritatea celorlalte programe de intervenţie pentru

agresori. Sinclair a insistat asupra curriculei bazate pe modelul de la egal la egal, inspirată de experienţa lui cu sistemul Dalton, unde elevii participă activ la progresul personal, elaborând un format individualizat al propriei educaţii în cadrul programei. Simt asupra mea priviri pline de curiozitate.

Unul dintre acordurile pe care le-am făcut pentru a putea fi aici a fost să fac parte din proces pe cât e posibil, şi să nu fiu doar o străină care beneficiază de istoriile celor mai grele momente din vieţile acelor bărbaţi. Acest lucru vine în contradicţie cu rolul pe care îl ocupă majoritatea jurnaliştilor, dar un aspect important al cursului pentru aceşti bărbaţi este ideea că toţi facem parte din aceeaşi comunitate şi împărtăşim aceeaşi povară: nevoia de a fi iubit, frica de vulnerabilitate, greutatea sufocantă a ruşinii. A

participa ca simplă spectatoare ar însemna, într-un fel, crearea acelui gen de ierarhie pe care acest program încearcă să-l distrugă. în alte grupuri din programele de intervenţie pentru agresori, sunt o spectatoare tăcută într-un colţ, dar aici mă poziţionez undeva între participantă şi spectatoare. Atunci când ne-am aşezat, Jimmy mi-a cerut să încep discuţia în grup vorbind despre mine. Am început cu numele meu şi unde locuiesc. Le-am povestit despre această carte şi universitatea la care sunt profesoară. Le-am spus că petrecem mult mai puţin timp vorbind cu agresorii decât cu victimele acestora. Şi apoi le-am spus povestea mai importantă, povestea care probabil m-a făcut să scriu ceea ce scriu: că, la fel ca mulţi dintre ei, am abandonat liceul şi că, uneori, violenţa era prezentă în viaţa mea. Particularităţile vieţilor noastre

diferă, dar fiecare dintre noi, în acea cameră, ştie ce înseamnă a doua (sau a treia, sau a patra) şansă şi frica imensă de eşec care o însoţeşte. Ulterior, mulţi dintre ei mi-au mulţumit că am împărtăşit puţin din viaţa mea, lăsându-mă cu un sentiment inconfortabil de vulnerabilitate, în pofida faptului că sunt o persoană care îşi conştientizează emoţiile, de obicei. Chiar si

în acest moment, scriind aceste rânduri, am un sentiment de ruşine. Mă întreb cât de dificilă trebuie să fie vulnerabilitatea publică pentru tipii ăştia. în copilărie nu mi s-a spus să nu plâng, să nu fiu laşă, să câştig mereu şi, dacă nu câştig, să lupt până voi deveni câştigătoare. Mi s-au spus alte lucruri, cu siguranţă. Multe dintre ele de acelaşi fel cu ce i s-a spus şi lui Michelle Monson Mosure. Despre cum ar trebui să fie fetele, ce ar trebui să facă şi cum ar trebui să se

comporte. Mi s-a spus că bărbaţii sunt capul familiei şi femeile sunt subordonatele lor. Dar să împărtăşesc cele mai ruşinoase momentele? Cele mai jenante momente?

James Gilligan, cercetătorul în domeniul violenţei care a evaluat programul RSVP iniţial, mi-a spus că, pentru mulţi dintre aceşti tipi, nu faptul că pot deveni non- violenţi e aspectul care-i uimeşte în legătură cu ei înşişi; mai degrabă e realizarea faptului că li s-a insuflat cum ar trebui să acţioneze şi cum ar trebui să fie, ce înseamnă masculinitatea şi ce înseamnă să fii bărbat. Li s-a spus că bărbaţii pot fi autoritari, pot simţi furie, dar nu şi empatie, bunătate, dragoste, frică, tristeţe, îngrijorare sau oricare dintre „trăsăturile“ considerate feminine. înţeleg că au fost manipulaţi de forţe mai mari decât ei înşişi, de o lume pe care nu au perceput-o

niciodată în acest fel, ceea ce este şocant. E o uşurare să afle că au devenit violenţi din cauza constrângerilor sociale, nu pentru că s-au născut violenţi.

Grupul de dimineaţă este un fel de check- in pentru băieţi. Mai târziu, întreaga secţiune va avea o întâlnire comunitară condusă de Leo, iar Jimmy va conduce un grup de sprijin pentru dependenţi după-amiază. Jimmy începe discuţia întrebându-i despre abuz emoţional. Oare înţeleg ce înseamnă? Cum este comis? O mare parte din curs are scopul de a-i ajuta pe bărbaţi să-şi identifice şi să-şi simtă emoţiile: frică, tristeţe, empatie, ruşine, chiar mânie. Ideea principală e că nu este greşit să simţi, este greşit să simţi şi apoi să eviţi aceste sentimente intenţionat. Jimmy îi întreabă:

- De ce dependenţa de droguri vă poate afecta familia?
- Pentru că nu suntem

acolo nici măcar atunci când suntem acolo, spune un bărbat afro-american, de aproximativ cincizeci de ani, cu părul grizonant. Le manipulăm timpul şi energia. Ne cheamă şi noi nu răspundem... Manipulăm spaţiul din inimile lor.

Bărbatul de lângă el, cu părul împletit, legat într-un nod masiv, dă din cap.

- Mă duceam la târfa aia, dar mă duceam *pentru* droguri.

Ceea ce vrea să zică este că era devotat drogurilor, şi nu partenerei sale. în loc să-i acorde orice fel de atenţie, încerca să mai ia o doză. Ne oferă un exemplu despre cum *obişnuia* să gândească, înainte să descopere tot ce ştie acum.

- Am comis multe abuzuri emoţionale fără s-o ating, spune un bărbat pe nume Devon.

(Am schimbat toate numele bărbaţilor, pentru a le proteja intimitatea.)

- Mergeam des la băute şi

mă îndepărtam mult de ea. Am început să iau droguri şi o făceam să plângă. Eram plecat zile întregi. Am minimalizat-o.

în programul ManAlive, drogurile şi alcoolul nu sunt scuze pentru violenţă, spune Jimmy.

- Sunt dependent de droguri. Sunt un agresor. Când nu vin acasă, comit un act de violenţă împotriva familiei. Nu-i bat, dar îi rănesc în continuare. întâi de toate, mă îndepărtez de mine însumi.

Pe fundal, îi aud pe băieţii din grupul lui Bruenn vorbind, dar cei paisprezece din acest cerc îl ascultă concentraţi pe Jimmy. Este calm şi liniştit; e o mare diferenţă între atmosfera de aici şi haosul din puşcăriile reprezentate în filme.

- Pe toţi ne leagă rahaturi nerezolvate, ruşinea de a-ţi părăsi copiii pentru că ai plecat să bei sau pentru că te întorci la închisoare, spune un deţinut pe nume Gary.

Face parte din acest program pentru a doua oară; nu a terminat cursurile prima dată. Câţiva dintre tipi îşi murmură acordul. Unii dintre ei îmi spun că partea cea mai dificilă a unei sentinţe este faptul că nu pot fi cu copiii lor. Acest lucru îl aduce pe Jimmy la prima lui poveste. Cel mai rău lucru care i s-a întâmplat vreodată, în această poveste, el are opt, poate nouă ani. Părinţii lui sunt căsătoriţi încă şi nu se rup în bătaie, ceea ce e mare lucru. Familia lui locuieşte în acelaşi cartier. Bunica lui trăieşte puţin mai departe, pe aceeaşi stradă. Verii sunt în apropiere. Şi mai există şi acest tip, ruda unui prieten de-al lui. într- o zi, îi cumpără alcool. Este genul de copil din cartier pe jumătate italian, pe jumătate irlandez, pe jumătate poliţist şi pe jumătate infractor. Jimmy bea alcoolul. Tipul vrea ceva de la el. Doar i-a dat alcool, nu-i aşa?
Un cadou. E un tip OK, nu? Asta

e clar şi pentru micuţul Jimmy, nu? Poate Jimmy ar putea face ceva pentru el acum. Nu va dura mult. Poate că Jimmy l-ar putea lăsa să-l atingă puţin? Şi poate atunci micul Jimmy ar putea să-l atingă şi el pe acest bărbat? Şi micuţul Jimmy o face chiar dacă îi provoacă dezgust, pentru că asta e ceea ce trebuie să facă, nu? Să se supună. Adulţii creează regulile, nu? Adulţii ştiu totul. Toate întrebările pe care le ai când eşti copil vor găsi răspunsuri atunci când vei deveni adult, nu-i aşa? De ce mi se întâmplă acest lucru oribil şi dezgustător? Sau poate sunt responsabil pentru acest lucru oribil şi dezgustător care mi se întâmplă? Şi, în cele din urmă, nu devin şi eu un lucru oribil şi dezgustător?

S-a întâmplat de două, poate de trei ori. Micuţul Jimmy nu a spus nimănui. A ascuns această oroare în interiorul lui ca pe un pumn de asfalt topit de zeci de

ani.

- Mi-e ruşine, spune el când povesteşte cele întâmplate. Nu am opus rezistenţă.

Aproximativ 12% dintre deţinuţii bărbaţi aflaţi astăzi în închisori precum San Bruno au fost agresaţi sexual până la vârsta de optsprezece ani. (în închisorile de stat, numărul este mai mare, iar pentru acei băieţi care au crescut plasaţi în asistenţă parentală profesionistă, numărul este şocant, aproape 50%.)[11] La un moment dat, l-am întrebat pe Jimmy ce ar face dacă l-ar întâlni astăzi pe acel bărbat.

- L-aş omorî, spune el.

Nu ştiu sigur dacă vorbeşte serios sau nu.

Cam în aceeaşi perioadă, o fată din vecini şi, în curând, o altă fată care avea grijă uneori de el au început, de asemenea, să-l roage să le atingă. Una dintre ele i-a spus să-şi folosească şi gura, ceea ce l-a făcut să simtă că vomită. Avea

nouă-zece ani. Nu avea nicio idee despre ce făcea, cu excepţia faptului că era un act sexual. Ştia acest lucru din filme. în filme, oamenii se dezbrăcau şi se mişcau împreună ca nişte şerpi. Una dintre fete era mereu drogată. Era prea mic pentru a şti ce drog era, dar mai târziu a aflat că era fenciclidină. Molestarea din partea fetelor a continuat doi, poate trei ani. Nu înţelegea dacă ceea ce face e greşit sau corect. Tot ce ştia era că nu-i plăcea. Credea că este vina lui. Credea că a făcut ceva greşit. Se gândea la toate lucrurile la care se gândeşte un copil care a fost violat - fată sau băiat. Când familia lui a aflat, i-au spus că a existat un alt bărbat despre care au crezut că l-a abuzat, pentru că micuţul Jimmy plângea ori de câte ori îl vedea. Jimmy nu-şi aminteşte acest lucru. Poate s-a întâmplat, cine ştie. Revine, totuşi, la această întâmplare.

- Molestarea din partea bărbatului a fost cea mai rea, spune el. Asta m-a făcut violent. Asta m-a făcut furios, nu? Un mincinos, nu? Toate defectele astea de caracter au început să apară atunci.

Mă uit de jur-împrejur în cameră, la cei paisprezece bărbaţi care îl privesc din cap până-n picioare, spunându-şi povestea. Jumătate dintre ei dau din cap, pe de-o parte din empatie, pe de alta, fiindcă au avut parte de aceleaşi experienţe.

13 *General Educational Development or Diploma* - în orig., în lb. engl. Diplomă care garantează însuşirea anumitor noţiuni de bază, echivalentă celei de absolvire a liceului (n. red.).

CLUBUL PRIMEJDIEI FATALE

Când l-am întâlnit prima oară pe Jimmy, supraveghea un intern pe nume Donte Lewis. Donte a parcurs programul RSVP de două ori (prima oară

nu l-a terminat, aşa că l-a început din nou de la zero) şi a fost recent eliberat de la San Bruno, după ce a ispăşit mai puţin din sentinţa lui de patru ani. în timp ce stăteam în Yerba Buena Gardens cu cafea şi ţigări, mi-a spus despre cum, cu ceva ani în urmă, ieşise din închisoare de nici măcar o săptămână, când el şi prietenul lui Mooch au condus până acasă la fosta prietenă a lui Donte. N-ar fi trebuit să fie acolo. Avea un ordin de restricţie - rezultatul unei acuzaţii anterioare de răpire, după ce şi-a prins într- o seară prietena, pe Kayla Walker[1], cu un alt bărbat, a învelit-o într-un cearşaf şi a târât- o pe scări până la o maşină care îi aştepta. Dar majoritatea hainelor lui erau acasă la Walker, din moment ce locuiau împreună cu pauze de ani de zile şi, din punctul lui de vedere, ea era încă a lui, cu sau fără ordin de restricţie. O

numea „târfa“ lui.

Mooch l-a dus pe Donte cu maşina până acolo, el a escaladat balustrada până la al doilea etaj şi a deschis uşa glisantă de sticlă a apartamentului lui Walker. îşi aminteşte că l-a auzit pe Ja Rule dat la maximum din dormitorul ei. Când a năvălit în dormitor, ea era acolo, în pantaloni de pijama cu SpongeBob, şi un alt tip era cu ea în cameră, îmbrăcat, stând în colţul opus. Un tip pe care ei l-au numit Casper. Donte a scos un Colt .45, a ţintit spre ea, iar Casper a încercat să-l dezarmeze.

- Asta nu-i pentru tine! îşi aminteşte Donte că a strigat.

în timpul încăierării, Walker a fugit din dormitor. Casper l-a atacat pe Donte şi s-au luat la bătaie pe pat; Donte l-a lovit cu cotul în faţă pe Casper şi s-a eliberat, încă ţinând arma. Casper a scăpat din apartament şi a fugit în noapte.

Donte s-a dus valvârtej după Walker.

A găsit-o în sufragerie, cu telefonul la ureche. Nu voia ca dispecerul să-i înregistreze vocea, aşa că i-a şoptit

- Sunt de la poliţie?

Ea nu a răspuns, dar ochii ei, îşi aminteşte, „erau al naibii de speriaţi“. A lovit-o cu pistolul în cap şi ea era pe punctul să cadă. A ridicat-o de păr. Telefonul a căzut la un moment dat, însă Donte nu ştie dacă poliţia încă era la capătul celălalt sau nu. A lovit-o de trei sau patru ori, până când, crede el, a leşinat; avea spume la gură.

- Ştiam că trebuia s-o omor, spune el. Sub nicio formă nu mă întorceam la închisoare.

A stat deasupra ei, îndreptând pistolul în jos. La aproape un metru nouăzeci, cu dreaduri cu vârfuri blonde şi tatuaje care îi acoperă braţele şi picioarele, este o figură intimidantă. El şi cu Walker se

ştiau de mai bine de cinci ani, de când el avea paisprezece şi ea treisprezece ani. A fost fata lui tot timpul, iar acum trebuia s-o omoare.

Dar Mooch a intervenit, l-a împins spre uşă.

Apoi cei doi au auzit sirenele. Au zburat din apartament şi au fugit la colţ, unde locuia mătuşa lui Donte. într-un mic petic de pământ din faţa apartamentului ei, Donte a îngropat arma. Apoi a fugit înăuntru, a urcat într-o mansardă şi atunci a început o pândă cu poliţia care a durat cinci ore. Avea o sticlă de Remy Martin sus, în manasardă, şi o parte dintr-un joint; l-a fumat, apoi a băut din sticlă până a leşinat. S-a trezit cu un girofar în faţă.

După eliberarea lui din San Bruno în noiembrie 2014, Donte s-a mutat într-un centru de reabilitare, unde l-am întâlnit. A vorbit de trecutul lui cu frică şi admiraţie, în East

Oakland, unde a crescut, cultura era „muzică, jante mari, arme şi omoruri“. Dacă nu aveai un încărcător cu treizeci de cartuşe într-un Glock, atunci nu erai bărbat, mi-a spus el. Violenţa era un mod de viaţă. Chiar dacă nu voiai să faci parte din asta, era imposibil să rămâi neutru. Nimeni nu avea de ales. îl numea Bagdad. Spunea că era război tot timpul. Vede asta acum ca parte a „sistemului de credinţe centrat pe rolul bărbatului.“

Când Donte a întâlnit-o pentru prima dată pe Kayla, foarte rar îi folosea prenumele. Toată lumea îşi numea prietenele „târfă“. Ca în „Asta-i târfa mea“. Donte era înalt şi deşirat, cu ochi căprui şi cu un tatuaj pe gât, pe care scria *Mai bine mort decât fără onoare—.* El şi Kayla s-au cuplat când erau foarte tineri, cu mult înainte să ştie cine erau în lume. Erau practic nişte copii, jucându-se de-a relaţia. Se întâmplă

pentru atât de multe relaţii în care pândeşte violenţa - tatonări scurte şi oameni foarte tineri - şi, deseori, acelea devin modelele care rămân pentru tot restul vieţii cuiva. O puteai vedea şi în relaţia lui Michelle şi a lui Rocky. Donte şi Kayla au fost împreună, cu pauze, ani de zile, totuşi el se putea cupla cu oricine voia în afara relaţiei. Nu se gândea niciodată la cum se comportă cu ea, nu s-a gândit niciodată la stereotipurile de gen sau la ce rol joacă cultura în acţiunile lui. în închisoare, în timp ce parcurgea programul RSVP, a citit cartea *Emoţional Intelligence* şi a început să ia cursuri de psihologie şi sociologie. Acum avea interdicţie după ora şapte seara câtă vreme era eliberat condiţionat, dar a spus că nu îl deranjează, îl ţinea departe de străzi noaptea, când tentaţiile erau mari. Dar era greu de trăit. Din *internship* câştiga doar vreo 700 de dolari pe lună,

după ce plătea taxele, a spus el. Avea un ghips pe un braţ, pentru că lovise cu pumnul pe cineva la o fracţiune de secundă după eliberarea lui din închisoare şi aproape îşi pierduse *internship-* ul la Community Works. Susţinea că-i pare foarte rău că a făcut-o, iar ghipsul era dovada vizibilă, spunea el, a cât de mare fusese bătălia - el violent versus el *non- violent,* trecut versus prezent, ignorant versus cunoscător. Avea visuri mari. Voia să-şi ia diploma de absolvire de la facultatea de stat, apoi poate diploma de licenţă. Se gândea să se facă psiholog. Cum ar fi? Era oare posibil? Ar putea el, într-un final, să ajute alţi tipi ca el?

Mai devreme în aceeaşi zi, l-am întrebat pe Jimmy câţi interni ca Donte a supravegheat el de-a lungul anilor ca lider de grup. Şi-a dat ochii peste cap şi a spus:

- Rahaaaaaaat! Nu ştiu.

Prea mulţi ca să şi-i amintească pe toţi. Pe biroul lui, o farfurie de carton avea o *enchilada* aburindă şi fasole reîncălzită. Colegii lui de muncă şi alţii de la biroul şerifului îl necăjeau tot timpul din cauza greutăţii lui. Slab ca o scobitoare, dar mânca precum un cal. Blugii lui maro erau ţinuţi de o curea neagră, prinsă în ultima gaură, strânsă în jurul taliei.

Câţi au mers mai departe şi au devenit lideri de grup? am întrebat. Dintre acei interni pe care i-a supravegheat.

- Niciunul, a spus el. Doar eu.

Sorţii erau împotriva lui Donte, iar el ştia.

- Vechiul eu a primit mai multă muniţie decât noul eu, a spus el.

Simplitatea şi adevărul frazei lui mi-au rămas în minte. Şi el vorbea ca şi când încă ar fi fost în bandă, încă lucrând pe străzi, dar apoi, din când în

când, mai scotea câte o frază neaşteptată, care îl arăta pe noul el, ca în acea zi când stăteam în holul unui hotel luxos, în centrul oraşului San Francisco, împărţind un coş cu căpşuni organice, în timp ce participanţii la conferinţă treceau pe lângă noi, cu tocuri ţăcănind pe podeaua din marmură, iar el era în mijlocul poveştii despre cum el şi prietenii lui le numeau pe femei „târfe“. Iubitele, da, dar chiar şi surorile şi mamele erau târfe. Uneori, „bătrâna“. Nicio femeie nu avea vreo identitate; nicio femeie nu avea un nume.

- Numind-o tot timpul „târfă“, a spus el dintr-odată, ce făceam cu adevărat era să-i fur umanitatea.

Atât Jimmy, cât şi Donte erau angajaţi la Community Works, o organizaţie cu sediul în Oakland, care derula programe antiviolenţă şi de reformă a justiţiei. Community Works creează de asemenea şi

diferite iniţiative artistice şi educaţionale prin care se abordează violenţa şi impactul încarcerării asupra prizonierilor şi familiilor lor. într-o seară, stăteam într-un grup condus împreună de Jimmy şi Donte, parte din trainingul lui Donte. La fel ca toate cursurile pe care le predă Jimmy şi care nu sunt în San Bruno, acesta se predă într-un avanpost al departamentului şerifului din San Francisco. Unii dintre participanţii de seară au început cu RSVP în San Bruno, dar vor termina cursul aici, la acest program săptămânal ManAlive. Voluntar, bărbaţii vin ocazional la
ManAlive, dar nu mulţi, iar aceia care participă voluntar nu urmează cursul aici, în biroul şerifului, ci în centrele de la biserică sau în centrele comunitare, în grupuri moderate de oameni precum Hamish Sinclair, care încă ţine mai multe întâlniri în fiecare

săptămână[1]. Dintre cei opt participanţi de noapte, patru sunt hispanici, doi, negri şi doi, albi. Toţi sunt obligaţi de instanţă să participe. Majoritatea au avut condamnări, dar câţiva au avut contravenţii. Majoritatea au mai multe probleme: acuzaţii de portarmă sau alte acuzaţii penale, abuz de droguri sau alcool, probleme de sănătate mintală. Ca foşti condamnaţi şi foşti membri de bandă, Jimmy şi Donte au capital social în rândul acestei populaţii. Ei înţeleg regulile şi limbajul de pe străzi, cunosc intim efortul de a fi înconjurat de violenţă şi de a încerca să te eliberezi de acest comportament. Se întâlnesc aici, în grupuri, săptămânal, şi, dacă ajung până la capăt, vor să petreacă şi un an asupra a ceva ce se reduce la încercarea de a-i învăţa pe aceşti bărbaţi conştiinţa de sine: cine au devenit şi cum arată când sunt violenţi, cum violenţa lor îi

afectează pe cei din jur şi răspunsuri alternative la situaţii stresante.

Mulţi dintre noi, fiind în afara unei astfel de lumi, tindem să vedem ceva precum violenţa partenerului intim ca pe un fenomen izolat, o problemă de sine stătătoare, care trebuie rezolvată separat. Intervenţiile serviciilor sociale au avut tendinţa să trateze şi ele astfel de probleme singular. Dar într-o casă unde există violenţă din partea partenerului intim, poate exista totodată şi abuz asupra copilului, alcoolism şi instabilitate a locului de muncă sau a locuirii. Traumatism cranio-cerebral sau alte afecţiuni medicale serioase pot fi prezente. Educaţia s-ar putea să nu fie o prioritate sau s-ar putea să nu fie disponibilă, sau ar putea fi compromisă. Tratând doar una dintre acestea nu poţi reduce problemele ce apar de la celelalte. Programele de

tratament, ca să nu mai vorbim de cercetare, înţeleg asta din ce în ce mai mult:

problemele sunt multidimensionale şi, prin urmare, tratamentul trebuie să fie la fel.

Biroul în care suntem se află într-o clădire cu două etaje, ascunsă printre depozite, cu ferestrele spre întinderile de beton şi asfalt şi spre zgomotul traficului de la un pasaj din apropiere. Locul arată ca şi cum nu a mai avut parte de o renovare din perioada postbelică. Vopseaua e atât de veche, încât în lumina potrivită devine galbenă. Un desen făcut de mână a lui Elmo pupându-l pe Nemo este lipit cu bandă pe un perete. Pe alt perete este un poster: *Cum opreşti un tip de treizeci de ani din a-şi bate soţia? Vorbeşte cu el când are doisprezece.*

Dante strânge markere şi şerveţele umede. Participanţii intră încet, ca şi cum asta ar fi

un fel de tortură pentru ei - şi poate că este.

- Cine este scribul în această seară? întreabă Donte.

Un bărbat cu ochelari de soare şi dinţii faţetaţi spune că el este, scrie pe tablă: *Exerciţii din ciclul separării - Negare, minimalizare, blamare, complotare.* Unii dintre bărbaţi vin direct de la muncă, alţii de pe oriunde au umblat toată ziua. Dau din cap unul spre altul, îşi spun câte o glumă scurtă. Cineva îi şopteşte scribului. El spune râzând:

- Rahat, omule!

Apoi se întoarce spre mine

- îmi cer scuze pentru limbaj, doamnă.

E ca o piesă în care actorul sparge dintr- odată al patrulea zid. Vreau să nu fiu observată; dar sunt o femeie albă, din clasa de mijloc, de vârstă mijlocie, cu un caiet în mână, în mijlocul dread-urilor, al capetelor rase şi ciocurilor, al blugilor cu talie joasă,

tricourilor sport, adidaşilor foarte scumpi. Aş fi putut foarte bine să fi venit de pe platoul de filmare. Sau să fi venit la unul. Spre deosebire de San Bruno, nu mi se cere să particip în această seară.

Altul spune amuzat:

- Fii atent! Clubul primejdiei fatale e chiar aici.

Ei înţeleg prin „primejdie fatală“ momentul precis când aşteptările unui bărbat sunt cel mai ameninţate. Ce îi datorează lumea, ce îi cere şinele. Ceva îl provoacă - poate partenera lui spune sau face ceva, iar el reacţionează. Poate un tip dintr-un bar îl insultă. Poate un coleg de muncă îi spune că a dat-o în bară. E o fracţiune de secundă care schimbă tot. Ochii se îngustează, pieptul pompează, pumnii se încleştează, muşchii se încordează, sângele pulsează. Limbajul corpului este aproape universal, trecând dincolo de rasă, clasă şi

cultură, uneori şi dincolo de specie. Un om, un leu, un urs. Corpul reacţionează în acelaşi fel. Primejdia fatală. Un moment care, speră Jimmy şi Donte că le vor arăta în cele din urmă acestor bărbaţi, este o decizie. Violenţa ca un comportament învăţat. Nu o ştim, dar avem un alt cuvânt pentru primejdie fatală. „Cedare“. La ştiri, vecinul îndoliat, colegul de muncă plângând: „Pur şi simplu, a cedat“. Dar „cedarea“ e o perdea de fum, un clişeu, o ficţiune. Cedarea nu există.

Este săptămâna a douăsprezecea din curricula lor. Se concentrează pe un singur bărbat în seara asta, pe nume Doug, în timp ce povesteşte singurul eveniment principal, care l-a băgat în belele. Sinclair obişnuia să numească exerciţiul ăsta Ciclul Distrugerii, dar l-a redenumit Ciclul Separării, pentru că ideea pedagogică era să arate cum o

persoană se separă de ceea ce Sinclair numeşte „şinele autentic“ într-un moment ameninţător şi cum această separare este cea care face loc violenţei.

Doug deschide cercul.

- Am emoţii, omule, spune el.

- Prefă-te că eşti la intersecţia Şaisprezece cu Julian, vorbind cu tovarăşii tăi, îi sfătuieşte Jimmy.

Unul dintre multele joburi ale lui Jimmy dinainte de RSVP era să conducă un taxi. Deseori se bazează pe valoarea metaforică pe care o oferă o astfel de experienţă: ce înseamnă să stai în trafic, cum cunoştinţele despre rute te pot ajuta să eviţi ambuteiajele. De fiecare dată când plec de la birou, mă întreabă pe ce rută îi voi spune taximetristului să meargă, apoi îşi verifică
ceasul - e oră de vârf? Oferă apoi o serie de indicaţii atât de complicate, încât renunţ după

primele patru, cinci viraje. Faptul că face asta în mod repetat este adorabil. Nu vrea ca cineva să sufere prin trafic. Iar traficul este precum violenţa: există întotdeauna un alt bulevard pe care s-o iei pentru a o evita.

Jimmy se adresează restului grupului:

- Am nevoie să vă concentraţi acum, spune el. Nu vă faceţi semne dacă auziţi ceva care vi se pare amuzant. El poate descrie cum şi-a agresat partenera, iar voi râdeţi - şi el s-ar putea să tacă. Ceea ce le-am făcut partenerelor noastre nu e amuzant, aşa că haideţi să fim delicaţi cu asta! Haideţi să tratăm asta într-o manieră matură! Această muncă e serioasă. Nu e amuzant.

Printre multele tatuaje pe care le are Jimmy, este unul pe frunte: *sfânt.* Apoi pe spate: *păcătos.* Blugii atârnă de silueta lui sfrijită şi poartă un tricou alb, prea mare, cureaua îi

ajunge ca un şarpe până la jumătatea coapsei. Spune că nu-şi poate ţine greutatea sub control. Nimeni nu ştie de ce. Colegii de muncă îl necăjesc. Slăbănog nenorocit. Jimmy are, totuşi, un secret. De ce i se văd coastele, de ce îi atârnă blugii.

- Am nevoie de ceva, gen, zece secunde, spune Doug.

Văd cum îi tremură puţin mâinile, pe care le ţine între picioare.

- Respiră, omule! spune Jimmy. Felicită-te că eşti în viaţă!

Unul dintre supraveghetori i-a spus lui Donte să vorbească mai mult, să intervină dacă simte nevoia. Dacă trece de ul de un an, îi va fi. garantat un loc de muncă la Community Works ca mediator, cum este Jimmy. E aici de şase luni deja. Mulţi oameni îşi pun speranţele în el şi, nu în ultimul rând, el însuşi. Dar încă este foarte mult de muncă pentru el. Să scape de eliberarea

condiţionată, să-şi transforme *internship-ul* într-un loc de muncă pe bune, cu un salariu adevărat şi apoi să îşi termine facultatea. Atât de mult timp de recuperat. Am simţit, când vorbeam la începutul zilei cu Donte în parc, că până şi capacitatea de a se imagina „psiholog" de carieră era ceva complet nou pentru el, că privitul spre viitor mai degrabă decât supravieţuirea în prezent era un mod total nou de a trece prin lume.

- Fata mea a mers la un alt peşte o dată, spune Jimmy. Am violat-o. Asta e *groaznic.* Asta e groaznic, frate! Tu ai sentimente. Ăsta nu eşti *tu.* Dar *ai fost* tu în ziua aia.

- Ăla sunt şi eu, spune altul.

Un al treilea spune:

- Am primit patruzeci şi două de săptămâni (în program) şi am recidivat. M-am întors la închisoare. Am început programul din nou.

- Am încălcat ordinul de

restricţie şi m- am întors aici, zice altul.

Sunt ca o echipă de fotbal în pauză, în vestiar, când rezultatul jocului e atât de strâns, încât e imprevizibil. Se încurajează unul pe altul, dându-i de ştire lui Doug că au fost cu toţii unde e el acum, că nimeni de aici nu e nevinovat.

- M-am hrănit cu femei care nu aveau taţi, femei care au fost agresate sexual, spune Jimmy, se înclină pe picioarele scaunului pentru un moment şi apoi se trânteşte înapoi. Apoi le-am furat sufletele.

în sfârşit, începe Doug. Fosta lui prietenă, Ashley, era în dormitorul ei, iar Doug era la ea. Doar stăteau. Se despărţiseră cu o săptămână înainte şi încercau chestia asta cu prietenia. Ea dădea mesaje, bea Wild Turkey, necăjindu-l un pic. I-a spus cum nu se putea opri să se gândească la un alt tip.

- Mă face să simt acea

primejdie fatală când mă gândesc la asta, spune Doug.

- Nu folosi cuvintele din program, îl corectează Jimmy.

Cuvintele din program sunt un context important pentru ca fiecare să-şi înţeleagă acţiunile, dar într-un exerciţiu din Ciclul de separare, în care un singur moment e deconstruit, pot fi eufemistice, un mod de a nu-ţi asuma propriile acţiuni. E diferenţa dintre, să spunem, *Am avut un moment în care am simţit primejdia fatală* şi *Am lovit-o cu pumnul în ochi.* Astfel, importantă este povestea, iar apoi grupul contextualizează povestea prin prisma cadrului pedagogic din program, adăugând anumite elemente dintre cele pe care le-au învăţat de-a lungul curriculei. *Fracţiunea de secundă era o ameninţare la adresa sistemului tău de credinţe*

 9

legate de rolul bărbatului, spre exemplu. Şi această fracţiune de secundă a fost momentul în care ai intrat în zona primejdiei fatale. Iar

această fracţiune de secundă a fost momentul când te-ai separat de şinele autentic.

Doug îşi cere scuze. încă o respiraţie profundă, ochii fixaţi pe pantofi. Se lansează din nou în poveste. Aveau „probleme“ de vreo săptămână şi asta a fost ultima picătură. A „escaladat“. Jimmy atrage atenţia asupra acestui cuvânt, spune că e un cuvânt din program, iar Doug reîncepe.

- A mers din rău în mai rău... îmi amintesc cum ea continua să zâmbească, în timp ce se auzea un cântec, *I'm in love.* Nu-mi amintesc cine cânta, dar, de fiecare dată când aud melodia, îmi amintesc de ziua aia şi mă face să mă simt foarte furios...

- Continuă povestea, îl îndeamnă unul dintre tipi.

Acest imbold, limbajul, îndemnul delicat de a continua povestea e parte din curriculă. Arată că limbajul contează, cât de mult ne putem minţi, cum deviem pentru a evita

responsabilitatea, cum folosim cuvinte pentru a ne încadra vina şi nevinovăţia, cât de uşor este să manipulezi şi cât de des acea manipulare începe în mintea noastră, cum minimalizăm impactul nostru asupra celorlalţi. Mai târziu, grupul va fi mai dur cu Doug, dar pentru moment îl lasă să vorbească.

- Continua să zâmbească şi să-mi râdă în faţă că este cu alt tip, spune Doug.

Era ameţită în acel moment şi el i-a smuls sticla şi a luat vreo şase sau şapte înghiţituri mari.

- Mă simţeam dus de nas, omule... Am invitat-o la violenţă, i-am spus să mă lovească şi ea a făcut-o. îmi amintesc că am lovit-o cu braţul peste faţă şi cred că aia i-a lăsat o urmă pe nas... Mai târziu, ea a venit la mine, iar din punctul ăsta nu-mi mai amintesc ce s-a întâmplat. îmi amintesc că eram foarte beat, vreo cinci minute, şi mi- am dat

seama că eram violent şi am ieşit din camera ei şi bunica ei a intervenit între mine şi ea... Eram semiconştient în punctul ăla.

Se opreşte un minut, se gândeşte, apoi spune:

- Un singur lucru: am lovit uşa şi m-am împins direct în ea, am lovit peretele şi am lăsat o urmă serioasă.

- împins sau dat cu pumnul? întreabă Jimmy.

- Am dat cu pumnul. Am dat cu pumnul prin uşă şi am lăsat o urmă de pumn sau o zgârietură în rigips.

Doug continua să spună că a ameninţat-o că-i „sparge" faţa celuilalt tip, iar apoi a plecat din apartamentul ei. Povestea e relatată pe bucăţi, doar parţial liniară. îşi aminteşte lucruri şi revine la ele. Bunica ei era acolo. A ţinut-o pe Ashley cu picioarele înainte s-o lovească. După ce a plecat din apartament, a auzit sirene în depărtare, ştia că sunt pentru

el şi a stat pe bordură să aştepte, ghemuit ca să „mă prefac că sunt cât se poate de neajutorat, ca să nu fiu reţinut într-o manieră violentă“. Spune că, atunci când a venit poliţia, şi-au bătut joc de el, l-au întrebat dacă e homosexual, dacă e neajutorat, dacă e rasist.

îi ia cam zece minute să spună povestea.

- îţi pot pune o întrebare de clarificare? îl întreabă Donte.

O încadrează în acest fel, întrebare „de clarificare“, pentru ca participanţii să ştie că nu e menită să antagonizeze.

Doug dă din cap.

- Când ai spus „am ţinut-o cu picioarele“, care era poziţia? Adică, ce făceai tu?

- Stăteam întins pe patul ei, spune el, şi am încercat s-o ţin departe. Mi-am folosit piciorul ca s-o ţin departe.

- Când îmi pun picioarele pe cineva, e violenţă fizică,

spune Donte.

Doug aprobă din cap.

Jimmy îi mulţumeşte pentru sinceritatea lui, apoi îşi freacă mâinile. Când Doug a spus că îi va „sparge faţa“ celuilalt iubit, a fost ameninţare verbală, le spune Jimmy celor din grup.

- îţi pot pune şi eu o întrebare de clarificare? îl întreabă pe Doug. I-ai zis vreodată alfel, în afară de numele ei?

-Da.

-Cum?

- îmi aduc aminte că i-am zis curvă, spune Doug. Sau paraşută.

- Aceasta e o componentă importantă. Cea verbală.

Doug intervine, făcând referire la jigniri.

- Ascultă, omule, ca să pot pune mâna pe ea, ea nu mai poate fi Ashley. Ea e o paraşută. Trebuie să-i dai alt nume, ştii ce zic?

Jimmy îi cere lui Doug să conştientizeze cum i s-a mişcat

corpul prin cameră în acea seară. Ce făcea cu muşchii lui?

- îi încleştam, spune Doug.

Şi pulsul lui cum era?

- Creştea.

Jimmy se ridică un minut, îl întreabă pe Doug dacă corpul lui era relaxat sau ţeapăn.

- Ţeapăn.

Apoi Jimmy ia poziţia şi le face o demonstraţie lui Doug şi grupului, ca să vadă cum arăta. Spatele curbat aproape la fel ca al unui boxer, pumnii încleştaţi, faţa încordată. Are un umăr care iese un pic în afară, greutatea pe vârfurile degetelor, ca şi cum e pregătit să sară. în contextul camerei, care e relativ relaxat şi liniştit, e o juxtapunere surprinzătoare, o epifanie completă pentru unii dintre aceşti tipi să vadă cum corpul lor comunică un mesaj, chiar dacă nu se rosteşte niciun cuvânt.

- Asta, spune Jimmy, menţinând postura, e ceea ce vede ea.

Acum reconstruieşte răspunsul sistemului limbic al corpului la o ameninţare, ca şi cum ai vedea un animal în sălbăticie, sub asediu. Iar Donte şi Jimmy îl presează pe Doug să fie mai convingător. Cum i s-ar părea asta altei persoane din acea cameră? Această persoană cu pumnii încleştaţi, pulsul accelerat, cu postură ţeapănă?

Ar arăta intimidant.

Ar arăta înfricoşător.

Ar arăta rău.

Acesta e începutul: observă-ţi corpul.

Apoi urmează limbajul. Unele lucruri devin imediat evidente. înlocuind numele partenerei cu o insultă, spre exemplu. Dar limbajul, în general, e mult mai subtil de- atât. Lucrează atât la nivel conştient, cât şi la nivel inconştient. Dureros, cuvânt cu cuvânt, secundă cu secundă, trec în revistă procesul. Nu îi spune „păsărică“. Nu înjura. Nu îi spune „femeia mea“. Nu îi

spune „curvă“, „paraşută“, „femeie“. Foloseşte nume proprii. Foloseşte termenul „partener“. Menţine contactul vizual cu persoana sau grupul cu care vorbeşti. Stai drept. Nu cocoşat. Când descriu evenimentele care i-au adus în locul în care sunt acum, trebuie să folosească în propoziţii pronumele „eu“, pronume posesive. Nu e violenţa „noastră“ sau violenţa „bărbaţilor“, sau violenţa „societăţii“. E violenţa „mea“. Asumă-ţi violenţa. Fii responsabil pentru violenţa ta.

Când fac acest exerciţiu la San Bruno, poate dura o dimineaţă întreagă. Ore pentru a deconstrui un eveniment care în viaţa reală ar fi durat doar câteva minute. Băieţii nu trebuie să aleagă incidentul instigator care i-a băgat la închisoare, cu toate că majoritatea o fac. Li se cere să redea fiecare mic detaliu pe care şi-l pot aminti: limbajul

corpului, pulsul, respiraţia, muşchii, tonul vocii, cuvintele, sentimentele, zgomotele şi mirosurile. într- o zi, când stăteau în grupul lui Jimmy de la San Bruno, acesta i-a întrebat cât cred ei că a durat să ajungă de la zbieratul la partenerele lor până pe bancheta din spate a maşinii de poliţie? Băieţii au intuit douăzeci de minute, douăzeci şi cinci de minute, jumătate de oră, poate o oră.

- Nu, le-a spus Jimmy. Zece minute. Bam! Şi iată-te aici, frate!

Câteva minute în care treci de la bărbat, la urs, la deţinut. Dar în seara asta, cu Doug, fac tot exerciţiul în mai puţin de două ore.

Noi constrângem, le spune Jimmy. Se constrâng pe ei înşişi, pe victimele lor, pe copiii lor. Asta îi îndepărtează de ei înşişi. Jimmy spune că trebuie să fie dispuşi să ia atitudine. Conştientizare plus acţiune

egal schimbare. îl văd cum se uită la grup, de la un tip la altul.

- O să vorbesc despre asta o nenorocită de secundă, spune Jimmy, ridicându-se. Am fost conştient de rahatul ăsta toată viaţa mea. Sunt conştient de tot ce am făcut în viaţa mea. Minciună, înşelat, furt. Am auzit „Nu vinde droguri“ toată viaţa mea. „Nu lua droguri, nu ridica mâna la fete.“ Am auzit asta toată viaţa mea, dar am făcut-o oricum.

Un tip care ţinea coatele pe genunchi se rezeamă de scaun.

- Asta e important, băieţi. Cum dobândesc voinţa de a-mi opri violenţa?

Aşteaptă un pic, dă roată cu privirea.

- Dacă nu privesc distrugerea pe care am cauzat-o, o să mă doară-n fund.

Acel moment e prefaţa la a doua poveste a lui Jimmy. Care a fost cel mai cumplit lucru pe care l-ai făcut cuiva? Aceea a

fost ziua în care a răpit-o pe femeia pe care o iubea. Aproape a omorât-o. Mama unuia dintre cei patru copii ai lui, pe care îi iubeşte. Fosta lui parteneră, Kelly Graff. Se îndepărtaseră şi Jimmy era nervos. Ea era femeia lui. O va lua înapoi. A sunat-o, i-a spus că are 500 de dolari pentru ea şi a întrebat-o dacă poate să vină să-i ia. L-a pus să-i promită că nu are de gând să facă nimic, iar el a promis. Asta e coerciţia. Apoi spune că a mers şi a închiriat o camionetă, după care s-a drogat foarte, foarte tare şi a aşteptat. A aşteptat până i-a văzut maşina la capătul străzii şi, când a ajuns acolo, la un pas distanţă de camionetă, a băgat în marşarier şi a apăsat pe acceleraţie, s-a izbit de maşina ei cât de tare şi de rapid a putut. Ar fi putut s-o omoare dracului. Apoi, ca o panteră, era lângă uşa maşinii ei, scoţând-o în timp ce ea ţipa. A

aruncat-o în spatele camionetei şi a închis uşa, apoi a condus până la ea acasă. Putere şi control. *El era terminat; nu dormise de câteva zile. Era un cretin.* Şinele lui actual dă din cap a neîncredere când se gândeşte la şinele lui trecut. Au ajuns la ea acasă - casa în care locuiseră împreună -, a scos-o din camionetă, a băgat-o înăuntru şi spune că de acolo nu-şi mai aminteşte exact. Poate s- au certat un pic. Poate a lovit-o. E destul de sigur că a lovit-o rău de câteva ori. Nu-şi aminteşte, dar spune că s-a pus la somn. A dormit şi, când s-a trezit, ea dispăruse şi el ştia că a dat de dracu'. Complet cretin. Cum a putut să se pună să doarmă? A fugit din casă spre un loc cu taco de la colţ, unde mergeau cu toţii, şi un tip din acel loc a spus că Kelly fusese acolo mai devreme cu o prietenă, înspăimântată, speriată de moarte, şi că mergea la poliţie. Iar Jimmy a

fugit şi a tot fugit. Direct în ascunzătoare.

Kelly îşi aminteşte totul foarte diferit. Jimmy a apărut o dată la ea la muncă, spunând că bunica lui a murit. Kelly ştia cât de apropiat era de bunica lui, aşa că a crezut că spune adevărul. Dar, în secunda în care a ieşit afară cu el, şi-a dat seama că minţea. Fuseseră împreună de când ea avea şaisprezece ani şi el, douăzeci şi şase. Acum aveau o fetiţă, iar Kelly avea douăzeci şi unu de ani.

Când a văzut că a constrâns-o să iasă afară, a intrat repede înapoi în birou, unde era pază. Jimmy, mi-a spus ea la telefon, i-a găsit maşina în parcare şi i-a dat foc. Maşina era nouă-nouţă, iar departamentul de pompieri din San Francisco a sunat-o să- i dea vestea. Ea a fost cea care a închiriat camioneta ca să se mute din apartamentul lor, spune ea. După ce Jimmy i-a ars maşina,

a împrumutat o maşină de la un prieten de-al mamei ei, dar Jimmy a urmărit-o şi a sărit pe locul din dreapta când ea pleca de la muncă. El avea un cuţit şi ea îşi aminteşte cum el îi spunea: „Mă părăseşti, curvo!“ Şi-a petrecut ani la rând fiind sacul lui de box. El a manipulat-o, a constrâns-o, a speriat-o de moarte. O urmărea constant, nu o lăsa să socializeze, o acuza că îl înşeală. „Nu te părăsesc“, îl minţea ea. „Avem nevoie de o pauză.“ Spune: „încercam să-l calmez, pentru că nu ştiam de ce e-n stare.“ Au luat camioneta împreună, a povestit ea, şi au condus până la apartamentul pe care îl împărţeau, un apartament la subsol, pe care el îl descrie ca fiind o „temniţă“. A reuşit să îl convingă că îi e foame şi a lăsat-o să plece, iar ea mi-a spus că „am fugit ca şi cum era ultima secundă din viaţa mea.“

A mers direct la secţia de

poliţie cu verişoara ei, unde, zice ea, i-au cerut iniţial să se întoarcă acasă, să ia cuţitul şi să-l aducă.

- Le-am spus: „Sunteţi nebuni?“

Spune că nu erau deloc interesaţi s-o ajute, dar au emis, în cele din urmă, un mandat de arestare. între timp, Kelly şi-a pierdut maşina, casa şi, până la urmă, locul de muncă (a fost disponibilizată după 11 septembrie). Era în punctul cel mai jos din viaţa ei.

într-o dimineaţă, la doar câteva zile după incidentul cu camioneta, a mers să-şi lase fiica la grădiniţă, iar Jimmy se ascundea pe lângă şcoală. Spune că a pus-o să-şi ia fiica de la şcoală şi timp de opt zile le-a ţinut pe amândouă într-o cameră de hotel, ameninţându-le cu pistolul. Ce s-a întâmplat în acele opt zile e confidenţial, la cererile amândurora.

Spune că a reuşit, într-un final, să-l manipuleze şi să

scape.

El spune că s-a predat.

Memoria e schimbătoare în mijlocul traumei.

Când îmi descrie acest moment din viaţa lui, îşi aminteşte că era pe fugă, ascunzându-se, speriat de orice sirenă pe care o auzea, stând cu ochii în patru. Era atât de drogat, încât avea halucinaţii jumătate din timp, mi-a spus Kelly. Aşa că poate nu-şi aminteşte totul atât de bine.

Dar, în cele din urmă, a fost prins, iar amândoi spun că procurorul voia să îl acuze de răpire şi atac cu armă letală, însă lui Kelly i-a fost milă de el şi şi-a retras multe dintre declaraţii. Când îmi spune asta la telefon, e clar că nu-i vine să creadă că a fost odată acea femeie, cea care a retractat, în cele din urmă, el a pledat vinovat. El afirmă că a fost condamnat la patru ani; ea spune că a ispăşit doar unul.

în orice caz, atunci a

descoperit RSVP şi a învăţat despre ce a făcut; lui însuşi, lui Kelly şi fiicei lor, comunităţii, celorlalţi membri ai familiei. Le spune băieţilor din grupul lui cum violenţa presupune o reacţie în lanţ, cum a rănit-o pe Kelly, cum i-a rănit pe copiii lui, pe părinţi, cercul ei de prieteni şi aşa mai departe. Violenţa e o negură care migrează într-o comunitate, o infectează astfel încât să se multiplice. Când Donte vorbeşte despre East Oakland ca fiind Bagdad, cred că asta vrea să zică, exact ce zice Jimmy. Cum un act violent al unei persoane dă naştere altuia. Cum violenţa combinată cu mai multă violenţă nu rezolvă niciodată niciun fel de problemă. Am un fost soţ care şi-a petrecut întreaga carieră în armată şi îmi spunea mereu că problema cu a avea o armă, indiferent cine eşti, e că prezenţa ei te face automat părtaş. Nu mai eşti neutru. Violenţa, mi se pare, face

acelaşi lucru. Face ţăndări persoane individuale, da, dar face ţăndări şi familii, comunităţi, oraşe, ţări. La asta vrea să ajungă şi Jimmy cu propria poveste.

Poreclele pe care le are Jimmy pentru el însuşi - „escroc“, „derbedeu nenorocit“ - sunt argou de stradă, un soi de poezie dură, credibilitate de stradă pentru băieţii de la curs. Dar aici, haideţi să-i spunem cine era

cu adevărat în acel moment si în acea zi.

Era un terorist domestic. Asta fac teroriştii. Terorizează. Toţi bărbaţii din aripa RSVP a San Bruno şi mai departe. Ei sunt teroriştii din mijlocul nostru, furnizorii unei terori pe care mulţi oameni astăzi, inclusiv câţiva dintre liderii ţării noastre, o consideră doar o chestiune „privată“.

Jimmy şi-a ispăşit pedeapsa şi chiar înainte de eliberarea lui spune că a primit o scrisoare

de la Kelly. Nu i-a scris în timpul cât a fost închis. Şi îşi aminteşte că scrisoarea se încheia cu această propoziţie: *Te rog să nu mă omori.* (Ea spune că scrisoarea era un răspuns la una primită de la el, în care acesta ar fi refuzat să-i plătească pensia alimentară.)

Spune această poveste clătinând din cap, în timp ce remuşcarea îi transpare din limbajul corpului. *Câte femei de-a lungul timpului*? Mă gândesc. Câte au folosit exact această propoziţie? Femei de pe toată planeta, în o mie de limbi, de-a lungul secolelor, de-a lungul existenţei umane. *Te rog să nu mă omori.* Vezi cât de politicoase sunt femeile? Spunem „te rog“ când implorăm pentru vieţile noastre.

- Săraca fată! spune Jimmy clasei, cu Doug încă deschizând cercul.

Vocea lui e practic un murmur acum.

- Săraca, săraca fată! îmi

întreba prietenii dacă credeau c-o s-o omor când ies.

Camera vibrează de povestea lui, acest lucru teribil pe care l-a făcut şi care acum se târa înapoi spre umanitatea lui.

- Şi fata aia e prietena mea cea mai bună astăzi, spune el. îmi păzeşte spatele mereu.

Kelly a refuzat această caracterizare. Ea l- a crezut că s-a schimbat, că „a învăţat să accepte ce a făcut şi ştie că a greşit“. A spus că e mai modest astăzi. Probabil se află în cel mai bun moment din viaţa lui. Totuşi:

- Nu voi putea niciodată în viaţa mea să rămân singură cu Jimmy, a spus ea.

Jimmy aşteaptă puţin. Fiecare tip de aici are o poveste asemănătoare şi fiecare tip de aici va fi unde este Doug în seara asta. Jimmy se uită la Doug.

- Când ai început să bei Wild Turkey, frate, erai violent cu tine. Acolo a început, nu?

Doug dă din cap, îşi numără bătăturile din palmă.

- împingând-o e violenţă asupra ei, nu? Lovind-o în faţă de trei ori, de asemenea. Şi datul cu pumnul în perete. I-ai spus că îi vei sparge faţa tipului, nu? Aceea e violenţă verbală, e o ameninţare.

Doug dă din cap, aprobând contextualizarea acestor acţiuni.

în spatele lui Doug, tipul cu dinţii faţetaţi notează totul pe o tablă, încercuind ce înseamnă momentele. Băutul este „violenţă asupra sinelui“. Jignirile sunt „violenţă verbală“. Datul cu pumnul în pereţi e „violenţă fizică.“

- Pot să îţi pun o întrebare de clarificare? rosteşte Jimmy. Care a fost prima dată când ai simţit primejdia fatală?

Prima data când, cu alte cuvinte, poate identifica faptul că sistemului lui de credinţe în ceea ce priveşte rolul bărbatului a fost provocat.

în pedagogia ManAlive, sistemul de credinţe în ceea ce priveşte rolul bărbatului este ce le spune societatea bărbaţilor să aştepte. în grup, Jimmy sau Sinclair sau oricine conduce se vor opri deseori să ceară participanţilor să ofere nişte exemple ale sistemului de credinţe asupra rolului bărbatului: *bărbatul trebuie să fie respectat Pe bărbat nu îl minţi. Sexualitatea bărbatului nu e pusă la îndoială. Bărbatul este autoritatea. Pe bărbat nu îl respingi. Femeia trebuie să fie docilă, obedientă, să îl încurajeze pe bărbat.* Când sistemul de credinţe al unui bărbat e provocat, ajunge în momentul primejdiei fatale şi atunci violenţa devine o alegere.

ManAlive foloseşte o frază trasă de păr pentru acest moment: când „asasinul interior“ al unui bărbat iese la iveală şi „şinele lui autentic“ dispare. Un asasin acţionează

în tăcere, singur. Un asasin se amestecă în mulţime, distruge oamenii pe furiş, apoi dispare. Un asasin nu îşi asumă responsabilitatea. Un asasin nu are niciun principiu moral. Jimmy îi atrage atenţia lui Doug că, atunci când este într-un moment de primejdie fatală, Doug nu numai că nu îşi observă partenerul, nu se mai observă nici pe el însuşi, propriile sentimente, propriile nevoi, propriul corp. Reacţionează doar provocării la adresa sistemului lui de credinţe, şi este aici, în nucleul conflictului, unde stă decizia de a deveni violent sau nu. Un bărbat care a participat la program spune că, literalmente, a învăţat să facă un pas în spate pentru a încerca să-şi recalibreze mintea şi corpul într-un astfel de moment. Uneori un reglaj atât de mic e tot ce trebuie pentru a-şi aminti să se oprească, să ia o gură de aer, să nu

escaladeze.

Jimmy întreabă din nou când a intrat Doug în starea de primejdie fatală.

- Când mi-a spus că nu poate să-şi ia gândul de la celălat tip, a răspuns el.

- Am trecut exact prin acelaşi lucru, spune unul dintre tipi.

Donte intervine în discuţie.

- Când ai spus că v-aţi decis că veţi fi prieteni, aia mi s-a părut, de fapt, negare.

Doug dă din cap. O voia înapoi. îşi nega propriile sentimente.

- Când spui „Nu am fost în viaţa mea aşa de beat“, aia mi se pare că e învinovăţire. Şi tu ai spus că ea a venit la tine - aia e, din nou, tot învinovăţire.

Dai vina pe alcool. Dai vina pe ea. Dai vin pe toţi şi pe toate, dar nu pe tine însuţi. Doug recunoaşte că Donte are dreptate.

Continuă aşa pentru încă douăzeci de minute. Unul

dintre tipi evidenţiază limbajul corpului lui când a apărut poliţia, cum Doug stătea acolo, pe bordură, aşteptându-i, încercând, după cum a spus, „să par cât se poate de neajutorat.“ Aia părea a fi minimalizare, i-a spus tipul lui Doug.

Deci Doug îşi nega propriile sentimente şi propriul rol în violenţă. A dat vina pe ea şi a dat vina pe celălalt tip şi i-a ameninţat verbal şi fizic, şi-a minimalizat rolul lui în toată povestea, dar e totul acolo, în ce a făcut corpul lui şi în cuvintele lui.

Probabil cea mai importantă provocare pentru acest program este că bărbaţii care l-au parcurs - fie RSPV sau ManAlive - încă operează în aceeaşi lume ca înainte să parcurgă programul. Tipii din San Bruno? Pentru ei e mai uşor decât pentru tipii care sunt în lumea de-afară, încercând să trăiască o viaţă

non-violentă, când nimic şi nimeni din jurul lor nu s-a schimbat. Donte mi-a vorbit despre asta mai devreme, cum mama şi bunica lui au văzut schimbarea, dar nu aveau încredere în ea. Nici măcar el nu avea încredere în ea. Şi nu avea niciun fel de idee despre cum să echilibreze dezechilibrul din viaţa lui, în afară de timp.

înainte să plece, Jimmy aduce în discuţie intimitatea. Despre ce înseamnă să fi intim cu cineva. E ceva despre care vor învăţa mai mult în altă etapă a curriculei. Doug spune:

- Ascultaţi şi deschideţi-vă!

„Ascultaţi“ înseamnă să-şi asculte
partenerele, dar şi să se asculte pe ei înşişi, sentimentele lor, propriile corpuri.

- Nu te judecă nimeni aici, omule, le reaminteşte Jimmy. Fără sfaturi. Fără judecăţi, fără păreri.

Donte îi mulţumeşte lui Doug

pentru curajul de a fi stat acolo, în deschiderea cercului, ore întregi, dezvăluind cele mai grele momente din viaţa lui în faţa unui grup de străini.

- Să-ţi văd expresia. Era exact aceeaşi expresie de pe faţa mea, pentru că am rănit o persoană pe care o iubeam - mă înţelegi? Aşa că vreau să-ţi mulţumesc că ai făcut efortul. Chiar vreau să-ţi dai seama de violenţa cu care ai tratat-o pe cea pe care se presupunea că o iubeşti. Mersi, frate!

Doug dă din cap, ia o gură mare de aer şi o dă afară, apoi râde, pentru că, observându-şi corpul în acel moment, recunoaşte eliberarea pe care o exprima.

Două luni după întâlnirea grupului cu Doug, Donte a dispărut. Nu mi-a răspuns la mesaje sau e-mailuri. Am încercat să sun la cele două numere pe care le aveam şi i-am lăsat mesaj după mesaj. Nimic.

Într-un final, după multe luni de încercări, am luat legătura cu cineva de la Community Works. Donte fusese prins într-o maşină cu o armă deţinută de şoferul maşinii, iar poliţia l-a arestat din nou. Ca parte din termenii eliberării condiţionate, lui Donte i s-a cerut să stea departe de toate tipurile de arme de foc - ale lui, ale altora, ale oricui. Avea şi un gram de coca în buzunar în acel moment şi s-a întors la închisoare, aşteptând procesul. I s-a dat un avocat din oficiu. L-am sunat pe avocat de mai multe ori şi i-am scris mai multe e- mailuri, dar nu a răspuns cererilor mele pentru un interviu. Donte avea în faţă până la paisprezece ani de închisoare, dacă era condamnat. Dacă era foarte norocos, primea doar unul.

Tot timpul pe care voia să-l recupereze, diploma de la universitate, locul de muncă de la Community Works, şansa să-

şi reconstruiască viaţa? Mă întrebam ce gândea despre toate astea acum. Donte erau un bărbat de culoare, tânăr, care se confrunta cu un sistem care nu oferea prea des şanse bărbaţilor negri şi tineri, asta dacă o făcea vreodată. Avea antecedente penale serioase. Nu avea niciun ban pentru un avocat decent. Şansele lui, după cum le vedeam eu, erau nule. A ajuns doar un alt bărbat violent, predestinat vieţii pe care o ştia dintotdeauna, condusă de forţe cu care nu putea lupta singur. Din câte am putut eu să-mi dau seama, Donte a fost sincer cu mine. Nu a pretins că e un băiat bun. Ştia că a dat-o în bară. Şi mi-a spus şi mie cât de greu era să trăieşti cu salariul unui intern în San Francisco. Când i se termina perioada de stat la centrul de reabilitare, plănuia să se mute înapoi acasă, la mama lui, direct în mijlocul cartierului care îl dusese pe

drumul greşit acum mulţi ani, nu pentru că voia, ci pentru că nu avea de ales. *Bineînţeles,* mă gândeam. Bineînţeles că avea un gram de coca în buzunar. Ce altceva să facă? Avea un loc de muncă si o

interdicţie după ora şapte. Community Works, Jimmy Espinoza, RSVP, toţi au făcut tot ce au putut pentru Donte Lewis, dar ei luptau, de asemenea, cu aceleaşi sisteme, aveau alte priorităţi, şi cu rasismul şi discriminarea socială integrate în arhitectura lor, cu resurse limitate şi nevoi nelimitate.

Voiam să vorbesc cu Donte, dar nu avem numerele de telefon ale mamei sau bunicii lui şi nu exista nicio cale să iau legătura cu el prin telefon, bineînţeles. Apoi, într-o seară, am primit un apel. Unitatea de Corecţie Atwater. Un deţinut era în aşteptare, cerându-mi să accept taxa inversă. în fragmente de câte

cincisprezece minute, am obţinut povestea lui Donte.

Era aproape miezul nopţii, iar el căuta ceva cu care să meargă acasă. Se mutase de la centrul de reabilitare şi locuia cu mama şi bunica lui în East Oakland. „Tatăl copilului“ surorii lui l-a luat în maşină. Tipul era băut, dar Donte nu s-a gândit că n- ar fi bine să meargă cu el. în ultimul timp, noua lui prietenă făcea presiuni asupra lui pentru că încă locuia cu mama lui, dar ce putea să facă? Salariul nu-i ajungea ca să trăiască într-o minimă decenţă, în zona San
Francisco. Dar a încercat să nu mai consume, să rămână în program, să se menţină pe linia de plutire şi să se concentreze. Şeful lui l-a avertizat să nu iasă cu nimeni care l-ar putea băga în belele, iar el a spus că era în regulă. Avea grijă de asta.

S-a gândit că face doar câteva mici încasări cu nişte coca şi că va prinde un pic de

cheag. Nu mare lucru. Nimic care să-l scoată din programul de antiviolenţă. în acea noapte, avea un pliculeţ în buzunar. Aşa cum vedea el lucrurile, nu exista alt mod prin care putea să spere că va pleca de-acasă de la mama lui pentru mult timp. Avea deja douăzeci şi opt de ani, era puţin cam mare ca să locuiască încă acasă.

Şoferul avea nişte iarbă la el. Imediat după ce Donte a urcat în maşină, sirenele au apărut în spatele lor, dar, în loc să tragă pe dreapta, şoferul s-a întors brusc, a condus două străzi şi s-a izbit într-un zid. Donte susţine că nu-şi aminteşte nimic după aceea. S-a trezit în spital, cu buza şi faţa lovite. Era aproape sigur că airbag-ul nu se declanşase. Poliţiştii au găsit un Glock ascuns în compartimentul pentru airbag. Nu era al lui Donte. Susţinea că nici măcar nu ştia de el. Pe podeaua maşinii erau un încărcător pentru Glock şi

câteva cartuşe uzate, care se rostogoliseră când au intrat în zid. Sângele lui Donte a ţâşnit. Nu ştia unde, dar probabil prin toată maşina, pentru că i se scursese de pe tricoul îmbibat, a văzut el mai târziu.

Accidentul nu conta aproape deloc. Drogurile contau un pic, dar nici pe departe la fel de mult ca pistolul. Simplul fapt că era aproape de o armă însemna că încălcase termenii eliberării condiţionate - o acuzaţie care aducea automat doi ani de închisoare. Dacă ADN-ul lui era găsit pe armă, pe încărcător, pe oricare dintre cartuşele uzate - de la, să spunem, sângele împrăştiat -, se putea aştepta, în cel mai bun caz, la patru ani, iar în cel mai rău, la mult, mult mai mulţi, depinzând de juraţii de la proces. Şeful lui de la Community Works i-a scris o scrisoare de recomandare. Voia să dea de unii dintre băieţii din grupul lui ca să-i scrie şi ei. Dar

avocatul lui i-a spus să nu se deranjeze; asta doar îl va înfuria pe judecător.

- Chestia e că, mi-a spus Donte la telefon în acea seară, deja mă ştiu. Toţi mă ştiu deja.

Judecătorul îl ştia, oamenii de la eliberare condiţionată, poate chiar şi poliţia. Şi chiar dacă nu-l ştiau, cazierul lui îl preceda.

- Mă ştiu de dinainte, cine eram atunci. Nimic nu le va schimba părerea.

Cazul lui Donte nu a ajuns la proces niciodată. A pledat vinovat, la fel ca mulţi alţii înaintea lui. Tânăr. Negru. Sărac. Antecedente penale. A mai primit şase ani, dar de data asta nu era puşcăria locală, comodă, cu programe de la facultatea de stat, dreptate reparatorie şi terapie prin artă. De data aceasta era federală, prima dată la Atwater, iar apoi, în mijlocul sentinţei, l-au transferat în celălalt capăt al ţării, într-un penitenciar federal

la graniţa dintre Pennsylvania şi New York, la mii şi mii de kilometri de orice om cunoscut sau de oriunde fusese vreodată.

Apoi am încercat să dau de Jimmy, dar şi el părea că dispăruse.

14 în orig., în lb engl. - *Death over dishonor* (n. red.).

GRUPAŢI LA VÂRF

r

Cam în aceeaşi perioadă în care Hamish Sinclair punea întrebarea fundamentală cu privire la motivul pentru care bărbaţii se bat între ei, un organizator comunitar din Boston, pe nume David Adams, conducea o reuniune lunară, pe care o descrie ca fiind „foarte anii ’70“ - înţelegând prin asta creşterea gradului de conştientizare, ţinutul de mână şi kumbaya la Boston Men’s Center. într-o zi, Adams a fost abordat de un grup de femei, prietene de-ale lui din

comunitate, care iniţiaseră un grup pentru femei agresate. Femeile i-au cerut ajutorul lui Adams. Una era, spuneau ele, să ajuţi victimele după ce au fost agresate, să le acorzi sprijin prin comunitate, dar ce se întâmplă cu bărbaţii care au comis agresiunea? De ce nu putea fi oprită din capul locului? Femeile nu simţeau că este în sfera lor de competenţă să ajute agresorii, aşa că i-au cerut lui Adams să intervină. Mai erau câţiva ani până la formarea ManAlive al lui Sinclair. Nu exista nicio cercetare reală care să abordeze agresivitatea bărbaţilor. Adams şi femeile erau cu mult înaintea restului ţării; Legea împotriva agresiunii asupra femeilor era la decenii distanţă.

Primele întâlniri s-au ţinut în apartamentul lui Adams şi erau invitate femei agresate, ca să vorbească despre cum le-a afectat abuzul pe ele şi pe

copiii lor. Adams nu a ştiut la vremea respectivă să le clasifice ca program de intervenţie în cazurile de agresiune, dar ceea ce făcea era cu adevărat un act de dreptate reparatorie. Nu exista, însă, niciun plan de urmat, niciun protocol, niciun ghid de bune practici. Adams şi colegele lui învăţau făcând.

- Eram aşa de naivi! Credeam că e suficient să le spunem că e greşit [ca ei să se oprească].

Munca din acele zile de început l-a convins să scrie o teză care încerca să analizeze ce se întâmpla în gospodăriile abuzive şi nu se întâmpla în gospodăriile în care nu exista abuz. Adams a crescut cu un tată violent, a văzut şi a simţit pe pielea lui cum tipul acesta de violenţă ascunsă poate devasta o familie. în teza lui de doctorat, a analizat îngrijirea copiilor şi munca domestică în locuinţele în care exista abuz, comparativ cu cele în care

abuzul nu era prezent. A presupus că cercetarea îi va susţine teoria conform căreia abuzatorii se implicau mult mai puţin în munca domestică şi în creşterea copiilor. Adams, însă, a fost şocat să descopere că în ambele cazuri bărbaţii se implicau cam în aceeaşi măsură: 21%.[1] Cele două grupuri tindeau să difere prin faptul că non-abuzatorii conştientizau că sunt avantajaţi, apreciau şi recunoşteau existenţa zilelor duble de muncă ale soţiilor lor, în timp ce abuzatorii spuneau lucruri de genul: „Fac mai multe decât majoritatea bărbaţilor, dar ea apreciază asta?“ Cercetarea lui Adams a demonstrat că perspectiva abuzatorilor era că „ei nu erau apreciaţi pentru tot ce făceau, mai degrabă decât să conteze ce făceau soţiile lor“. Non-abuzatorii, pe de altă parte, „spuneau lucruri ca «Sunt norocos. Soţia mea face o

grămadă.» Şi această recunoaştere însemna mult pentru soţiile lor“. Abuzatorii aveau, de asemenea, tendinţa de a fi mai critici cu privire la munca domestică depusă de soţiile lor.

Ce a constatat Adams atunci a fost că narcisismul clinic al acestor bărbaţi îi împiedica să vadă felul în care comportamentul lor afectează victimele.

- Narcisismul filtrează modul în care se raportează la tot, mi-a spus Adams.

David Adams, la fel ca Hamish Sinclair, pare că întruchipează geografia şi cultura în care locuieşte. Este mai rigid, vorbeşte mai prudent. E serios, mai puţin vioi în confruntările cu bărbaţii din grup, tăcut. Are părul cărunt şi creţ, mustaţă şi, ca mulţi alţii care lucrează în domeniul serviciilor sociale, are propria poveste despre violenţa din copilărie. Un tată abuziv,

pipernicit emoţional. O mamă care închidea ochii. Cea mai veche amintire pe care o are e de când avea patru ani şi bunica din partea mamei l-a dus la cariera de granit unde muncea tatăl lui. Spune că bunică-sa îl ura pe taică- su şi viceversa. în ziua aceea, aflându-se pe marginea carierei, ea a arătat cu degetul spre punctele minuscule - bărbaţi care lucrau în adâncul gropii - şi i-a spus:

- Uite-l pe tăticul tău acolo!

Adams i-a spus că nu, tăticul lui era mult mai mare. Era imposibil să fie el, acea urmă de persoană, care, văzută de pe marginea carierei, nu era mai mare decât o furnică. Dar a înţeles, până la urmă. Cât de mic era tatăl lui, cum putea să fie diferit de tatăl lui ca bărbat. A fost cea mai de durată şi profundă lecţie din viaţa lui, pe care azi o consideră cel mai mare dar pe care i l-a făcut bunica lui. Crescând, şi-a făcut

o misiune din a fi cât mai diferit de tatăl lui, care desconsidera educaţia şi credea că băieţii trebuie să fie duri. Adams a stat cu nasul în cărţi două decenii, până când educaţia aia, atât de dispreţuită de tatăl lui, i-a oferit o scăpare.

- Copiii iau lucrurile literal, mi-a zis Adams, şi a fost o revelaţie că nu trebuia să fiu ca el.

în cele din urmă, Adams a înfiinţat ceea ce a ajuns să fie recunoscut ca primul program de intervenţie în cazurile de agresiune din ţară: Emerge, un program pentru controlul comportamentului abuziv. Alături de programul Duluth, Emerge este probabil cel mai reprodus la nivel naţional. Programul durează patruzeci de săptămâni şi acoperă subiecte care variază de la efectele abuzurilor asupra membrilor familiei, până la gelozie şi comunicare sănătoasă. Acum câţiva ani,

Emerge a început să ofere şi cursuri de parenting. Nimeni nu vrea să se identifice ca „agresor“, spune Adams, astfel încât Emerge a reformulat modul în care discută despre ce fac. în jur de 30% dintre participanţi vin de bunăvoie acum, iar restul sunt sub ordin judecătoresc. (La nivel naţional, cele mai multe programe de intervenţie în cazuri de agresiune reunesc 5% voluntari.)

Hamish şi Adams împărtăşesc o poveste originară, fundamentală, în sensul că femeile i-au motivat pe amândoi să acţioneze, feministe care le-au evidenţiat nevoia de bărbaţi aliaţi. Şi-au dorit ca bărbaţii să li se alăture în luptă.

într-o zi, la început, Adams mi-a povestit despre o femeie care a adus în cadrul grupului o înregistrare cu soţul ei abuziv. Pe înregistrare se auzea cum soţul îi spunea lucruri ca: „Nu

aş fi atât de nervos şi furios, dacă nu aş fi îndrăgostit nebuneşte de tine." A fost prima dată când a auzit şi înţeles cu adevărat cât de manipulatori pot fi abuzatorii. Cum romantizează atât abuzul, cât şi gelozia. Scuza aia: „Te iubesc atât de mult, încât mă faci să fiu aşa". Raţionalizarea aia: „Nu aş face X, dacă nici tu nu ai face Y". Blamare şi negare. Adams şi alţi cercetători subliniază cadrul acestor tipuri de sentimente. Minimalizează violenţa, raţionalizând comportamentul abuziv şi blamând victima. Şi funcţionează. Cei trei factori sunt ciclici: minimalizare, raţionalizare, blamare. Şi după vine remuşcarea. Scuzele profunde şi înduioşătoare, promisiunea unui comportament mai bun, adularea şi afirmarea iubirii. Scenariul e izbitor de asemănător, indiferent de cine povesteşte.

într-o dimineaţă, am asistat la o serie de cazuri de violenţă judecate intr-un tribunal din Cleveland şi, într-unul dintre cazuri, agresorul încălcase ordinul care interzicea contactul, sunând victima în mod repetat. Mai exact, o sunase de patru sute de ori în decursul a trei săptămâni. I-a răspuns cam la 20% din apeluri. Procurorul, Joan Bascone, a redat pentru instanţă doar o mică parte din apelurile înregistrate, în timp ce agresorul, ras în cap, într-o uniformă de deţinut verde-închis, stătea rânjind în faţa judecătorului Michelle Earley. Iată o mica mostră din ce îi spunea: *„Mai dă-mi o şansă. încă una. Nu merită închisoarea. Rahatul ăsta nu merită!"*

„Exagerezi. Făceam doar mişto de tine. Nu încercam să te omor... De ce continui să mi te- mpotriveşti în loc să mă ajuţi să ies de-aici? De ce nu-ti ceri si tu scuze că ai stat în oras toată

noaptea?"

„Sunt îndrăgostit de tine, târfo, şi mi-aş dori să nu fiu, că mă faci să trec prin suferinţa asta nenorocită. De ce-mi faci asta?"

„Nu am de ce să-ţi dau explicaţii... Nu ai făcut
nimic altceva decât să mă bagi la-nchisoare. Nu
mi-ai trimis scrisori sau poze. Nu mă interesează dacă vii în instantă. Nu te mai sun."

/

„Nu trebuie să vii în instanţă. Dacă vorbesc despre mine, să le spui să tacă dracu' din gură.
Te mint Spune-le doar că vrei ca procesul să fie anulat. Nu-I lăsa pe procuror să-ţi mai dea ocazia să vii în instantă."

i

„N-o să semnezi. Nu deschide uşa... Am încredere în tine. Nu cred că faci ceva. Nu esti

i

suficient de tâmpită."

„Hai să oficializăm. Cred în căsătorie. E un angajament pe viaţă, frate... Aşteaptă-mă până ies. Am oameni cu ochii pe tine."

Blamare, minimalizare,

raţionalizare, scuze şi promisiuni: toate acolo, expuse în cuvinte. Constrângerea, manipularea, abuzul verbal şi emoţional, ameninţările, dezumanizarea. încercările lui de a o convinge că e mai puternic decât sistemul, că ştie mai multe decât sistemul, înregistrările au continuat mai mult de o oră în instanţă în acea zi, mult mai mult decât ce am inclus aici, şi atunci am mai observat ceva: nu i-a spus numele nici măcar o dată.

Grupurile de intervenţie în cazurile de agresiune, ca Emerge şi ManAlive, s-au înmulţit în ultimele două decenii; astăzi sunt, la nivel naţional, mai mult de o mie cinci sute. Deşi au ca scop stoparea abuzului fizic şi a intimidării, programele mai nuanţate depun eforturi pentru a ajuta abuzatorul să recunoască tiparele distructive, să înţeleagă răul pe care îl provoacă, să dezvolte empatie

pentru partenera lor şi îi cultivă inteligenţa emoţională. Metodele şi filozofia acestor programe sunt foarte variate. Există o părere larg răspândită, în special în rândul forţelor de ordine, cum că ar fi o pierdere de timp şi bani, lucru pe care Adams îl consideră mereu frustrant. Certificările variază de la stat la stat. Ordinele judecătoreşti variază. Curricula variază. Calitatea liderului de grup variază. Durata timpului petrecut în program variază. Iar în termeni de impact social, e un domeniu nou, care abia acum îşi găseşte calea. Judecătorii, de asemenea, sunt adesea neinstruiţi să facă diferenţa între, să zicem, intervenţia în cazurile de agresiune şi gestionarea furiei, astfel încât s-ar putea să ai un judecător care să dispună gestionarea furiei pentru un agresor, chiar şi în jurisdicţii în care grupurile de intervenţie în caz de agresiune sunt

răspândite. Faptul că doar 55% dintre bărbaţii care trec prin Emerge termină programul e un semn al rigorii şi al eficienţei.[2]

- Nu am încredere în programele în care termină un număr mare. Sunt ca şcolile slabe. Trec pe toată lumea.

Dacă victima obişnuită are nevoie de şapte sau opt încercări înainte de a părăsi un abuzator, de ce ne aşteptăm ca agresorul să înţeleagă din prima? O mulţime de studii privind eficacitatea iau în considerare în mod egal toţi agresorii, adică atât pe cei care renunţă la program, cât şi pe cei care termină. Bineînţeles că cei care termină vor avea rezultate diferite. Cu cât petrec mai mult timp în program, cu atât mai probabilă e şi schimbarea de durată.

- Nu e ceva de genul: totul sau nimic, spune Adams.

O cercetare vastă de Edward W. Gondolf, care analizează

stadiul actual al intervenţiei în caz de agresiune, *The Future of Batterer Programs,* afirmă în esenţă că suntem încă în faza incipientă a acestui tratament şi avertizează să nu ne punem prea multe speranţe în ideea unei evaluări predictive a riscului: „întrebarea dificilă cu care se confruntă programele de intervenţie în caz de agresiune şi sistemul de justiţie în general este cum pot fi identificaţi bărbaţii extrem de periculoşi... Prin urmare, trecerea a fost de la predicţie la gestionarea continuă a riscurilor, care presupune evaluări repetate, monitorizarea conformităţii şi revizuirea intervenţiilor pe parcurs.“[3]

Gestionarea furiei este adesea confundată cu intervenţia în cazuri de agresiune, ca şi cum ar fi echivalente - într-adevăr, instanţele din toată ţara insistă deseori ca abuzatorii să treacă

prin cursuri de gestionare a furiei, aşa cum s-a întâmplat cu Ray Rice în 2014. După ce, intr-un lift, a lovit-o pe iubita - acum soţia - lui atât de tare, încât a lăsat-o inconştientă, un judecător din New Jersey a respins acuzaţiile de violenţă domestică şi l-a trimis la consiliere pentru gestionarea furiei.[4] Astfel de decizii vorbesc despre o neînţelegere profundă a naturii abuzului. (NFL,15, contrar promisiunilor publice, nu a progresat aproape deloc în ceea ce priveşte violenţa domestică. în toamna anului 2017, cel puţin şase noi jucători au fost acuzaţi de violenţă domestică, dar au fost oricum selecţionaţi, iar în momentul în care scriu despre asta, NFL nu a reuşit să implementeze nicio reformă recomandată de comisia formată în urma scandalului Ray Rice, potrivit lui Deborah Epstein, profesoară de drept la Universitatea Georgetown, care

a demisionat din comisie în 2018, în semn de protest faţă de eşecul NFL de a lua în serios problema violenţei domestice.[5])
O evaluare a 190 de programe de intervenţie în caz de agresiune din 2008 demonstra, de fapt, că cei mai mulţi participanţi nu aveau niveluri ridicate de furie şi că doar un mic procent se încadra în categoria cu nivel foarte ridicat.[6]

Grupul lui Adams şi altele similare oferă, de regulă, instanţelor informaţii cu privire la conformarea şi autenticitatea dorinţei de schimbare a abuzatorului. Depun un raport lunar către ofiţerii de probaţiune cu privire la fiecare abuzator şi informează periodic victimele cu privire la participarea agresorului în cadrul grupului. Acesta e unul dintre cele mai utile elemente ale oricărui grup de intervenţie în cazuri de agresiune, sincer. Răspunderea

în faţa ofiţerilor de eliberare condiţionată, instanţă şi victime.

- Noi putem fi ochii şi urechile instanţei, susţine Adams. Victimele încearcă să ia decizia de a rămâne sau de a pleca; este important să afle de la noi dacă ei le învinovăţesc în continuare.

într-o seară, am participat la o sesiune la Emerge. Sesiunile se desfăşurau într-o sală de conferinţe, la subsol, într-o clădire obişnuită din Cambridge, în afara Bostonului. Nu în Cambridge-ul înfrunzit şi cărămiziu al Universităţii Harvard, ci mai degrabă în Cambridge-ul mai puţin rarefiat, industrial, scund şi cenuşiu al clasei muncitoare.

Şapte bărbaţi se prezintă şi stau pe scaune rabatabile, glumind stânjeniţi unii cu alţii. Caracteristicile demografice cuprind toate vârstele, rasele şi spectrele economice, deşi nu reprezintă cultura defavorizată

din cartierele sărace pe care am întâlnit-o ulterior în San Bruno. Unul poartă costum şi cravată şi miroase a loţiune după ras. Altul e plin de var pe blugi. A fost prima dată când m-am alăturat unui grup de agresori. Nu ştiam încă nimic despre ManAlive sau Hamish Sinclair. Vorbisem mulţi ani cu victimele, dar nu petrecusem deloc timp cu abuzatorii. încă aveam în minte imaginea abuzatorului furios, a unui monstru, a unei persoane vizibil şi incontrolabil nervoase. Cineva uşor identificabil drept „personaj negativ“. Probabil că funcţionasem şi după ideea că instinctul m-ar avertiza în legătură cu un astfel de bărbat. Şi atunci m-a lovit brusc - de fapt, m-a neliniştit profund într-un anume fel - cât de *normali* par toţi. Ca nişte tipi cu care aş ieşi la o bere. Sunt fermecători. Sunt amuzanţi, sociabili, timizi, exaltaţi. Atrăgători sau nu, bine îmbrăcaţi sau nu. Sunt nişte

tipi obişnuiţi. Adams mi-a spus că una dintre mărcile violenţei domestice este această idee falsă, conform căreia abuzatorii sunt cumva nervoşi în general; mai degrabă, furia lor este direcţionată - către un partener sau către familia imediată a partenerului. Drept urmare, prietenii şi cunoştinţele abuzatorilor sunt adeseori surprinse când află de agresiune.

- Cel mai surprinzător lucru e că [abuzatorii] par nişte tipi normali, spune Adams. Agresorul obişnuit e destul de agreabil.

Pentru Adams, asta e ideea: ne uităm după gheare şi cozi şi vedem, în schimb, şarm şi amabilitate. Aşa îşi atrag abuzatorii victimele de la bun început.

- Ne uităm după furios, spune Adams.

Doar un sfert din agresori, însă, se
încadrează în definiţie. Ce vede

el, în schimb, este o personalitate inflexibilă.

- Cel mai mult îmi imaginez o gândire rigidă, de tipul totul este alb sau negru, spune Adams.

în seara în care am participat, Adams explora ce simţeau participanţii în legătură cu părinţii şi cu taţii lor, în mod special. Unul dintre bărbaţi provenea dintr-o familie în care tatăl conducea un prestigios program universitar. Altul avea un tată pe care l-a descris ca prădător sexual şi toxicoman. Cel puţin cinci dintre aceşti şapte bărbaţi asistaseră la un episod în care taţii abuzau femei. Spre deosebire de RSVP şi multe alte programe de intervenţie în caz de agresiune (probabil majoritatea), Emerge are tot timpul o femeie co-moderator. Din două motive: în primul rând, o echipă formată dintr-un bărbat şi o femeie care acţionează ca egali dă un exemplu membrilor grupului cu

privire la ce înseamnă asta. De asemenea, la începuturile Emerge, Adams a descoperit că participanţii bărbaţi rareori manifestau comportamente care să reflecte atitudinea lor generală faţă de femei, precum întreruperea femeilor, punerea la îndoială a ideilor acestora sau ignorarea lor, iar în grup atrag rapid atenţia asupra acestui gen de atitudine. Adams le-a cerut celor şapte participanţi să evalueze dacă taţii lor sunt „buni“, „răi“ sau „între“. Dintre cei şapte, doar unul îşi consideră tatăl „rău“. Cu toate astea, vorbesc despre taţi dependenţi de alcool, despre taţi care le băteau mamele până la sânge, despre lovituri cu cureaua pe care le-au încasat de-a lungul copilăriei. Stăteam şi ascultam uluită de faptul că nu reuşesc să se vadă pe ei sau să-şi vadă mamele ca victime ale taţilor. în acel moment, mi-am dat seama cât de diferit înţeleg şi

decodează lumea bărbaţii şi femeile. Bineînţeles, trecusem şi eu prin asta în viaţa personală, în anumite momente cu soţul meu de atunci - îmi amintesc cum îi spuneam că realmente îl ascult de fiecare dată când el îmi spunea că nu o fac. Ce făceam eu era să *nu fiu de acord.* Stând acolo, în acea seară, ilustrarea concretă a acestei idei abstracte m-a făcut să mă liniştesc într-un fel, probabil pentru că eram în afara acestor vieţi, ascultând, în loc să încerc să impun un punct de vedere din interiorul propriei vieţi. îmi amintesc că mi-am spus că e un miracol să rămâi căsătorit pe termen lung.

în câteva rânduri, Adams le-a reamintit că îşi pot iubi tatăl şi, în acelaşi timp, să fie critici faţă de el. în repetate rânduri, bărbaţii povestesc despre cum mamele îi provocau pe taţi.

Mai târziu, când am vorbit cu Adams despre asta, nu părea

surprins că bărbaţii îşi scuzau taţii sau că le contextualizau comportamentul negativ, în timp ce-şi demonizau mamele.

- E parte din ce se întâmplă, mi-a zis Adams după. Au internalizat un tată egoist, narcisist... Dar nu le poţi ţine prelegeri. Le dai informaţia şi, cu puţin noroc, în timp, va face diferenţa.

Următoarea zi, am luat prânzul cu un participant din grupul lui Adams. Ne-am dus cu maşina lui la un fast-food din Cambridge; mi-a deschis uşa, mi-a spus să comand prima, s-a asigurat că-mi place restaurantul. Cu alte cuvinte, era politicos, şarmant. Purta o şapcă de baseball cu cozorocul tras peste faţa pistruiată. Deşi ştiam că avea cam 30 de ani, avea înfăţişarea unui copilandru care părea că se bărbierise pentru prima oară abia cu o săptămână în urmă. Instanţa dăduse dispoziţie să participe în cadrul programului

lui Adams şi mi-a mărturisi că în seara anterioară minţise în cadrul grupului în legătură cu consumul de alcool - o încălcare a probaţiunii. A minimalizat abuzul comis împotriva fostei partenere, spunându-mi că e adevărat că o strânsese de gât până aproape îşi pierduse cunoştinţa, însă o făcuse *doar* o dată, după ce *ea* îl zgâriase. Părerea lui era că amândoi erau responsabili de violenţă, dar că doar el plăteşte preţul. îi scăpa din vedere faptul că zgârieturile nu aveau potenţialul letal al strangulării, astfel încât îşi înţelegea comportamentul ca *quid pro quo.* Se pare că acest bărbat nu a finalizat niciodată programul; s-a mutat în vest şi, probabil, a luat cu el comportamentul greşit. Poate mă înşel, totuşi. Poate i-a rămas ceva din acele săptămâni în care a participat, chiar dacă nu a finalizat programul. Chiar înainte de a

termina de mâncat, îmi mărturisise că, după ce a depăşit ostilitatea iniţială faţă de grup, programul a avut un impact asupra lui.

- Când ajungi la un curs ca ăsta, nu poţi să te minţi pe tine însuţi cu privire la deciziile pe care le-ai luat, mi-a zis. Viaţa m- a adus într-un punct în care nu-mi pot spune că nu sunt chiar aşa de rău.

Când Adams începuse să studieze cum să schimbe comportamentul bărbaţilor abuzivi, înainte de a face legătura cu narcisismul, aproape toate cercetările din anii ’60-70 descriau violenţa domestică drept rezultat al manipulării femeilor care îşi incitau soţii. Şi astăzi persistă viziunea conform căreia victimele provoacă abuzul. La începutul anilor ’80, Ellen Pence, activistă împotriva violenţei domestice din Minnesota, a creat Power and Control Wheel[7]. The Wheel

evidenţiază cele opt moduri prin care un agresor păstrează puterea şi controlul: frica, abuzul emoţional, izolarea, negarea şi vina, folosirea copiilor, intimidarea, controlul financiar, forţa brută şi ameninţările verbale. Activiştii subliniază că abuzatorii nu urmăresc conştient să obţină puterea şi controlul. în schimb, spun lucruri ca: „Vreau doar să fie drăguţă [obedientă şi servilă] şi să aibă masa gata la şase.“ Sau: „Vreau doar să ţină casa curată şi să culce copiii.“ Sau: „Am împins-o doar puţin. Exagerează.“ Sau: „Nu aş fi spart farfuria, dacă nu ţipa.“ Toate astea sunt variaţiuni pe aceeaşi temă. (Mai târziu, l-am auzit pe Jimmy Espinoza cum spunea unui grup de bărbaţi să fie atenţi la cuvintele „doar“, „dacă“ şi „dar“ - un rezumat decent, consider eu.)

Asemenea lui Sinclair, Adams crede că bărbaţii aleg să fie

violenţi. într-o lucrare din 2002, pe care a scris-o împreună cu Susan Cayouette, director asociat al programului Emerge, cu privire la intervenţia şi prevenţia abuzurilor, scria: „Mulţi sau chiar majoritatea agresorilor au un comportament respectuos în unele dintre relaţiile non-familiare, ceea ce înseamnă că ştiu deja cum să-i trateze cu respect pe ceilalţi, atunci când *decid* s-o facă.“

Adams consideră că narcisismul acesta extrem stă la baza gândirii agresorilor şi că, în timp ce ne imaginăm narcisiştii ca fiind nişte inadaptaţi care vorbesc permanent despre ei, aceştia sunt adesea foarte energici, carismatici şi plini de succes profesional. Narcisiştii „se ascund printre noi“, spune Adams, „şi sunt grupaţi la vârf“. Astfel de oameni nu sunt uşor de identificat, în parte pentru că au abilităţi de

relaţionare amplificate şi în parte pentru că:

- Trăim într-o lume din ce în ce mai narcisistă. Glorificăm succesul mai mult decât glorificăm orice altceva, spune el.

Adams subliniază genul de „narcisist carismatic care este venerat de alţii“.

Acesta e tipul de agresor cu guler albl£, care - prin intermediul banilor şi al conexiunilor - reuşeşte să se sustragă sistemelor judiciare şi de aplicare a legii. Un bărbat pentru care statutul şi reputaţia sunt totul. El şi alţi cercetători cu care am discutat vorbesc adesea despre viziunea noastră comună despre infractori, în special criminali; cum tindem să ni-i imaginăm furioşi, când realitatea e că sunt imposibil de deosebit în populaţia generală.

Agresorul tipic, mi-a spus Adams:

- Este mult mai plăcut decât victima, pentru că violenţa domestică afectează victima mult mai mult decât afectează agresorul. Agresorii nu sunt nedormiţi ca victimele. Ei nu-şi pierd locul de muncă; nu- şi pierd copiii.

De fapt, agresorii se văd deseori ca un fel de salvatori.

- Ei simt că salvează o femeie aflată în pericol. E un alt aspect al narcisismului... Şi există dorinţa de a fi etern apreciat pentru asta. în schimb, spune el, o mulţime de victime par răvăşite. Pentru că exact acesta e scopul: „O să fac astfel încât nimeni să nu te vrea. „

Viaţa victimelor este dezordonată. Adesea sunt toxicomane sau trăiesc în sărăcie extremă. Multe au avut copilării traumatizante, abuzive. Astfel de cazuri sunt cel mai dificil de judecat, nu în ultimul rând pentru că victimele pot fi martori

nesiguri.

- Acesta este motivul pentru care agresorii sunt atât de des capabili să păcălească sistemul, mi-a spus un militant împotriva violenţei domestice. Ei sunt atât de fermecători, iar victima pare a fi foarte pesimistă.

Chiar şi în instanţă - un detectiv pe nume Robert Wile mi-a spus, în urmă cu câţiva ani, cum a ajuns să înţeleagă că:

- Majoritatea [victimelor] aduse în instanţă sunt persoane care au multe probleme de sănătate mintală şi trebuie să le portretizăm ca persoane bune, pentru a putea să-l închidem pe idiotul care le-a bătut. Şi cine ajunge să nu spună niciun cuvânt? El. El doar stă acolo.

Comentariul lui Wile mi-a amintit de o femeie pe care am întâlnit-o o singură dată, tocmai când încerca să-şi pună la punct viaţa, după ani de

abuz. Unul dintre lucrurile atât de dificil de explicat este modul în care abuzul erodează lent o persoană, e frapant cât de des vorbesc supravieţuitoarele despre faptul că abuzul emoţional este mult mai rău decât abuzul fizic. într-adevăr, în cartea lui Gondolf, violenţa în familie este definită ca un proces, mai degrabă decât ca un singur incident - şi, totuşi, întregul nostru sistem de justiţie penală este creat pentru a aborda incidentele, nu procesele. Această femeie anume avea pregătire în asistenţă socială şi am petrecut multe ore cu ea, în vreme ce încerca să-mi explice cum a erodat-o abuzul fostului ei soţ. Prima dată, mi-a zis, a fost atât de brusc şi de ciudat, încât a presupus că a fost un eveniment unic. Mergeau pe o stradă aglomerată din Manhattan, certându-se, când el s-a aplecat brusc şi a muşcat-o de obraz atât de tare,

încât jumătate din faţă i s-a învineţit şi a avut urme de dinţi zile întregi. Când a văzut ce a făcut, a dus-o să-i cumpere machiaj pentru a le acoperi. Ca atâţia alţii, pretindea că este plin de remuşcări. îngrozit de ceea ce făcuse. A plâns. Şi-a cerut scuze. A făcut promisiuni.

- încă îmi ziceam că e inacceptabil, mi-a spus, înainte să ajung atât de dărâmată şi să fie vorba doar de supravieţuire.

Şi totuşi, el a continuat s-o abuzeze, din ce în ce mai grav, an după an. îi arunca mingi de golf în faţă în timp ce ea conducea pe autostradă sau îi punea o pătură peste cap şi o sugruma. în momentul în care lucrurile au ajuns în punctul în care se temea pentru viaţa ei, el ajunsese să meargă singur la magazin, să-i cumpere machiajul de care avea nevoie pentru a-i acoperi agresiunea şi să i-l aducă fără să-şi ceară scuze. în acel moment, spune, era atât de înfrântă ca

persoană, încât simţea că nu a mai rămas nimic din ea, o coajă de piele şi oase fără spirit, fără organe proprii, doar un drum lent şi dureros către pierderea conştiinţei. Şi totuşi, în acelaşi timp, simţea că, dacă l-ar putea ajuta să se vadă prin ochii ei, el s-ar schimba, ar deveni persoana care, considera ea, era capabilă să devină. E o poveste obişnuită. Nouă, femeilor, ne este mereu transmis mesajul că suntem titularele vieţii emoţionale şi ale sănătăţii familiei, că responsabilitatea unui bărbat de a se schimba ne revine, de fapt, nouă.

- Singurul mod prin care pot să descriu cu adevărat ce mi s-a întâmplat este că mă gândeam cum o parte din mine a murit şi apoi o parte din mine s-a aprins în termeni de, îmi ziceam, „iubirea mea ne va vindeca“, a spus ea. Dar a trebuit să încetez să mă iubesc pe mine şi să-l iubesc doar pe

el.

Cu alte cuvinte, narcisismul lui nu-i lăsa nici măcar spaţiu să aibă grijă de ea.

A fost ruşinată de întorsătura pe care o luaseră viaţa şi căsnicia ei, atât de mult, încât nu a recunoscut-o nimănui multă vreme. Până la urmă, şi-a spus că are o carieră promiţătoare şi o diplomă; fusese crescută să „ştie mai bine“ de o feministă. Nu era săracă. Nu era needucată. Era liberală, din clasa de mijloc, albă. Avea părul lung şi blond, un zâmbet alb, californian. Şi totuşi, era aici, cu acest bărbat care cumva erodase umanitatea din ea. Abuzul trebuia să se fi petrecut cumva parţial şi din vina ei, se gândea. El avea tulburare de stres posttraumatic. Trebuia să fie mai răbdătoare. El luptase pentru ţara lui, servind în războaiele de peste mări. îi era datoare, îşi spunea. Nu renunţase toată lumea la el?

Nu era ea singura persoană din lume pe care el o avea? Nu era oare asta promisiunea pe care i-o făcuse? Iubire, onoare, boală, sănătate, sărăcie, bogăţie. Era datoria ei să rămână, să-l ajute să vadă mai clar, până să-şi remedieze propria durere. Nu-şi putea imagina prin ce trecuse el. Unde îi era empatia? Răbdarea? într-o zi, într-un fel, credea că se va face bine şi abuzurile se vor termina, şi totul va fi în regulă.

Şi apoi, într-o zi, s-a trezit şi a fugit. Şi cazul ei a fost atât de extrem, încât s-a calificat pentru un program de protecţie a martorilor care i-a păstrat adresa confidenţială, care îi trimitea corespondenţa prin curier privat, care i-a instalat camere de securitate la uşi şi la ferestre. I-a luat ani până să se întoarcă la ea însăşi. Ani în care el a purtat o brăţară cu GPS la gleznă, a primit un ordin de restricţie pe viaţă şi i s-a

interzis să intre în districtul, nu doar în oraşul în care ea trăia şi lucra. El a făcut închisoare. Şi, în cele din urmă, la câţiva ani după ce l-a părăsit, ea a făcut un lucru pe care cândva îl iubea şi de care în tot acest timp uitase: a mers la jogging. Afară. în aer liber. Şi atunci şi-a dat seama că e cu adevărat liberă.

15 *National Football League* - în orig., în lb. engl. (n. red.).
16 Un lucrător cu guler alb aparţine unei clase de angajaţi cunoscuţi pentru câştiguri salariale medii sau mari, lucrează în birou sau are funcţie de conducere, nu-şi murdăreşte mâinile (n. red.).

PREZENTA OBSEDANTĂ A INEXPLICABILULUI

într-o noapte, Patrick O'Hanlon şi soţia lui, Dawn, au stat treji până la primele ore ale dimineţii. Fiica lor, April, mersese la culcare cu câteva ore mai devreme. O'Hanlon suferea de insomnie cronică de luni de zile, astfel încât, uneori,

mergea să doarmă în camera lui April, în timp ce ea dormea cu mama ei. Considera acest lucru umilitor, dar orice îl trezea: sforăitul lui Dawn, condiţiile înghesuite de locuire, stresul de la muncă. Făcea o navetă lungă şi era deseori atât de extenuat, încât adormea în tren. O dată, Dawn l-a găsit dormind într- un dulap.

Se pensionase cu un an mai devreme, iar tranziţia fusese dificilă. Doar câţiva oameni ştiau prin ce trece - Dawn, April, mama lui, şeful lui. Dar nimeni nu şi-a dat seama cât de mult se înrăutăţiseră lucrurile. Suferea de depresie severă - „tulburare depresivă majoră“, cum a fost numită mai târziu - şi începuse să audă voci care îi spuneau că nu era „nicio cale de ieşire“ şi că ar trebui „să pună capăt la tot.“[1] Evita orice loc în care se putea întâlni cu străini - lifturi, spre exemplu. Cerceta frecvent balustradele din complexul de apartamente

unde locuia temporar familia lui, ca să evalueze dacă i- ar suporta greutatea, în cazul în care s-ar spânzura. îşi imagina că sărea din locuri înalte, că intra cu maşina în ziduri, că vira în traficul din sens opus. îşi aduna medicamentele. Săptămâni întregi, Dawn şi-a sunat soacra spunându-i că era îngrijorată pentru soţul ei; Alice O'Hanlon a început să-şi sune fiul din ce în ce mai des, îngrijorată că ar putea să-şi facă rău singur.

Sinuciderea era grija principală a tuturor. Nimeni nu bănuia amploarea angoasei lui, până în seara în care Patrick O'Hanlon a mers în camera fiicei lui, unde, în timp ce o sugruma, îi spunea că o „trimite la Iisus". Ea nu a ripostat. De acolo, a mers în propriul dormitor şi a bătut-o pe Dawn, înainte s-o sugrume şi pe ea. Apoi a condus prin preajmă câteva ore; a oprit la un minimarket. S-a oprit să

cumpere o funie. S- a oprit să sune un pastor şi să-i spună ce-a făcut.

Din punct de vedere juridic, uciderea sau anihilarea familiei include uciderea unui partener intim şi cel puţin a unui copil. (Unii cercetători o definesc ca uciderea întregii familii.) Denumirea de crimă e indiscutabil rară, deşi este rară doar ca domeniu de cercetare în sociologie. Am găsit doar câţiva cercetători care o menţionau în lucrările publicate. Unul a numit-o o biată „notă de subsol“ în studiile despre violenţă.

Prima anihilare cunoscută datează din mijlocul secolului al XVIII-lea. Pe durata următoarelor două secole, astfel de cazuri au înregistrat o medie de trei pe deceniu. Apoi, în anii 1990, au fost treizeci şi şase de cazuri, între 2000 şi 2007 - şaizeci de cazuri, iar din 2008 până în 2013, într-o cercetare făcută de Institutul

privind Violenţa în Familie, s-au înregistrat 163 de cazuri, care cuantificau un total de 435 de victime. Aici nu erau incluse cazurile în care copiii şi-au omorât părinţii (patricid) sau cele în care un părinte şi-a omorât doar copiii (filicid). Din perioada prăbuşirii economice din 2008, am început să avem o medie de, spune Neil Websdale, directorul Institutului privind Violenţa în Familie şi autorul cărţii *Familicidal Hearts,* trei cazuri pe lună. Cu alte cuvinte, în timp ce aproape toate celelalte forme de omucidere au scăzut în mod constant de-a lungul ultimelor decenii în Statele Unite, aceste cazuri se pare că sunt în creştere.

Dacă programele de intervenţie pentru agresori sunt de cele mai multe ori populate de bărbaţi albi, din clasa muncitoare si minorităţi, iar în închisori

sunt, într-o majoritate

covârşitoare, oameni albi săraci şi oameni de culoare, în cazurile de ucidere a întregii familii domină bărbaţii albi din clasa de mijloc şi mijlocie-superioară. Disparitatea dintre minorităţi şi albi este, bineînţeles, cel mai vizibilă în închisorile din ţară, unde minorităţile sunt disproporţionat încarcerate cu acuzaţii de care bărbaţii caucazieni scapă tot timpul, pentru că au bani, conexiuni sau educaţie. Gândiţi-vă la Rob Porter, Eric Schneider, Donald Trump şi veţi vedea privilegiul bărbatului alb şi poziţia economică în funcţiune. Dar, când vorbim de cazurile de ucidere a familiilor, opusul este adevărat: majoritatea covârşitoare a bărbaţilor care îşi ucid întreaga familie *sunt* albi, din clasele de mijloc sau mijlocie-superioară, de cele mai multe ori educaţi, de cele mai multe ori înstăriţi ori înstăriţi până înainte de crime. Unele

dintre cele mai cunoscute incidente, ca cel al lui Scott Peterson, condamnat la moarte pentru că şi-a omorât soţia şi copilul nenăscut, sau Chris Watts, condamnat la închisoare pe viaţă în noiembrie 2018 pentru că şi-a omorât soţia, cele două fiice şi fiul nenăscut, au ţinut primele pagini ale ziarelor naţionale luni de zile.[2] Acesta este singurul segment al omuciderilor cauzate de violenţa domestică care, deseori, nu pare că urmăreşte niciun tipar cunoscut. Şi, probabil, pentru că este o crimă atât de greu de imaginat şi atât de întunecată, iar făptaşii se sinucid aproape tot timpul, încât este foarte rar studiată de cercetători. Websdale, de fapt, care este şi director la Iniţiativa naţională de revizuire a fatalităţii domestice^ (NDVFRI), este probabil singurul cerecetător din Statele Unite care îşi concentrează atenţia

academică pe acest act, în mod specific.

Poate e evident, dar acestea se numără printre cazurile cel mai dificil de relatat. Cu întunecimea care le caracterizează şi tăria de caracter necesară pentru astfel de raportări, nu e de mirare că aceste poveşti sunt mai puţin prezente în media. Dar provocarea e pur şi simplu de ordin practic: majoritatea făptaşilor se sinucid. Iar aceia care *trăiesc* tind să nu vrea să discute cu reporteri.

Patrick O'Hanlon a fost o descoperire rară: cineva care a supravieţuit faptei şi care era şi dispus să stea de vorbă cu mine. Cred că se gândea iniţial la interviurile noastre ca la o cale spre iertarea păcatelor, un mod de a încerca să se explice lumii. Se încadra perfect în definiţia despre narcisism a lui David Adams, chiar spunând în anumite momente cum credea că lumea aşteaptă cuvintele

lui. Dar, la un moment dat, trebuie să fi devenit clar pentru el că iertarea păcatelor prin mine era imposibilă. A decis, după luni de interviuri, că nu mai vrea să participe. A fost un du-te vino. Ca jurnalist, etica şi practica sunt clare: nu poţi fi neoficial după ce ai fost oficial, cum s-a întâmplat în acest caz, unde totul era finalizat. Aveam vreo paisprezece ore de interviu cu el, însumând câteva agende. Aveam dreptul să-i public povestea. în acelaşi timp, trăiesc şi relatez într-o ţară în care presa e considerată „duşmanul poporului“ de către comandantul suprem. Suntem insultaţi, ameninţaţi, daţi în judecată (şi da, chiar şi omorâţi) pentru munca pe care o facem şi, deci, astfel de decizii nu pot fi luate cu uşurinţă. Evident, nimeni nu vrea să intre în conflict cu o persoană care şi-a omorât întreaga familie.

Aşa că, în final, am simţit că singura mea opţiune de a explora întrebarea de ce numărul acestor crime creşte era prin povestea lui, dar foarte cenzurată. Numele lui şi numele membrilor familiei lui au fost schimbate, iar alte informaţii de identificare au fost ascunse. Mare parte dintre informaţiile pe care le-am inclus sunt din stenogramele din timpul procesului, dosarele poliţiei sau alte documente publice.

Patrick O'Hanlon este un bărbat care stă drept, tensionat, cu părul grizonant; poartă blugi, o bluză cu mâneci scurte şi bocanci - uniforma de deţinut. Ochelarii lui sunt lipiţi cu bandă adezivă. E proaspăt bărbierit şi cu bluza în pantaloni. Vocea lui O'Hanlon e liniştită. Discuţiile noastre au loc într-o sală de conferinţe, fără ferestre, la închisoarea în care pereţii sunt plini de postere inspiraţionale cu vulturi

care planează, apusuri de soare fucsia şi cascade cu mesaje de „încredere“ în posibilitatea schimbării şi îndemnuri de a nu renunţa la speranţă. Artă cumpărată de la Costco. O'Hanlon nu poartă cătuşe, dar e însoţit de un gardian, care rămâne cu noi în sală tot timpul, împreună cu purtătorul de cuvânt al închisorii şi un cameraman, care înregistrează fiecare conversaţie. L-am intervievat pe O'Hanlon în reprize de cinci şi şase ore, în locul în care ispăşeşte două condamnări consecutive pentru uciderile lui Dawn şi April. O'Hanlon descrie un spaţiu mic, un fel de terasă a închisorii, unde poate uneori să simtă mirosul de ţară, iar ocazional să vadă vârfurile copacilor.

- închisoarea nu e aşa de rea, spune el.

în comparaţie cu ce? mă întreb.

Tatăl lui O'Hanlon a avut o afacere mică şi a dat faliment, aşa că mama lui a întreţinut

familia.

- Trebuia să ia bani de la maică-mea, spune O'Hanlon. Era umilitor.

în consecinţă, tatăl lui O'Hanlon bea şi zbiera şi, uneori, îşi îngrozea familia cu ieşirile lui. O dată şi-a ameninţat familia cu un cuţit şi a ţipat că-l va folosi pe pielea oricui făcea un pas spre el. O'Hanlon îşi aminteşte că la un moment dat şi-a înfruntat tatăl, până a venit un vecin şi l-a scos pe tatăl lui afară. (Mama lui O'Hanlon susţine că nu-şi aminteşte incidentul cu cuţitul şi spune că soţul ei doar ţipa şi arunca uneori cu lucruri.) Totuşi, spune O'Hanlon:

- Nu mi-aş caracteriza tatăl ca fiind abuziv, ci iubitor.

Ca mulţi copii care au crescut în case unde violenţa domestică era prezentă - verbal sau fizic -, O'Hanlon nu şi-a descris tatăl ca fiind violent. O'Hanlon se încadra în tiparul bărbaţilor pe care l-am

văzut în grupul lui David Adams, în seara în care discutau despre taţii lor. Minimaliza violenţa tatălui lui şi vorbea mai mult despre comportamentul mamei lui.

- Mama mea nu era un înger, mi-a spus el. Dacă ar fi fost mai puţin provocatoare, mai respectuoasă faţă de poziţia lui de soţ...

L-am întrebat o dată pe O'Hanlon cum arată violenţa pentru el. A descris urletele şi ţipetele, aruncatul cu piesele de mobilier, ca să audă toţi vecinii larma. Menţionează incidentul cu cuţitul ca o dovadă că tatăl lui nu era abuziv.

- Un alt bărbat (mai) violent ar fi folosit cuţitul ăla, spune el.

O'Hanlon părea să nu-şi dea seama că ce se întâmpla la ei acasă, pentru oricine din afară, era întocmai descrierea pe care o făcea el violenţei.

Institutul privind violenţa în

familie se află într-o clădire înghesuită, cu un etaj, pe care o împarte cu ROTC şi cu un depozit pentru aprovizionare de mobilă de birou, la mâna a doua, în campusul Flagstaff al Universităţii din Arizona de Nord. Uşa stă încuiată, sunt camere de luat vederi afară, pentru că Neil Websdale a primit ameninţări cu moartea în trecut, în mare parte de la agresorii din cazurile de violenţă domestică pe care le-a documentat în calitate de criminolog.

Cu ani în urmă, a început să scotocească prin arhivele cu cazuri de ucidere a întregii familii din America pentru un curs pe care îl preda, când a dat de un caz al unui bărbat pe nume William Beadle. în 1782, Beadle fusese un om de afaceri respectat, dar ajunsese în pragul falimentului şi, prin urmare, şi-a omorât soţia şi cei patru copii cu o secure. I-a captat interesul lui Websdale,

aşa că a început să scotocească prin arhive, găsind din ce în ce mai multe cazuri similare.

- Părea că exista o legătură în acest şir de cazuri din anii 1780 şi până azi, a spus Websdale.

Incidente în care un bărbat, altminteri integru, ajunge în dificultate economică extremă şi singura cale de scăpare pe care o poate concepe e să-şi omoare familia şi apoi pe el însuşi. într-adevăr, Beadle a scris despre umilinţa falimentului: „Dacă un bărbat care a trăit la un moment dat bine, a vrut binele şi a făcut binele cade printr-un accident inevitabil în sărăcie, iar apoi se arată şi se face de râs... trebuie să devină mai rău decât răutatea însăşi."

Websdale a început să strângă date istorice, pe mai multe secole, despre aceste cazuri din toată ţara, cercetare care a culminat cu cartea lui din 2010, *Familicidal Hearts,* în

care identifică două tipuri majore de ucigaşi ai propriilor familii: constrângătorii furioşi sau aceia cu istorii lungi de violenţă domestică şi respectabilii civilizaţi, în care făptaşii sunt membri de vază ai societăţii - ca William Beadle -, cu niciun fel de istorii evidente de violenţă domestică şi care ucid dintr-un simţ al altruismului deformat. Există suprapuneri între cele două, dar al doilea tip este cel care îi lasă perplecşi pe cercetători. (Jacquelyn Campbell respinge aceste categorii într-o oarecare măsură, susţinând că violenţa domestică este întotdeauna un fundal obscur în aceste cazuri, chiar dacă nu există dovezi. între ea şi Websdale există o rivalitate prietenoasă şi deseori se contrazic unul pe altul în cel mai politicos mod posibil.) Respectabilul civilizat este categoria cea mai afectată, spre exemplu, de o recesiune economică. E cu siguranţă

categoria căreia îi aparţine Patrick O'Hanlon, genul foarte respectat, cetăţeanul model, care pare că a „cedat" într-o zi.

- Ce ratăm în teoria „pur şi simplu a cedat" e acumularea de refulare emoţională, spune Websdale.

Respectabilii civilizaţi sunt, în general, din clasa de mijloc sau mijlocie-superioară. Foarte des sunt caucazieni. (Bărbaţii reprezintă 95% din totalul făptaşilor de crime familiale în Statele Unite; studiul lui Websdale a arătat un raport de 154 de bărbaţi făptaşi versus 7 femei făptaşe între 2008 si 2013.) Familiile lor tind să fie separate tradiţional pe genuri, ceea ce înseamnă că bărbatul este principalul sprijin, în timp ce femeia are grijă de familie şi de casă. (Asta nu înseamnă că femeile nu lucrează, ci că mai degrabă au grijă de nevoile emoţionale ale familiei.) Rocky Mosure este un astfel de exemplu. Sunt de cele mai

multe ori religioşi comparativ cu populaţia de rând, au o viziune fundamentalistă şi pot fi constrânşi în mod rigid în gama lor emoţională, iar toate acestea i se potrivesc şi lui Patrick O'Hanlon. Deseori sunt extrem de izolaţi social. Economia - pierderea locului de muncă, a unui rang sau statut, un faliment în aşteptare - poate fi un catalizator pentru actul final al uciderii.

Altruismul se materializează în ideea că familia este salvată de la un destin mai tragic decât crima în sine. Un caz faimos din Florida din 2010, spre exemplu, implica un broker de credit ipotecar, şomer, pe nume Neal Jacobson, care şi-a omorât soţia şi fiii gemeni în ziua în care împlineau şapte ani; familia locuia într-o comunitate cu acces controlat în Wellington, Florida, şi era pe punctul de a-şi pierde casa din cauza falimentului. într-un alt caz faimos, din

Wales, Robert Mochrie şi-a omorât soţia şi cei patru copii, când se afla în pragul falimentului. Se pare că în ambele cazuri - şi în multe altele - soţiile nu aveau nicio idee despre ruina financiară cu care se confrunta familia lor. Astfel de secrete sunt un alt semn distinctiv al acestor ucigaşi, a spus Websdale.

- Sunt şocat de nivelul de secretomanie din vieţile acestor bărbaţi.

David Adams refuză într-o oarecare măsură aceste categorisiri ale lui Websdale, în mare parte pentru că el crede că îl încadrează pe criminal ca „victimă“. Pentru Adams, categoriile sunt mai puţin relevante decât teoria lui referitoare la narcisism.

Dacă ai o imagine de sine supradimensionată şi dacă narcisismul îţi este lezat, te vei dezlănţui, spune Adams.

El vorbeşte aici nu de cineva cu un sentiment colosal al

încrederii în sine, ci de cineva cu o tulburare de personalitate recunoscută. Astfel de narcisişti, spune Adam:

- Trăiesc şi mor după propria imagine.

Când acea imagine e compromisă, să
spunem că au descoperit că au fost minţiţi sau un secret pe care îl aveau a fost scos la iveală, cedează şi îşi „impun“ soluţia asupra partenerelor lor şi asupra copiilor. Soluţia, în cazurile extreme, este omuciderea.

Situaţiile financiare ale multora din categoria de respectabili civilizaţi a lui Websdale sugerează o legătură între ceea ce percep făptaşii ca fiind o catastrofă economică şi uciderea familiilor lor. într-adevăr, dintre cele 161 de cazuri identificate de echipa lui Websdale între 2008 şi 2013, 81 s-au întâmplat în 2009 şi 2010. Criminologul Jack Levin de la Northeastern University s-

a uitat la cazurile din primele patru luni ale lui 2008 - şapte cazuri - şi a descoperit că aproape s-au dublat comparativ cu primele patru luni din 2009 - la doisprezece. (Deşi discutăm de cifre mici, vorbim şi despre fapte extreme.) în acel moment, rata şomajului aproape se dublase şi ea, după recesiune.

- Cred cu siguranţă că există o relaţie între şomaj, indicele bursier şi rata acestor cazuri, în mod special în cazul criminalilor respectabili civilizaţi, spune Websdale. Aş defini-o drept relaţie de decalaj invers.

James Gilligan, autorul cărţii *Violence: Reflections on a National Epidemic* şi evaluatorul de la început al RSVP, adună în cercetarea lui dovezi ale creşterii ratelor atât pentru omucideri, cât şi pentru sinucideri în perioade de presiune economică.

- E o linie clară, a spus el.

Dacă un bărbat îşi pierde locul de muncă, se poate simţi castrat, emasculat şi predispus la suicid, omucidere sau ambele... E o mentalitate apocaliptică.

Richard Gelles, directorul Centrului de Cercetare pentru Tineret şi Politici Sociale de la Universitatea din Pennsylvania, indică şi factorii de stres economici, dar avertizează că, în condiţiile sociale şi politice actuale, e posibil ca lucrurile să se înrăutăţească.

- Poţi în continuare să joci după reguli şi să-ţi pierzi pensia, să-ţi pierzi locul de muncă, să-ţi pierzi casa şi să ai 50 000 datorie de la împrumuturile pentru studii, iar când declari faliment, tot va trebui să plăteşti acele împrumuturi, a spus el. Chiar este perioda perfectă în care să i-o tragi unui segment al populaţiei.

Dizolvarea clasei de mijloc americane, mi-a spus el, este

ca „un canar într-o mină de cărbune.“18

Sunt alţii care consideră unghiul economic ceva mai discutabil. Marieke Liem, o cercetătoare post-doc la Harvard, care studiază violenţa în familie, a găsit o corelaţie puternică între rata şomajului şi uciderile familiilor între 1976 si 2007; dar o a doua analiză care acoperea perioada 2000-2009 a arătat o legătură slabă între cei doi factori. Jacquelyn Campbell crede că economia şi lipsa locurilor de muncă sunt factori de stres în toate formele violenţei domestice, dar nu cauze de sine stătătoare.

După ce a absolvit liceul, O’Hanlon a aplicat la o universitate prestigioasă. Era convins că nimeni nu credea că este în stare. Fraţii lui nu îi luau în serios aspiraţiile şi uneori îl ridiculizau.

- Am crezut în Dumnezeu. Am spus: „Dacă exişti, ajută-mă.“

Iar Dumnezeu, spune el, i-a răspuns la rugăciuni. A fost acceptat şi şi-a început viaţa cu tot respectul care i se cuvenea.

Patrick O'Hanlon şi-a întâlnit soţia, Dawn, imediat după ce a absolvit. El spune că l-a impresionat. Era ambiţioasă, lucra full-time în timp ce mergea la cursuri noaptea şi era absolut falită. O'Hanlon a spus că a fost dragoste la prima vedere; era îngrijorat că ea nu-şi putea plăti chiria şi a simţit că era de datoria lui s-o ajute. Aşa că s-a întrebat: „Ce-ar face Iisus?" Iar răspunsul pe care l-a auzit a fost să o salveze. Cei doi s-au căsătorit la puţin timp după ce s-au cunoscut. O'Hanlon spune că Dawn a fost întotdeauna ambiţioasă; a absolvit în cele din urmă şi a obţinut o slujbă. După câţiva ani, au avut o fiică pe nume April.

Pe vremea când ieşeau împreună, O'Hanlon şi-a adus aminte cum Dawn era deseori

prea ocupată ca să iasă în oraş. într- o săptămână, ea avea de scris o lucrare, iar O'Hanlon a preluat tema şi a scris lucrarea pentru ea. Voia s-o vadă, a explicat el, iar lucrarea aia îi „stătea în cale." Cum rămâne cu înşelătoria? l-am întrebat eu. A încercat deseori să insiste că el era un bărbat onorabil.

- Din punctul meu de vedere, a spus el, evitându-mi întrebarea, nu eu sunt cel care a înşelat comisia.

Apoi a urmat 11 septembrie 2001, accidentul de la Pentagon. Din momentul în care a aflat despre el, până mai târziu, în aceeaşi dimineaţă, când a sunat-o pe Dawn, spune că nu îşi mai aminteşte nimic. A mers vreun kilometru şi jumătate, dar nu îşi aminteşte plimbarea. Invocă asta drept momentul în care „Patrick O'Hanlon a început să-şi piardă minţile."

Neil Websdale indică mai mulţi posibili factori de creştere

a acestui tip de crimă. Spune că masculinitatea impune o povară grea bărbaţilor, care nu pot accepta feminismul. Teoria violenţei domestice punctează spre nevoia de putere şi control a unui abuzator si întreabă de ce victima nu pleacă, pur şi simplu. Dar Websdale susţine că abuzatorii sunt la fel de vulnerabili, în sensul incapacităţii lor de a trăi fără acea victimă.

- întrebarea mea nu este „de ce ea nu pleacă?“, spune el, ci e *„el* de ce stă?“ Mulţi dintre aceşti bărbaţi sunt teribil de dependenţi de partenerele lor femei. Le văd ca pe un drum spre o lume a sentimentelor în care ei, în general, nu locuiesc. Deseori aceşti bărbaţi au un sentiment rudimentar de ruşine legat de masculinitatea lor, pe care nu o înţeleg.

Websdale îl numeşte marele paradox al violenţei domestice, modul în care un abuzator vrea

să-şi controleze partenera/ul, în vreme ce e, simultan, incapabil să-şi controleze dependenţa.

Gilligan e de acord cu analiza lui Websdale legată de schimbarea rolurilor de gen.

- De fiecare dată când o schimbare socială majoră are loc - cum s-a întâmplat cu lupta pentru drepturile civile, când segregarea legală s-a încheiat -, se produce un val de reacţii şi aş spune că şi schimbarea moravurilor sexuale şi a rolurilor de gen produce un val de reacţii.
(Auzim) unele dintre cele mai bigote, sexiste, homofobe atitudini, chiar în timp ce publicul, în general, devine mai tolerant.

Gilligan crede că violenţa ar trebui abordată ca o problemă de sănătate publică, care, crede el, în cea mai radicală formă a ei, poate fi prevenită.

- Discutăm de parcă, odată ce oamenii sunt adulţi, ar trebui să fie în stare să facă faţă la

orice, a spus el, dar adevărul este că fiinţele umane sunt mult mai vulnerabile şi fragile decât recunoaştem. Apoi suntem surprinşi când vedem că sunt atât de vulnerabile şi fragile, încât se frâng.

Cu siguranţă trăim într-o perioadă în care progresul şi reacţiile inerente la care Gilligan face referire sunt extreme. Destui bărbaţi scuipă retorică bigotă, rasistă, misogină în manifeste înainte să omoare - Dylann Roof, Elliot Rodger, Alek Minassian. în unele momente, liderii noştri cei mai mari, aflaţi în funcţie, par că normalizează marca acestor criminali de vitriol sexist şi rasist, simţul lor de îndreptăţire. Nu este un secret că preşedinţi ca Thomas Jefferson, Ronald Reagan şi Bill Clinton au fost cu toţii acuzaţi de viol (în cazul lui Jefferson, bineînţeles, acuzaţiile fuseseră confirmate de multă vreme). Diferenţa pentru mine, în

comparaţie cu toate aceste momente - de la violul sistemic, pre-sufragiu, al lui Jefferson, până la John Kennedy şi destrăbălarea în serie a lui Bill Clinton şi chiar până la behăitul misogin al lui Donald Trump nu este doar că retorica aprinsă de azi declanşează, în viziunea mea, violenţa extremă, în mare parte sub forma împuşcăturilor în masă, ci şi că acest tip de violenţă se petrece în acelaşi timp în care majoritatea femeilor cer public şi în gura mare o viaţă mai bună. Presupunem că nu vom îndura hărţuire la locul de muncă sau agresiuni în campus, sau tendinţa partenerilor noştri de a umbla la nesfârşit după alte femei. Femeile luptă pentru legi mai multe şi mai bune de la decidenţii noştri, pentru tratament mai mult şi mai bun din partea sistemului juridic şi a forţelor de ordine. în timp ce scriu asta, mii de femei

mărşăluiesc pe treptele Curţii Supreme, după ce un bărbat alb, din clasa de sus, acuzat de tentativă de viol, tocmai a fost promovat la cea mai mare instanţă din ţară. Mii de femei candidează pentru funcţii publice, mai multe ca niciodată, iar în Congres este acum un număr istoric de femei. Deci, trăim vremuri în care progresul va prevala, cum s-a întâmplat cu alte mişcări moderne, culturale şi sociale? întrebaţi-mă peste douăzeci de ani. Dar sper că teoria lui James Gilligan - că progresul urmează după momente de revolte sociale majore - e corectă.

Mulţi cercetători, inclusiv Websdale şi Adams, discută şi despre posibilităţile incendiare ale ruşinii extreme. într-o conferinţă TED Talk devenită faimoasă, numită „Listening to Shame“, Brene Brown, care se autointitulează „cercetătoare a vulnerabilităţii“, a vorbit despre

legătura dintre ruşine şi violenţă, dintre despresie şi agresivitate, printre altele. A spus că ruşinea e „organizată în funcţie de gen“. Pentru femei este vorba despre un set de aşteptări concurente în jurul familiei, al locului de muncă, al relaţiilor; pentru bărbaţi e doar „a nu fi perceput ca... slab“. Numind ruşinea „o epidemie în cultura noastră“, Brown citează studiul lui James Mahalik de la Boston College, care a studiat istoria normelor de gen în societatea americană. Pentru femei, aceste norme includ: „drăguţă, slabă, modestă şi să-şi folosească toate resursele disponibile pentru aspect“. Pentru bărbaţi, normele includ: „arată control emoţional, munca este pe primul loc, urmăreşte statutul, violenţa“.

L-am sunat pe Mahalik pentru un context mai amplu şi mi-a spus că nu este vorba atât de mult despre bărbaţi individuali care susţin violenţa, cât despre

o cultură generală a ripostei în Statele Unite. A făcut referire la politica externă şi la nesupunerea civică şi cum primul nostru răspuns colectiv virează spre violenţă: poliţia în echipament de intervenţie în Ferguson, spre exemplu, sau acţiunea militară în Orientul Mijlociu. Chiar şi în portretizarea bărbaţilor de la Hollywood, violenţa este o:

- Parte importantă a ieşitului la film, a spus el. Cumva, am echivalat violenţa cu rezolvarea problemelor.

în dosarele psihiatrice ale lui O'Hanlon, ruşinea apare din nou şi din nou. îi era ruşine că nu a fost promovat, îi era ruşine că a fost transferat la un loc de muncă pe care se simţea prost echipat să-l gestioneze, îi era ruşine că nu putea să se scuture singur de propria disperare. într-una dintre şedinţele de terapie dinainte să se pensioneze, psihologul care îl trata a scris: „A învăţat că a fi

umil, într-o oarecare măsură, te întăreşte, nu te slăbeşte... Risc scăzut de autovătămare sau vătămare a celorlalţi.“

Dacă îl întrebi pe O’Hanlon de ce a făcut- o, va spune că nu ştie. Dacă îl întrebi ce sfaturi ar oferi în termeni de prevenţie, răspunsurile lui variază. Şi l-am întrebat, de fiecare dată când am vorbit cu el. Iată o compilaţie a ce a spus pe durata interviurilor noastre: „Nu îţi asuma prea multe. Nu fi arogant. Nu fi ahtiat după promovare, după câştiguri financiare. Nu munci atât de mult. Scade aşteptările. Nu fi prea ambiţios. 11 septembrie. Trebuie să abordăm modul în care tratăm bolile psihice în această ţară. Trebuie să ne uităm la medicaţia pe care o luăm. Vinovăţia supravieţuitorului. Ar fi trebuit să citesc *Cartea lui Iov.* Nu ştii cât de mult conduc ca să fac naveta, nu ştii cum e viaţa mea. Insomnie. Când ai cancer,

îi poţi cere ajutorul unui prieten. Nu e la fel cu depresia."

Chestia e că nu se înşală cu niciuna dintre cele de mai sus.

După 11 septembrie, O'Hanlon a jucat un rol secundar într-o organizaţie federală. A început să aibă şi probleme cu somnul. O'Hanlon a spus că imaginile cu sacii[3] cu cadavre şi sicriele învelite în drapel îl bântuiau. L-am întrebat o dată de ce nu a plecat în străinătate cu munca, iar comportamentul lui paşnic în mod obişnuit s-a schimbat brusc:

- Mulţi oameni îmi spun: „Eşti un fricos. De ce nu mergi în Irak? în Afganistan?" a zis el, cu vocea dintr-odată puternică răsunând în sala de conferinţe. Aveam nouăsprezece ani şi erau arme îndreptate spre noi. Am fost voluntar. Zidul Berlinului încă era sus. Eram acolo cu obuze, cu tancuri îndreptate spre noi,

în Germania. Nu-mi spune că am fost un fricos. După 9/11 am fost pus de pază la cel mai înalt nivel de securitate. Şi toţi oamenii din trupele de infanterie? Au fost susţinuţi de biroul *meu.*

Răspunsul lui O'Hanlon arată clar că am atins o zonă sensibilă. Mai târziu, când e presat, O'Hanlon spune că nimeni nu l-a făcut fricos în faţă, dar a simţit-o.

- Un general cu patru stele ar zice: „Nu califica un soldat în funcţie de proximitatea faţă de câmpul de luptă", mi-a spus O'Hanlon, adăugând: „Nu-mi spune că nu sunt curajos. Nu sunt un patriot."

Cu cât insomnia lui O'Hanlon se înrăutăţea, la fel se întâmpla şi cu depresia lui. A continuat să meargă la psihiatru, care i-a prescris mai multe tipuri de medicamente în doze care, crede O'Hanlon, ar fi contribuit la stresul lui. Avea şi sesiuni de terapie cognitiv-

comportamentală şi a participat la terapie generală, cu pauze, până s-a pensionat. Pe fişele de evaluare din această perioadă, când era întrebat dacă avea gânduri suicidale, O'Hanlon tot timpul bifa căsuţa cu „Nu“, dar spune că nu era adevărat. *Avea* gânduri suicidale. Dar nu voia să bifeze căsuţa aceea, pentru că şi- ar fi pierdut certificatul de securitate şi probabil locul de muncă. Nu ştia cum şi-ar fi putut întreţine familia fără un loc de muncă. Ştia că era bolnav, foarte bolnav, dar ştia şi că, în orice sens practic, nu putea să admită.

Cu cât pensionarea lui se apropia, spune că stresul a început să-l apese. în acelaşi timp, April a început să se răzvrătească. Se simţea sufocată de părinţii ei, mult prea controlată, tot timpul împinsă să aibă note mari; nu avea voie să doarmă acasă la prieteni sau viceversa. O dată,

părinţii ei au prins-o copiind şi au pălmuit-o. La puţin timp după, familia s-a mutat într-un apartament mic, temporar, şi a plătit un avans pentru o casă care era încă în construcţie.

Apoi O'Hanlon s-a pensionat.

Uneori, locul faptei în cazul acestor crime denotă un nivel de grijă care îţi dă fiori şi oferă indicii despre motivaţia criminalului. William Beadle a adunat sângele familiei într-un recipient ca să nu facă mizerie, iar apoi a întins cadavrele celor trei fiice pe podea, acoperindu-le cu o pătură. Copiii lui Jacobson şi a lui Mochrie au fost lăsaţi întinşi pe pat, înveliţi; Mochrie a spălat sângele de pe peretele fiicei lui şi a ingerat erbicid înainte să se spânzure. Altul a lăsat monede de aur pe pleoapele membrilor familiei, pesemne pentru a-i ajuta în călătoria lor pe lumea cealaltă. Websdale numeşte acest tip de simbolism

arhitectura emoţională a unui caz.

- La nivel metaforic, vorbeşte despre înţelegerea eronată a situaţiei lor critice. Aceasta sfidează înţelegerea ştiinţelor sociale; are nevoie de o perspectivă literară.

Cazurile în care se foloseşte o halteră ca armă a crimei, spre exemplu, îi sugerează lui Websdale că făptuitorul:

- Omoară cu masculinitatea lui. S-ar putea să nu o vrea. Ar putea fi neintenţionat... o înţelegere nedezvoltată a ce înseamnă să-ţi fie ruşine.

în interpretarea creştină de azi, Dumnezeu îşi sacrifică, literalmente, propriul fiu, infanticidul suprem, pentru ca lumea să poată fi mântuită. Romanii poate că au comis actul de a-l pune pe Iisus pe cruce, dar asta era parte din planul măreţ al lui Dumnezeu. Exemplele abundă în Biblie. Avraam şi-a adus fiul, pe Isaac, la altar, pregătit să-l sacrifice,

dar Dumnezeu l-a oprit în al doisprezecelea ceas, când cuţitul era la gâtul lui Isaac, iar braţele şi picioarele îi erau legate. Dumnezeu a spus că Avraam a trecut testul, şi-a dovedit iubirea. O'Hanlon menţionează citatul din Isaia 53:8-9: „El a fost luat din închisoare şi de la judecată, dar cine din cei de pe vremea Lui a crezut că El fusese şters de pe pământul celor vii şi lovit de moarte pentru păcatele poporului meu? Groapa Lui a fost pusă între cei răi, şi mormântul Lui, la un loc cu cel bogat, măcar că nu săvârşise nicio nelegiuire şi nu se găsise niciun vicleşug în gura Lui." într-o religie în care omorârea familiei nu este doar raţionalizată, ci şi sărbătorită ca formă supremă de iubire, devotament şi credinţă, probabil conexiunea nu e o exagerare azi. O'Hanlon însuşi spune că au fost necesare trei vieţi pentru a o salva pe a lui: a

lui Iisus Christos, a lui Dawn O'Hanlon şi a lui April O'Hanlon.

A fost, după cum recunoaşte, un creştin „temperat“ până în momentul crimelor:

- îl întreb pe Domnul: „De ce? De ce? Nu ar fi fost *nicio altă* cale?“ în interpretarea lui, crimele par a fi modul prin care Dumnezeu îi atrage atenţia lui O'Hanlon, să se îndrepte, să-şi recapete credinţa, să-l servească. A spus că Dumnezeu face minuni prin el, salvând alţi prizonieri. De mai multe ori mi-a sugerat să intitulez acest capitol „Triumf asupra tragediei“. Unde este triumful? îl întreb eu. Pentru că partea cu tragedia e clară. Spune că încă nu a venit, dar va veni. îmi spune să studiez cazul pastorului Rick Warren şi sinuciderea fiului lui, sau al lui Creigh Deeds, fostul membru al Congresului, al cărui fiu l-a înjunghiat înainte să se omoare. O'Hanlon vede boala

psihică şi transformarea unui eveniment negativ într-unul pozitiv ca legătura dintre el şi aceşti alţii. Dar îi şi vede pe toţi, inclusiv pe el însuşi, drept victime.

De ce? întreb eu. îl întreb asta din nou şi din nou. De ce ai făcut-o? Se întreabă şi el, completează spaţiile libere pentru mine uneori. Cum ai putut? întreb chiar dacă nu mă aştept ca O'Hanlon să fie vreodată capabil să îmi răspundă cu adevărat.

- Dumnezeu nu a răspuns niciunei întrebări de-ale lui Iov. A spus: „Unde erai tu când am creat lumea?" Dumnezeu îi redirecţiona perspectiva lui Iov spre Dumnezeul suveran pe care noi nu îl putem înţelege, spune O'Hanlon. îmi spune acelaşi lucru pe care i L-a spus lui Iov. Nu te concentra pe ce s-a întâmplat; concentrează-te pe ce poţi face pentru Mine.

O'Hanlon spune că insomnia lui s-a înrăutăţit după ce s-a

pensionat şi a început să aibă gânduri suicidale şi criminale. într- un jurnal pe care îl ţinea din această perioadă, notiţele lui devin disperate. Cu două luni înainte de omucidere, a scris: „Te rog, ajută-mă“ de cinci ori. Două săptămâni mai târziu: „Te rog, cruţă-mi viaţa! Te rog, ajută-mă! Doamne, ajută-mă! Cruţă-le pe Dawn şi April.“ într-o evaluare psihiatrică după crimă, un psiholog legist a scris: „A descris gânduri persistente, intruzive de a se omorî pe el, pe soţia şi pe fiica lui pentru a le cruţa de orice poveri şi suferinţe viitoare. Domnul O'Hanlon credea că poate depăşi aceste gânduri de unul singur şi nu voia să le spună cu voce tare, altfel ar deveni realitate.“

Pentru mulţi bărbaţi şi femei, pensionarea e o tranziţie dureroasă, dificilă. Iar O'Hanlon îşi luase o slujbă dezonorantă după ce se pensionase, care,

simţea el, era sub nivelul lui. O'Hanlon înusuşi mi-a trimis o listă cu posibile domenii de cercetare - vinovăţia supravieţuitorului era unul, sinuciderea, al doilea -, iar subiectele lui păreau să vorbească mai puţin despre manipulare, cât despre un bărbat în căutare de răspunsuri. Cercetătorii folosesc termenul „multideterminat“ pentru a explica o situaţie în care sunt posibile mai multe cauze pentru un eveniment sau o acţiune. Depresie, insomnie, ruşine, pierderea statutului. Dar Websdale respinge acest termen.

- Oamenii cred că, dacă găsesc destule variabile, pot face ca riscul să devină relativ; sau că, dacă le pun într-o formulă, pot extrage cazurile în care e un risc foarte, foarte ridicat, şi cred că asta calcă în picioare complexitatea condiţiei umane, spune el. La

un anumit nivel, vorbim despre prezenţa obsedantă a inexplicabilului.

O'Hanlon luase în considerare sinuciderea, dar ideea îl umplea de ruşine şi nu-şi putea imagina să le lase pe Dawn şi April să trăiască în umilinţa unui astfel de gest. De-a lungul anilor, i s-a prescris medicaţie: Ambien, Zoloft, Klonopin, Wellbutrin, Oleptro, Remeron, Paxil, Ativan, Lunesta. A recunoscut că uneori micşora dozele şi păstra jumătate într-un coş din baie, de care Dawn nu ştia. Nu putea suporta ceaţa mentală pe care o simţea când lua medicamentele - dar si pentru că, spunea el:

- Ştiam că o să am nevoie de ele într-o zi. începuse să creadă că lumea râdea de el. Nu ieşea. Stătea într-un scaun acasă şi se holba la tavan, cu capul dat pe spate, cu corpul moale. April îl vedea şi îi spunea lucruri ca: „Fruntea sus, tati!“ Mama lui

O'Hanlon i-a spus să-l facă pe tatăl ei să se simtă mai bine, iar ea a încercat. Dar, de fiecare dată când încerca, el se simţea mai rău, vinovat că făcea din problemele lui - iluziile lui -, responsabilitatea ei. Ar fi trebuit să fie suficient de puternic; era bărbatul din casă. Ce era *în neregulă* cu el?

Presiunea creştea. Erau revolta fiicei lui, naveta lui teribilă până la un loc de muncă pe care îl ura, familia lui înghesuită într-un spaţiu mic, lipsa unui statut profesional; apartamentul pe care el şi Dawn îl deţineau era sub nivelul pieţei, din cauza recesiunii, în acelaşi timp, constructorul de la noua lor casă le făcea probleme, nu urma planul, spunea O'Hanlon. S-au certat din cauza construcţiei, iar O'Hanlon spune că dezvoltatorul le-a permis să se retragă din înţelegere. Deşi O'Hanlon spune că ei erau solvabili din

punct de vedere financiar şi constructorul le-a înapoiat avansul, dosarele tribunalului susţin că era dator cu zeci de mii de dolari. în zilele dinaintea crimelor, Dawn a returnat toată mobila pe care o cumpăraseră pentru noua lor casă.

- Era ca şi cum, spune O'Hanlon, eram cu toţii blestemaţi.

O'Hanlon spune că-şi iubea familia. O iubea şi le iubea.

- Nu le uram, spune el. Nu am simţit niciun pic de ură pentru familia mea în noaptea de dinainte. Niciun sentiment negativ, *nada,* nimic. Nu am niciun motiv.

După crime, O'Hanlon a condus prin împrejurimi cu acea funie, căutând un loc în care să se spânzure, până să-şi dea seama că trebuia să aştepte până la căderea nopţii. A înghiţit mai mult de douăsprezece pastile de Ambien înainte să îl sune pe pastor, care a sunat poliţia.

O'Hanlon a fost interogat în timp ce era atât de drogat de la Ambien, încât nu-şi mai aminteşte. (I s-au citit drepturile Miranda cât era sub influenţa pastilelor şi susţine că drepturile i-au fost încălcate.) După arest, a încercat să se sinucidă, aruncându-se cu capul în cadrul metalic al uşii celulei sale. A leşinat în balta propriului sânge, cu o tăietură adâncă de cincisprezece centimetri pe cap şi o leziune a coloanei care ar fi trebuit să-l lase paralizat. Realitatea supravieţuirii lui - a avut nevoie de multiple operaţii faptul că se poate mişca, este o dovadă pentru O'Hanlon că Dumnezeu l-a ţinut în viaţă cu un motiv. într-un consult psihiatric de la acea vreme se declara că O'Hanlon s-a izbit atât de tare în rama uşii, încât nu poate exista niciun dubiu despre intenţia lui. „Dacă aceasta nu e o boală psihică, nu ştiu ce este“, a scris doctorul.

De fiecare dată când l-am vizitat pe O'Hanlon, stătea acolo şi sublinia din nou şi din nou că el nu era bărbatul, criminalul pe care îl portretizaseră.

- în ceea ce mă priveşte, spunea, am fost corectat. Iată-mă în această unitate de *corecţie.* Si am fost corectat.

Are un radio în celula lui. Are voie să aibă treisprezece cărţi, iar livrările de la Amazon sunt aprobate de închisoare. Există o pistă mică pe unde a început să alerge recent, după ce o gleznă scrântită i s-a vindecat, într-un final. îi ia trei minute pe tură; face douăsprezece ture. Se autointitulează prizonier-model şi ce vrea să spună prin asta e că nu se ia la bătaie şi nu agresează ofiţerii de corecţie. Conduce un grup de studiu al Bibliei pentru colegii lui prizonieri şi îi ajută deseori să scrie scrisori pe care le trimite prietenilor şi familiei. încalcă regulile cu convorbirile

lui în trei, dar asta nu pare să conteze pentru el.

în cazul lui O'Hanlon, mai mulţi experţi indică faptul că sănătatea mintală a jucat un rol în crima lui, deşi un complet de judecată a respins apărarea lui de „nevinovat pe motiv de nebunie". (Echipa lui Websdale mi-a spus că în toate cazurile de acest gen pe care le-a întâlnit foloseau foarte des această strategie de apărare, atunci când făptaşul trăia, şi că nu a funcţionat aproape niciodată; o membră a unui grup de analiză a deceselor mi-a spus că încă nu a dat de vreo investigaţie în care să nu existe „nevoi de sănătate mintală nesatisfăcute.") Oare acest refuz de a considera acţiunile lui O'Hanlon un rezultat al sănătăţii mintale ar putea să provină din prejudecăţile pe care le avem în această ţară în legătură cu asta? Tindem să arătăm foarte repede empatie pentru oamenii care suferă de

probleme de sănătate mintală când sunt universal îndrăgiţi şi când acţiunile lor îi afectează doar pe ei (un Robin Williams, să spunem), dar empatia noastră oscilează, poate pe bună dreptate, când acele acţiuni afectează vieţile altora, cum s-a întâmplat cu O'Hanlon.

James Gilligan spune că trebuie să vedem în oameni precum O'Hanlon subiecte de cercetare. „Trebuie să privim oroarea în faţă, dacă vom ajunge vreodată să înţelegem cauzele predilecţiei umane spre violenţă atât de bine, încât să-i prevenim manifestările cele mai distructive", a scris el în *Violence*. „Sinuciderea nu este o soluţie după uciderea unei familii; ambele forme de violenţă sunt la fel de letale."

Una dintre primele întrebări pe care i-am pus-o lui O'Hanlon era dacă el credea sau nu că va merge în rai.

- Absolut, a spus el.

Dawn şi April, bineînţeles, erau deja acolo.

Apoi mi-a spus cum Dumnezeu ţine un borcan pentru toate momentele când am plâns în viaţa noastră; toate lacrimile noastre adunate şi ţinute de El. A făcut o pauză un moment, apoi a spus:

- Cred că, atunci când voi merge în rai, voi fi primit cu braţele deschise.

Deşi mai crede şi că propria suferinţă nu se va sfârşi niciodată. Zice că încă nu se poate uita la poze cu April. Pe vremea asta, a menţionat, ar fi. absolvit liceul.

- în timp ce alerg prin curte sau mănânc, mă rog să pot sta cu familia mea, îmi mărturiseşte el, apoi începe să plângă un pic, se foieşte pe scaun şi încearcă să revină la mantra lui. Am de făcut o alegere. Pot merge înainte sau înapoi; pot fi negativ sau pozitiv şi aleg...

Nu poate termina. îşi dă capul

pe spate violent, apoi suspină, cu braţele îndreptate în faţă, cu mâinile încleştate ca pentru rugăciune sau pentru un pumn, nu-mi pot da seama. Nu-l întrerup, dar este un sunet insuportabil, un sunet pe care nu l-am auzit niciodată de la o altă fiinţă umană. Urlă şi iar urlă, deşi încearcă să ţină în el, să recâştige controlul, iar corpul lui e într-un război absolut vizibil cu el însuşi. Când interviul nostru se termină în acea zi, rămân tăcută un minut alături de ofiţerul de legătură din închisoare şi de cameraman, şi niciunul dintre noi nu vorbeşte; e ca şi cum am fost atraşi într-un loc atât de întunecat şi atât de plin de suferinţă, încât va fi nevoie de un efort considerabil să ne facem din nou drum, cu ghearele, spre lumina soarelui.

Şi îmi dau seama că de asta a fost O'Hanlon de acord să discute cu mine, de fapt, a încercat să găsească o cale să

se suporte în lumea asta. Mentoratul, scrisul scrisorilor, studiul Bibliei. Croindu-şi calea spre ieşire din întuneric doar cât să treacă prin fiecare oră a fiecărei zile. Aceasta este starea de purgatoriu în care va trăi: încercând să se desprindă de suferinţa din acel moment colosal, îngrozitor, printr-o mie de gesturi mici, fapte bune şi rugăciuni.

E o poveste care s-a născut în jurul lui Patrick O'Hanlon, aceea de a nu te lăsa bătut, o poveste despre motivare şi persistenţă. E o poveste americană neobişnuită, despre trudă şi sfidarea respingerii şi, într-un final, despre obţinerea succesului inevitabil, care a fost promis de la început. Dar dacă soluţia la toate acestea nu e truda sau o motivare tenace, ci mai degrabă rezilienţa în propriul eşec, graţia de a accepta

înfrângerea şi continuarea drumului? Ce s- ar fi putut întâmpla dacă Patrick O'Hanlon ar fi ales altă cale? Să fi ales domeniul imobiliar? Să devină inginer software? Sunt genul de întrebări pe care majoritatea ni le punem când ne gândim la propriile vieţi. Cum decizia X a dus la acţiunea Y. O întâlnire întâmplătoare. O decizie de moment. Stânga în loc de dreapta - şi totul s-ar fi desfăşurat atât, atât de diferit.

17 *în orig., în Ib. engl. - National Domestic Fatality Review Iniţiative (n. red.).*

18 Semn rău prevestitor (n. tr.).

ROTULELE UNUI SUPEREROU

Vocea unui bărbat se aude din difuzorul unui telefon negru, care e aşezat în centrul unei mese din imitaţie de lemn. Pe un perete sunt table de scris, iar pe celălalt, ferestre. Mai multe mese sunt dispuse haotic înăuntrul acestei săli de

conferinţe, care are culorile generice ale birourilor din ţară: gri-maroniu, crem, bej. Doisprezece poliţişti în haine civile stau pregătiţi în jurul telefonului, ascultând în linişte.

- Lăsaţi-ne dracului în pace! spune vocea. Doar lăsaţi-ne dracului în pace!

Apoi apelul se întrerupe.

Doi ofiţeri de poliţie stau înghesuiţi lângă telefon. Au la dispoziţie doar câteva secunde să ia o decizie despre ce să zică atunci când îl vor suna pe bărbat înapoi. Să-i spună că nişte ofiţeri au înconjurat casa - o echipă SWAT? Să-i spună să iasă cu mâinile sus? Unul dintre ofiţeri îl apelează. Bărbatul răspunde:

- Ce naiba vrei?

- Ascultă, Ronnie, rosteşte ofiţerul, cea mai rapidă modalitate de a ne face să plecăm este ca tu şi Melissa să ieşiţi.

Melissa e iubita lui Ronnie. S-a baricadat în casă cu ea.

- Nu am făcut niciun căcat greşit, se apără Ronnie. Eu şi Melissa trebuie doar să rezolvăm rahatul ăsta. Mi s-au deschis dracului ochii în legătură cu ce se petrece.

- Nu vreau ca cineva să fie rănit, spune ofiţerul. Numele lui e Matt. Dar am auzit un foc de armă...

- Nu a fost niciun foc de armă, răspunde Ronnie, a fost doar o împuşcătură în tavan.

- Vreau să ştiu că Melissa e bine.

- E al dracului de bine! Ce face, nu e treaba voastră. Nu vă băgaţi nasu-n treaba mea şi nici eu nu mi-l bag în a voastră.

Ronnie închide. Suntem la periferia oraşului San Diego, într-o după-amiază obişnuită, însorită, de iulie.

Lângă ofiţerul de lângă Matt - numele lui e Chris - sunt alţi câţiva. Unul ţine evidenţa secundă cu secundă, de fiecare dată când Ronnie închide telefonul sau când furia lui se

intensifică. 1:00 PM. 1:01 PM. 1:03 PM. 1:08 PM. 1:09 PM. 1:15 PM. Orele vor începe să se adune şi vor vedea dacă sunt anumite momente sau subiecte care îi declanşează această stare. Altul, supraveghetorul, le oferă informaţii lui Matt şi celorlalţi bazându-se pe interviuri în timp real, care au loc altundeva şi care sunt făcute de alţi ofiţeri de poliţie sau detectivi - cu prieteni, membri ai familiei, cunoştinţe de-ale lui

Ronnie şi Melissa. Află despre relaţii anterioare, incidente de violenţă în familie, poate lupte de stradă sau altercaţii cu legea şi istoric de muncă. Mai multe foi mari, care conţin informaţii despre Ronnie şi Melissa, sunt prinse pe table, trecutul lor, membrii familiei, ce poate fi relevant despre dinamica relaţiei lor. Mai mulţi ofiţeri scriu cu disperare, în timp ce informaţia vine, date despre relaţie şi locurile de

muncă. Alte incidente de violenţă. Suferinţe din copilăria lui Ronnie. Informaţia e incoerentă, fragmentată, dar ajunge în timp real, în speranţa că pot potrivi personalitatea şi trecutul lui Ronnie cu ce se întâmplă astăzi. Au aflat că în această dimineaţă o colegă a mers să o ia pe Melissa la muncă şi, când a ajuns la uşă, aceasta avea o buză însângerată, părea agitată şi speriată, şi a spus că nu va fi în stare să meargă la serviciu. Acea colegă de muncă, Denise, a sunat la poliţie; se consideră că spusele lui Denise sunt o parte importantă a mărturiilor. Ofiţerii au vorbit cu sora şi cu fratele lui Ronnie. Au aflat că tatăl lor era uneori abuziv, drept care Ronnie avea o relaţie tensionată cu el. Au aflat şi că Ronnie a înşelat-o pe Melissa cu una dintre prietenele ei şi că de-atunci Melissa nu prea a mai ieşit cu prietenii lor comuni. Merge la

muncă, apoi acasă; o văd rar. Una dintre fostele iubite ale lui Ronnie spune că nu i s-a părut niciodată că ar fi violent; mai spune şi că ea crede că el încă o iubeşte, iar ei suspectează că fata încă are sentimente pentru Ronnie, aşa că informaţia e irelevantă.

Se ocupă de asta de mai multe ore deja. Ofiţerii din jurul lui Matt încearcă în tăcere să pună cap la cap toate informaţiile care vin şi măsoară gradul de periculozitate a situaţiei. Dintre toţi, presiunea cea mai mare e pe umerii lui Matt, care trebuie să-l ţină pe Ronnie de vorbă, să-l calmeze, să-l convingă s-o lase pe Melissa afară nevătămată. Deşi se simte o energie explozivă în sală, e şi straniu de liniştită, parcă un grup de copii şoptesc-urlând în colţul bibliotecii. Telefonul care sună şi vocile lui Ronnie şi Matt sunt zgomotele principale, în ciuda frenezie activităţii. Un cuvânt sau un

sunet greşit l-ar putea porni pe Ronnie. O singură frază potrivită şi Matt se va conecta cu el. în argoul forţelor de ordine, se numesc cârlige şi ghimpi. Cârligele îl atrag pe Ronnie, îl calmează; ghimpii îl fac să explodeze. Matt a călcat deja într-un ghimpe cu Ronnie acum câteva minute, când l-a menţionat pe colegul de muncă al Melissei, Mack. Ronnie, se pare, crede că Mack şi Melissa au o aventură.

- îl las să defuleze un pic, să ardă energia aia, spune Matt. Măcar e nervos pe mine, şi nu pe ea.

- Va obosi, spune un alt ofiţer.

Dar e speculaţie, pentru că Ronnie continuă să le închidă nervos şi nu dă niciun semn că o va elibera pe Melissa. După câte ştiu ei, ar putea fi şi moartă deja. Sau casa ar putea fi un teren minat. Ar putea avea la el mai multe arme, arme de calibru mare. A blocat

deja uşile, ca ea să nu poată pleca.

Matt sună înapoi.

- Hei, Ronnie, mi-ai închis. Vreau doar să mă asigur că suntem în regulă.

- Toată lumea e bine, spune Ronnie, care nu pare deloc în regulă.

- OK, OK, spune Matt. Vocea îi tremură puţin. E tânăr, abia are undeva spre treizeci de ani. Hei, spune-mi, ce lucrezi?

Imediat, e clar că asta a fost o greşeală.

- Nu sunt aici să-ţi înşir povestea vieţii mele, nenorocitule! Ştii totul despre mine. Eşti mai alunecos ca o canistră cu ulei. Ce dracu' e-n neregulă cu tine? Crezi că sunt idiot?

Bum.

Matt dă din cap. Ştie c-a dat-o-n bară. Colegul lui, Chris, stă lângă el şi-i spune că e în regulă. Greşeală de începător. Dar e evident că Matt a pierdut

ocazia să se conecteze cu Ronnie şi decid să i-l predea lui Chris. Predarea într-o situaţie în care sunt implicaţi şi ostatici e un punct critic. Nu trebuie să arate ca o predare. Iar Chris şi echipa lui nu pot minţi. Nu le pot spune acestor oameni că nu vor fi condamnaţi, că totul va fi în regulă dacă ies afară cu mâinile sus. Şi totuşi, trebuie să-i constrângă, practic, să iasă din casa aia şi să intre direct într-o celulă de închisoare.

Au numai câteva secunde între apeluri să discute strategia. Spre deosebire de alte situaţii de criză, în care un infractor ia ostatici persoane străine, iar timpul poate ajuta deseori ca situaţia să fie aplanată, într-o situaţie de violenţă domestică timpul nu e de partea lor. Cu cât durează mai mult, cu atât e mai probabil să escaladeze şi să sfârşească prin violenţă. Trebuie să fie prietenoşi, dar fermi, încrezători, dar empatici.

Au la dispoziţie numai cuvintele. E o îndepărtare totală de felul în care operează în mod normal ofiţerii, unde există o linie clară de demarcaţie între cel cu putere şi cel fără putere. Folosind instrumentele pe care Hamish Sinclair le-ar încadra în sfera „intimităţii“, ei trebuie să constrângă un infractor să renunţe la control. Nu pot da ordine. Nu pot avea pretenţii. Nu-i pot pune cătuşele şi nu pot trânti la pământ un infractor care nu respectă regulile. Tot ce au în acest moment sunt cuvintele. Iar unii ofiţeri, la drept vorbind, se descurcă mai bine cu cuvintele decât alţii.

Decid să facă predarea astfel: Matt îi va spune lui Ronnie că vrea să discute situaţia cu Mack, îl va intervieva un pic pe Mack în ceea ce priveşte relaţia cu Melissa şi, între timp, Matt îi va da telefonul partenerului lui, Chris.

Sună din nou.

- Ronnie, e adevărat. Avem o mulţime de informaţii despre tine, spune Matt.

- Du-te dracu’, mincinos nenorocit! ţipă Ronnie. Mincinosul Matt!

Matt îl lasă să scuipe, apoi încearcă planul, îi spune că-l cercetează pe tipul ăsta, Mack, apoi că i-l va transfera pe Ronnie lui Chris. Ronnie continuă să vorbească la celălalt capăt, îl face pe Matt mincinos, spunându-i că nu e interesat să fie prieteni. Continuă. Ronnie închide. Matt sună înapoi din nou şi din nou.

- Ascultă, spune Matt într-un moment rar, când Ronnie tace, acest Mack e un tip în vârstă. Gen şaizeci şi cinci, şaptezeci de ani. Ştiai asta?

Aluzia e evidentă. Melissa e tânără, are vreo douăzeci de ani. în niciun caz nu se va culca cu cineva atât de în vârstă. (Mă întreb dacă ofiţerii ăştia au văzut vreodată filme de Hollywood.) Ronnie

reacţionează.

Cunoşti bine chimia modernă, retardatule? spune el. Au scos o pastilă albastră, care îţi face scula mai tare decât rotulele unui supererou.

Click.

Când Matt sună înapoi, îi spune lui Ronnie că va vorbi cu Mack, iar Chris va prelua apelul.

- E şi Chris un mincinos? întreabă Ronnie. Când dai pe cineva la telefon, te asiguri că e un muist onest, OK?

Chris preia şi spune asta:

- Hei, Ronnie, sunt Chris. Ce se petrece?

Greşeală instantanee. Pentru că,
bineînţeles, Matt, Ronnie, Chris... cu toţii ştiu „ce se petrece." Dar nu poţi da vina pe Chris. E o urare generică atunci când vorbeşti la telefon. E modul prin care fiecare dintre noi ar începe o conversaţie, probabil. Dar orice cuvânt este crucial când sunt implicaţi

ostatici, fiecare secundă contează, şi nu e vorba numai de cuvintele în sine, ci şi de modul în care sunt livrate, de contextul emoţional în care sunt oferite. Autenticitatea. Iar Ronnie e isteţ, obişnuit cu toate astea. Răspunsul lui e următorul:

- Eşti şi tu un muist mincinos?

Urmează un schimb de replici, Chris
sunând, încercând să găsească o cale de a intra, un cârlig, un mod de a se conecta, iar Ronnie închizându-i în nas. Sună de trei, patru, cinci, şapte, cincisprezece ori.

- Pot să-mi imaginez că eşti supărat, spune Chris.

- Nu mai spune, Sherlock! Trebuie să fii un detectiv pe cinste, spune Ronnie. De ce nu mă laşi în pace? Nu ajungeţi nicăieri.

- Vrem să ajungem undeva, Ronnie, dar trebuie mai întâi să ne asigurăm că toată lumea e

bine, îi spune Chris. Pot să vorbesc cu Melissa? E bine?

- O vrei pe panaramă la telefon, ţi-o dau pe panaramă la telefon! O arunc pe panaramă pe fereastră, dacă o vrei.

Ronnie întoarce capul de la receptor şi strigă în gol:

- Curvo, poliţiştii ăştia vor să-ţi vorbească!

Dar nu o dă la telefon. în schimb, se oferă din nou s-o arunce pe fereastră, spune că va fi rapid, nici nu va simţi.

- Ronnie, Ronnie, spune Chris, îmi fac griji când vorbeşti aşa. Nu vreau să fie nimeni rănit.

- Vai de mine, o, Iisuse Christoase! exclamă Ronnie. O, vai de sufletul meu! Ce dracu’ vrei să fac? De ce nu plecaţi naibii cu toţii de-aici?

închide.

Chris se consultă cu supraveghetorul lui un moment, iar acesta îl sfătuieşte să se folosească de ce ştie

până acum despre Ronnie.

- Spune: „Hei, asta ştim noi. Denise a venit s-o ia pe Melissa. Cineva a auzit împuşcături, sau poate că nu."

- Deci vrei să minimalizez toată chestia? întreabă Chris.

- Spune-i doar ce ştii, de ce nu putem pleca. Că prietena ei a venit să o ia şi a văzut un pic de sânge. Că împuşcătura e îngrijorătoare. Nu spun s-o minimalizezi complet, dar nu o face să pară nici ca Al Capone.

Chris dă din cap. Apasă butonul de apelare.

Decid să merg în capătul holului, să-l văd pe Ronnie cu ochii mei.

Ronnie e, de fapt, ofiţerul pensionat Lou Johns. Suntem în San Diego, la un training pentru negocierea situaţiilor de criză pentru ofiţerii de poliţie, cu accent specific pe situaţiile de violenţă domestică. Când le-am spus prietenilor că merg la o negociere de ostatici şi o sesiune de training, şi-au

imaginat imediat bănci şi o gaşcă mică de bărbaţi cu măşti de schi. Deşi cifrele nu sunt înregistrate în mod constant, aproximativ 80% din toate cazurile cu ostatici din această ţară sunt rezultatul violenţei domestice, a spus William Kidd, care conduce trainingul din această săptămână. FBI-ul a început recent să înregistreze cazurile cu ostatici, dar doar atunci când instanţele trimit voluntar cifrele lor. în acest moment, sunt mai mult de 7 000 în bazele lor de date. Şi, deşi sunt traininguri de negociere a situaţiilor de criză în toată ţara, pentru FBI, pentru poliţişti, pentru orice fel de organizaţii similare, acesta din San Diego este singurul care pune terorismul din partea partenerului intim în centrul trainingului lor.

Scopul final al unei situaţii cu ostatici care are în centru violenţa domestică, versus cea în care sunt străini, schimbă

întregul scenariu şi arată o situaţie tensionată, cu o încărcătură emoţională extrem de periculoasă. Gary Gregson, un alt moderator din această săptămână şi un manager de divizie la DPREP, o firmă de consultanţă şi training pentru forţele de ordine, spune că, într-o situaţie clasică cu persoane străine drept ostatici, aceştia sunt o monedă de schimb.

- Un spărgător de bancă îşi va folosi ostaticii ca să poată scăpa.

Dar în violenţa domestică se întâmplă exact opusul. Răpitorul vrea să stea exact acolo unde este. Scopul lui final nu este să scape; nu e neapărat nici să rămână în viaţă. Este să menţină controlul.

- Abuzatorul vrea ca ea să retracteze, să- şi ceară scuze, spune Gregson. Sau să plătească o penalizare pentru că nu a fost de acord cu el.

Acestă diferenţă crucială contează pentru fiecare aspect al negocierii. Relaţia dintre abuzator şi victimă, pentru că e una încărcată emoţional, intensifică nivelul de periculozitate. Violenţa poate continua pe parcursul negocierii. Şi coerciţia. Gregson le reaminteşte participanţilor că au de-a face cu persoane manipulatoare, că nu trebuie să le ofere prietenie şi încredere. Le reaminteşte că soţiile sau copiii agresaţi vor da dovadă frecvent de sindromul Stockholm, identificându-se sau aliindu-se cu propriul atacator, chiar şi după ce sunt luaţi ostatici. (Se numeşte uneori *trauma bonding*12.)

Gregson spune că, pentru un ofiţer de poliţie, cel mai dificil aspect în orice negociere este să „îşi dea jos şapca de poliţist şi să o pună pe cea de negociator“, într-un training anterior, unul dintre ofiţeri a fost delegat s-o intervieveze pe

sora lui „Ronnie“. A devenit evident faptul că nu făcea diferenţa dintre un interviu şi un interogatoriu.

- Nu vrem să se simtă forţată, a spus Gregson mai târziu. Vrem ca ea să se simtă invitată, în largul ei. Gândeşte-te la el ca la un eveniment social, nu ca la un interogatoriu.

Forţele de ordine, e drept s-o spunem, au o relaţie problematică cu violenţa domestică. Poliţiştii sunt deseori, deşi nu întotdeauna, primii care răspund de o situaţie violentă din casă. Iar studiile au arătat că, şi dacă nu are loc nicio arestare, răspunsul poliţiei poate fi o piedică semnificativă pentru un nou abuz, la fel cum poate să crească şansele ca o victimă să acceseze serviciile locale pentru violenţa domestică, precum ordinele de restricţie.[1] Dar poliţiştii pot fi ei înşişi agresori - ratele violenţei

domestice printre poliţişti sunt de două până la patru ori mai mari decât cele ale populaţiei generale. într-o înregistrare recentă, am văzut nişte ofiţeri de poliţie într-o intervenţie la fosta soţie a unui coleg de-al lor. Ea a descris cum acesta a intrat peste ea în casă, a ameninţat-o că-i va omorî pe ea şi pe prietenul ei şi a povestit cum a îndurat ani de abuzuri când era căsătorită cu el. Câteva secunde mai târziu, în înregistrările de pe camerele ofiţerilor, aceiaşi ofiţeri stau pe marginea aleei din faţa casei, glumind cu agresorul - colegul lor de muncă. Nu ignoră complet incidentul, dar îi spun s-o lase mai moale. El se jură că nu i-a dărâmat uşa. Minimalizează. Câteva zile mai târziu, atât ea, cât şi noul ei prieten sunt omorâţi de fostul ei soţ, înainte să îndrepte arma spre el însuşi. într-un scenariu de mai devreme din San Diego, am ascultat cum William Kidd

juca rolul unui fost comandat SWAT, pe nume David Powell. în viaţa reală, Powell încălcase un ordin de restricţie şi a fost chemat la sediul poliţiei de către superiorul lui. Când a refuzat să apară, spunând că are ostatici, echipajul SWAT pe care îl comanda cândva i-a înconjurat casa. A urmat o înfruntare de şapte ore, după care Powell a ieşit pe verandă şi a deschis focul asupra foştilor colegi. Au tras şi ei şi l-au omorât.

într-un articol local din New Jersey care povestea incidentul, şeful poliţiei a spus că incidentul a fost rezultatul unui „caz de violenţă domestică".[2] Şi aceasta reprezintă o parte din problemă. Limbajul pe care îl folosim ca să descriem ceva care, din orice punct de vedere, este o crimă. Dispute domestice, violenţă domestică, conflicte private, relaţii volatile, eradicând responsabilitatea nu

numai din partea abuzatorului, dar şi din partea forţelor de ordine. Faptul că violenţa domestică este un delict nu ar trebui ascuns, îndeosebi de aceia care sunt responsabili cu protejarea populaţiei. în viziunea mea, deşi folosesc termenul „violenţă domestică“ în această carte, pentru că e cea mai comună referinţă pentru ce investighez, un termen mult mai precis, şi unul care surprinde dinamicile specifice psihologice, emoţionale şi fizice, este „terorism din partea partenerului intim“.

Trainingul din San Diego aborda direct prejudecăţile posibile ale poliţiştilor care arestează sau negociază cu alţi poliţişti într- o situaţie de criză, de tipul scenariului David Powell. Gregson i-a întrebat ce impact ar putea avea asupra lor să ştie că negociază cu un alt ofiţer. Cei care participau la training au recunoscut că un

astfel de scenariu ar fi dificil, dar au insistat că ar urma procedurile, cum ar face-o în orice altă negociere de criză.

Şi, cu toate acestea, departamentele de poliţie din ţară eşuează în mod curent să disciplineze ofiţeri pentru plângeri de violenţă domestică. într-un studiu făcut în Los Angeles, din 91 de cazuri de violenţă domestică care implicau ofiţeri, trei sferturi dintre plângeri nu erau incluse nici măcar în rapoartele de performanţă.[3] Şi o situaţie precum cea cu David Powell, în care acţiunile unui ofiţer nu sunt soluţionate imediat, nu este, sincer, excepţia.[4] Departamentele de poliţie din ţară eşuează în a disciplina ofiţerii pentru aceleaşi delicte pentru care civilii sunt arestaţi în fiecare zi. Un studiu din Florida a remarcat că, între 2008 şi 2012, în timp ce numai 1% dintre ofiţeri au rămas pe post ca urmare a unui test

antidrog picat, şi 7% au rămas după un furt, aproape 30% din ofiţerii care aveau plângeri de violenţă domestică erau încă angajaţi în aceeaşi poziţie, un an mai târziu.[5] Victimele sunt reticente în a raporta violenţa domestică, fiindu-le frică de răzbunare. Şi nu doar că poliţiştii au acces la arme, dar cunosc şi legea şi au relaţii cu procurori, judecători, administratori. Partenera unui ofiţer de poliţie ştie, cu siguranţă, că orice apel care vine la 911 va apărea pe computerele din maşinile forţelor de ordine dintr-o jurisdicţie, arătând adresa de unde vine apelul, numele făptaşului, incidentul care se raportează şi orice altă informaţie care îi poate avertiza instantaneu pe prietenii sau colegii unui ofiţer. Şi, chiar când vine vorba de training specializat pentru forţele de ordine, cel puţin un sfert din departamentele din

ţară nu au proceduri scrise pentru cum să gestioneze apelurile de violenţă domestică.[6]

Dar codul tăcerii care îi opreşte pe ofiţeri din a-şi pârî colegii pe care îi ştiu sau îi suspectează că sunt violenţi nu reprezintă doar o loialitate de grup: un „noi contra ei“, o filozofie poliţist-versus-civil (deşi majoritatea poliţiştilor pe care i-am întâlnit simt asta într-o oarecare măsură). Acuzaţiile de violenţă domestică aduse împotriva ofiţerilor legii pot avea consecinţe supradimensionate pentru agresor; se echivalează deseori cu pierderea locului de muncă, din moment ce agresorii condamnaţi nu mai au dreptul să deţină arme de foc. în acelaşi timp, când avem un caz de violenţă domestică, stresul la locul de muncă capătă proporţii mai mari şi se poate ajunge mai uşor la alcoolism, divorţ şi suicid. Lecţiile despre

sistemul de credinţe pe care le-am învăţat participând la cursurile lui Jimmy Espinoza, cele referitoare la rolul bărbatului, operează la fel de puternic în orice departament de poliţie cum o fac şi în închisoarea din San Bruno.

Lou Johns, care îl juca azi pe Ronnie în San Diego, a fost cel mai longeviv negociator în situaţii de criză din istoria San Diego. Glumeşte că în ultima vreme petrece prea mult timp pe terenul de golf. Adică, atunci când nu e aici să ajute la instruirea noilor recruţi, cum sunt cei douăzeci şi unu de participanţi veniţi săptămâna asta din diverse jurisdicţii din întreaga Californie. Johns e cunoscut mai ales pentru reputaţia lui, „are darul cuvintelor“, cum ar spune colegii lui mediatori. („Ai auzit-o pe-aia cu rotulele supereroului?“ a întrebat el când am intrat în biroul în care îl juca pe Ronnie. A râs un pic.

Avea telefonul pe silenţios. Puteam să-l aud pe Chris la celălalt capăt, încercând să se conecteze, încercând să găsească un „cârlig“. Johns a înghiţit un bob de fistic.)

Prima oară când Johns a fost chemat la o negociere, avea de-a face cu un suicid. Un bărbat pe un pod. Johns simţea o anxietate electrică. Era frig, o ploaie rece cădea pe ei, vântul bătea cu aproape 30 de kilometri pe oră, la trei dimineaţa. Prietena tipului se culcase cu fratele lui. Johns i-a spus că asta era de căcat. E de căcat, dar nu e un motiv să te sinucizi. Tipul i-a cerut un motiv pentru care să trăiască, o scuză, ceva ce nu auzise până atunci.

- Te referi la o glumă? l-a întrebat Johns.

- Da, a spus el. Spune-mi o glumă pe care nu am auzit-o niciodată.

Johns a spus:

- Te vei da jos de pe podul

ăsta dacă îţi spun ceva ce nu ai auzit până acum?

Tipul a spus că da.

Aşa că Johns începe:

- OK, ce zici de asta: Stau aici şi-mi îngheaţă fundul negru. Dacă-mi înfigi un
par în fund, te alegi cu o Fudgsicle.—

Tipul a coborât de pe pod.

Johns are multe astfel de poveşti, despre neprevăzut, despre ridicol. Odată a mers la locul faptei, unde echipajul SWAT era complet pregătit, înconjurând clădirea. Erau acolo de câteva ore. Nimeni nu intrase în contact cu agresorul. Johns i-a dat telefon şi i-a spus:

- Hei, omule! De ce nu vii afară?

Şi bărbatul a făcut-o. Pur şi simplu. Despre poveştile fără final fericit, în care acea persoană nu a coborât de pe pod, în care acel soţ nu i-a dat drumul soţiei, Johns vorbeşte mai puţin. Acelea sunt poveştile care circulă prin

întreaga secţie, care sunt cunoscute de aproape fiecare participant de aici, din această săptămână.

Johns şi-a petrecut douăzeci de ani ca negociator pentru San Diego. în vremurile de început, adică sfârşitul anilor ’90, nimeni nu vorbea cu adevărat despre violenţa domestică, mi-a spus el.

- Era: „OK, nenorocitule, mergi la închisoare.“ Apoi, dacă femeia spunea tot felul de rahaturi, ziceai: „Nu-mi pasă dacă trebuie să mă întorc şi să vă bag pe amândoi la închisoare.“

îi închide lui Chris. Telefonul sună o secundă mai târziu.

- Ronnie, spune Chris, chiar mă frustrează când îmi tot închizi.

- Hei, dobitocule, ştii ceva? Nu dau doi bani că te simţi tu frustrat, spune Lou/Ronnie.

Unu, doi, trei. închide.

Click.

Johns se întoarce spre mine.

- De când chestia cu violenţa domestică a intrat în vigoare, am văzut cu adevărat totul mai clar, spune el. Conducea lucrurile spre ce se întâmpla, de fapt.

Trainingurile şi campaniile de conştientizare a violenţei domestice de la începutul anilor 2000 au început să le ofere ofiţerilor de poliţie un context care să le explice de ce şi cum abuzatorii erau violenţi, modurile specifice prin care abuzatorii manipulau, cum poliţia uneori retraumatiza victimele, de ce victimele păreau uneori că vor să rămână în aceste relaţii abuzive. Mai devreme, în timpul trainingului, Kit Gruelle, unul dintre moderatori, a arătat o situaţie nu foarte diferită de cea a lui Michelle Monson Mosure, care le ilustra cum o victimă putea să-şi ia copiii de la şcoală, să meargă la magazin, să facă treburi, să pară „liberă“, dar cu toate

astea să fie în continuare un ostatic pasiv, sub controlul unui partener care a convins-o că nu va pleca de lângă el vie.

Scenariul continuă pentru încă o oră. în ciuda modului în care poate fi interpretat, Johns are un scenariu în faţa lui. Nu ştie cum vor răspunde ofiţerii de la telefon, dar se foloseşte de anumiţi indicatori legaţi de tonul emoţional pe care vrea ca ofiţerii să-l perceapă, iar acei indicatori îi dictează ce să zică. Ştie, spre exemplu, că trebuie să îi aducă într-un punct de frustrare, închizându-le şi înjurând. Ştie că răspunsurile lui trebuie să evidenţieze o greşeală pe care ei o comit - ca atunci când fac prea multe transferuri. Ştie şi că nu poate fi în întregime neîngăduitor. Trebuie să le permită atât cârlige, cât şi ghimpi. în scenariu, va apărea mai târziu şi suicidul şi va spune lucruri precum:

- Nu ştiu, omule! Ducă-se

dracului tot! E un rahat. Niciunu’ din căcaturile astea nu contează cu adevărat. Melissa oricum nu mă mai iubeşte.

Ofiţerii de la celălalt capăt ar trebui să perceapă acea schimbare a tonului, s-o încadreze ca semn de pericol ridicat. Dacă un agresor crede că nu mai are pentru ce să trăiască, o situaţie periculoasă se poate transforma într-una fatală. Nu e o întâmplare că încercarea de suicid este unul dintre factorii de risc identificaţi de Jacquelyn Campbell.

în alte camere, la capătul holului, un alt ofiţer pensionat îl joacă pe „Ronnie“ cu un alt rând de participanţi. E dificil de privit cum poliţia încearcă această primă negociere. Poţi simţi deseori emoţia din vocile lor, iar scenariul este înfiorător de autentic, şi pentru ei, şi pentru mine. Nu contează că suntem într-o clădire de birouri obişnuită, din cărămizi, lângă o şosea din San Diego.

Majoritatea negocierilor se întâmplă la telefon, între oameni care nu dau ochii cu ceilalţi până nu se termină (sau, în multe cazuri, niciodată). în timp ce ne aflăm în a doua zi de training, Kit Gruelle trimite e-mailuri cu articole de ştiri. Un fost locotenent din Georgia şi-a omorât fosta soţie şi pe prietenul ei. înregistrările de pe camerele video, purtate de ofiţeri la un incident de mai devreme, îl arată la trei dimineaţa năpustindu-se asupra ei chiar cu poliţia de faţă. O ameninţă în faţa lor, spunându-i:

- Ştii ce urmează să se întâmple.

Şi totuşi, nu a fost arestat în noaptea aia. I s-a ordonat să-şi predea toate armele. Tot a reuşit să pună mâna pe una. Alt caz, doar cu câteva săptămâni înainte să înceapă acest curs, s-a petrecut în Orlando. Un fost iubit, cu un

trecut plin de bătăi, a terminat o confruntare de douăzeci şi una de ore omorându-şi cei patru ostatici - toţi copii - înainte să se omoare şi el.

Poveştile din viaţa reală îşi fac loc pe durata întregii sesiuni. Poveşti de la mediatori şi anii lor pe teren (majoritatea sunt pensionaţi acum). Poveşti care se întâmplă în timp real, în vreme ce participanţii stau în clasă şi învaţă. Poveşti din apropiere şi din ţară. Poveşti zilnice cu bărbaţi furioşi, femei speriate, copii vulnerabili. Fluxul constant de poveşti le oferă acestor scenarii autenticitate, greutatea vieţii reale. Iar ofiţerilor care vorbesc le poţi auzi vocile prin difuzorul telefonului, nesiguranţa şi teama de a da greş, încercările disperate de a găsi acea frază nestemată care să fie podul lor.

Toate scenariile pe care le derulează în acest training provin de la cazuri din viaţa reală. Ronnie şi Melissa au fost

un cuplu real la un moment dat, exact în aceeaşi situaţie pe care au interpretat-o ofiţerii săptămâna asta. în următoarea zi, Gruelle le trimite e-mailuri cu o altă situaţie de violenţă domestică şi luare de ostatici. Iar din aeroport, în acea seară, când ne aflam cu toţii la diferite porţi, aşteptând să zburăm acasă, altul. Şi, când ajung după zborul meu de noapte, încă două mă aşteaptă în inbox.

în aproape fiecare loc pe care l-am vizitat pe durata scrierii acestei cărţi, am dat şi o tură împreună cu poliţia locală. Am încercat să fac asta în nopţile de weekend, cât de des posibil. (E probabil de la sine înţeles că aproape tot timpul eram repartizată celui mai deschis şi sociabil ofiţer, deşi, o dată - în Washington, D.C. - am fost repartizată unei femei ofiţer, care era abia la a patra ei noapte pe străzi şi părea că o ia razna din cauza neliniştii, ca

şi când mă aflam acolo s-o spionez pentru un superior. Am devenit un pic agitată când m-a întrebat dacă mi-am adus vesta antiglonţ.) Am discutat cu toţi despre cazurile de violenţă domestică în care erau implicaţi ofiţeri, despre arme şi despre apelurile care vizează violenţă domestică, în general. Din California până în Massachusetts, au răspuns că nu ar face nimic diferit cu un coleg faţă de un abuzator civil.

Nu l-am crezut pe niciunul.

Despre arme, cu toţii au zis că şi-ar dori ca civilii să nu deţină atât de multe.

Iar pe asta am crezut-o.

Armele le făceau treaba exponenţial mai periculoasă, mai puţin predictibilă şi, spre deosebire de mulţi civili pro-arme, erau cu toţii foarte conştienţi de cât de haotic şi de alambicat poate deveni un scenariu care implică arme. Fostul meu soţ obişnuia să spună:

- Nu poţi negocia cu o armă.

Diplomaţia, credea el, le oferea tuturor mai multe sanse să rămână în viată, nu doar agresorului.

Ideea că o armă poate „salva“ pe toată lumea în orice situaţie mi s-a părut întotdeauna suspectă. Arma e un instrument pasiv; face ce îi spune un om să facă. Iar oamenii fac greşeli. îmi imaginez o intrare prin efracţie, cineva în pat, dormind, care se trezeşte dintr-odată şi găseşte un străin în întuneric, cocoţat deasupra patului. Cum ajunge arma în mâinile proprietarului casei? Cum dispare siguranţa? Cum îşi găseşte glonţul calea spre ţintă în acele secunde? Poate e o casă liniştită; proprietarul e treaz, scoate încet arma de sub saltea, apasă silenţios siguranţa, coboară tiptil. îl poate auzi pe hoţ, dar hoţul nu-l poate auzi pe el. în tăcere, îl găseşte pe hoţ ţinând plasma TV şi trage. Poate e o

sală de cinema. Un tip intră în întuneric, începe să tragă. Undeva, în public, e un alt tip, un tip de treabă. Trage şi el. Poate e o cameră de hotel. Un tip începe să tragă. Mai mulţi oameni din mulţime au şi ei arme, dar sunt de treabă. Armele oamenilor buni. încep să tragă înapoi. Cum distingi binele de rău? Actul intenţionat de cel accidental? Poate e un lunetist la benzinărie. Cineva cu o Toyota are o armă.

E un băiat de treabă. Trage şi el. Poate e un copil, iar un alt copil are o armă. Un copil bun cu o armă. Un profesor bun cu o armă. Cum îţi dai seama, cum îmi dau eu seama, cum îşi dă oricine seama cine-i cine, şi care armă e care, în acele milisecunde de panică? Unde să fugi, cum să te ascunzi? Cum ar putea opri un scaun de plastic, tapiţat, un glonţ? O uşă de maşină? O uşă de vestiar? Un difuzor? Un birou construit din plăci suprapuse? Nu

contează cine e bun şi cine nu. Gloanţele nu au nicio preferinţă morală. Toate scenariile de violenţă domestică pe care le-am întâlnit aveau acest lucru în comun, când armele erau prezente: nu ai absolut niciodată timp să gândeşti. Un cuţit îţi dă o secundă să fugi. Un glonţ, nu. Armele supraalimentează periculozitatea pentru toate părţile implicate. Mă gândesc tot timpul la acea femeie din Montana, de la grupul de analiză a deceselor, asistenta pensionată, cu andrelele ei, spunând:

- Scăpaţi dracului de arme!

Spune asta într-o sală în care, ştie, mai mult de jumătate dintre oamenii din jurul ei au arme. *Scăpaţi dracului de arme.*

Timp de mai multe decenii, atât cercetătorii, cât şi forţele de ordine au spus că apelurile care vizează violenţa domestică sunt printre cele mai periculoase pe care le primeşte

poliţia. Şi, cu siguranţă, sunt printre cele mai puţin previzibile. Este, de asemenea, adevărat că o mulţime de poliţişti din ţară au fost omorâţi sau răniţi în urma apelurilor legate de violenţa domestică. într-un studiu pe paisprezece ani, din 771 de ofiţeri de poliţie ucişi (un pic peste cincizeci pe an, în medie), în jur de 14% sunt ucişi în urma apelurilor de violenţă domestică - 97% din cauza armelor de foc.[7] în primii ani în care puneam întrebări ofiţerilor de pe tură, poliştii răspundeau, aproape fără echivoc, că apelurile de violenţă domestică erau cele mai periculoase (ocazional, unii mai includeau şi opririle în trafic). Dar, în ultimii doi sau trei ani, ofiţerii au început să-mi spună, anecdotic, că acum cei mai periculoşi sunt trăgătorii activi. Acesta e scenariul de care le este cel mai teamă. într- un raport al forţelor de ordine care a studiat

datele FBI despre incidentele cu trăgători activi între 2008 şi 2012, autorii au descoperit că, în 40% din cazuri, infractorul se oprea din tras când ajungea poliţia; din acele incidente care au continuat, chiar şi după ce a venit poliţia, forţele de ordine era împuşcate aproape în 15% din cazuri. Acţiunile cu trăgători activi, numite
ASE-uri^l în argoul forţelor de ordine, erau şi în creştere, şi printre cele mortale pentru poliţie, a concluzionat studiul.[8] Ideea că multe dintre cazurile în care erau implicaţi trăgători activi *au început* ca rezultat al violenţei domestice, cazuri pe care ofiţerii erau predispuşi să le întâlnească, nu era menţionată nicăieri în raport.

Ofiţerii nu sunt singurii cărora le-ar plăcea să vadă mai puţine arme printre civili. Astăzi, o treime dintre femeile din Statele Unite stau cu arme în casă, dar mai puţin de 20% spun că acele arme le fac să se

simtă în siguranţă, iar mai mult de jumătate vor legi de portarmă mult mai stricte în ţară.[9] Riscul de omucidere într-un caz de abuz creşte de opt ori atunci când sunt prezente arme[10]. O interdicţie veche de zeci de ani, numită Amendamentul Lautenberg, care a fost adoptată în 1996, avea scopul de a le interzice abuzatorilor condamnaţi pentru delicte de violenţă domestică să posede sau să cumpere arme de foc, dar studiile au demonstrat că aceasta e foarte rar aplicată[11]. Delictele, e important de menţionat, au o gamă largă de definiţii, de la o simplă palmă până la o strangulare aproape fatală, depinde de stat. Statele trebuie să promulge propriile legi, cerându-le abuzatorilor să îşi predea armele şi, la momentul în care scriu asta, numai şaisprezece state au un astfel de statut în legile lor.[12] Legea federală nu se aplică, de obicei,

acelora care nu sunt recunoscuţi legal ca fiind căsătoriţi[13] (ceea ce se numeşte deseori „portiţa de scăpare a iubitului“). Urmărirea nu e nici ea inclusă în Amendamentul Lautenberg, ceea ce înseamnă că zeci de mii de hărţuitori din America posedă astăzi, legal, arme de foc.[14]

într-un studiu făcut de April Zeoli, una dintre cele mai importante experte în arme şi violenţă domestică din ţară şi profesor asociat la Universitatea Michigan, ea şi colegul ei, Daniel Webster, au analizat cele mai mari patruzeci şi şase de oraşe din America ca să vadă ce efecte, dacă exista vreunul, aveau aceste restricţii cu privire la arme asupra omuciderilor partenerului intim. Surprinzător, au descoperit că interdicţia federală a delictului de portarmă, în cazurile de violenţă domestică, nu implica

niciun fel de reducere a numărului de omoruri.[15] Zeoli spune că sunt, probabil, mai multe motive pentru asta, inclusiv o lipsă de aplicare, o lipsă de cunoaştere a restricţiilor de către jurisdicţiile locale şi de judecătorii din unele state cu o mare libertate de acţiune când vine vorba de a pune în aplicare interdicţia. Legile pot fi de asemenea ambigue.

- Dacă ai o lege care spune că această persoană nu poate deţine o armă de foc, dar nu spune cine ar trebui s-o ia, cum trebuie îndepărtată, unde e depozitată şi cine suportă costul... laşi la latitudinea jurisdicţiilor să vadă ce pot face... Asta le oferă oamenilor care nu ar vrea să pună legea în aplicare multă libertate de acţiune.

Acolo unde legile pare că au totuşi un impact semnificativ sunt cele douăzeci şi patru de state care au restricţii de

deţinere a armelor de foc pentru aceia care au ordine de restricţie, temporare sau altfel. în acest moment, optsprezece state au şi ele legi care permit poliţiei să confişte armele de foc la locul unui incident de violenţă domestică.[16] Studiul lui Zeoli a descoperit că omuciderile cauzate de partenerul intim au scăzut cu 25% în oraşele în care legile pentru ordinele de restricţie erau clare şi puse în aplicare.

- Nu e întotdeauna o problemă care se termină cu o împuşcătură, spune Teresa Garvey, fost procuror şi procuror-consilier pentru Aequitas (un atu pentru procurori în ceea ce priveşte legea violenţei domestice). Armele sunt folosite ca să ameninţe, să susţină ameninţările sau să sporească intimidarea.[17]

Sunt folosite ca instrumente de forţă brută şi ca memento-uri pentru cine deţine puterea.

Precum Donte Lewis, care şi-a lovit atât de tare iubita cu arma, încât avea spume la gură. Treizeci şi trei de mii de incidente de violenţă domestică în care sunt implicate armele de foc se petrec anual în Statele Unite - depăşind cu mult numărul omuciderilor cauzate de partnerul intim.[18] Armele înlătură orice putere de negociere pe care ar putea-o avea la un moment dat o victimă.

Argumentul cel mai des folosit în favoarea deţinerii de arme este că le face pe femei să fie mai în siguranţă. Că nu contează dacă le interzici abuzatorilor să cumpere sau să posede arme de foc; dacă vor să-i facă rău unei alte persoane, vor găsi o cale să o facă. Dar Zeoli spune:

> Asta nu-i adevărat... (Aşa-zişii) abuzatori nu înlocuiesc armele cu alte lucruri.[19]

într-o mărturie înfiorătoare în

faţa Comitetului mixt pentru securitate publică şi securitate internă, David Adams a spus că şi el a decis să testeze această teorie, printre cei paisprezece criminali pe care i-a intervievat.

- Unsprezece dintre cei paisprezece bărbaţi care au folosit o armă pentru omor au spus că nu ar fi ucis dacă arma nu era disponibilă, a comunicat Adams comisiei. Mulţi abuzatori serioşi au deja motiv să-şi ucidă partenera intimă sau fosta parteneră; haideţi să ne oprim din a le uşura calea să găsească mijloacele să o facă.[20]

Kit Gruelle mi-a spus că aceasta era cea mai semnificativă neînţelegere despre arme şi violenţa domestică.

- Armele cresc exponenţial riscul pentru femei, mi-a spus ea. Până când o armă ajunge în relaţie, ea încă simte că mai are capacitatea să facă faţă la ce se întâmplă, fie că e vorba să fugă, să încuie uşa

dormitorului sau orice altceva.[21]

Argumentul pro-arme, care le cere femeilor să se înarmeze, le cere, de fapt, să se comporte cum se comportă abuzatorii lor, subliniază Gruelle. Astfel de viziuni au schimbat povestea, învinovăţind victimele pentru că nu au făcut tot ce ar fi putut ca să se protejeze.

- Nu este vorba despre slăbiciune de caracter dacă (femeile) nu au tendinţa firească să se întoarcă şi să îl împuşte pe tatăl copiilor lor, a spus ea.

Gruelle mi-a zis că, dacă ea ar fi îndreptat vreodată arma spre soţul ei abuziv, „el ar fi luat-o şi i-ar fi râs în faţă."

Din patrulările mele, am învăţat că, indiferent cât de des le vorbesc superiorii poliţiştilor despre violenţa domestică, cele care vor dicta ce se întâmplă pe străzi sunt cultura fiecărui departament şi sistemul de credinţe al fiecărui ofiţer. într-o sâmbătă noapte,

în Montana, eram pe drum cu un tip care era în poliţie de mai bine de zece ani.[22] Puţin după miezul nopţii, a primit un apel pentru o „domestică“. Am ajuns la o rulotă, eram al treilea echipaj care se înfăţişase acolo. O femeie cu un coc desfăcut plângea lângă camionetă, în timp ce soţul ei se afla în capătul aleii, vorbind cu mai mulţi ofiţeri. Bărbatul cu care eram - îl voi numi Dan - şi-a făcut loc pe lângă femeie şi a ajuns la uşa rulotei lor. Doi copii cu ochii măriţi de uimire, care aveau mai puţin de cinci ani, se tot plimbau înăuntru şi afară. Un alt ofiţer era pe un câmp de lângă casă, căutând un cuţit. Bărbatul a sunat la poliţie după ce femeia îl ameninţase cu un cuţit. După ce el a sunat, ea a fugit din rulotă şi a aruncat cuţitul pe câmp. Amândoi băuseră.

Erau deja opt poliţişti la locul faptei. Toţi, bărbaţi albi. Femeia era într-un tricou

negru, larg şi colanţi. Privea cum ofiţerii cotrobăiau prin rulotă şi afară, pe câmp şi prin curte. Trei vorbeau cu soţul ei; niciunul nu vorbea cu ea.

- El m-a lovit primul, a spus ea, ştergându-şi obrajii.

Eu stăteam lângă rulotă, luând notiţe.

M-am uitat la ea ca să-i dau de înţeles că am auzit, dar nu voiam să zic nimic. Ea credea cu siguranţă că eram în echipa lor, cumva.

A spus că a luat cuţitul ca să se apere, pentru că el s-a repezit la ea după ce s-au întors de la o petrecere. Chiar atunci, o fată mai mare, o adolescentă, a apărut în prag şi i-a luat pe cei doi copii mai mici şi i-a dus în casă. Femeia purta Crocs verzi.

- Ai spus poliţiei? am întrebat-o.

A dat din cap.

- Te-a mai lovit înainte?

A dat din cap din nou şi ochii i s-au umplut de lacrimi. Am

aşteptat să văd dacă vreunul dintre ofiţeri va veni să-i pună întrebări, poate să facă o evaluare a pericolului, dar niciunul nu a băgat-o în seamă. I-am pus unele dintre întrebările pe care le ştiam din Evaluarea Pericolului. A fost strangulată? (Da.) Erau toţi copiii lui? (Nu.) El avea o armă? (Da.) El avea o slujbă? (Da.) Dar apoi a venit un ofiţer şi i-a spus că va trebui să meargă cu el. M-am dus la Dan, tovarăşul meu de drum, şi i-am spus că femeia susţinea că avea o întreagă istorie de abuz alături de acel tip. Dan a încuviinţat din cap.

- Din păcate, el e cel care a dat telefonul. Aşa că trebuie s-o arestăm pe ea.

Adolescenta a ieşit chiar atunci şi a început să zbiere la poliţie.

- O arestaţi pe ea? *Pe ea?*

Ofiţerul de pe câmp a găsit cuţitul şi l-a ridicat.

- Ar trebui să-l arestaţi pe

el!

- El e cel care ne-a sunat, a spus Dan.

Cei doi copii au ieşit afară. Era evident că emoţiile creşteau. Femeia era acum pe bancheta din spate, privind pe geam cu ochii larg deschişi.

- Puteţi măcar să n-o arestaţi în faţa copiilor? a spus adolescenta. îi duc eu undeva.

- Unde poţi să-i duci? a întrebat Dan.

- îi duc în parc.

Era aproape unu dimineaţa.

- îi duci în parc la miezul nopţii? a întrebat Dan.

Ea a dat din cap ca şi cum ar fi fost o idee rezonabilă.

- Haideţi să mergem înăuntru! a rostit Dan, conducând-o spre intrarea casei.

I-am urmat şi, când am intrat în mica rulotă, dezordinea era şocantă. Bucătăria- sufragerie era mizerabilă. Pe rafturi se aflau teancuri de vase, oale, farfurii de carton, care aveau

crustă de mâncare pe ele. O grămadă de muşte. Plasele de la geamuri erau rupte. Locul duhnea a ţigări, mirosuri intime, mucegai, mâncare învechită. Un pat supraetajat avea doar o saltea. Un balon făcut dintr-un prezervativ vechi zăcea pe podea. Vreo şase poliţişti stăteau înşiraţi umăr lângă umăr în camera înghesuită.

- Nu vreau ca el să rămână aici, a spus fata. Dacă o arestaţi pe ea, trebuie să-l arestaţi şi pe el.

Dan a întrebat-o pe fată dacă îi e frică să stea cu el în casă. Tipic adolescentin, şi-a dat ochii peste cap.

- Te-a lovit în trecut?

A dat din cap.

- Cu un umeraş.

în cameră trona un televizor mare, unde rulau desene animate. Celor doi copii mici le sticleau ochii de oboseală. Nu arătau niciun fel de emoţie. Nici frică, nici bucurie, nici

curiozitate, nici surprindere. Adolescenta era agresivă cu ofiţerii şi mă întrebam oare cum arată totul din punctul ei de vedere, cu şase bărbaţi masivi stând în sufrageria ei, profilându-se ameninţător în timp ce ea stătea pe canapea. Doi sau trei au mers la capătul holului şi au aprins o lanternă în cămăruţe mizere. Ea nu oferea nicio informaţie şi mi-a zburat gândul la ora de negociere. *Nu e un interogatoriu; e un interviu.* Niciunul dintre ofiţeri nu părea capabil să facă un pas în spate şi să înţeleagă emoţiile şi sentimentele din încăpere, să se aplece la nivelul ei, să-i ofere o simplă frază de încurajare, să întrebe, spre exemplu, cum o pot ajuta. Era cineva pe care ar putea suna? Avea nevoie de mâncare? în schimb, stăteau acolo toţi, mult mai înalţi decât ea, cu vestele lor antiglonţ, şi armele lor, şi echipamentul lor, şi staţiile lor şuierând. O lăsau într-o casă

dezastruoasă, unde un bărbat adult, care îi abuzase, se va întoarce probabil în câteva ore, iar o femeie adultă, care ar fi putut fi la fel de abuzivă, dar cel puţin părea o prezenţă protectoare, s-ar putea sau nu să se întoarcă. într-un fel, era şocant pentru mine. Niciunul dintre aceşti ofiţeri nu era nepoliticos. Ştiau legea. Dar erau şi extrem de prost pregătiţi să acţioneze sau să gândească, astfel încât să sugereze că recunoşteau complicaţiile psihologice care erau la mijloc, implicaţiile despre cum arăta totul din perspectiva unui copil. Aceasta era o traumă care se petrecea în timp real. Nu erau interesaţi de amalgamul emoţiilor umane sau de orice altă consecinţă a acestui moment. în acelaşi timp, munca lor îi pregătise doar pentru bine şi rău, penal şi civil.

în Massachusetts am fost la o intervenţie fiindcă un frate îşi

agresase sora. Ea a intrat în secţie plângând, ca să depună reclamaţie. Ofiţerul i-a luat reclamaţia, apoi i-a oferit o apă sau o ceaşcă de cafea şi a întrebat-o dacă vrea să stea la secţie o vreme, doar ca să-şi revină (a fost de- acord). Apoi el a vorbit cu ea un minut sau două despre violenţa familială, despre cât de greu le este oamenilor, spunându-i că a făcut bine că a venit aici. Doar chestii generale. Nu a făcut mare lucru - i-a oferit ceva de băut, un minut să se adune, o dovadă de empatie. Dar cam asta e ideea. A făcut atât de *puţin,* şi totuşi era un semn de umanitate care, într-un final, avea să însemne atât de mult pentru ea.

Când ne întoarcem la maşina de poliţie, Dan spune că vor suna la departamentul pentru protecţia copilului şi a familiei, iar cei doi copii vor trebui plasaţi undeva, cel puţin temporar, dar foarte probabil

permanent, dacă femeia nu va putea dovedi că era o mamă bună. Şi, cu casa atât de mizerabilă, nu reuşesc să-mi imaginez cum ar fi posbil.

- Am fi putut gestiona mai bine, mi-a spus el.

Măcar asta însemna ceva, constatarea lui. Nu l-am contrazis. Şi totuşi, multe luni mai târziu, mi-am dat seama singură cât de dificil poate fi să acţionezi în interesul cuiva, când am avut propria mini-confruntare cu un reprezentant al legii.

19 în orig.,în Ib. engl. - o legătură afectivă puternică între abuzat şi abuzator (n. re<±).

20 Fudgsicle - îngheţată cu ciocolată (n. tr.).

21 Prescurtare de la *Active Shooters Events* (n. red.).

ÎN ANOTIMPUL DESCOPERIRII TOTALE

Conduc prin ţinutul cărbunelui, la graniţa dintre Pennsylvania şi New York. Vara lui 2018. Ploioasă. Cu câteva

luni mai devreme, am primit un mesaj de la un număr pe care nu-l ştiam. *(Hei, Ray, nu intru în belele! Mă calmez imediat*.) Era Donte Lewis, ieşind la suprafaţă în Pennsylvania, la penitenciarul federal Canaan.

După câteva luni de du-te vino, mi s-a permis să-l vizitez. Aş fi putut face o vizită de presă, dar am încercat la Atwater în California şi nu a mers defel. Apoi a fost transferat, aşa că ne-am decis să facem o vizită la fel cum face toată lumea, care s-a dovedit a fi atât instructivă, cât şi prostească din partea mea şi s-ar fi putut termina foarte rău pentru amândoi.

Ce vreau să ştiu, deşi suspectez că nu există vreo cale, este dacă Donte poate rămâne non-violent într-un loc precum Canaan şi dacă poate supravieţui. E violenţa ceva ce se poate declanşa atunci când trebuie să rămână în viaţă, să spunem, într-o închisoare

federală, şi ceva ce poate fi oprit când revine afară? Voi vedea direct de la sursă cum micile nedreptăţi te zdrobesc aici. Automatele cu mâncare, spre exemplu. E un semn care spune: folosiţi-le pe propriul risc. Şi, într- adevăr, pierd cel puţin cinci dolari, văd un suc care atârnă ca un soldat beat, pe jumătate afară din inelul lui de plastic, sprijinindu-se de sticlă fără să cadă. E un lucru atât, atât de mic să ai un tonomat care funcţionează, care nu şterpeleşte bancnote preţioase de la oameni care abia au câteva de cheltuială.

Dar totul aici inspiră autoritate, fie că are sens sau nu, fie că pare logic sau doar stabileşte cine are puterea şi cine nu. Asta e valabil pentru vizitatori şi prizonieri deopotrivă. Sunt linii pe podea peste care nu poţi să păşeşti, curele retractabile ca cele pe care le poţi vedea la aeroport, menite să ţină oamenii îngrădiţi

într-un loc sau altul. Zona de aşteptare pentru vizitatori, înainte să trecem prin securitate, e la fel de tăcută ca o biserică în timpul rugăciunii. Dar se simte şi o tensiune. Ca şi când un strănut prea puternic ar putea distruge echilibrul fragil. Aceasta este o zonă fără emoţii. Fără râs. Fără pălăvrăgeală. Fără contact vizual direct. Gardianul din faţă e serios, tânăr, poate nou la locul de muncă. Nu are severitatea altor gardieni pe care i-am întâlnit, expresia ostenită şi atitudinea încordată ale cuiva care este responsabil pentru o perioadă foarte lungă de alţi oameni şi, în special, alţi bărbaţi. Numesc asta postura „ştiu eu mai bine". Ştiu mai bine decât tine cum funcţionează sistemul ăsta. Ştiu mai bine decât tine cât de răi sunt bărbaţii ăştia. Ştiu mai bine decât tine întregul spectru al depravării umane.

Ajung la închisoare la două

minute după ora nouă dimineaţa. La fel ca toate închisorile în care am fost, asta e în mijlocul pustietăţii, deasupra unor dealuri verzi, unduitoare, cu un cartier de familii din clasa muncitoare în jur. Una dintre case are o verandă uzată, de lemn, şi dă pe dinafară de jucării de plastic, decolorate, şi ghivece ciobite, iar pe un semn de pe verandă scrie: „Shangri-La.“

- Aţi întârziat două minute, îmi spune gardianul de la recepţie.

Pe site, orele de vizită sunt de la opt dimineaţa la trei după-amiaza.

- La zece se face numărătoarea, întoarceţi-vă atunci.

Mă duc şi stau în maşină. Ascult NPR. Citesc *Times.* Mă joc un joc prostesc pe telefon, care se numeşte *Township.* Merg înapoi la zece.

- Abia au început numărătoarea. Durează cam o

oră.

Mă întorc înapoi la maşină. NPR. *Times. Township.* Merg înapoi la unsprezece. E o coadă de vreo zece oameni, care par să fi apărut de nicăieri. Sunt una dintre cei trei albi, din câte pot să-mi dau seama. Dezechilibrul nedreptăţii rasiale în ceea ce priveşte încarcerarea vorbea cu voce tare în demografia anecdotică a sălii de aşteptare. Sunt aproape numai femei.

Gardianul îmi dă o cheie pentru un vestiar şi îmi spune să-mi închid cheia de la maşină acolo.

- Deci iau cheia asta - ţin în mână cheia mică de la vestiar - ca să închid cealaltă cheie.

Ţin în mână brelocul de la maşină. El dă din cap.

Nu ştiu de ce spun lucrurile astea cu voce tare. Prietenul meu cel mai bun mi-a spus timp de douăzeci şi cinci de ani că am probleme cu autoritatea. încui brelocul în dulăpior.

Am voie doar cu o punguţă transparentă, în care am cheia de la vestiar, nişte bani, un luciu de buze, un carneţel cu post-it-uri şi un pix. Trei din acestea cinci sunt contrabandă, se pare.

într-un final, puţin după miezul zilei, suntem duşi în camera principală de întâlnire, o încăpere pătrată dintr-un bloc de ciment fără ferestre, cu bandă albastră pe podea care marchează liniile pe care prizonierii şi vizitatorii nu le pot trece. Un grup mic de gardieni musculoşi, ce par a fi îndopaţi cu steroizi, stau la o staţie la mijlocul unui perete. Totul în acest moment este un clişeu. în special gardienii „fără rahaturi“, care urlă la noi pentru că sunt prea mulţi oameni în zona tonomatelor şi care arată spre un mic semn pe care scrie că nu au voie mai mult de două persoane odată. încerc să decodez logica asta. Ni s-au luat toate accesoriile,

aşa că ce contează dacă patru sau cinci suntem deodată la tonomate? (Sunt şase tonomate... toate vor fi stricate până la finalul vizitei mele.) Mă consider o cititoare decentă şi, totuşi, semnul ăsta nu era în niciun loc vizibil. Suntem insultaţi, umiliţi.

- Ştii să citeşti, nu? spune gardianul.

Egoul meu vrea să ţipe la el că sunt o
nenorocită de profesoară titulară. Pot probabil să îl citesc şi sub piatra de unde s-a târât afară. în schimb, mă uit la el în timp ce ţin un teanc de bancnote de dolari şi îi spun:

- Mi s-a spus că va fi un bufet.

E luat prin surprindere pentru un moment. Ştiu că e un privilegiu dublu sau poate triplu. Sunt un vizitator, nu un prizonier. Sunt albă. Sunt educată. Nu sunt mândră că uneori mă port aşa, inserez umor unde, cu siguranţă, nu ar

trebui să fie. Mi-aş dori să nu-mi ignor editorul interior atât de des pe cât o fac. (De fapt, mi-aş dori să am un editor interior.) în schimb, el se uită la mine un moment, apoi pleacă. Mai târziu aveam să aflu că în această închisoare un gardian a fost omorât de un prizonier în 2013. Aceşti gardieni îşi pun viaţa în pericol în fiecare zi. Sunt probabil prost plătiţi, suprasolicitaţi, extenuaţi. E un lux al vieţii mele faptul că nu a trebuit să aflu pe pielea mea.

Mă întreb dacă îl voi recunoaşte pe Donte; au trecut aproape trei ani. în jur de ora douăsprezece şi jumătate, îl văd venind dinspre coridorul închis, îmbrăcat în uniforma galben-muştar, cu sandale de caciuc, bej. E atât, atât de îmbătrânit. Faţa lui e anostă şi mată. S-a îngrăşat destul de mult. Arată ca el, dar şi ca cineva complet diferit. Ca un frate mai mare al lui însuşi. Părul lui încă mai are vârfurile

blonde, dar acum dread-urile sunt prinse la spate într-o coadă lungă. Un tatuaj mic iese în evidenţă pe un colţ al frunţii, ca o buclă. Are un ochi vânăt.

Baschet. De-acolo a căpătat vânătaia. Nu-i nimic, spune el îmbrăţişându-mă.

Mi-aş dori să nu simtă nevoia să mă mintă.

Canaan e împărţită pe zone, îmi explică el. Rămâi loial zonei tale. Bandele din afară care erau rivale se unesc aici, cum sunt Crips şi The Bloods, care au o alianţă.

- Sunt cam o sută de tipi din New York, îmi spune el, şi numai patru suntem din Caii.

Trebuie să stea împreună. în timp ce aşteptam să intru, unele dintre femei mi-au spus că asta era o închisoare dură. Sună înainte să vii sau vei ajunge aici ca să afli că sunt la izolare. Aici sunt încarceraţi un pirat somalez, un simpatizant Al-Qaeda şi membrii unui cartel de droguri notoriu din Tijuana.

Un asociat al familiei mafiote Gambino şi-a omorât colegul de celulă aici, în 2010, la doar cinci ani după ce s-a înfiinţat închisoarea. Lângă Canaan este o închisoare-satelit de minimă siguranţă care, îmi spune un gardian, are în mare parte delincvenţi non-violenţi sau cu gulere albe. Ei au mai multă libertate. Pot vedea soarele.

Donte este aici într-un program împotriva drogurilor, deşi drogurile nu erau o problemă pentru el cum erau pentru Jimmy. Dacă parcurge acest program, spune că va fi eligibil să iasă un pic mai devreme, în momentul în care cartea asta va fi publicată, el va mai avea de ispăşit mai puţin de un an.

Donte îmi spune că încă foloseşte curricula ManAlive, dar, uneori, ce învaţă aici pare că îl contrazice şi asta îl derutează.

- Am internalizat lecţiile, ştii? Dar nimeni de aici nu a

făcut-o.

Când convoacă întâlnirea de dimineaţă, unul sau altul dintre tipi trebuie să conducă grupul şi, atunci când e rândul lui, îi spun că vorbeşte ca un alb.

- Nu pot să nu zic ce ştiu, înţelegi? spune el. Lucrurile pe care le-am învăţat de la Jimmy şi Leo. Spun rahaturi cum ar fi „Simt asta“ şi „Simt cealaltă“ şi tipii de-aici nu vor să devină „intimi“ cu mine. Nu sunt interesaţi.

Aşa că e singur. Psihic, e singur. Bunica lui a murit acum aproape un an şi i-a frânt inima. Nu vorbeşte prea mult cu mama lui. E puţin supărat pe sora lui, care încă e cu fostul ei iubit, tipul care conducea maşina în noaptea arestului lui Donte. Spune că revine din când în când, atunci când are nevoie de ele, la lecţiile pe care le-a primit în California; spune că e mult mai matur acum. Uneori vrea să-şi ajute câte un prieten de-aici şi vorbeşte

despre inteligenţă emoţională şi aşteptări ale masculinităţii. Alteori are înţelegeri cu alţi tipi pentru protecţie, ocolind sistemul cum poate, ştiind foarte bine că e în primejdie fatală, dar trebuie să apeleze la asta pentru propria supravieţuire. Spune că încearcă să fie „relaxat“.

Aşa că îl întreb; cum te-ai ales cu ochiul vânăt?

îşi dă capul pe spate şi râde. îi lipseşte un dinte din faţă. îşi ţine un biceps cu palma.

- Daaaaaa... spune el, scoţând aerul afară. Am avut o altercaţie, s-ar putea spune.

Dau din cap şi zic:

- Nu mai spune!

- Chiar nu a fost nimic, spune el.

Colegul lui de celulă s-a enervat pe el,
voia să se bată. Donte i-a spus:

- Omule, nu vreau să mă bat cu tine. Suntem amândoi din Caii. Trebuie să stăm împreună.

în plus, Donte crede că probabil l-ar fi snopit pe tip. Nu e foarte mare. Donte are cam un metru nouăzeci şi aproape nouăzeci de kilograme. Ştie să se bată. Dar nu asta cred toţi bărbaţii? îi spun eu. Că sunt ăia care ar putea, dacă ar vrea, să câştige lupta, dar devin dintr-odată altruişti, salvându-l pe celălalt tip de furia pe care ar putea să o elibereze, dar nu o fac. Câtă generozitate!

Donte râde, dă din cap, îmi spune că nu greşesc.

- Serios, crede-mă! Nu e un tip masiv, ştii ce zic?

Dar colegul de celulă a venit şi i-a dat un pumn oricum. Donte a spus că n-a fost mare lucru, dar era supărat că urma să se vadă cu mine şi arăta nasol. Şi da, cam arată.

în spatele meu, pe perete, e o poză cu o scenă din parc, unde se află o bancă care pare desenată de un copil de şcoală generală sau liceu. Din când în când, un prizonier merge cu o

femeie şi un copil şi fac o poză cu parcul fals în fundal. O fetiţă de şase ani, poate, are o bluză mov, cu sclipici, pe care scrie „Cea mai bună zi“.

Donte speră că cei de la Community Works vor avea un loc de muncă pentru el când iese. Vrea să-şi termine 1
din nou. Nu ştie. Jimmy, Leo, nimeni nu a ţinut legătura cu el, dar el încă speră. Şi atunci, poate, spune el, poate o să vină pe Coasta de Est. Patterson, New Jersey. Sau Jersey City. Are ceva rude. Ar fi departe de familiaritatea din Oakland. Crede că au nevoie de ManAlive acolo. Poate ar putea începe ceva.

Colegul lui de celulă a primit un răspuns la o scrisoare, când Donte încă era în Atwater, de la o fată pe care o ştia, Kayla Walker, fosta iubire a vieţii lui. Scrisoarea, se presupune, susţinea că Kayla a lovit-o în faţă pe o altă tipă cu o sticlă de Remy Martin. Şi primul gând al

lui Donte a fost că poate el e vinovat că i-a distrus viaţa.

- Mă întreb dacă eu am învăţat-o aşa, spune el, cu remuşcarea citindu-i-se pe chip.

Mai târziu, când părăsesc închisoarea, unul dintre gardieni îmi ia agenda cu post-it-uri, în care am scris timp de trei ore. Ştiam că nu am voie, dar mă gândeam că mi-o vor lua când trec prin securitate. La fel şi cu luciul de buze. La fel şi cu sutienul meu cu sârmă. La fel ca la TSA.^ O scoţi la lumină, apoi o arunci la gunoi. Supraveghetorul îmi spune că ar putea să sune FBI-ul având în vedere prima pagină a notiţelor mele, în care descriu sala în care ne întâlnim cu prizonierii, banda albastră de pe podea. Râd cu voce tare (ceea ce, merită subliniat, este exact răspunsul greşit). Ştim amândoi că FBI-ul nu ar vrea să fie deranjat cu aşa ceva duminică după-amiaza, dar,

totodată, ştim amândoi şi că nu ar trebui să râd cu voce tare în fata

unui gardian care tocmai îmi face observaţii. Apoi îi spun că nu contează, pentru că imaginea sălii e acum în mintea mea.

îmi spune că agenda e contrabandă. Iau luciul de buze şi i-l dau lui. E şi asta contrabandă, nu? îmi pun mâinile la spate şi încep să-mi desfac sutienul.

- îl vreţi şi pe ăsta? îl întreb eu.

Zâmbesc. Şase gardieni stau în spatele lui.

Pot să-mi văd agenda puţin ieşită în afară din buzunarul pantalonilor lui de militar.

- Nu scrie nimic pe site despre post-it-uri, îi spun eu.

Are regulile chiar acolo, în celălalt buzunar. Le scoate şi începe să mi le citească. Nu scrie, de fapt, nimic despre agendă.

- Vezi? spun eu. Vezi?

- Dacă nu scrie înseamnă că nu e permis.

Aduc în discuţie un tampon. Care nu e
nici el menţionat. Deci nu e permis? Femeilor le va curge pur şi simplu sângele pe podea?

Chestia e că ştiu că în acest moment nu îmi voi primi agenda înapoi. Că, în timp ce îmi vărs nervii aici, şi el o face - iar el are o audienţă în spatele lui, din cauza căreia nu va bate în retragere. Ca să folosesc cuvintele din program: sunt în primejdie fatală şi la fel este şi el, iar lângă el se află colegii lui - şi numai unul dintre noi are putere cu adevărat aici. în plus, recunosc simţul dreptăţii în acest moment. Sunt jurnalistă. Sunt albă. Sunt educată. Dar care e ideea, de ce îl provoc? Ce fac? Nu am învăţat nimic de la Jimmy Espinoza, Donte Lewis, Hamish Sinclair, David Adams şi Neil Websdale şi de la toţi ceilalţi bărbaţi pe care i-am

intervievat în toţi aceşti ani? Ce fac?

Şi ştiu, atunci, pentru că sunt dintr-odată cuprinsă de ruşine. Mă întorc şi plec din închisoare spre maşina care mă aşteaptă, unde îmi iau computerul şi scriu tot ce pot să-mi amintesc din întâlnirea mea de trei ore cu Donte. Ochiul lui vânăt, alianţele din închisoare, fetiţa cu bluza mov, tonomatele, remuşcarea pe care o simte faţă de Kayla. Acolo, stând în maşină, în parcare, ajung să înţeleg că nu faptul că am încălcat regulile mă deranjează. Şi nici măcar faptul că am eşuat în a-mi recunoaşte privilegiul permis prin faptul că am încercat să le încalc regulile. (Imaginaţi-vă unul dintre vizitatorii obişnuiţi, femeia neagră care vine în fiecare duminică, încercând să scape cu ce-am încercat eu.) Ceea ce contează e că ştiu mai bine. în acel moment, îmi doresc să fi făcut exact opusul,

îmi doresc ca, atunci când supraveghetorul a venit cu agenda mea în buzunar şi mi-a spus că e contrabandă, să fi spus:

- Ai dreptate. îmi pare foarte rău.

înainte de a pleca de la Donte, după o
promisiune că mă voi întoarce să-l văd şi că-i voi trimite nişte cărţi, l-am întrebat cum se gândeşte la timpul petrecut la Community Works, în acele luni când lucra cu Jimmy în biroul şerifului, alături de bărbaţi violenţi, fără să fie unul dintre ei. Acel scurt răgaz. Viaţa lui, timp de un deceniu, a fost închisoarea, a fost înconjurat de violenţă, în afară de acele câteva luni. Era prima dată de care îşi aminteşte când se simţea înconjurat de oameni care credeau în el, a spus. Şi l-au făcut să creadă în el. A rezumat-o într-un singur cuvânt:

- Descoperire.

Aşa a văzut-o. O perioadă a descoperirii totale.

Poate într-o zi se va întoarce acolo.

22 Transportation Security Administration- în orig., în lb. engl. (n. red.).

CEI CARE ÎNCALCĂ

Când l-am revăzut pe Jimmy Espinoza, trecuseră deja ceva ani. Fusese oare în stare în toate acele luni să-şi menţină greutatea? După toate prânzurile alea cu *burritos* şi fasole prăjită, el tot sfrijit ca un băţ de chibrit rămăsese? Se pare că a recidivat. S-a reapucat de droguri. A căzut în acelaşi rahat de situaţie din care se zbătuse să iasă. S-a dus la un centru de asistenţă, nu departe de avanpostul şerifului unde predase ManAlive. M-a sunat pe mobil sâmbătă seara. Fusese un drum greu, zicea el, dar de data asta era hotărât să continue. Să rămână non-violent. Să dea cu piciorul

băuturii. Să-şi păstreze locul de muncă. Să fie mai bun, mai puternic, mai rezistent la tot, să-şi recunoască slăbiciunile, ca astfel, prin recunoaşterea lor, prin lupta cu viaţa grea, să devină mai puternic. Community Works i-au ţinut postul. Când l-am întrebat ce crede despre carte, dacă încă vrea să scriu despre el, a tăcut câteva clipe la telefon. Apoi a zis:

- La naiba, da! E un rahat al dracului de adevărat! Viaţa mea e o luptă în fiecare zi. Fiecare zi nenorocită!

A stat un an întreg la reabilitare şi apoi s- a întors la biroul şerifului, unde predă curricula. E mai sănătos decât a fost vreodată. A pus câteva kilograme pe el, îşi începe zilele cu flotări şi le termină cu vizite la sala de forţă. Ne comparăm bicepşii. A stat câteva luni într-un centru de reabilitare pentru dependenţii de droguri şi apoi şi-a luat propriul apartament. E

primul care ridică mâna dacă cineva întreabă cine de aici e un ratat; trebuie să reamintească la fiecare oră că şi el e unul dintre ei. El conduce nu doar curricula pentru ManAlive la San Bruno, ci şi un grup de narcotici anonimi pentru nişte tipi, şi apoi vorbeşte pe la biserici şi centre comunitare de prin zonă, fără să pretindă că e ceva uşor.

Asta înseamnă luptă pentru el şi pentru toţi cei cu care lucrează, această atracţie faţă de viaţa anterioară. Faţă de droguri, de străzi, de viaţa pe care obişnuia să o aibă. O simte în stomac şi în creier. Numeşte heroina şi cocaina prinţese, femei din basme; Albă ca Zăpada şi Cenuşăreasa, le zice el. Comparaţia mă face să mă simt stânjenită, dar nu-i zic nimic despre potenţialul misoginism, pentru că pare nedrept să-i menţionez asta acum, când în sfârşit are tăria să se ducă la reabilitare şi chiar

încearcă. Drogurile sunt femei frumoase, sexy, atrăgătoare, femei întinse pe aşternuturi albe, în lumini calde, chemându-1, seducându-1. Nu femei tridimensionale, reale, ci iubiri temporare. Ispite teribile, asupritoare. Ştie că i-ar oferi un moment de extaz în schimbul cunoaşterii aceleia pline de spaimă, până în stomac, care vine odată cu eşecul, cu comiterea violenţei împotriva propriului corp, cum ar spune-o el.

I s-a oferit o a doua şansă. Şi o a treia. Şi o a patra. A trăit o viaţă, două, trei, şapte. Crede că e la ultima viaţă. Le face jurăminte tipilor din grupurile lui, familiei lui, bărbaţilor şi femeilor care locuiesc împreună cu el la centrul de tratament, agresorilor şi alcoolicilor şi dependenţilor şi celor care consumă droguri, bărbatului care îi ia chiria în fiecare lună, copiilor lui şi femeilor pe care le-a şi iubit, le-

a şi abuzat, şi colegilor de muncă, cum sunt Reggie şi Leo. Jură şi jură, şi jură, şi ajunge la finalul zilei, şi, în majoritatea timpului, simte un fel de uşurare, adâncă până-n oase, că a mai reuşit o dată. Dintre toate jurămintele pe care le oferă tuturor oamenilor, cel mai profund jurământ, spune el, este faţă de el însuşi.

Scrie pe o pagină personală de Facebook despre luptă. Seducţia celor două. Albă ca Zăpada şi Cenuşăreasa. Cât de frumoase sunt pentru el. Cât de ispititoare. Dar nu va cădea pradă. Nu în seara asta. Şi, să sperăm, nici în următoarea. Dincolo de asta, nu vede sau nu se uită. Nu hibernează, spune el. Nu se mai ascunde. Doar stă departe de locurile care îl înghit, amintiri viscerale, asociate cu anumite colţuri din Haight, anumite ferestre prin care poate să privească şi să vadă universuri întregi:

- Fata asta stătea acolo, în

apartamentul ăla, mi-a spus într-o după-amiază, arătând cu degetul deasupra unui magazin care vindea îmbrăcăminte scumpă pentru bărbaţi, şi eu obişnuiam să stau acolo sus şi să mă uit la fetele mele.

Fetele *lui* sunt în imaginea asta. Bărbat. Fereastră. Muşchi încordaţi. Sistem de reacţie la alertă maximă. Mi-l pot imagina ca fiind un urs.

Mergea altundeva să se drogheze. Să ţină rahatul ăla pentru el. Un peşte drogat e un peşte vulnerabil. Un peşte încordat pierde fete, pierde teritoriu. Nimeni nu a ştiut mult timp că se droga. Se injecta în vreo cameră de motel, se întindea pe diagonală în pat şi se simţea ca dracu'. Se autopedepsea în mintea lui pentru că era un ratat. Dar asta nu l-a oprit. Nimic din toate astea nu l-a oprit.

0 cicatrice deasupra ochiului lui drept, aproape ascunsă de o sprânceană, şase dinţi lipsă.

Râde de cum arată. Ca un gangster. Ca un huligan. Ca genul de tip pe care nu l-ai duce niciodată să-l cunoască pe tatăl tău.

Dar vorbeşte despre dragoste. Bunica lui a murit la nouăzeci şi şapte de ani, fapt care l-a devastat, şi a scris despre cât de mult îl iubea ea. Cum vedea zece, douăsprezece maşini de poliţie târându-se pe stradă noaptea şi se ruga să nu vină după nepotul ei, Jimmy. Ştia că el era peşte. îşi aducea uneori fetele acasă, iar ea pregătea ceva de mâncare pentru toţi. Se uita la fetele alea şi zicea:

- Ştiţi că lucraţi la circ, şi ăsta de-aici e circarul, şi arăta spre Jimmy.

Merg cu el la biroul de personal al şerifului, ca să văd una dintre noile lui clase. E locul pe care l-am vizitat cu ani în urmă, pe când Donte încă era internul lui, numai că în seara asta e într-o sală de la

etaj. Cam o treime din clasă e formată din nou-veniţi, ceea ce înseamnă că nu vor fi băgaţi în seamă. Stau în cercul lor, al seniorilor. Poartă tricouri sport, supradimensionate, blugi prea mari, tricouri împroşcate cu vopsea. Simţi extenuare în expresia acestor bărbaţi, mulţi dintre ei au muncit toată ziua, iar acum sunt obligaţi de o instanţă să fie aici. Câţiva dintre ei au început programul la San Bruno şi îl termină aici, asta făcând parte din eliberarea lor condiţionată. Simt ostilitate pe faţă, şi nu o dată. Un calendar de anul trecut e blocat în iunie. Câteva mese sunt împinse într-o parte a sălii.

Traficul şuieră afară. închisoarea districtuală e pe-aproape şi sediul Airbnb e dincolo de închisoare. Aşa e San Francisco pentru oamenii ca Jimmy, care nu trăiesc de pe urma belşugului din Silicon Valley: e un loc al diviziunii.

Garduri de sârmă, cu sticle sparte pe un trotuar, şi, pe o stradă mai jos, o berărie locală vinde hipsterilor bere cu cincisprezece dolari halba.

Jimmy începe cu primul punct al curriculei. Responsabilitatea, spune el. Ce înseamnă?

- Primul pas este să-mi opresc violenţa, spune un bărbat.

în San Bruno, toţi bărbaţii din programul lui sunt în perioada de dinaintea sentinţei, fapt care se transpune în comportamentele lor cele mai bune. Să stea drepţi ca cei mai buni copii din clasă. Au fost smulşi de lângă toţi factorii declanşatori din lumea exterioară - relaţii, droguri, alcool, găşti, arme, orice. în închisoare sunt doar ei, poveştile lor şi timpul. Şi să fie clar: Jimmy e inclus în asta. Locul lui de muncă îl ajută enorm. Nu se minte suficient cât să creadă că hotărârea lui de a duce o viaţă lipsită de droguri, fără violenţă, nu e

susţinută şi de simplul fapt că are parte de sprijin, inclusiv de un salariu. Dar aici, în societatea civilă, toţi acei factori declanşatori şi vechile moduri de viaţă îi aţâţă pe tipii ăştia. Prietenii lor, agitaţia, femeile lor. Jumătate din sală arată ca şi cum ar fi la o suflare distanţă de tărâmul viselor. Unul dintre tipi îşi ţine coatele pe genunchi, holbându-se la covor. Pleoapele altuia fâlfâie. Trei dintre bărbaţii de aici, din seara asta, poartă brăţări electronice la glezne, pe sub pantaloni. Unul are câte o brăţară pe fiecare picior.

Dar Jimmy nu e un doctorand de la vreo universitate pretenţioasă. E unul dintre ei. Le înţelege bătălia interioară. Nu dintr-o carte, nu dintr-o cercetare - nu, sincer, nu cum înţelege cineva ca mine, la nivel intelectual -, ci din instinct. Şi am văzut suficiente sesiuni cu el ca să-mi dau seama că el chiar îi vede pe

acei tipi care se cred invizibili. Ăia care vin băuţi. Ăia care adorm. Ăia care cad brusc. Care se uită fix atunci când vorbeşte. îi vede. Stie.

Câteodată, va trebui să „salte“ pe cineva din clasă, pe cineva care vine drogat sau care nu vrea să participe, apoi instanţele află, după care, spune Jimmy, tipul sfârşeşte înapoi în clasa de unde a fost săltat.

- Responsabilitate, spune Jimmy.

Patru moduri prin care ajung într-un moment de primejdie fatală. Primul este negarea. „Nu am făcut-o. Nu am fost eu.“ Următorul este minimalizarea.

- Să micşorez impactul violenţei mele, le spune el.

Cuvinte precum „dar“ şi „doar“ sunt indicii. „Am lovit-o *doar* o dată. Am împins-o *doar* un pic. *Dar* ea a venit spre mine prima.“ Vina şi complicitatea sunt celelalte două moduri.

- *Ea* m-a lovit prima, spune el.

„Ea era în faţa mea.“ Asta e vină. Complicitatea este atunci când un alt tip stă lângă tine.

- Ah, javra, o laşi să-ţi vorbească aşa? Dac-aş fi în locul tău, i-aş arăta eu!

Jimmy le spune că, dacă stau departe de acele patru comportamente, nu vor mai vedea niciodată primejdia fatală.

- ...doar dacă sunteţi în parc şi vă uitaţi la The Giants.

Râd. Jimmy le reaminteşte de povestea cu Kelly, cum a răpit-o. A doua poveste din cele trei poveşti definitorii ale lui; majoritatea au mai auzit-o înainte.

- Tot ce se afla în raportul poliţiei era 125% adevărat. Tot ce a spus ea era complet adevărat, spune el.

Coboară tonul vocii şi face un pas spre ei, corpul lui e îndoit într-un arc, înclinat spre ei, atrăgându-i în acest moment. Şi

funcţionează. încep să se îndrepte pe scaune şi să fie atenţi la el.

- Şi ştiţi ceva? Fiecare raport al poliţiei care mă implica... e adevărat. Nu mi s-a întâmplat să fiu arestat pe nedrept. Nu mi s- a întâmplat ca cineva să mintă. Şi asta încerc să vă fac şi pe voi să vedeţi. Ştiu asta şi nu mă face special, dar ştiu că nimeni nu a minţit. Totul e adevărat. Şi asta mă ţine aici. Nu vreau să fiu nevoit să trăiesc uitându-mă peste umăr. Nu vreau să trăiesc cu partenera mea şi, de fiecare dată când intru în casă, ea să fie speriată din cauza mea.

Face un pas în spate, spre tablă, se îndreaptă, îşi freacă mâinile. Poartă pantaloni bej şi adidaşi.

- Mă urmăriţi un pic? întreabă el.

Un tip spune:

-Nu.

Jimmy zâmbeşte şi spune:

- Ei bine, o s-o auzi în

fiecare săptămână, javră. Nu-ţi face griji. Treaba începe de la primejdia fatală. împărţiţi-o în două. „Fatal“ înseamnă moarte, nu? Primejdie. Pericol de moarte. Ştii, conduci pe şosea şi cineva îţi taie calea, şi tu zici ceva de genul: „Futu-i!“ Ridici mâinile - arată cu mâinile lui o postură defensivă.

Unul dintre bărbaţi spune:

- Bărbăţia ţi-a fost atacată.

Jimmy dă din cap. Le spune că le creşte pulsul, muşchii li se întăresc, pe faţa lor apare o grimasă. E totul inconştient. Nu vor şti, dar e reacţia sistemului limbic la ameninţare. Le arată exagerând, făcând pe clovnul, iar ei râd.

Le spune cum au învăţat cu toţii de mici că băieţii nu plâng.

- Mama sau tata ne ziceau: „Nu mai plânge acum. Revino-ţi“, nu-i aşa? De ce nu?! Doare. De ce să nu plângi? Ce e greşit în a plânge? Băieţii nu au putut să plângă pentru că suferea,u, că au căzut pe pietriş, dar fiica

mea? Omule! A fost ridicată şi ţinută şi pupată, iar fiului meu i s-a zis să nu mai plângă.

Clatină din cap.

- Acum, cu educaţia pe care am primit-o, sunt ceva de genul: „Vino aici, omuleţule! îmi vine să plâng cu tine. Ştiu că a durut. E- n regulă. Plângi.“

Vorbeşte despre cum a crescut crezând că femeile îi servesc pe bărbaţi, pentru că şi-a văzut bunica şi verişoarele punând masa şi strângând masa, în vreme ce băieţii stăteau şi se uitau la meci. Ce erau învăţaţi? Acum e adult şi ştie, pentru că a trebuit să înveţe cum să-şi facă de mâncare, cum să-şi facă singur omleta.

- Nu aveam nicio noţiune despre ce înseamnă aprecierea, spune despre fosta lui iubită, Kelly. Nu am avut niciodată o parteneră rea. Am avut o atitudine rea.

- Cu siguranţă, da, spune unul dintre tipi.

Jimmy râde.

- Mă iubeau o grămadă de oameni, spune el, dar în perioada aia, mărturiseşte, nu îşi făcea griji din cauza lor.

Cât de ridicol i se pare acum. îşi făcea griji pentru cum să impresioneze alţi bărbaţi, alţi peşti, alţi gangsteri punk de pe stradă, aşa cum era şi el.

- Mă preocupă nişte rataţi pe care nu-i cunosc. Vreau să fiu un personaj masculin dat dracu'! Şi, când mă interesează să impresionez persoane pe care nu le cunosc, îi rănesc pe oamenii care mă iubesc.

Spune că ăsta era asasinul lui interior. Constrângerea interioară care le spune bărbaţilor să fie violenţi, care îi ţine pe bărbaţi departe de sentimente autentice, care le întăreşte acest sistem masculin de credinţe.

- Asasin este numele imaginii noastre. De ce? Pentru că asasinul se mişcă în linişte. Asasinul nu iese afară pe străzi.

Nu conduce un Cadillac vechi, cu muzica la maximum, fumând un joint. Nenorocitu' e în suburbie, deţine o companie de construcţii, ştii ce zic? Trei copii la şcoli catolice.

Se mişcă prin sală acum, face salturi înainte şi înapoi ca şi cum ar boxa. Fiecare asasin e diferit. Depinde de minciunile interioare pe care te face să le crezi. Jimmy spune că al lui e „nenorocitul ăla manipulator, afemeiat, agresiv." Nu se mai mişcă.

- Fiecare cuvânt devine profund atunci când vorbeşti despre un delict împotriva fiicelor tale.

E ca atunci când bărbaţii vor ca fetele lor să fie în siguranţă, să se ţină departe de bărbaţii ca ei, dar atitudinea asta nu le vizează şi pe partenerele lor. Am avut tot timpul o problemă cu perspectiva asta; trebuie mereu să ne vedem pe noi, să ne recunoaştem propriile poveşti pentru a o face pe a

altcuiva să însemne ceva? Nu putem să credem că toate persoanele ar trebui să fie în siguranţă, nu doar acelea care seamănă cu mamele şi fiicele noastre? E *asemănarea* necesară pentru a avea *empatie*? Şi mai era şi altceva legat de Jimmy. Când i-am spus că trebuie să vorbesc cu Kelly, să aflu şi partea ei de poveste, să vorbesc, poate, cu copiii sau părinţii lui, a tăcut. Am vorbit cu tatăl lui o dată, dar tatăl lui nu părea prea încântat să- 1 vadă vorbind cu un reporter. I-a spus chiar în faţa mea:

- O să-i spui totul despre tine? a zis el, gesticulând spre mine.

Jimmy l-a asigurat că e-n regulă, dar tatăl lui a dat un pic din cap. Apoi Jimmy a devenit mai reţinut, când îi propuneam să vorbesc cu cei din familia lui. Spunea că nu vrea ca ei să fie traumatizaţi din nou, ceea ce am înţeles. Cu toţii vrem să ne protejăm familiile. Dar iată altă

întrebare pe care i- am pus-o:

- De ce eşti tu cel care decide în numele unor femei adulte - fiică, mamă, fostă prietenă - cu cine pot vorbi şi cu cine nu?

Acela a fost momentul când Jimmy a încetat să mai vorbească cu mine.

în cele din urmă, am vorbit cu Kelly, fosta lui prietenă. A fost de acord să fie înregistrată. Toţi prietenii lor comuni, membrii familiei, toată lumea ştia deja povestea lui Jimmy şi a lui Kelly, mi-a spus ea. Kelly îşi zicea „povestea principală“ a lui Jimmy. A înţeles că trecutul ei era parte din misiunea lui spre non-violenţă şi spre propria recuperare. Nu îi plăcea în mod special că a trebuit să-şi sacrifice propria intimitate pentru redresarea lui şi a altor bărbaţi pe care nu i-a cunoscut niciodată. Dar s-a împăcat cu Jimmy, şi-a refăcut viaţa şi a spus că a învăţat destul, încât să nu mai accepte

niciun rahat de la niciun bărbat vreodată.

Mi-a spus că Jimmy a fost prima persoană care, după cum a simţit ea, a tratat-o bine, cel puţin la început. Avea o grămadă de bani şi era drăguţ, deşi adaugă şi că era un „prădător". Ani mai târziu, când şi-a făcut în sfârşit curaj să-l părăsească, a spus că oamenii îi ziceau că „renunţă" la el. S-a simţit foarte vinovată, dar nu s-a întors niciodată. Fiica ei, povesteşte ea, are o relaţie extraordinară cu tatăl ei, dar asta nu are nimic de-a face cu Kelly. Ea şi Jimmy sunt co-părinţi, nimic mai mult pentru ea. Când am întrebat-o dacă într-adevăr credea că el s-a schimbat, a spus că da, dar a completat cu faptul că e de părere că ea l-ar putea „declanşa" în orice moment. Asta o ţinea la distanţă de el.

Chiar înainte să închidem, am întrebat-o dacă ea crede că un bărbat violent ar putea cu

adevărat să devină non-violent. S-a gândit pentru un moment.

- Cred că nouăzeci la sută pot deveni non- violenţi. Dar e o mică parte din ei pe care nu poţi niciodată s-o repari.

Pentru partea lui din poveste, Jimmy nu mi-a mai răspuns niciodată.

Jimmy mi-a povestit odată despre cum femeile vor să „îl repare“. Că recunoaşte un soi de fetiş pe care îl au femeile legat de povestea unui supravieţuitor - un bărbat care a fost violent, care a renăscut ca bărbat, care nu se teme de propriile vulnerabilităţi şi sentimente. Nimic mai sexy decât un bărbat conectat la emoţiile lui, nu? Când mă uit pe pagina lui de Facebook, văd că nu minte. La fiecare postare, femeile năvălesc cu platitudini inspirate din povestea lui de supravieţuire. A spus că o dată o femeie a zburat din cealaltă parte a ţării ca să-l întâlnească.

Şi asta mă face să mă simt

puţin inconfortabil. Poate chiar mă şi enervează puţin. Bărbaţii ca Jimmy nu sunt remarcabili. Nu sunt notabili. Fac ce ar trebui să facă - adică nu bat femei. Dacă e vreun triumf, acela e exact normalitatea lor. David Adams e şi el sceptic faţă de această posibilă fetişizare pe care o are cultura noastră pentru o poveste bună de supravieţuire. E vorba de narcisismul lor din nou, de carisma pe care se pare că o au cu toţii în mod natural, în primă fază.

- Pot deveni bombe cu ceas carismatice, mi-a spus el odată, care nu-şi asumă niciodată cu adevărat responsabilitatea pentru abuzul lor.

Jimmy se sprijină de tablă, vocea lui având din nou acel aer şoptit, grav:

- Am fost născut şi crescut într-o gaşcă de pe stradă, spune el. M-aş putea întoarce direct la aceeaşi viaţă chiar

acum. Chiar acum. Am avut o recidivă de patru luni în 2014. M-am întors în aprilie 2015. Ştiţi ce, oameni buni? Am o viaţă frumoasă. Stau în preajma oamenilor pozitivi. Mă duc la sală după asta, apoi o să mănânc ceva. Fac un duş şi apoi mă bag în pat.

- Asta e o viaţă bună, intervine unul dintre tipi.

- Este, dă el din cap. Poate trec şi pe la o întâlnire cu alcoolici anonimi. Sunt un dezastru. Mai am de lucrat cu mine. Nu trebuie să vă repar pe voi. Trebuie să mă repar pe mine, pentru că eu sunt problema.

Şi vreau ca toţi să reuşiţi, dar ştiţi ce? Realitatea este că tipul din dreapta nu va reuşi, dar ăla din stânga, da. Zece la sută dintre voi veţi reuşi. Am stat pe locurile alea doi ani. Nu am înţeles. Nu voiam să renunţ la droguri, să termin cu relaţiile mele nesănătoase, cu străzile. Am rămas aşa, distrus. Şi nu o

să stau treaz din cauza voastră. Ăsta e adevărul dur. Nu sunt un mediator şi nu sunt o dădacă. Aşa că, dacă vreţi să veniţi aici în fiecare săptămână să dormiţi, mă simt prost, frate! Pentru că orice v-a adus aici, exact aceeaşi situaţie se va întâmpla din nou, de nenumărate ori, şi dacă nu cunoaşteţi chestiile astea, veţi face exact ca data trecută... Şi eu voi sta aici ca un ornitolog cu un binoclu nenorocit, închisoarea e ca Lacul Tahoe, omule. E tot timpul deschisă. Fiţi aici, fiţi prezenţi!

Iar asta îl duce pe Jimmy la a treia sa poveste, cea pe care am auzit-o o singură dată şi pe care nu am putut s-o verific niciodată cu nimeni din familia lui. Cea care îl doare cel mai tare. Nu e o poveste lungă sau neobişnuiă. Dar el o numeşte cea mai dureroasă zi din viaţa lui.

- Doisprezece ani, spune el.

Fiica lui a fost molestată

sexual de cineva pe care îl ştiau cu toţii.

- A trebuit să iau nişte decizii serioase, le spune el. Fie mă duc şi îi rup capul nenorocitului, pentru că aveam toate motivele, înţelegi? Stau în închisoare vreo treizeci de ani, dar nu e mare lucru. Sunt un mafiot oricum. Stau confortabil în fiecare unitate, orice unitate. îl omor pe nenorocit sau nu fac nimic?

Asta *credea* el că era decizia pe care trebuia s-o ia în momentul când a primit vestea. Să-l omoare pe tip sau nu. Dar pe bune, spune el, şi-a dat seama că aia nu era deloc decizia lui. De fapt, decizia era:

- Atrag atenţia asupra mea şi merg să-l omor pe nenorocit? Sau o atrag spre fiica mea şi rămân alături de ea?

Dacă îl omoară pe tip, iese din viaţa fiicei lui în momentul când ea are cea mai mare nevoie de el.

- Căcat! şopteşte un

bărbat.

- O să mă asigur că, în cazul fiecăruia din voi, partenerelor voastre nu le va fi frică atunci când mergeţi acasă, spune Jimmy încet. Lucrez în prima linie pentru victime şi vreau să văd cum vă îmbunătăţiţi vieţile, pentru că asta înseamnă încă o femeie în siguranţă pe lume.

PARTEA A TREIA

MIJLOCUL

PRIN CRĂPĂTURI

Cam în aceeaşi perioadă în care Rocky i-a omorât pe Michelle şi pe copiii lor, în cealaltă parte a ţării, o femeie pe nume Dorothy Giunta-Cotter fugea de soţul ei abuziv, William. A zburat la un adăpost în Mâine cu fiica ei cea mai mică, Kristen, şi tocmai i se refuzase un ordin temporar de restricţie de către un judecător

local. Judecătorul susţinea că nu are jurisdicţie să elibereze un ordin de protecţie, din moment ce Dorothy era rezidentă în Massachusetts.

Aşa că Dorothy a sunat la o linie de urgenţă de la un centru de violenţă domestică din oraşul ei natal, Amesbury, Massachusetts. Nu sunase niciodată până atunci la Centrul de criză Jeanne Geiger şi nimeni de acolo nu-i ştia istoria. Dar a vorbit cu o consilieră pe nume Kelly Dunne. Dunne nu lucra în mod normal duminica, dar în ziua aceea a făcut-o, şi ceva din vocea lui Dorothy i-a sugerat, instinctiv, că are de-a face cu o situaţie neobişnuit de volatilă. Dunne a găsit un loc pentru Dorothy şi Kristen intr-un adăpost din Salem. S-a întâlnit cu ele mai târziu, în aceeaşi zi, şi a ascultat-o pe Dorothy povestind o situaţie cumplită, de neimaginat.

Au vorbit timp de patru ore.

Dunne îşi aminteşte răbdarea anormală a lui Kristen, care a stat de partea cealaltă a uşii în tot timpul ăsta, în vreme ce mama ei povestea despre decenii întregi de abuz extrem, ale cărui amănunte Dunne nu le va împărtăşi nici acum (o promisiune pe care i-a făcut-o lui Dorothy în acea zi şi pe care a păstrat-o). William a împins-o pe Dorothy pe scări, i-a învineţit ochii, a răpit-o şi a ţinut-o peste noapte într-un depozit, a bătut-o când era însărcinată şi a ameninţat-o că o va omorî şi îi va duce cadavrul atât de departe, în mijlocul pustietăţii, încât nimeni nu îl va găsi vreodată. în rarele ocazii când Dorothy vizita camera de gardă, William îi arunca uneori medicamentele împotriva durerii. Nu o lăsa să lucreze, iar ea nu făcea altceva decât să aibă grijă de cele două fiice ale lor. Pentru că William era instalator de cabluri, a convins-o că ştia

toate adresele adăposturilor din New England.

Dorothy ştia şi că, sub incidenţa legii, taţii aveau dreptul să-şi vadă copiii. Orice înţelegere legată de custodie sau program de vizită ar necesita o negociere constantă cu William. Deci, şi dacă ar putea dovedi abuzul - ceea ce nu putea, din moment ce nu sunase niciodată la poliţie -, William tot avea drepturi în ochii legii. Măcar dacă erau în aceeaşi casă, s-a gândit ea, era o şansă de a-şi proteja fiicele. Aşa că s-a întors, din nou şi din nou.

Dar de data asta, i-a jurat lui Dunne, îi ajunsese. De data asta el a întrecut limita: William a abuzat-o pentru prima dată pe Kristen, care avea unsprezece ani. A stat pe pieptul ei până când fata nu a mai putut respira - şi asta a îndemnat-o pe Dorothy să acţioneze. Pe multe victime abuzate asta le impulsionează,

într-un final, când copilul lor ajunge să fie rănit. Una e ca un adult să abuzeze un alt adult, dar un copil? Acesta este deseori momentul în care victimele decid că totul are o limită.

Ca mulţi abuzatori, William era destul de priceput să se sustragă sistemului. După această ultimă escapadă în Mâine, William a trimis o scrisoare la şcoala lui Kristen, spunând că soţia lui era instabilă mintal şi că luase copilul fără consimţământul lui; a spus şcolii că, dacă Dorothy încerca să ia dosarele lui Kristen - de care ar avea nevoie să o înscrie pe Kristen oriunde altundeva -, să-l contacteze imediat. A menţionat în scrisoarea lui că situaţia de faţă nu era un rezultat al vreunui abuz în casa Cotter, o remarcă ce li s-a părut suficient de bizară, încât au contactat poliţia locală să vină la şcoală şi să discute

despre situaţie. în acelaşi timp, William Cotter a mers la departamentul de poliţie din Amesbury şi a completat un raport pentru dispariţie de persoană, cu un ofiţer pe nume Rick Poulin. Poulin mi-a spus că bărbatul era îngrijorat că soţia lui va folosi cârdurile de credit:

-Avea o atitudine foarte defensivă pentru cineva care raportează o persoană dispărută, a spus Poulin. Mi-a declanşat sistemul de alarmă.

Poulin a fost, de asemenea, şi ofiţerul care a vorbit cu reprezentanţii şcolii şi a mers chiar şi în josul străzii, la Centrul de criză Jeanne Geiger, şi a vorbit cu un consilier de acolo. Cazul era ciudat, dar, din ce puteau să-şi dea seama, nimeni nu încălcase nicio lege. Nu era vreo evidenţă de abuz, niciun antecedent penal pentru nimeni din familie şi niciun motiv pentru care William să fie pus pe radarul forţelor de ordine. Dorothy încă nu sunase

la linia de urgenţă din Mâine, iar William părea să fie un cetăţean model.

Dunne spune că William avea comportamentul tipic unui abuzator. Vor să le arate victimelor că ei ştiu cum să manipuleze sistemul în avantajul lor. Dorothy era în Mâine şi, cu acea scrisoare pentru şcoală, William, a spus ea, „încerca să o scoată la iveală“.

Dunne i-a spus lui Dorothy să rămână la adăpost, că va vorbi ea cu procurorul de la centrul de situaţii de criză şi vor veni cu o strategie, după ce solicită un ordin de restricţie, plănuiau să fie primul lucru pe care să-l facă în dimineaţa următoare. Apoi Dorothy i-a spus ceva lui Dunne care a şocat-o: *Sunt sătulă de adăposturi.*

Dorothy fusese prin toate adăposturile din New England; mersese chiar şi până în Pennsylvania. Şi de fiecare dată se întorsese într-un final,

pentru că nu putea să se ascundă pentru totdeauna. William nu ar fi lăsat-o niciodată să plece, pur şi simplu. Nu ar fi fost niciodată de acord să divorţeze. Copiii ei trebuiau să fie înscrişi la o şcoală, indiferent unde era sau de ce fugea. Propria ei familie locuia în Massachusetts. Cum ar fi putut să-şi părăsească mama şi sora? Sprijinul ei cel mai apropiat? Va trebui într- o bună zi să aibă un loc de muncă din care să acopere cheltuielile ei şi ale fiicelor ei.

Dorothy i-a spus lui Dunne că ea nu a făcut nimic greşit şi se întreba de ce era ea cea care trebuia să plece tot timpul. Credea că William ştia toate adresele adăposturilor oricum, aşa că nu avea niciun rost să se ascundă de el. Nu va pleca. Nu de data asta - şi niciodată de acum încolo. Dunne a spus mai târziu, că ăsta a fost momentul lor de „O, fir-ar să fie!“

- Nu aveam niciun plan

pentru o femeie care refuza adăpostul, mi-a spus ea. Adăpostul *era* planul nostru.

Dorothy şi Kristen şi-au petrecut acea duminică noapte în adăpostul Salem şi au mers la tribunal în următoarea zi, cu Dunne şi avocatul de la centru. Instanţa i-a oferit un ordin de restricţie - cu o singură precizare: William i-a spus judecătorului că avea nevoie să aibă acces la garaj, altfel nu ar putea să-şi ia uneltele pentru muncă. Aşa că judecătorul i-a permis lui William să-şi ia uneltele de acasă dimineaţă şi să le înapoieze seara. A fost o decizie neobişnuită, dar William nu avea vreo consemnare de abuz şi se presupune că avea nevoie să îşi păstreze locul de muncă în timp ce el şi Dorothy îşi rezolvau problemele maritale.

După instanţă, William a părăsit casa. Iar Dorothy şi Kristen s-au mutat înapoi.

Casa lui Dorothy avea două

etaje construite deasupra unui garaj de la nivelul solului. Era aşezată lângă o mică parcare a vecinilor; casele lor erau atât de înghesuite, încât abia puteai să bagi mâna între ele. Casa închiriată a lui Dorothy avea şindrila albă, cu margini verzi; un nivel de scări şubrede, din lemn, ducea înspre o verandă îngustă, cu două uşi de intrare. Centrul pentru situaţii de criză a schimbat încuietorile, a instalat o cameră de securitate şi le-au dat telefoane mobile lui Dorothy şi fetelor ei. I-au dat şi un colier pentru situaţii de urgenţă. Dar, într-o seară, când gătea, a apăsat din greşeală butonul şi au apărut vreo şase maşini de poliţie. A fost atât de ruşinată, încât şi-a dat colierul jos şi l-a agăţat în dormitorul ei.

La zece zile după ce s-a mutat înapoi, Dorothy s-a dus în garaj să intre în maşină. Avea un interviu la supermarketul Shaw’s. Dintr-odată, William - pentru care

avea un ordin de restricţie - a prins-o pe la spate şi i-a acoperit gura cu mâna.

- Nu mai ţipa sau te împuşc, a avertizat-o el.

Kaitlyn, fata lor mai mare, a auzit cum se zbătea şi a fugit jos, unde şi-a găsit mama ţinută ostatică de tatăl ei. „Gura îi sângera... şi părea înspăimântată“, a scris Kaitlyn mai târziu într-o declaraţie. „Am... stat cu mama şi tatăl meu să mă asigur că nu se va întâmpla nimic.“ După două ore şi jumătate, William a plecat; în următoarea zi, Dorothy a mers la secţia de poliţie şi a depus o plângere pentru că William încălcase ordinul de restricţie. Acolo l-a întâlnit pe detectivul Robert Wile. Ea şi Wile au vorbit mult timp. I-a povestit despre soţul ei:

- De fiecare dată când vorbesc cu el, mă sperie.

Dorothy era calmă, raţională, a spus el. I-a zis că într-un

adăpost ar trebui să împartă camera cu cele două fiice ale ei, crescând astfel şansele să le omoare pe toate trei dacă William le-ar găsi. în propria casă, îşi aminteşte el că i-a spus, erau şanse mai mari „să fiu doar eu“. Wile a amuţit.

- îmi spunea, de fapt: „Mă pregătesc pentru propria moarte - şi ce-ai de gând să faci?“ mi-a mărturisit Wile.

Iar eu am rămas fără cuvinte.

în momentul în care Wile, căruia i se zice Bobby, a întâlnit-o pe Dorothy, lucra pentru forţele de ordine de aproape două decenii, depunând eforturi mari să devină detectiv. Era deseori primul chemat la locul faptei unora dintre cele mai macabre crime din zonă - copii omorâţi de părinţi, soţii omorâte de soţi. în Amesbury, Massachusetts, nu se petreceau crime la întâmplare, să spunem, cum ar fi un schimb de focuri din maşini sau jaf

transformat accidental în omucidere. Dar în Boston, doar la o oră distanţă, existau, iar Amesbury era unul dintre acele oraşe muncitoreşti din Massachusetts cu pieţe centrale, mici, cu trotuare din cărămidă roşie şi estetică colonială în stil New England. Totuşi, într-un mod bizar, ieşea în evidenţă prin cea mai mare rată a violenţei domestice din districtul Essex. Crimele de care aveau parte erau acelea în care agresorul şi victima se ştiau, altfel spus, erau aproape întotdeauna violenţă domestică. Pentru Wile, cazurile „domestice“ erau frustrante. Ca practic toată lumea din rândul forţelor de ordine, nu intrase în poliţie ca să rezolve o dispută între soţi şi soţii legată de unt. în principiu, atitudinea lui era:

- Faci mişto de mine? Mă cheamă *din nou* la casa aia?

Şi, deşi cazul lui Dorothy şi viziunea ei fatalistă asupra

viitorului ei ieşeau în evidenţă prin gravitate, aşa interpreta el pe atunci situaţiile „domestice“.

Wile a eliberat un mandat pentru arestarea lui Cotter. Pe 21 martie 2002, William, însoţit de avocatul lui, s-a prezentat la Tribunalul districtual Newburyport. Dunne spune că Cotter ştia ce face. Cunoştea sistemul, a apărut la sfârşitul zilei, într-o vineri, cu tot cu avocat. Cazierul lui avea doar câteva încălcări ale regulilor de circulaţie şi cecuri fără acoperire. Avea un loc de muncă stabil, ca instalator de cabluri, şi antrena echipa locală de sport. Judecătorul din ziua respectivă nu ştia de anii de abuz la care o supusese pe Dorothy, nu ştia particularităţile modului în care încălcase ordinul de restricţie, nu ştia că îşi urmărise soţia, apoi o răpise. Nu ştia că William a împins-o pe scări o dată, când era însărcinată, sau cum a

strangulat-o cu un cablu de telefon. Procurorul din instanţă, în acea zi, nu avea nici declaraţia lui Dorothy, care consemna cele două decenii de abuz. Poate, dacă Wile ar fi ştiut că în instanţă, în acea după-amiază, va fi Cotter, ar fi putut merge să-i ofere mai multe informaţii judecătorului. Poate ar fi putut suna la judecătorie să-i avertizeze în legătură cu Cotter, dar Wile avea numai declaraţia lui Dorothy din ziua în care ea mersese să-l vadă. El ştia că era speriată de soţul ei, dar nu ştia proporţiile abuzului. Dunne ştia, dar ea şi Wile nu au comunicat niciodată. Dunne a aflat despre abuzul îndurat de ea abia în ultimele săptămâni de viaţă ale lui Dorothy, dar nu a vorbit niciodată cu poliţia despre ea. La acea vreme, detectivul Wile nu o ştia pe niciuna dintre consilierele de la organizaţia pentru violenţă domestică, nici pe Kelly Dunne,

nici pe Suzanne Dubus, ambele urmând să devină esenţiale pentru Wile în anii care vor urma. Nimeni de la judecătorie nu ştia suficient cât să-l aibă pe Cotter pe radar.

Toate aceste lacune critice din sistem fac deseori cea mai mare diferenţă dintre cineva care trăieşte şi cineva care moare - inclusiv lipsa de comunicare dintre curţile penale şi civile -, şi încă persistă, nu doar în acest district din Massachusetts, dar şi în alte state şi districte din ţară. Simplul fapt că violenţa din partea partenerului intim este atât de des tratată în instanţele civile, şi nu în instanţele penale oferă o perspectivă despre modul în care noi, ca societate, o vedem încă. Prima „instanţă de familie" (după cum a fost numită) din ţară a fost înfiinţată în Buffalo, New York. La acea vreme, părea o mare invenţie juridică să ai un loc

unde familiile pot să-şi rezolve problemele care nu necesită o vizită la o instanţă penală, probleme legate de divorţ şi de custodia copilului. Cu toate acestea, în deceniile care au urmat, a însemnat că violenţa domestică a fost pusă în aceeaşi oală cu alte chestiuni legate de familie, precum custodia şi divorţul, în loc să fie o chestiune penală. Imaginaţi-vă un bărbat, un străin, strangulând un alt bărbat cu un cablu de telefon, împingând un alt bărbat pe scări, lovind cu pumnul un alt bărbat atât de tare, încât să-i distrugă globul ocular. Astfel de agresiuni se petrec zilnic în cazurile de violenţă domestică, dar încă trebuie să vorbesc cu un procuror care tratează la fel de serios aceste delicte şi atunci când se petrec în contextul violenţei domestice.

- M-au şocat lucrurile pe care cineva i le- ar putea face unui membru al familiei, dar pe care

nu le-ar face pe stradă sau într-o încăierare într-un bar, mi-a spus o fostă procuroare din Ohio, pe nume Anne Tamashasky.

În ziua în care William Cotter s-a prezentat în faţa instanţei, a plătit 500 de dolari şi a ieşit pe cauţiune la câteva minute după ce se înfăţişase.

Cinci zile mai târziu, William a ajuns acasă la Dorothy, purtând o vestă tactică, înarmat cu spray lacrimogen, cătuşe, centuri cu muniţie şi o puşcă cu ţeava retezată. Kaitlyn era acasă la o prietenă; Kristen a deschis uşa din faţă fără să vrea. De îndată ce i-a auzit vocea, Dorothy s-a baricadat în dormitor. William a împins-o pe Kristen şi a spart uşa dormitorului lui Dorothy, scoţând-o afară în câteva secunde. Kristen a fugit sus şi a sunat un vecin, care a sunat la 911 - un aranjament pe care Dunne l-a făcut pentru ca Kristen să nu simtă

presiunea psihologică de a suna la poliţie împotriva tatălui ei. Poliţia a venit în câteva minute.

Pun o pauză uneori în acest moment crucial: Dorothy era încă în viaţă, ţinută ostatică de soţul ei abuziv, şi poliţia acolo - păreau jumătate din forţele de poliţie ale statului -, cu armele scoase şi pregătite. Familia era cunoscută acum în departament, atât datorită ofiţerului Poulin, cât şi datorită detectivului Wile, din ziua în care Dorothy mersese să-l vadă. Wile înţelesese atunci cât de periculos era Cotter, poate mai periculos decât majoritatea, şi dăduse de veste prin secţie să fie cu ochii-n patru. Şi ăsta e momentul: William e în viaţă. Dorothy e în viaţă. Dispecerul e la telefon. Poliţia e acolo.

Era ăsta un scenariu pe care şi-l imaginase, stând acolo cu detectivul Wile, spunându-i cum va muri în propria casă?

Avea treizeci şi doi de ani, nu trăise nici măcar jumătate din viaţă. Avea înfăţişarea plină de farmec a unei actriţe din anii 1940, o Hedy Lamarr sau Loretta Young din vecini.

A avut Dorothy timp să-şi amintească acea zi plină de speranţă, când avea cincisprezece ani şi a întâlnit un băiat care îi zicea că s-a îndrăgostit de ea la prima vedere? A dat vina pe versiunea ei mai tânără? A luat în considerare cum tradiţia le împinge pe fetiţe spre iubire, cum le spune că dragostea învinge totul? S-a întrebat vreodată de ce nu spunem mai multe poveşti despre cum dragostea este înfrântă? Nu cred că dragostea învinge totul. Atât de multe lucruri din lumea asta par mai puternice decât iubirea. Datoria. Furia. Frica. Violenţa.

Mi-o imaginez pe Kristen, unsprezece ani, ascunzându-se sub pat, oarbă la ce se

întâmplă. Greutatea de nesuportat de a şti că şi-a lăsat tatăl să intre. Se gândea că era prietena ei la uşă. Mi-am pierdut mama când eram cam de vârsta lui Kristen. A avut cancer, o moarte civilizată, dacă există aşa ceva. Dar înţeleg numai o parte din disperarea furioasă pe care Kristen presupun că a simţit-o, promisiunea pe care o făcea oricărui zeu invizibil şi disponibil, în căldura arzătoare a acelui moment, pentru a-i proteja mama. Şi înţeleg şi asta: că, indiferent cât de teribil este momentul unic al morţii, indiferent cât te bântuie acele ultime secunde firave, pierderea va ajunge să fie definită de anii care vor urma. Amploarea, cruzimea veşnică, o poartă de oţel, de mărimea lumii, închizându-se înainte să ai timp să clipeşti.

Scena reporneşte. Când dispecerul a sunat-o pe Kristen înapoi să confirme venirea

poliţiei, William a răspuns la telefonul de jos. I-a spus dispecerului să anuleze venirea poliţiei sau „cineva va fi rănit foarte tare“. Vocea lui era aspră, dar neobişnuit de monotonă, ca şi cum credea că încă avea totul sub control, ca şi cum credea că asta era doar o neînţelegere colosală, o problemă personală pe care trebuia s-o gestioneze. Ofiţerul David Noyes a fost primul ajuns la uşa lor. A putut s-o audă pe Dorothy ţipând: „Mă omoară! Mă omoară!“ Noyes avea şi el arma încărcată şi vesta antiglonţ. Ploua. Erau cu toţii îmbrăcaţi în uniformă de ploaie. Vesta antiglonţ, echipamentul legat la centură şi poncho-ul pentru ploaie făceau manevra mai dificilă. Dispecerul, bineînţeles, nu a anulat venirea poliţiei. Noyes a dărâmat uşa în acelaşi moment în care William a împuşcat-o pe Dorothy; Noyes a spus că focul de la gura ţevii a fost atât de

puternic, încât l-a orbit o clipă, îndeajuns ca William să întoarcă arma spre el însuşi. întregul episod a fost înregistrat de dispecer.

Dorothy ţipând pe fundal, un bum şi întreruperea instantanee a vocii ei, apoi voci de bărbaţi urlând tot felul de ordine. în zgomotul acela haotic, poţi auzi un singur bocet: „Nuuuuuuu!“, ţipat în receptor de o fată de unsprezece ani.

Odată ce vestea despre uciderea lui Dorothy s-a răspândit prin secţia de poliţie, apoi la vecini, familie, prieteni, media, prin comunităţile de violenţă domestică, la judecătoria şi judecătorul care l-a văzut pe William şi i-a permis să iasă pe cauţiune, întregul oraş părea să fi intrat în doliu. Aceia care nu o cunoscuseră erau la fel de zdruncinaţi ca aceia care o ştiau. Moartea lui Dorothy a devenit crima de cel mai înalt

nivel care se petrecuse în Amesbury. Kaitlyn şi Kristen îşi pierduseră ambii părinţi dintr-odată. Mama lui Dorothy şi sora ei, toată familia ei, erau distruşi. Iar pentru Dunne şi Dubus a fost ca Ziua Judecăţii.

- Am picat într-o tristeţe fără margini după uciderea lui Dorothy, mi-a spus Dubus.

Faptul că ei ştiau că Dorothy era într-o situaţie periculoasă, în care ar putea fi oricine, un fel de campare în prima linie într-o zonă de război, nu le-a atenuat sentimentele de angoasă şi de vină. De fapt, părea că le-a înrăutăţit.

Când i-am cerut lui Dunne să-mi explice de ce, nu am simţit nicio ezitare în răspunsul ei: pentru că moartea lui Dorothy părea că putea fi prevenită. Dacă nu putea salva cazurile cele mai evidente, cum fusese cel al lui Dorothy, pe cele care îşi preziceau propriile morţi, pe cele care ştiau cu siguranţă că sunt într-un pericol grav,

atunci, care mai era rostul oricărei munci pe care o făceau? Adăpostul era şi el parte din asta: De ce singurul lor răspuns era să ia o victimă nevinovată şi să o închidă? După aceea, editorialele din ziare au pus la foc mic poliţia locală şi pe judecătorul care l-a eliberat pe cauţiune pe William Cotter; unii comentatori de ştiri cereau demisia judecătorului. Dubus, pe atunci directorul executiv al Centrului de criză Jeanne Geiger, a aranjat o întâlnire între procurorul districtual şi membrii departamentului de poliţie, inclusiv detectivul Wile, ca să analizeze de ce procedurile de răspuns standard au eşuat. Părea că toată lumea şi-a făcut treaba corect. Singura digresiune reală de la protocol venea de la însăşi Dorothy, când refuzase să se întoarcă la adăpost. Pentru Dunne, asta a însemnat că protocolul lor era greşit.

în mijlocul acestei analize, în 2003, Dunne a zburat la San Diego şi a participat la o conferinţă pe tema violenţei domestice. Principalul vorbitor era Jacquelyn Campbell. Campbell a vorbit despre Evaluarea Pericolului. în timp ce asculta, Dunne a fost uimită de informaţiile pe care Campbell le împărtăşea, dar şi de felul în care Campbell oferea un mod complet nou de a cuantifica informaţia pentru a ilustra periculozitatea în creştere. Singurul şi cel mai mare indicator pentru omuciderea domestică era un incident precedent de violenţă fizică, a spus Campbell. Părea evident. Dar deseori ratau escaladarea. Iar evaluarea ei arăta unde să clasifice comportamentul periculos, cum sunt ameninţările cu sinuciderea sau accesul la o armă. Dunne o asculta pe Campbell care spunea că jumătate dintre femeile

omorâte de partenerii lor ceruseră ajutor de la poliţie sau de la sistemul de justiţie, cel puţin o dată. Acestea erau oportunităţi să catalogheze indicatorii de risc. Riscul de omucidere se desfăşoară cronologic, spunea Campbell, adăugând, spre exemplu, cazul când o victimă încearcă să părăsească un abuzator sau când situaţia de acasă se schimbă - o sarcină, un nou loc de muncă, o schimbare de domiciliu. Pericolul rămâne ridicat timp de trei luni după ce un cuplu se desparte, coboară uşor în următoarele nouă şi scade semnificativ după un an.

Erau şi alţi indicatori de risc noi pentru Dunne. Cum strangularea e într-o altă categorie de violenţă faţă de, să spunem, un pumn în faţă. Sau cum abuzatorii tind să se împartă în două categorii, când vine vorba de partenerele lor însărcinate: cei al căror abuz escaladează sau cei care o lasă

în pace timp de nouă luni. Sexul forţat e un indicator de risc, la fel cum e şi controlarea majorităţii activităţilor partenerei. Dunne stătea în public, devenind din ce în ce mai agitată în timp ce Campbell continua. în mintea ei, rula o poveste total diferită, ceva de genul: Dorothy avea aia. Dorothy o avea pe aia. Dorothy, din nou. Da. Dorothy. Dorothy, Dorothy, Dorothy.

Era prima dată când afla de Evaluarea Pericolului - despre care Campbell credea că va fi folosit doar în camera de gardă. Dunne a făcut o Evaluare a Pericolului postmortem pentru Dorothy şi a văzut că obţinea optsprezece puncte, aproape la fel ca Michelle Monson Mosure. Dorothy fusese în cea mai gravă categorie de risc şi nimeni nu ştia. De asta moartea ei părea uşor de prevenit, Dunne şi-a dat seama. Pentru că *era.* Era protocol în devenire. Pentru prima oară de

când Dorothy fusese omorâtă, Dunne începuse să aibă un strop de speranţă.

Când Dunne s-a întors din California, ea şi Dubus au început imediat să se gândească la cum ar putea folosi munca lui Campbell ca să prezică ce cazuri de abuz domestic aveau şanse mai mari să se sfârşească prin omucidere. Obiectivul lui Dunne avea două direcţii: primul, să identifice şi să creeze planuri de acţiune pentru cazurile cu risc ridicat; şi al doilea, să ţină victimele afară din adăposturi cât mai mult posibil. Ştiau că trebuie să conceapă un program care ar identifica cazurile potenţial letale, Dorothy- urile în aşteptare. Iar dacă aceste victime puteau fi identificate şi clasificate, atunci, poate, protecţiile pe care le-ar construi în jurul lor ar putea opera pe aceeaşi cronologie de periculozitate pe care o

identificase Campbell. Dacă le puteau prezice, era logic că le puteau şi preveni. Au adus-o pe Campbell în Massachusetts de la ea de-acasă, din Baltimore, să lucreze cu ei la proiectarea şi implementarea a ceea ce aveau în minte. Pe durata anului următor, Dunne şi echipa ei s-au întâlnit cu ofiţeri de poliţie în Amesbury şi Newburyport, procurori districtuali, ofiţeri de eliberare condiţionată şi de probaţiune, consilieri pentru agresori şi reprezentanţi din spitale. Ştiau că e vorba de fluxul de informaţie, să dărâme bariere de comunicare. Dacă toată lumea din diverse birouri din oraş - judecătorul de la judecătorie, detectivul din departamentul de poliţie, consilierul din centrul de criză, asistentul social de la şcoală, asistenta de la camera de gardă etc. - ar fi avut toate informaţiile despre William şi Dorothy, în loc ca fiecare birou

să aibă informaţii fragmentate, exista o şansă foarte mare ca Dorothy să fi rămas în viaţă. Lui William poate nu i s-ar fi permis să iasă pe cauţiune. Poate i s-ar fi cerut să-şi predea armele. Poate ar fi purtat o brăţară cu GPS. Existau toate aceste lacune pe care Dunne şi Dubus trebuiau să-şi dea seama cum să le umple. Au văzut ce servicii ar putea încerca să incorporeze în planul de siguranţă al oricărui scenariu dat. Putea biroul pentru eliberare condiţionată să se asigure ca judecătorii să fie mai informaţi? Putea poliţia să identifice factorii de risc la telefon? Puteau camerele de gardă să ajute la identificarea posibilelor victime ale violenţei domestice? Putea poliţia să împărtăşească informaţiile cu consilierii de la centrele de sprijin? Puteau grupurile de intervenţie pentru agresori să-şi împărtăşească informaţiile cu centrele de criză? Pentru

fiecare pas au discutat practicile, problemele legale, standardele de confidenţialitate, dar, cel mai important, cum ar putea să împărtăşească informaţii pe cale birocratică. Au scotocit statuturile şi legile de confidenţialitate, au învăţat ce fel de informaţii puteau împărtăşi legal cu alte birouri şi ce nu.

Să împărtăşească informaţiile însemna că departamentele care fuseseră izolate comunicau. Probabil cea mai semnificativă barieră culturală exista între departamentul de poliţie şi centrul pentru situaţii de criză. Fiecare stereotip de gen posibil care exista între aceste două entităţi trebuia abordat la un nivel personal. Biroul lui Dunne era format în mare parte din femei, iar departamentul de poliţie, din bărbaţi. Wile mi-a spus o dată că, înainte de formarea Grupului de Mare Risc, ofiţerii

poliţiei locale o vedeau pe Dunne şi pe celelalte activiste din centrele pentru situaţii de criză ca pe Clubul „Bărbaţii ne urăsc“.

- Nu aveam treabă cu ele, a spus el, pentru că sentimentul comun în rândul poliţiştilor era că femeile care lucrau în locuri precum centrele pentru situaţii de criză, ei bine, nu ne plac.

Dunne a râs când a auzit asta.

- Noi eram *feminaziste,* iar ei erau dobitocii cărora le păsa doar de orele suplimentare, mi-a spus ea.

Dar, cum au început să vorbească unii cu ceilalţi, consilierii cu poliţiştii, au aflat despre setul unic de probleme şi bariere cu care se confruntau fiecare. Vorbind cu Wile, Dunne a început să înţeleagă cum ofiţerii puteau să devină frustraţi fiindcă mergeau la aceeaşi casă din nou şi din nou. Iar ofiţerii ca Wile au început să înţeleagă circumstanţele greu

de rezolvat care le ţin pe victime pe loc. Dunne a reuşit să explice cum victimele care par ostile şi arată solidaritate faţă de abuzatorii lor, atunci când apare poliţia, îşi iau deseori măsuri de siguranţă, trimiţând un mesaj nu poliţiei, ci

abuzatorilor lor. Esti convins de loialitatea

*

mea? Te rog să nu mă omori când pleacă poliţiştii.

în noul sistem, centrul pentru situaţii de criză va servi ca centru principal de comunicare. Au format o echipă, cu câte un reprezentant de la fiecare organizaţie posibilă, care ar putea fi implicată - de la camerele de gardă la sistemul judiciar, la închisoare, la poliţie, la activişti şi la alţi câţiva. Au decis să se întâlnească lunar, să discute cazurile considerate ca având un risc ridicat, şi, în cadrul graniţelor încâlcite ale acordurilor de confidenţialitate şi legile HIPAA, să pună în

comun cât de mult ştiu despre fiecare omucidere posibilă. Birourile care lucrează în izolare nu vor mai fi *modus operandi.*

- în golurile sistemului se întâmplă crimele, va spune Dunne mai târziu.

La începutul lui 2005, prima echipă de mare risc pentru violenţa domestică a început să accepte cazuri. Mandatul lor? Să umple golurile.

ÎN LOC DE ADĂPOST

Pe vremea când mişcările feministe au adus violenţa domestică în conştiinţa naţională, adăpostul părea cel mai viabil răspuns la problemă. Să iei victima din calea pericolului. Multe state încă nu aveau legi care te împiedicau să-ţi baţi soţia. Violenţa partenerului intim era văzută ca o chestiune privată a familiei, iar studiile care existau pe tema violenţei domestice încă purtau

reziduurile faptului că astfel de incidente se petrec din vina victimelor care îşi provoacă abuzatorii. Vor trece decenii până când ideea că bărbaţii ar trebui să fie traşi la răspundere va deveni parte din conversaţiile naţionale. Crearea de adăposturi a fost prima încercare coordonată la nivel naţional pentru a răspunde la violenţa partenerului intim, iar pe parcursul anilor ’60, ’70, ’80, chiar şi în ’90, a fost mai mult sau mai puţin singura soluţie oferită femeilor aflate în situaţii periculoase. în 1964, California a deschis un adăpost pentru femeile victime ale partenerilor alcoolici, care erau şi abuzate, totuşi Maine şi Minnesota sunt considerate, în general, ca având primele adăposturi destinate în mod special femeilor bătute. Adăposturile au salvat, fără îndoială, vieţile multor mii de femei şi continuă să o facă şi azi. Pe parcursul a patru

decenii, mişcarea pentru adăposturi a crescut, iar astăzi sunt mai mult de trei mii.[1]

Definiţia adăpostului variază mult; poate însemna un pat într-o cameră de hotel pentru o noapte sau o casă de grup, cu câteva zeci de familii. Oraşele cu populaţii dense au uneori clădiri cu apartamente mici sau camere *single* în reşedinţe tip motel. în afara oraşelor mari, adăposturile tind să fie case pentru familii monoparentale în zone rezidenţiale, în care victimelor şi copiilor lor le sunt alocate câte o cameră şi o bucătărie comună, băi şi sufragerii cu alte cinci până la opt familii. Există reguli care reglementează interdicţiile şi sarcinile în casă. Istoric, băieţilor peste doisprezece ani şi animalelor de companie nu li s-a permis accesul în adăposturi, iar contactarea prietenilor sau a familiei, inclusiv a angajatorului victimei, au fost descurajate de

dragul siguranţei. (New York creează în acest moment ceea ce se numeşte primul adăpost din ţară 100% prietenos cu animalele; Arkansas, între timp, a deschis în 2015 primul adăpost din ţară pentru bărbaţi.) Adăpostul nu înseamnă doar un loc sigur unde să dormi; înseamnă să îţi abandonezi complet viaţa, punându-i şi pe copii să şi le abandoneze pe ale lor complet, înseamnă a dispărea din vizor.

Lui Kelly Dunne i-a atras atenţia faptul că Dorothy a refuzat adăpostul. Mi-a spus odată că „micul secret murdar" al adăpostului era că e un „bilet spre bunăstare". Dacă o femeie avea nevoie de adăpost, iar cel mai apropiat pat era în cealaltă parte a statului, trebuia să-l ia imediat, chiar dacă asta însemna să-şi lase în urmă locul de muncă, şcoala copilului sau prietenii. Dunne spune că imaginile care o bântuie cel mai tare din cei douăzeci şi

cinci de ani sunt şi cele în care le vede pe femei stând pe trotuar cu bagaje şi copii, aşteptând un autobuz care să le ducă în cealaltă parte a statului, spre singurul pat disponibil în acea noapte dintr-un adăpost. E profund devastator. Necesar uneori, desigur, dar sfâşietor.

Din ce în ce mai multe femei opun rezistenţă când vine vorba să stea în adăposturi, a spus Dunne. Se întreabă dacă îşi pot continua munca sau dacă pot avea grijă în continuare de părinţii lor în vârstă; dacă vor mai putea să îşi facă programări la doctor sau să aibă întâlniri la cină, cu prietenii; dacă copiii lor vor mai putea juca în piesa şcolii; dacă ar putea să îşi aducă bijuteriile de familie; dacă ar putea posta pe Facebook sau Instagram.

- Răspunsul la toate aceste întrebări este nu, a spus Dunne. Adăpostul era o cale de a scăpa de hachiţele sistemului

de justiţie penală. Ei spuneau: „Dacă îi e chiar aşa frică, să meargă la un adăpost“, iar atunci când femeile nu mergeau, presupuneau că nu le e atât de frică.

Dorothy a învăţat-o cât de periculoasă poate fi o astfel de presupunere.

în ultimii ani, adăposturile şi furnizorii de tratament clinic au lucrat să îmbunătăţească nevoile de găzduire ale victimelor abuzate. Locurile de muncă sunt deseori încurajate; sisteme de securitate sofisticate au fost instalate în adăposturile care îşi permit. Unele adăposturi le permit băieţilor adolescenţi să stea cu mamele şi familiile lor, să îşi aducă animalele de companie. într-o după-amiază, Candance Waldron, fosta directoare executivă de la Healing Abuse Working for Change, o organizaţie pentru situaţii de criză din Salem, Massachusetts, a aranjat să

vizitez noul lor adăpost ultramodern. L-a înlocuit pe cel în care stătuseră Dorothy şi Kristen, care fusese o casă mică, pe o stradă lăturalnică, suficient de aproape de ocean, încât nisipul zbura de colo până colo pe trotuarele înguste. Situat într-o casă în stil victorian, renovată elegant, pe un bulevard larg, cu camere de securitate discret ascunse pe toată suprafaţa, noul adăpost avea spaţiu pentru opt familii, cu trei zone de gătit separate. Avea un lift şi o cameră de joacă plină de jucării pentru copii; holurile şi scările erau vopsite în culori luminoase şi aveau agăţate tablouri cu flori. O mică ladă cu nisip era pusă în curtea din spate. Era, atât cât poate fi un adăpost, mare şi aerisit, dar şi lipsit de genul de accente personale pe care majoritatea dintre noi le avem în case: poze cu familia, să spunem, sau postere, desenele copiilor, bibelouri, jucării, cărţi,

CD-uri.

Asta înseamnă ultramodern: sunt oferite locuri de joacă, paza e strictă, condiţiile sunt decente. Şi totuşi, chiar şi în versiunea lor cea mai bună, adăposturile reprezintă o ruptură totală. Totuşi, discuţiile împotriva adăposturilor au scos activiste precum Dunne în afara curentului popular.

- Nu e o opinie cunoscută, care să fie propusă în lumea violenţei domestice, a spus ea.

Asta în ciuda faptului că majoritatea adăposturilor rămân subfinanţate cronic, deschizându-se şi închizându-se în funcţie de toanele bugetelor statelor sau ale districtelor şi de dovezi care sugerează că adăposturile nu le oferă victimelor şi familiilor lor vreun răgaz sau vreo soluţie pe termen lung.

Ca răspuns la un articol din *New Yorker,* în care am acoperit multe dintre aceste puncte, un cititor a comentat:

„Ca fondator al unuia dintre primele adăposturi din ţară, resping afirmaţia... că adăposturile sunt, de fapt, un „bilet spre bunăstare.“ Echipele de mare risc sunt o inovaţie importantă, dar ele ajung doar la o mică parte dintre victime, cele care le sunt deja cunoscute forţelor de ordine sau furnizorilor de servicii. Modelul e mai eficient ca parte a unei abordări complexe de a preveni violenţa domestică care include adăpostul. Adăposturile le oferă condiţii de locuire sigure şi sprijin pentru trauma suferită indivizilor şi familiilor; dintre care majoritatea au îndurat abuz cronic, sărăcie şi lipsa unui adăpost. Este locul în care supravieţuitorii susţin că se simt în siguranţă pentru prima dată în viaţa lor. Serviciile de sprijin pun accentul pe educaţie, locuri de muncă şi o cale spre o locuinţă stabilă, accesibilă. într-adevăr, Echipa

de mare risc, un parteneriat format din mai mult de douăzeci şi cinci de agenţii locale, a trimis familii la adăpost de multe ori, atunci când adăpostul era cu adevărat singura lor opţiune.“[2]

Nu pot contrazice această declaraţie a comentatorului. Aşa că trebuie să admit că aceste două realităţi coexistă incomod: că adăpostul este necesar şi salvează vieţi, dar este şi o soluţie înspăimântătoare.

Şi Dunne admite că adăpostul este uneori necesar. A descris un caz în desfăşurare, în care atacatorul fusese obligat de instanţă să poarte o brăţară cu GPS, pentru ca mişcările să-i fie monitorizate. Nu s-a prezentat la departamentul de eliberare condiţionată pentru a-i fi montat dispozitivul şi era, practic, fugar şi sub urmărire; pentru victima lui, adăpostul era cea mai sigură opţiune. Deseori, adăpostul poate ajuta

fie şi pentru o noapte sau două, să lase spiritele să se calmeze. Dar Dunne descrie adăposturile ca fiind închisori pentru femei, cu reguli stricte şi interdicţii, şi spune că deseori copiii, scoşi din familiaritatea casei şi a prieteniilor, pot ieşi de acolo traumatizaţi. Chiar şi în cele mai bune adăposturi, ca acela pe care l-am văzut în Massachusetts, cazezi persoane traumatizate împreună cu alte persoane traumatizate. Familiilor li se alocă de cele mai multe ori un singur dormitor mare.

Imaginaţi-vă oricare altă crimă în care impulsul pentru schimbare şi pierderea libertăţilor civile aparţin victimei, a spus Dunne.

- Adăposturile au salvat vieţile femeilor bătute, a spus ea. Dar mi se pare profund nedrept că acesta a fost răspunsul nostru.

în ultima vreme, tendinţa e ca victimele să fie ţinute în comunităţile lor şi în afara

adăposturilor, să se construiască un fel de zid de siguranţă în jurul victimei. Una dintre metode se numeşte casă de tranzit. Casele de tranzit diferă de adăpost prin faptul că oferă găzduire pe termen mai lung şi, în majoritatea cazurilor, mai multă autonomie. Multe oraşe au câte o versiune de casă de tranzit, aşa că, pentru a afla cum arată cu adevărat casa de tranzit şi în ce fel e diferită de adăpost, am mers să mă întâlnesc într-o după-amiază cu o femeie pe nume Peg Hacskaylo. Hacskaylo e fosta directoare a Alianţei districtuale pentru locuinţe sigure^ din Washington, D.C., şi fondatoarea unui program pentru case de tranzit propus la nivel naţional ca model de urmat.

Am mers în vizită într-o după-amiază de vară. Clădirea nu avea niciun indicator în faţă sau vreun alt semn care să indice ce ar putea fi. Un mic loc

de joacă pentru copii era construit într-o curte laterală, în spatele unui gard care cuprindea perimetrul clădirii. Mi s-a spus în avans că va trebui să fiu lăsată să intru - o cameră era fixată la intrare, alături de alte camere din alte locaţii-cheie din cartierul în care se află clădirea. Gardul înalt de fier - aproape imposibil de urcat - însoţea ambele părţi ale aleii.

Clădirea propriu-zisă e într-unul dintre cartierele rău famate din D.C., pentru că locuinţele la preţuri accesibile - D.C. este al cincilea cel mai scump oraş din ţară - au devenit şi mai dificil de găsit. în timp ce scriu asta, chiria medie pentru un apartament cu un singur dormitor e mai mult de 2 200 de dolari pe lună.[3] Este o problemă cu care se confruntă fiecare oraş din America, dar în special acelea cu locuinţe la preţuri accesibile care dispar rapid: San Francisco, New York,

Boston, Washington, D.C., Chicago, Los Angeles şi multe altele.

- Istoric vorbind, dacă o victimă a violenţei domestice mergea la serviciile din oraş să primească ajutor şi arăta că a rămas fără locuinţă din cauza asta, i s-ar fi spus: „Ar trebui să mergi la un adăpost special pentru victimele violenţei domestice; noi nu ne ocupăm de asta“, mi-a zis Hacskaylo. Iar sistemul de adăposturi pentru victimele violenţei domestice era atât de redus, încât... Ceea ce se întâmpla era că victimele mergeau la adăposturile pentru violenţă domestică şi, când ieşeau din acele adăposturi, se întorceau la sistemul de admitere pentru familii ca să spună: „OK, am nevoie de locuinţă.“ Iar cei de la sistemul de admitere întrebau: „Eşti la un adăpost?“ Iar victimele spuneau: „Da“. Aşa că oamenii de la admitere răspundeau: „Bun, atunci nu

eşti o persoană fără locuinţă.“

Hacskaylo spune că, pentru a ocoli problema asta, programele aveau o practică prin care trebuiau să le facă pe supravieţuitoare să rămână fără adăpost, evacuându-le practic din orice program prin care erau cazate, pentru a putea să spună, în mod legitim, că acum erau fără adăpost şi aveau nevoie de locuinţe.

Pentru mulţi, acest lucru părea o nesfârşită buclă de: lipsa unei locuinţe, adăpost, violenţă şi adăpost, lipsa unei locuinţe, violenţă şi adăpost. Chiar şi astăzi, un grup operativ condus de Coaliţia împotriva violenţei domestice din D.C. a raportat că o treime din femeile fără adăpost din acest district se aflau în această situaţie din cauza violenţei din casa lor.

Biroul lui Hacskaylo avea pereţii mov şi tavanul roşu. Ea era îmbrăcată într-o rochie din in, de culoare măslinie, care o

făcea să pară că pluteşte. în părul împletit avea o eşarfă colorată. Hacskaylo mi-a spus că, în 2006, oraşul avea doar două adăposturi, care împreună ofereau patruzeci şi opt de paturi numai pentru femei şi copii (fără bărbaţi). în acelaşi timp, secţia de poliţie primea peste 31 000 de apeluri pe an, care raportau cazuri de violenţă domestică. (Violenţa domestică nu a fost considerată delict în Washington, D.C., până în 1991.[4]) Prin intermediul celor două organizaţii principale din D.C. - Casa lui Ruth şi Acasă la Sora Mea^4 - 1700 de victime primeau asistenţă anual. Decalajul dintre nevoi şi servicii era uriaş şi copleşitor.

La vremea respectivă, Hacskaylo abandonase poziţia de directoare-adjunctă la adăpostul Acasă la Sora Mea şi acceptase un loc de muncă la Biroul de Violenţă
împotriva Familiei (OVW)^.

După ce o coaliţie de grupuri împotriva violenţei domestice a convins consiliul municipal din D.C. de nevoia copleşitoare a districtului pentru adăposturi, consiliul a alocat un milion de dolari oricui era dispus să creeze locuinţe sigure, suplimentare. Dacă finanţarea este cea mai semnificativă provocare pe care o are orice organizaţie non-profit, atunci, părea la mintea cocoşului; aici era practic un cont bancar care aştepta să fie folosit de cineva care să soluţioneze o nevoie socială evidentă şi imensă. Reţeta era toată acolo: nevoie plus finanţare.

Dar nimeni nu s-a prezentat să aplice pentru fonduri.

Era o situaţie neobişnuită, să ai fonduri imense şi niciun aplicant.

Hacskaylo, care cunoştea comunitatea de violenţă domestică din D.C., a fost însărcinată să afle de ce. A organizat o serie de grupuri de

lucru şi, timp de patru luni, a încercat să afle care era problema. S-a dovedit a fi enervant de simplă: organizaţiile împotriva violenţei domestice existente erau atât de copleşite, zi de zi şi oră de oră, nevoia de ele era atât de mare, încât nimeni nu era în postura să poată implementa un program nou atât de vast. Nu era neapărat o lipsă de viziune; mai degrabă, aceste organizaţii sufereau toate, individual şi colectiv, de lipsa personalului.

Aşa că Hacskaylo s-a dus la şeful ei, la Biroul de Servicii pentru Victime, şi i-a spus:

- Uite, asta e pasiunea mea. Dacă nu te superi, voi forma un ONG şi o voi face de una singură.

Hacskaylo râde şi azi când îşi aminteşte asta.

- A fost cu adevărat un început cu stângul pentru un ONG.

Dar în şase luni a alcătuit un

comitet de directori, a completat toată hârţogăraia pentru statutul ONG-ului, a găsit un sponsor finanţator, a scris propunerea pentru împrumut şi a găsit o clădire pe care să o cumpere. Nu e o persoană religioasă, mi-a spus ea, dar faptul că atâtea lucruri s- au aranjat atât de repede i-a sugerat că „se întâmpla ceva mai mare decât mine.“

în iulie 2007, noua organizaţie împotriva violenţei domestică a lui Hacskaylo - DASH - a cumpărat clădirea în care am întâlnit-o în vara lui 2017. L-au numit Cornerstone^ Housing Program. A mai durat trei ani până când renovarea clădirii, angajările de personal şi planificarea programului le-au permis să înceapă să le primească pe supravieţuitoare şi pe copiii lor. între timp, Hacskaylo a format mai multe grupuri de lucru, care au confirmat ce ştia deja: că multe supravieţuitoare fie sfârşeau în

sistemul pentru persoanele fără adăpost, fie se întorceau înapoi la abuzatori, din cauza lipsei de alternative în ceea ce priveşte o locuinţă. Orice procent între 25% şi 80% dintre femeile fără adăpost, în funcţie de ce studiu e citat, au istorii de violenţă domestică. Şi situaţia se înrăutăţeşte. în oraşele în care poliţia poate da citaţii pentru tulburarea ordinii publice, violenţa ajunge să fie o cauză majoră pentru evacuări. Matthew Desmond scrie în cartea lui, *Evicted,* cum tulburările ordinii publice legate de violenţa domestică depăşeau toate celelalte citaţii de tulburare a ordinii publice combinate (lucruri precum huliganism şi acuzaţii de posesie de droguri) în Milwaukee, iar acei 83% dintre proprietari cărora li se întocmeau astfel de citaţii fie îi evacuau pe acei chiriaşi, fie îi ameninţau că îi evacuează, ceea ce însemna că victimele

care erau abuzate nu doar că aveau şanse mai mici să sune la poliţie data următoare, dar erau şi deseori persecutate a doua oară fiind evacuate. Mai târziu, Desmond povesteşte cum şeful poliţiei din Milwaukee a rămas uimit atunci când ratele omuciderilor cauzate de violenţa domestică au crescut şi, după cum scrie Desmond, „propriile reguli ale departamentului său le ofereau femeilor bătute un pact cu diavolul: păstrează liniştea şi confruntă-te cu abuzul sau sună poliţia şi confruntă-te cu evacuarea.“[5]

Odată ce Cornerstone s-a deschis, Hacskaylo a fost surprinsă să afle că DASH primea la fel de multe apeluri din partea consilierilor de la alte organizaţii de violenţă domestică sau servicii sociale câte primea de la femei în situaţii de abuz, care aveau nevoie de o locuinţă. Spuneau:

- Am o victimă a violenţei

domestice chiar aici şi nu ştiu ce să fac.

Hacskaylo a început să-şi dea seama cât de izolate sunt serviciile pentru persoanele fără adăpost versus cele pentru violenţa domestică, cât de puţin au tendinţa să comunice aceste grupuri între ele şi să lucreze împreună.

- Ce se întâmplă este că victimele cad printre crăpături, a spus ea, invocând un fel de infern circular în care atât de multe victime se regăsesc.

în timp ce Hacskaylo era ocupată să organizeze Cornerstone, a început să caute şi locuinţe tranzitorii dispersate; locuinţele dispersate sunt practic unităţi pentru care DASH a negociat cu proprietarii să le închrieze clientelor lor. în piaţa imobiliară hiperscumpă din Washington, D.C., aceste locuinţe dispersate sunt o nevoie continuă, iar DASH a trebuit să meargă din ce în ce mai departe, spre

marginea oraşului, pentru a găsi locuinţe ieftine şi parteneri disponibili. în acelaşi timp, cu casele de tranzit din toată ţara, care oferă supravieţuitoarelor o cale spre stabilitate, Hacskaylo spune că Agenţia pentru Locuinţe şi Dezvoltare Urbană (HUD)— se îndepărtează de locuinţele de tranzit, susţinând că sunt mult prea scumpe pentru ce oferă. în schimb, HUD se îndreaptă spre ceea ce se numeşte „relocuire rapidă“, aducând şi scoţând supravieţuitoarele violenţei domestice dintr-o situaţie de locuire subvenţionată în doar patru sau şase luni.

Hacskaylo spune că, pentru majoritatea persoanelor, nu este timp suficient. De cele mai multe ori, au datorii semnificative sau au fost ruinate de abuzatorul lor, sau nu au mai avut un loc de muncă de foarte multă vreme. Uneori, vor să termine facultatea sau cursurile de

formare profesională. La DASH, chiria le este acoperită doi ani de zile. Pot aplica uneori să extindă acea perioadă pentru încă şase luni şi, după aceea, DASH are un proiect să le ajute pentru încă doi ani cu o locuinţă parţial subvenţionată. Şi chiar şi atunci, spune Hacskaylo, nu este uneori suficient timp. Mă gândesc la Michelle Monson Mosure şi perspectiva pe termen lung pe care o avea pentru propria supravieţuire. Mergea la şcoală, aranja lucrurile ca să poată cumpăra casa de la tatăl ei şi treptat să facă un credit pe numele ei, iar apoi urma să-şi ia o slujbă ca asistentă. Ar fi ajutat-o cu ceva acele patru până la şase luni?

Frustrarea lui Hacskaylo e evidentă, dar ştie că trebuie să lucreze în această lume, nu în lumea pe care şi-o doreşte. Oriunde poate, o va crea. Astăzi lucrează la un model naţional, bazându-se pe ce a

creat la DASH. Mi-a spus că în 2013 a început un nou program-pilot care i-a schimbat complet modul de gândire în ceea ce priveşte supravieţuirea după violenţă domestică. Se numeşte Fondul de Ajutor Financiar pentru Supravieţuitoare^ şi exact asta este: o mulţime de bani pentru a ajuta supravieţuitoarele.

- Soluţia convenţională este că, dacă o victimă vrea să iasă dintr-o situaţie, atunci trebuie să-şi părăsească domiciliul, să se desprindă de familie şi să ia totul de la capăt, iar asta în general înseamnă să mergi la un adăpost, apoi să iei o altă locuinţă subvenţionată pe termen lung, să găseşti un nou loc de muncă, şcoli noi, să-ţi refaci viaţa complet, mi-a spus ea.

E întocmai genul de situaţie cu care cineva ca Dorothy Giunta-Cotter s-a confruntat. Dar ce a aflat Hacskaylo din acest proiect-pilot este că sunt

o mulţime de supravieţuitoare care au capacitatea să-şi susţină propria locuinţă, dar care se confruntă cu o criză financiară de scurtă durată. Poate că nu au suficienţi bani adunaţi pentru o garanţie şi chiria pe prima lună; poate nu au o modalitate prin care să- şi mobileze un loc în care s-au mutat. Poate au un abuzator care a adunat datorii pe cârdul de credit luat pe numele lor. Oricare ar fi situaţia, acest fond de ajutor financiar este doar un mijloc de a le face să treacă peste acel prim obstacol financiar şi să le ţină în comunităţile lor.

- Pentru mine, a spus Hacskaylo, a fost o schimbare totală de paradigmă, pentru că am lucrat toată cariera mea în locuinţe de tranzit şi adăposturi.

Spune că, practic, banii pe care ei îi pot oferi ajută o supravieţuitoare să nu ajungă în situaţia în care să nu aibă un

adăpost ca rezultat al violenţei în familie. Dar fondul de ajutor i-a dovedit lui Hacskaylo că înţelepciunea convenţională nu este întotdeauna neapărat adevărată, că supravieţuitoarele nu vor să-şi lase în urmă comunităţile, iar multe nici nu vor să le fie întreruptă legătura cu abuzatorii. Vor să fie în siguranţă, dar vor şi ca ambii părinţi să fie prezenţi în vieţile copiilor lor, aşa că fondul le oferă o cale de a avea o casă în propria comunitate şi, în multe cazuri, ţine sistemul de justiţie penală în afara peisajului.

- Când supravieţuitoarele au acces la un venit, a spus Hacskaylo, sunt, în mod inevitabil, într-o poziţie mai bună ca să ceară siguranţă şi dreptate pentru ele.

înainte să terminăm, Hacskaylo mă duce într-un scurt tur la Cornerstone. S-a deschis pentru clienţi în 2010, iar astăzi are patruzeci şi trei

de apartamente tip studio şi unităţi cu un singur dormitor; DASH acoperă chiria timp de doi ani - suficient de mult, spune Hacskaylo, ca supravieţuitoarele să îşi aranjeze finanţele, să îşi plătească datoriile şi, cu puţin noroc, să adune nişte bani, să rezolve alte probleme pe care le-ar putea avea, cum ar fi abuzul de substanţe, şi să îşi trimită copiii la şcoală. E o mică sală de fitness într-una dintre unităţi şi două zone comune de joacă pentru copii - una pentru copii mai mici şi una pentru cei mai mari, plus locul de joacă de afară. De două ori pe săptămână, câţiva voluntari instruiţi în probleme de traumă a copiilor vin să se joace cu ei, iar doi foşti studenţi de la Şcoala de Arte şi Design Corcoran au un ONG şi fac terapie prin artă cu copiii. Subsolul are pereţii căptuşiţi cu desenele copiilor, înrămate profesionist, şi spune că fac în

mod frecvent spectacole de artă comunitară în care copiii sunt ghizi. Unităţile au podele din lemn masiv, cu bucătării nou renovate şi ferestre mari, cu vedere spre cartier, unde lumina soarelui pătrunde în această zi înăbuşitoare de vară.

Ce oferă Cornerstone e evident: nu e un loc frumos de trăit, dar e un loc autonom de trăit. Hacskaylo spune că e ca un prim apartament după facultate. Dar nu este deloc un loc care arată ca un adăpost, unde totul este împărţit, unde totul presupune o negociere cu altcineva. Familiile au intimitate; majoritatea celor aproape şaizeci de copii care locuiesc aici nici nu ştiu că fac parte dintr-un program de violenţă domestică. Unităţile sunt un fel de simbol vizual al speranţei. Că un viitor fără violenţă poate exista, pentru ele şi pentru copiii lor. Un alt mod de a te gândi la asta

poate fi acesta: emanciparea vine odată cu suveranitatea.

23 in orig., Tn lb. engl red.).

24 In orig., in lb. engl red.).

25 in orig., in lb. engl red.).

26 In orig., in lb. engl

27 in orig., in lb. engl *Agency*(n. red.).

28 in orig., in lb. engl

District Alliance for Safe Housing

(n.

House of Ruth si My Sister's

Place (n.

Office of Violence Against

Women (n.

Piatra de temelie

(n. red.).

Housing and Urban Development

Survivor Resilience Fund (n. red.).

ÎN MIJLOCUL FOCULUI

Stau într-o sală de conferinţe cu mobilă verde-pal, în jurul unei mese mari, ovale, în centrul oraşului Newburyport. Kelly Dunne e în stânga mea, în capul mesei, îmbrăcată într-o fustă neagră şi balerini, cu părul în şuviţe blonde. Are în faţă un teanc de dosare. Detectivul Wile, în pantaloni scurţi, kaki, şi adidaşi, stă vizavi de Howie Adams, un sergent de poliţie din Newburyport; tocmai s-a întors din vacanţă. Wile are un bronz puternic, de sfârşit de vară. Chiar afară, râul Merrimack se varsă în Oceanul Atlantic, iar bărcuţe albe plutesc pe apa albastră într-o scenă de vară specifică zonei New England. Câteva anunţuri fac reclamă la tururi de privit balenele şi la excursii la Plum Island. Newburyport în sine, care a fost la un moment dat un oraş decăzut, al muncitorilor de la morile din jur, e renovat, iar acum buticurile, restaurantele organice şi galeriile locale au proliferat. Ofiţerii de eliberare condiţionată, ofiţerii de

eliberare pe cauţiune, departamentul de poliţie din Merrimack, programele de intervenţie pentru agresori, toţi au reprezentanţi care stau la masă cu noi. Dunne şi colega ei, Kate Johnson, conduc întâlnirea.

Am venit în Newburyport pentru că una este să înţelegi în abstract cum comunicarea poate îmbunătăţi un sistem, dar voiam să văd cum poate, mai precis, o Echipă de Mare Risc să facă o strategie la faţa locului pentru a scoate victimele în afara pericolului. Am fost de acord să nu identific pe nimeni din cazurile lui Dunne şi să nu citez niciun membru al echipei din sistemul medical, pentru că ei sunt limitaţi în comunicare prin confidenţialitatea HIPAA. Dacă un detaliu făcea parte dintr-un dosar public, să spunem un raport al poliţiei, atunci îl puteam folosi, dar altfel, modalitatea principală prin care am putut să includ detalii specifice din orice caz era doar dacă acestea se regăseau în mai multe cazuri; spre exemplu, e un caz în care un abuzator a ameninţat că va rupe CD-uri şi îi va spinteca gâtul soţiei cu ele. Pare incredibil de

specific, identificabil la un anumit cuplu, dar s-a dovedit că Dunne vede această ameninţare frecvent (deşi putem presupune că mai puţin, odată cu apariţia sfream/ng-ului... care îmi dau seama că sună un pic ridicol, dar este probabil şi adevărat. Spotify salvează vieţi).

Aşa ne-am înţeles să menţinem siguranţa victimelor, găsind totodată o formă care să- mi permită să văd direct de la sursă cum funcţionează totul.

Cazurile sunt menţionate în mare parte de echipa lui Dunne sau de unul dintre departamentele poliţiei, iar echipa votează care cazuri rămân pe lista lor. (Cazurile pot rămâne active ani de zile.) Cam 10% dintre toate cazurile de violenţă domestică sunt de mare risc. Examinează flecare caz ca să vadă schimbări - o nouă sarcină, o tentativă de plecare, un abuzator care a fost eliberat condiţionat sau pe cauţiune, încălcarea unui ordin de restricţie, pierderea unui loc de muncă, o postare incendiară pe Facebook. Se uită la istoriile cazurilor şi la

modelele de comportament al agresorului prin lentilele indicatorilor de risc ai lui Campbell. Cu o zi înainte, în timp ce stăteam în biroul ei, Dunne mi-a dat o grămadă de rapoarte ale poliţiei, cu numele redactate, ca să-mi fac o idee cu ce are ea de-a face zilnic. M-am aşezat pe o canapea moale, într-o cameră nefolosită de la centrul pentru situaţii de criză, unde maşinării albe zumzăiau simultan prin tot holul (astfel încât clienţii să aibă intimitate când se întâlnesc cu avocaţii). Mi-a amintit de un studio de yoga, totul în culori neutre şi lumini calde, şi părea opusul şocant al ororii a ceea ce citeam:

„Nu e clar cum am ajuns pe podeaua bucătăriei, dar următorul lucru pe care mi-l amintesc este că (X) era deasupra mea, sugrumându-mă cu ambele mâini.“„(X) mă ameninţase cu moartea în trecut, că mă va pune în congelator, apoi îmi va lua cadavrul în barca lui ca să-l transforme în momeală pentru peştii din ocean. Mi-a mai zis şi că el ar putea să mă omoare şi să-mi arunce

cadravul în fosa septică.“ „(X) a ţinut-o de mai multe ori legată de ţevile de încălzire.“ „(El) ar... eviscera-o şi ar agăţa-o ca pe un cerb, lăsând-o să sângereze.“ „Dacă decid să aduc altă femeie acasă cu mine, vei face ce îţi zic eu să faci cu ea. Eu sunt stăpânul tău, tu eşti sclava mea. Dacă nu faci ce-ţi spun, să mă faci fericit, o să te omor.“ „(X) o ameninţă frecvent cu moartea, inclusiv că-i va rupe CD-urile în maşină... şi că-i va tăia gâtul cu ele în timp ce conduce.“ „(X) a ţinut-o ostatică cu o puşcă... şi i-a spus că o va împuşca de la un kilometru distanţă.“

Mai devreme am vorbit cu o clientă a cărui abuzator, fostul ei soţ, fusese pus sub monitorizare GPS de echipă. (Ea a petrecut mai bine de un an sub protecţie, ca parte a Commonwealth of Massachusetts Address Confidentiality Program^.) Mi-a spus:

- El nu gândeşte ca cineva care are ceva de pierdut.

Mi-a amintit de *The Fire Next Time* a lui James Baldwin. „Cea mai periculoasă creaţie a oricărei

societăţi este omul care nu are nimic de pierdut.“ în ziua în care particip, Dunne şi Johnson au paisprezece cazuri de discutat. Una dintre primele probleme pe care le întâmpină este confidenţialitatea informaţiilor medicale. Era un caz de strangulare extremă de către fostul soţ. Femeia sunase la centrul pentru situaţii de criză, obţinuse un ordin de restricţie activ împotriva lui şi fusese pusă pe lista cu risc ridicat. El, în schimb, a fost eliberat condiţionat. Dar în ultima săptămână o suna şi ameninţa că se sinucide. Ea a sunat la salvare, iar el a fost dus la spital. După aceea, a fost închis pentru încălcarea termenilor eliberării condiţionate, iar acum era reţinut. Echipa trebuie să facă o strategie legată de ce s-ar putea întâmpla după eliberarea lui. Poate fi recomandat fără acord unei secţii de psihiatrie? Reprezentanta spitalului, Moe Lord, e tăcută în mare parte a timpului, deşi se prea poate să fi fost acolo când el a mers la spital şi i-a recunoscut numele de la o întâlnire precedentă cu echipa pentru situaţii de risc; legile HIPAA o împiedică să

spună aproape orice. îi zice lui Dunne că nu poate vorbi despre comportamentul lui. Spune că, în general, vede tipi care vin la spital şi poartă brăţări de gleznă cu GPS şi ştie că cel mai probabil sunt abuzatori eliberaţi condiţionat. Spune că vede şi femei cu leziuni care ridică suspiciuni, dar cu excepţia cazului în care o pacientă discută situaţia cu ea, nu poate nici măcar să sune la poliţie pentru încălcarea ordinului de restricţie. Totuşi, este aici, pentru că-şi poate face o idee despre aceste cazuri, îi permite să încerce să intervină în cazurile victimelor cunoscute, care ar putea apărea în camera de gardă unde lucrează. Va putea cel puţin să împărtăşească informaţii despre organizaţia lui Dunne şi să aibă o idee despre cum acea victimă poate primi ajutor specializat.

- Există vreun mecanism prin care poliţia să fie sunată atunci când abuzatorii sunt externaţi? o întreabă Dunne pe Lord.

- Dacă ştim asta şi el ne dă permisiunea să vorbim, spune Lord.

- Deci el ar putea pleca direct

de-acolo? întreabă Dunne, făcând referire la spital.

Acesta e un scenariu periculos. El şi-a încălcat ordinul de restricţie, iar victima a sunat poliţia, ceea ce creşte şansele ca situaţia să escaladeze şi să îl înfurie şi mai tare.

Lord dă din cap.

Pe faţa lui Dunne se citeşte tulburarea din cauza frustrării. Se uită la dosarul de pe masă, cu fruntea încruntată de concentrare. Tot timpul mi s-a părut imperturbabilă, fermă, indiferent de situaţiile stresante.

Un ofiţer de eliberare condiţionată care participă spune că victima a fost să-l vadă după ce a sunat la poliţie, iar detectivul Wile, se pare, îl ştie pe abuzator. Oferă un istoric de acuzaţii de la alte victime (pe care nu am voie să îl includ aici). Wile a trăit prin părţile astea ale ţării întreaga viaţă. Pare că ştie fiecare familie din fiecare orăşel din zonă, iar în timpul întâlnirilor tot vorbeşte despre familia asta şi cealaltă şi toţi anii în care au tot intrat şi ieşit din belele, sau ani întregi de abuz, de droguri,

sau care frate s-a căsătorit cu o soră, dintr-o familie aflată la două străzi distanţă, iar acum îi urmăreşte pe copiii acelor copii cum încep să intre în belele.

îi place mult cuvântul „prostănac“.

- Cred că excepţia ar putea fi avertismentul Tarasoff, spune Dunne într- un final.

Se referă la un avertisment cerut de profesioniştii din domeniul sănătăţii mintale, când există un pericol credibil pentru o victimă. E numit uneori, simplu, „datoria de a avertiza.“

Lord se gândeşte la asta, dă din cap şi spune:

- Dacă ştie de el.

Dacă ştie, cu alte cuvinte, că un abuzator pe care îl recunoaşte din cazurile lor ar putea fi un pericol credibil pentru o victimă, după ce este eliberat.

- Cred că tocmai am descoperit o rezolvare, îi spune Dunne lui Lord. Dacă în viitor vom avea un caz mai periculos, dacă ai auzi de la ofiţerii de eliberare condiţionată că e doar un avertisment, nu poţi face nimic. Dar dacă ai auzi informaţia un pic

diferit... că a ameninţat-o cu moartea, ăsta e un Tarasoff.

Lord aprobă din cap această posibilitate.

Echipa întocmeşte un plan coordonat pentru fiecare caz. Uneori, poliţia face câteva verificări în plus şi vizite la domiciliu. Vor lua notiţe despre maşinile din faţa casei sau luminile care se aprind şi se sting neobişnuit. îmi amintesc o poveste a unui ofiţer care a văzut o lumină la o fereastră de la etajul unei case pe care trebuia s-o urmărească. S-a oprit şi a întrebat-o pe victimă dacă totul era în regulă. S-a dovedit că fiul ei aprinsese lumina din pod. Ofiţerul a plecat, apoi s-a întors - e o tactică obişnuită de urmărire a abuzatorilor, să se uite cum maşina poliţiei face o verificare, iar apoi să apară imediat ce ofiţerul virează la colţ. Dar, în această parte a ţării, poliţia ştie tactica asta de la Echipa de Mare Risc. Aşa că ofiţerul a condus prin cartier, s-a întors la casă peste două minute de la plecare şi l-a găsit pe abuzator acolo, tocmai ieşind din maşină.

Alteori, un abuzator s-ar putea să

fie urmărit prin GPS sau să aibă zone de excludere - de obicei, oraşe întregi unde îi este interzis să intre. Programul ar putea plasa o victimă în locuinţe tranzitorii sau s- o ajute cu taxele de judecată şi reprezentare, sau să-i ofere training pentru siguranţă. Ar putea să schimbe încuietori sau să le ofere telefoane noi copiilor şi victimei.

- Dacă îţi pasă de sănătatea pe termen lung a unei victime, să nu fie ucisă nu este de ajuns, spune Dunne. Când abuzatorul merge la închisoare, siguranţa ei fizică ar putea fi. în regulă, dar viaţa ei s-ar putea să fie „descoperită“, fără sprijin. Trebuie să readuci victima la stilul de viaţă pe care îl avea înainte ca violenţa să apară.

Pentru Dunne, ăsta e un punct critic. Victimele vin deseori cu propriile probleme. Dependenţe, sărăcie, lipsa locului de muncă. Dunne nu încearcă să repare fiecare aspect al vieţii cuiva, încearcă să le scoată în afara pericolului, într-un spaţiu în care se pot gândi la soluţii pentru probleme sistemice - cum ar fi locurile de muncă sau

dependenţele. Le poate oferi spaţiul emoţional, fizic şi mental ca să rezolve unele dintre aceste probleme.

- Cheia cu violenţa domestică, spune Dunne, e să fie abordată în faza de infracţiune.

Unul dintre aspectele cele mai provocatoare în ceea ce priveşte violenţa domestică este că, ideal, vrei ca abuzul să se oprească din a escalada. Dar, pentru ca asta să se întâmple, infracţiunile trebuie luate mult mai în serios decât sunt luate în general, în cazuri de violenţă din partea partenerului intim. Precum cazul din San Francisco cu Tari Ramirez şi Claire Joyce Tempongko. Unele dintre cele mai mari violenţe în cazuri ca acestea sunt infracţiunile, pentru care abuzatorilor li se dau pedepse şocant de uşoare. Lui Ramirez, din ce îmi amintesc, i s-au dat numai şase luni. Chiar şi lui Donte Lewis i s-au dat numai patru ani pentru că şi-a răpit iubita şi a lovit-o atât de tare în cap, încât avea spume la gură şi a leşinat. Iar mulţi agresori precum Ramirez trec direct de la infracţiune la crimă. Dar,

pentru sistemul judiciar, provocarea este pentru ce anume să îl condamni pe un agresor şi cât poate sau vrea instanţa să răspundă printr-o încercare de a opri comportamentul.

Unul dintre cele mai eficiente instrumente pentru Echipa de Mare Risc este o lege de cauţiune din Massachusetts, numită 58A sau audierea periculozităţii. O audiere standard pentru cauţiune e menită să identifice riscul ca un agresor să fugă, în timp ce un 58A poate fi cerut de procurorul districtual şi permite reţinerea inculpaţilor, chiar şi a acelora cu cazier curat, în faza de infracţiune, fără cauţiune până la proces, dacă sunt consideraţi o ameninţare pentru un individ sau o comunitate. Legea ar fi putut preveni eliberarea lui William Cotter şi i-ar fi salvat viaţa lui Dorothy, dar era rareori folosită pentru cazurile de violenţă domestică la acea vreme, aşa că nu era pe radarul lui Dunne, iar detaliile situaţiei familiei Cotter erau risipite printre organizaţii. în Massachusetts, agresorii pot fi închişi pentru 180 de zile.

- Multă violenţă se petrece între

trimiterea în judecată şi dispunere, spune Dunne. Controlăm abuzatorul pentru ca victima să nu fie controlată.

Puţine state au un statut atât de clar al periculozităţii, iar acum, în trainingurile ei, Dunne îi încurajează pe avocaţi să caute ceva similar în statutele de eliberare pe cauţiune din statele lor. Mulţi avocaţi pur şi simplu nu ştiu unde să se uite: chiar şi atunci când se întorc şi cercetează statutele de eliberare pe cauţiune, sunt aproape siguri că vor fi dezamăgiţi. în aprilie 2018, Pennsylvania a devenit al doilea stat care a aprobat un astfel de statut, permiţându-i unui judecător să ia în considerare, în mod specific, gradul de periculozitate a unui abuzator al violenţei domestice.[1]

58A aparţine unei categorii de statute de eliberare pe cauţiune cunoscute ca detenţie preventivă, iar Dunne spune în trainingurile ei din ţară că nu întâlneşte aproape niciodată alţi avocaţi care să aibă ceva asemănător cu 58A. Majoritatea, de fapt, o întreabă cum

pot face să treacă un astfel de statut în jurisdicţiile lor.

- Multe state au statute de detenţie preventivă, a spus Cherise Fanno Burdeen, directorul executiv al Institutului de Justiţie Pre-proces, un grup de consiliere care lucrează cu comunităţi pentru practici eficiente de cauţiune. Dar sunt extrem de puţin folosite. Sistemele folosesc soluţii care, din păcate, nu funcţionează întotdeauna, ceea ce înseamnă că persoane periculoase părăsesc închisoarea zilnic, nesupravegheate.

Statutele de detenţie preventivă au apărut din legislaţia federală numită „Legea privind reforma cauţiunii“, din 1984, ce permite ca un acuzat să fie reţinut înainte de proces, dacă el sau ea e considerat/ă suficient de periculos/periculoasă pentru o altă persoană sau comunitate. O constatare a periculozităţii include factori precum natura crimei, dovezile împotriva inculpatului şi cazierul, printre altele; cel mai adesesa, aceste statute au fost folosite în cazuri care implicau bande

sau droguri, deşi Massachusetts a cunoscut o creştere semnificativă a folosirii lor în cazuri de violenţă domestică.

Deşi nimeni nu urmăreşte cât de des sunt ţinute astfel de audieri - în Massachusetts sau pe plan naţional -, fiecare stat diferă oarecum prin modul în care sunt implementate şi sub ce acuzaţii. O capcană comună sunt, totuşi, controversele care se nasc în jurul noţiunii de arestare preventivă, dacă este sau nu necesară.

- Constituţia tinde să nu vadă cu ochi buni pedepsirea comportamentului potenţial, mi-a spus Ronald S. Sullivan Jr., directorul Institutului de Justiţie Penală de la Harvard. Pedepsim comportamentul trecut, care a fost dovedit. Altfel, am ţine oamenii în închisoare crezând că vor fi periculoşi.

Dar Viktoria Kristiansson, o procuroare consilier pentru Aequitas, a subliniat importanţa audierii periculozităţii, susţinând că „oferă automat unui judecător un context diferit în analizarea dovezilor.“

Prin închiderea unui abuzator

înainte de proces, victimele pot fi ţinute în afara adăposturilor; le oferă timp să-şi găsească o locuinţă alternativă, să adune bani, să găsească consiliere şi, poate, să găsească un loc de muncă.

- Ştim că arestul în sine e preventiv, mi-a spus Dunne. încerci să rupi acel ciclu al violenţei care escaladează.

Ţinerea unui abuzator în închisoare înaintea unei decizii a curţii le oferă victimelor timp să se adune, să-şi pună vieţile în ordine înaintea procesului, când nivelul pericolului creşte din nou. Dunne spune că a fost un aspect hotărâtor pentru succesul lor. Iar dintre agresorii monitorizaţi de brăţările cu GPS, niciunul dintre ei nu a mai agresat din nou şi aproape 60% au fost închişi înainte de proces, folosindu-se o audiere a periculozităţii în jurisdicţia ei. Deşi nimeni nu a urmărit cât de mult a fost folosit 58A înaintea creării Echipei De Mare Risc, anecdotic, Dunne spune că a văzut „poate cinci, în trei ani“ înaintea uciderii lui Dorothy. Acum vedem două pe lună.

Ultimul caz al zilei este cel al unei femei imigrante şi al partenerului ei abuziv. El se află în acest moment în închisoare pentru atacuri violente - care îi compromit statutul de imigrant -, dar cuplul are un copil mic, care locuieşte momentan în afara ţării, cu familia abuzatorului. Familia a ameninţat că, dacă acuzaţiile împotriva abuzatorului nu sunt retrase, e posibil ca tânăra mamă să nu-şi mai vadă niciodată copilul, iar dacă partenerul ei e deportat înainte să-şi ia copilul înapoi, s-ar putea, la fel, să nu-şi mai vadă copilul niciodată. Ce înseamnă asta este că ea nu poate depune mărturie fără să existe posibilitatea de a-şi pierde copilul; nu poate, de fapt, să fie de partea procurorilor. E genul de situaţie de nerezolvat, în care se regăsesc atât procurorii, cât şi ambele victime. Deşi nu a făcut-o încă, echipa se aşteaptă ca ea să retracteze. Sergentul Adams descrie trecutul cuplului din declaraţia din noaptea arestului, dar mare parte din informaţii nu poate fi redactată aici. Pot doar să spun că a izolat-o, astfel încât nu-i permitea să dea

telefoane de pe telefonul ei nimănui în afară de el şi a pus camere în casa lor, ca s- o aibă constant sub supraveghere.

Wile sugerează un amendament la plângere, ce va adăuga mai multe acuzaţii care, spune el, „vor oferi biroului de procuratură ceva cu care să lucreze. Dacă poţi scoate opt sau nouă acuzaţii dintr-un incident, e o şansă mai mare ca ea să nu trebuiască să ia o poziţie, iar el va pleda pentru una dintre ele.“ Wile se referă la mai multe elemente diferite aici. Primul este să încerci să-i aduci unui abuzator cât mai multe acuzaţii posibile, pentru a putea negocia un fel de înţelegere, chiar dincolo de incidentul violent. Există posibilitatea emiterii unor acuzaţii legate de droguri? Există vreo armă ilegală sau vreo armă de foc în casă? Asta oferă o şansă mai mare ca măcar *unele* acuzaţii să rămână. Celălalt element la care se referă Wile se numeşte acuzare bazată pe dovezi. Adică bazată mai degrabă pe „dovezi“ decât pe „martori“. Un procuror poate oferi suficiente dovezi în instanţă, astfel încât un martor nu va

trebui să meargă şi să depună mărturie în faţa abuzatorului. Astfel de dovezi pot include fotografii, declaraţii, mărturii ale martorilor, înregistrări anterioare sau înregistrări de la 911.

Acesta este modul prin care, spre exemplu, Stacy Tenney şi familia lui Michelle ar fi putut să îl acuze pe Rocky Mosure cu sau fără mărturia lui Michelle, dacă ar fi găsit vreodată şarpele ăla. Ar fi putut combina asta cu o declaraţie de când Rocky i-a ameninţat pe toţi cu puşca bunicului lui Michelle sau, dacă ar fi ştiut, cu multele dăţi în care a urmărit-o pe Michelle în drumul ei spre şi dinspre şcoală, sau când îi răpea pe copii doar ca s- o şantajeze. Dacă ar fi putut să-l ţină închis înainte de proces din cauza gradului de periculozitate, ar fi aflat că avea şi nu avea loc de muncă, că se apuca şi se lăsa de droguri. Ar fi putut şti toate acestea, ar fi acţionat conform şi, poate mai mult, dacă ar fi avut în 2001 o Echipă de Mare Risc care să împărtăşească informaţia, să creeze o imagine mai clară a situaţiei printre barierele birocratice.

Acuzările bazate pe dovezi existau şi când Michelle a retractat. Ellen Pence, avocata din Duluth, Minnesota, care crease Power and Control Wheel, pleda pentru acestea încă din 1980. Dar abia când Casey Gwinn, pe atunci procuror în San Diego, i-a observat eforturile şi a început să aducă astfel de cazuri unul după altul la proces, în jurisdicţia lui, mişcarea bazată pe dovezi în violenţa domestică a luat avânt. Gwinn a călătorit până la Duluth şi s-a întâlnit cu Pence, a aflat de strategia ei şi s-a întors la San Diego la timp ca să-şi încerce primul caz bazat pe dovezi în violenţa domestică - împotriva unui judecător în funcţie, pe nume Joe Davis. Prietena lui Davis a retractat, apoi a dispărut. Dar Gwinn a depus acuzaţiile oricum.

Şi, în faţa presei locale şi a camerelor de televiziune, a pierdut cazul. A fost o înfrângere umilitoare. întregul proces fusese urmărit intens în regiune, având în vedere că era împotriva unui judecător, iar Gwinn mi-a spus că s-a „făcut de ruşine... Nu ştiam ce fac.“

Dar, după procesul Davis, procurorul oraşului de la acea vreme, John Witt, l-a chemat pe Gwinn la el în birou şi i-a spus că va fi dificil pentru amândoi, pentru întregul birou, o vreme, dar că el credea în ceea ce încercase Gwinn să facă.

- Mi-a spus să ies şi să găsesc o cale să câştig cazurile astea, a spus Gwinn.

Gwinn a început să ceară înregistrări de la 911 ale tuturor cazurilor de violenţă domestică - ceva ce nu făcuse înainte de Davis. Şi a cerut poliţiei să facă poze la tot: la locul faptei, victimelor, chiar şi abuzatorilor, dacă aceştia erau furioşi în spatele vehiculelor de poliţie. Orice fărâmă de informaţie posibilă care exista, Gwinn o voia. A început să lanseze apeluri la departamentele locale de poliţie, cerându-le să adune din ce în ce mai multe dovezi. Când un sergent i-a spus că întreaga lui misiune e un rahat, că Gwinn nu va ajunge niciodată să urmărească penal aceste cazuri, Gwinn a creat un sistem de mesagerie care să anunţe poliţia cum erau rezolvate cazurile

lor.

Gwinn a încercat douăzeci şi unu de cazuri la rând, toate delicte de violenţă domestică. Toate fără ca victima să fi depus mărturie.

A câştigat şaptesprezece dintre ele.

Când VAWA a fost adoptată în 1994, Gwinn deja pregătise procurori din întreaga ţară pentru acuzări bazate pe dovezi în cazurile de violenţă domestică. (E puţin impropriu să le numeşti bazate pe dovezi, din moment ce toate procesele se bazează, tehnic, pe dovezi.) A început să creadă cu ardoare că, dacă putem acuza criminalii fără cooperarea victimei, putem acuza şi agresorii. în 1996, Gwinn a fost ales procurorul oraşului San Diego şi s-a ţinut de promisiunea din campanie, anume să aloce 10% din întregul lui birou unei unităţi pentru violenţă domestică. în momentul acela, jurisdicţii din ţară veneau deja la el pentru instruire. Gwinn spune că au ajuns să pună sub acuzare de la mai puţin de 5% din cazurile de violenţă domestică în anii 1980, până la 80% din astfel de cazuri în unele jurisdicţii la sfârşitul

anilor 1990.[2]

Apoi, în 2004, a apărut Crawford.

în Crawford vs. Washington, Curtea Supremă a decis că interogatoriul are nevoie de martori la proces, cu excepţia cazurilor în care un martor era indisponibil (spre exemplu, bolnav sau mort). Curtea a spus că un inculpat avea dreptul constituţional să îşi înfrunte martorii, că declaraţiile testimoniale ale martorilor care nu apăreau la proces erau „din auzite". Iar „din auzite" nu era admisibil.[3] Asta însemna că victimele care erau prea îngrozite să apară în instanţă, dar care, altfel, erau sănătoase, nu le mai puteau permite procurorilor să le folosească declaraţiile.

Post-Crawford încă mai e un loc pentru instanţele statale care să poată stabili probe admisibile, pe care să le utilizeze folosindu- se de propria libertate de acţiune, dar, în general, Crawford a avut un efect profund asupra cazurilor bazate pe dovezi în violenţa domestică din ţară. în prezent, declaraţiile victimei sunt de cele mai multe ori inadmisibile în acţiunile din instanţă, dacă un martor

nu este cooperant (după cum se întâmplă în 70% dintre cazuri).[4]

- Obstacolul în acuzaţiile bazate pe dovezi nu se leagă de dovezi, a spus Gwinn. Nu e despre viabilitatea câştigării acestor cazuri. E vorba despre norme culturale şi valori. Iar în centrul lor există o cantitate incredibilă de misoginism.

Una dintre criticile aplicate modelului Newburyport este că extinderea lui la un cadru urban aglomerat, unde resursele sunt limitate, iar apelurile de violenţă domestică nesfârşite, s-ar dovedi dificil. Mark Gagnon, fostul şef al poliţiei din Amesbury, respinge această critică.

- O comunitate mai mare va avea mai multe resurse, spune el. Se poate face, dar la un nivel diferit.

apară în instanţă, dar care, altfel, erau sănătoase, nu le mai puteau permite procurorilor să le folosească declaraţiile.

Post-Crawford încă mai e un loc pentru instanţele statale care să poată stabili probe admisibile, pe care să le utilizeze folosindu- se de propria libertate de acţiune, dar, în

general, Crawford a avut un efect profund asupra cazurilor bazate pe dovezi în violenţa domestică din ţară. în prezent, declaraţiile victimei sunt de cele mai multe ori inadmisibile în acţiunile din instanţă, dacă un martor nu este cooperant (după cum se întâmplă în 70% dintre cazuri).[4]

- Obstacolul în acuzaţiile bazate pe dovezi nu se leagă de dovezi, a spus Gwinn. Nu e despre viabilitatea câştigării acestor cazuri. E vorba despre norme culturale şi valori. Iar în centrul lor există o cantitate incredibilă de misoginism.

Una dintre criticile aplicate modelului Newburyport este că extinderea lui la un cadru urban aglomerat, unde resursele sunt limitate, iar apelurile de violenţă domestică nesfârşite, s-ar dovedi dificil. Mark Gagnon, fostul şef al poliţiei din Amesbury, respinge această critică.

- O comunitate mai mare va avea mai multe resurse, spune el. Se poate face, dar la un nivel diferit.

Dunne recunoaşte provocarea extinderii lui, dar spune că ar trebui avută în vedere fragmentarea

teritoriului în jurisdicţii care pot fi gestionate. Zonele urbane din Massachusetts, precum Framingham, Lynn şi Cambridge, au parcurs trainingurile lui Dunne şi Wile şi au dezvoltat Echipe de Mare Risc.

- Cred că unul dintre beneficiile modelului este că nu schimbă lucrurile doar pentru victime, ci schimbă lucrurile pentru *toată* lumea, a spus Mary Gianakis, fosta directoare a Voci împotriva Violenţei din Framingham şi conducătoarea Echipei lor de Mare Risc. Schimbă modul prin care fiecare spiţă de la roată abordează violenţa domestică. Cred că le trimite şi un mesaj clar abuzatorilor. Că noi, comunitatea, nu vom tolera acest tip de violenţă. E un mesaj important pentru că schimbă cultura.

Până în momentul actual, Kelly Dunne şi Robert Wile au instruit zeci de mii de persoane din întreaga ţară. Şi grupuri din California până în Louisiana, din Florida în Illinois au cerut traininguri. Campbell a făcut cercetarea, dar Dubus şi Dunne au pus teoria în practică, a spus ea.

- S-au informat în legătură cu

munca mea, iar acum eu mă informez în legătură cu a lor, mi-a spus Campbell. Fostul vicepreşedinte, Joseph Biden, a promovat programul Amesbury în octombrie 2010, când a onorat-o pe Suzanne Dubus la un eveniment de la Casa Albă, eveniment care marca Luna Conştientizării Violenţei Domestice.

- Trebuie să înlocuim ce am făcut şi să reproducem acest tip de succes, le-a spus el celor adunaţi.

Pentru Dunne, succesul lor demonstrează cum o problemă aparent de nerezolvat poate fi rezolvată cu costuri relativ mici, prin coordonare, împărtăşirea informaţiei şi vigilenţă pură.

- în cazul lui Dorothy căutam o alarmă de incendiu în timp ce mă aflam în mijlocul focului, a spus Dunne. Şi nu poţi face asta. Avem nevoie de un sistem deja instituit.

înainte de formarea echipei în 2005, oraşul Amesbury avea singur, în medie, câte o omucidere pe an cauzată de violenţa domestică. De când au început, Dubus şi Dunne nu au avut nici măcar un caz de

omucidere. Ce este la fel de important pentru Dunne, totuşi, este că a trebuit să pună mai puţin de 10% dintre supravieţuitoare în adăpost; înainte de 2005, numărul acela ar fi fost peste 90%.

Lui Dubus i se pare mai potrivit să creeze un model în care victimele sunt mai degrabă protejate decât alungate.

- Aici e indignarea, mi-a spus ea. E foarte ieftin să faci ce facem noi. E mult mai ieftin decât investigaţiile pentru crimă, judecata şi timpul petrecut la închisoare.

La sfârşitul anului 2012, Biroul pentru Violenţa împotriva Femeilor din cadrul Departamentului de Justiţie din Washington, D.C., a alocat jumătate de milion de dolari pentru reproducerea Programului de Mare Risc, alături de altul din Maryland, numit Programul de Evaluare a Letalităţii. Au fost iniţial luate în considerare douăsprezece locuri din ţară, inclusiv Rutland-Vermont, Brooklyn-New York şi Miami-Florida. La final, doar un singur loc a primit undă verde de la O VW să reproducă programul lui

Dunne: Cleveland, Ohio.[5]

în statul Ohio, între 1 iulie 2016 şi 30 iunie 2017, erau 115 de omucideri cauzate de violenţa domestică.[6] Numai anul 2016 a avut singur mai mult de şaptezeci de mii de incidente de violenţă domestică (doar în puţin peste jumătate existau acuzaţii depuse).[7]

- Şaptezeci de mii de apeluri, a spus Tim Boehnlein de la Centrul Districtual pentru

Serviciile Victimelor Martor din Cuyahoga, care este si unul dintre cei doi lideri ai

Echipei de Mare Risc din Cleveland. (Celălalt este Centrul de Consiliere pentru Violenţă în Familie şi Copii.)

Sunt o mulţime de oameni ale căror vieţi sunt afectate de violenţa domestică, o mulţime de familii.

Oraşul Cleveland este împărţit în cinci districte, în cadrul departamentului de poliţie; cele trei districte din interior aveau ofiţeri pentru violenţa domestică, dar nici primul şi nici al cincelea district - partea de est şi partea de vest ale oraşului - nu aveau capacitatea să se

ocupe de numărul copleşitor de apeluri zilnice pentru violenţă domestică. Aşa că oraşul şi-a orientat într- acolo noul experiment de mare risc, începând din octombrie 2016.

Dunne m-a sunat acasă într-o după- amiază, imediat după ce se întorsese dintr- una din sesiunile ei de training din Cleveland.

- E o persoană pe care trebuie să mergi s- o vezi, mi-a spus ea. Nu mă întreba nimic. Doar mergi.

29 Programul de Confidenţialitate al *Commonwealth* din Massachusetts (n. red.).

GRACE SUB PRESIUNE

într-un apartament întunecat, plin de fum şi de canapele maro-ciocolatii, cu arcuri, un copil desculţ boceşte. Copilul, pe care îl voi numi Joey, are cârlionţii ciufuliţi şi dărâmă un scaun de bucătărie, din metal. Un alt băiat îl ridică. îl dărâmă din nou şi sare peste spătar de câteva ori. E un televizor pornit în bucătărie. Pe masă, un bol cu Cheerios cam fleşcăite, pe care nu le mănâncă

nimeni. în faţa mea stă un adolescent cu piele palidă, care este înfricoşător de tăcut. îl voi numi Mark. E obişnuit cu gălăgia pe care o face fratele lui mai mic, care are autism. Are şi alţi fraţi, cu alte nevoi speciale. Copilul mărşăluieşte spre sufragerie şi aleargă spre genunchii mamei lui, apoi ia o carte de vizită pe care ea a pus-o la capătul mesei.

- Joey, spune detectiva aşezată lângă mama lui. Joey, nu lua cartonaşul ăla!

Detectiva Martina Latessa vorbeşte cu un soi de accent urban. Bronx, poate. Coasta de Est, limbaj de cartier interlop. Doar că nu a locuit niciodată în afara oraşului Cleveland, unde suntem noi acum. Joey o ignoră; nu e clar dacă înţelege. îi zâmbeşte băiatului.

- Yo, spune ea, mă auzi, Joey? Nu lua cartonaşul ăla.

Joey sare desculţ înapoi în bucătărie, cu cartea de vizită în mână. Alunecă pe podea, cade în fund, apoi dispare şi nu-l mai văd. în clipa în care Joey iese pe uşă, faţa detectivei Latessa e din nou serioasă şi se întoarce spre mamă:

- Motivul pentru care cazul tău mi-a fost repartizat mie este că am plecat de la unitatea pentru violenţă domestică. Nu am plecat din al cincilea district (unde se află casa). Sunt la ceea ce se numeşte Unitatea de Reducere a Omuciderilor, un grup operativ.

Lasă cuvintele să vibreze în atmosferă.

Omucidere.

Reducere.

Unitate.

în acest moment, femeia este atentă la ea. O voi numi Grace. îşi trage în jos, peste mâini, puloverul prea mare şi se afundă în canapea. Se concentrează la ce spune Martina. Mark se află de cealaltă parte a Martinei, frecându-şi mâinile între genunchii noduroşi, se uită la faţa mamei lui. E palid ca o piatră.

- Dacă mă ocup de cazul tău, spune Martina, eşti în cel mai mare risc de a fi omorâtă, OK? înţelegi?

Pe faţa lui Grace curg lacrimi.

- Ţi-e greu să auzi asta?

Dă din cap.

în bucătărie, Joey ţipă. Ţipete care îţi sfâşie urechile, enervante. Stăm

pe canapelele moi, arcurile sunt uzate, iar un porcuşor de Guineea se agită într-o cuşcă de pe un raft din apropiere.

- Am nevoie să mă laşi să-mi fac treaba, îi spune Martina, să vă pot proteja pe tine şi pe copiii tăi, OK?

Grace îşi şterge nasul cu mâneca, dând din cap. Părul ei e prins la spate într-o coadă. Cineva îl duce pe Joey într-un dormitor din spate, de unde ţipătul lui nu se mai aude, şi e o uşurare de moment. Dar apoi, în câteva secunde, se întoarce şi sare din nou pe spătarul scaunului.

- Va fi greu, spune Martina, pe care Joey nu doar că o lasă impasibilă, ba mai mult, pare că nu-l aude deloc. Iar asta nu va dispărea. îţi vei relua viaţa şi vei începe de azi, în regulă?

Grace dă din cap, dă din cap, dă din cap.

Martina se întoarce brusc spre Mark:

- Ai grijă de ăla?

Iniţial sunt nedumerită. Apoi înţeleg ce vrea să zică: porcul de Guineea furios.

- Mda, şopteşte Mark pe

jumătate întrebător.

- Ai face bine să nu fii rău cu animalul, spune ea.

îi zâmbeşte băiatului, arătând cu pixul spre porcul de Guineea. Durează un moment să înţeleg cât de naturală a fost această trecere, descifrarea emoţională a camerei. Tocmai i-a spus unui băiat că mama lui e în pragul de a fi ucisă, iar mama suspină. Aproape nimic nu e mai înspăimântător pentru un copil decâ să vadă un adult - care se presupune că deţine controlul, care se presupune că are toate răspunsurile - că suspină necontrolat. Martina are un talent natural de a-i citi pe cei din jurul ei, jonglând în jurul marginilor emoţionale delicate. Destinde atmosfera. Şi dacă tocmai ţi s-a spus în faţa fiului tău adolescent că eşti următoarea victimă a unei crime din oraş - acum poţi lua o pauză să te aduni.

- Ar fi bine să aibă de mâncare şi apă tot timpul, spune Martina, cu vocea ei Foarte Oficială a „poliţistei care poate glumi cu un copil“.

Mark rânjeşte. îşi trage genunchii spre bărbie şi îşi aşază capul pe ei,

privind-o cu un amestec de admiraţie şi timiditate.

Apoi ea se întoarce spre Grace, ţinând în mână o poză:

-El e?

Pentru a înţelege cât de eficientă e Martina Latessa în meseria ei, ar trebui să te gândeşti la micul animal de plastic pe care îl are pe birou. Din faţă, are corpul unei broaşte, din spate, al unui cameleon, şi e atât de colorat, încât e inutil să cauţi indicii pentru a-l identifica. Nu seamănă cu nimic din ceea ce poţi găsi în natură. Arată ca ceva dintr-un unghi, ca altceva din alt unghi şi, când e privit ca un întreg, pare că face parte dintr-o categorie unică. E dezarmant, amuzant şi un pic ridicol.

Nu trebuie să mergi prea departe ca să găseşti metafore în lumea Martinei.

Ea este unul dintre cei doi detectivi pentru violenţa domestică dedicaţi cazurilor de mare risc din Cleveland. O detectivă a cazurilor de mare risc de violenţă domestică, dacă vreţi, deşi titlul e stângaci. Poziţia - într-o zonă urbană, solicitantă, cu volum mare de muncă - e nouă-nouţă. Ea şi

colegul ei, Greg Williams, s-ar putea să fie chiar singurii din ţară. (Sunt multe locuri care au detectivi sau ofiţeri de poliţie dedicaţi violenţei domestice, dar încă nu am întâlnit unul care se ocupă de cazurile de mare risc dintr-un oraş mare. Kelly Dunne nu a putut confirma că Martina şi Greg sunt singurii, dar nu a dat niciodată de alţii.) Aşa că şi titlul e unic.

Martina e extraordinar de potrivită la locul ei de muncă, probabil cel mai eficient poliţist pe care l-am întâlnit într-un caz de violenţă domestică. Când îi spun asta, răspunde:

- Minţi!

Dar roşeaţa din obraji o dă de gol. (Când mă prezintă în departament spune: „Aceasta e Rachel-urăsc-poliţia-din- Cleveland Snyder.“ Mai târziu, voi afla că cea mai bună apărare pe care o am este să o numesc „fană Steelers“.) E vorba de capacitatea cameleonică pe care o are - în câteva clipe poate comunica pericolul de neimaginat în care se află Grace, apoi glumeşte cu Mark ca şi cum ar fi o zi oarecare din viaţa unui adolescent şi a animalului lui,

după care îi spune lui Joey cum că ar fi bine să fie atent la ce face. Când li se prezintă un copil cu autism, majoritatea oamenilor, inclusiv eu, cel mai probabil ignoră copilul. Poate ar cere să aibă cineva grijă de el o clipă. Martina îl aduce în mijlocul acţiunii. E un mod subtil de a-i spune lui Grace:

- Ştiu cât de complicată este viaţa ta, iar asta nu mă va descuraja.

Mai târziu, îmi va spune că şi-a dat seama că are autism din secunda în care a intrat pe uşă.

Faptul că Martina e femeie, sincer, pare foarte important pentru mine, deşi supraveghetorul ei, Shamode Wimberly, nu e de acord. Genul nu contează, crede Wimberly, dacă cineva e bun la ce face. Iar Martina pare că face munca a trei oameni. Dar, din perspectiva mea, faptul că ea este o femeie care vorbeşte în mare parte cu femei e important. Că le întâlneşte pe victime în propriile case sau în casa prietenilor sau a familiei, în loc să le forţeze să treacă printr-un labirint birocratic de departamente, judecătorii şi centre pentru situaţii de criză, e relevant.

Că glumeşte, îi întreabă şi de alte aspecte ale vieţii lor, petrece cu ei câte ore este nevoie, e relevant. Că e o singură persoană, o resursă extrem de limitată, este, de asemenea, relevant.

Martina a crescut în partea de vest a oraşului Cleveland, într-o familie cu treisprezece copii, un singur set de părinţi. Are atât de multe nepoate şi nepoţi, încât rotunjeşte numărul (la patruzeci). Prima dată când o întâlnesc, îmi spune că a crescut într-o casă a cărei privelişte dădea în curtea din spate a lui Ariei Castro, unde i-a ţinut pe Michelle Knight, Amanda Berry şi Gina Dejesus timp de un deceniu. Nimănui nu i-a venit să creadă când a auzit veştile. O casă suficient de aproape, încât să tragi o săgeată. Acel cartier era ca un orăşel; toată lumea ştia pe cineva care le cunoştea pe fetele alea. Discuţia despre ele, cum au dispărut, pur şi simplu, revenea des pe parcursul anilor.

Trecem cu maşina pe lângă casa unde a crescut Martina, o casă cu două etaje, postbelică, cu margini de lemn, acoperiş cu frontoane.

Conduce o maşină de serviciu albastru-închis, cu scaune din acelea tapiţate, tip V8, cu arcuri flexibile, un radio în faţă din care se aude ocazional un cod de poliţie. Părul ei creţ e prins la spate într-o coadă la fel de strânsă ca a unei gimnaste de la Jocurile Olimpice. încetineşte maşina şi face un semn peste stradă, spre fosta curte a lui Castro. Casa a fost demolată de- atunci. Martina, care e în poliţia din Cleveland de optsprezece ani, era deja detectiv când au fost găsiţi, în 2013.

 în copilărie, Martina a avut un vecin care a fost ucis chiar alături. Un bărbat pe nume Nick, care obişnuia să mănânce porumbei şi să arunce oasele în curtea familiei ei. Nu îşi aminteşte numele lui de familie. Ucigaşii s-au dovedit a fi prietenul surorii mai mari a Martinei şi amicii lui. („Şi-au executat cei douăzeci şi cinci de ani. Au ieşit acum“, mi- a spus ea.) Crima a speriat-o de moarte. Strada era blocată de poliţie, ambulanţieri şi medicul legist, toţi erau acolo. Apoi, dintr- odată, au plecat şi ea a început să plângă. A numărat casele: a lui Nick era prima

de pe stradă, apoi a doua era a ei. Credea că familia ei e următoarea. Că mâine, oricine l- a omorât pe Nick va veni şi îi va omorî pe ea şi pe cei din familie. Un detectiv criminalist a văzut-o plângând şi a venit şi s-a aşezat cu ea pe veranda din faţa casei. I- a promis că va reveni să o verifice. Spune că exact în ziua aceea, exact în acel moment, s-a hotărât nu doar că vrea să fie agent de poliţie, ci că vrea să devină criminalist.

Acesta este visul ei vechi de trei decenii. Pare apocrif. Puţin cam artificial pentru o audienţă formată dintr-un reporter. Doar că mă întorc din nou şi din nou în Cleveland, petrec zile întregi cu Martina Latessa şi devine clar că uciderea vecinului ei este un lucru la care se gândeşte adesea. A încercat de-a lungul anilor să caute cazul, să afle numele detectivului criminalist. Dar documentele despre omucideri în anii 1980 se aflau într-un sistem complet diferit şi necomputerizat şi nu a găsit nimic niciodată. Uneori trece pe hol pe lângă cineva pe care îl cunoaşte - un ofiţer din echipa

specială, un poliţist de patrulă, un nou-venit în training - şi uciderea vecinului de vizavi îşi face loc în conversaţia lor. M-a dus odată jos, la omucideri, a intrat pe uşă şi a spus întregii săli:

- Aveţi un loc şi pentru mine? Aceasta e Rachel Urăsc-poliţia-din-Cleveland Snyder.

E o glumă, despre cât de mult vrea ea să se mute la departamentul pentru omucideri. Un detectiv o strigă şi o întreabă dacă a găsit vreodată dosarul cazului ăluia despre care vorbeşte tot timpul. Spune că nu, dar îl va găsi într-o bună zi, când va coborî la subsol, unde sunt ţinute dosarele vechi, scrise de mână. într-o zi, înainte să se prezinte în instanţă, se întâlneşte cu unul dintre foştii ei mentori. E pensionat acum şi lucrează la securitatea judecătoriei uneori, îl întreabă care sunt şansele ei să ajungă la omucideri, dacă crede că va prinde următorul post vacant.

- De ce vrei să lucrezi acolo? o întreabă el. Nu e nimic de rezolvat. Toată lumea e moartă.

îmi spune că are un tricou pe care

scrie „Ziua mea începe când a ta se termină“. (După câteva luni îi povestesc unui ofiţer pensionat din San Diego, iar el răspunde: „Da, cred că fiecare departament de poliţie are tricoul ăla.“)

Lynn Nesbitt, o avocată pe violenţa domestică, cu biroul chiar vizavi de al Martinei, spune că nu prea pot suporta să se gândească că Martina va pleca. Şi chiar şi Martina pare răvăşită din cauza asta. Nu o spune, dar suspectez că ştie că e unică. Roşeşte la complimente, le deviază cu sarcasm. („Eşti un mare mincinos“ e una dintre favoritele ei. Alta: „E la fel de absurd ca rahatul de pisică.“) Ea a fost tot timpul genul de femeie care a operat într-o lume a bărbaţilor, iar acum, probabil pentru prima oară din istoria ei în forţele de ordine, faptul că e femeie e un beneficiu. Le face pe victime să vorbească într-un fel cum nu am văzut niciodată un bărbat să o facă. Chiar şi unii dintre detectivii din unitatea ei, oricât de buni sunt, e puţin probabil că vor primi genul de cooperare din partea victimei pe care ea reuşeşte s-o aibă. Sunt

statistici care sugerează că cooperarea victimei în cazurile de violenţă domestică e doar 20% în unele jurisdicţii. Şi sunt o mulţime de poliţişti în ţară care cred că, dacă o victimă nu cooperează, atunci nu are niciun sens să scrie un raport, darămite ca un procuror să depună acuzaţii.

Martina a crescut mergând la o şcoală catolică, a purtat uniformă şi tot tacâmul. O fată bună. Dar cartierul ei era dur, periculos. Se întorcea de la şcoală ţopăind printre ace folosite. Ştia vag ce erau. Alţi copii o întrebau dacă vrea să fumeze iarbă, dacă vrea să bea bere, dacă vrea să încerce drogul ăsta şi pe celălalt, iar răspunsul ei era întotdeauna acelaşi: nu. Nu, nu, nu. Pentru că, de când avea nouă ani, voia să devină criminalist şi nu a şovăit nicio zi asupra acestei idei. Nu a consumat niciodată. A trăit în ghetou, dar nu era din ghetou. Părinţii ei se certau, dar în familia lor nu a existat niciodată violenţă. Spune că tatăl ei era cel care purta pantalonii în familie, dar mama ei îi alegea pe cei pe care să-i poarte.

într-o seară, când avea zece sau unsprezece ani, era acasă la o rudă mai în vârstă, când soţul femeii a venit acasă şi a început s-o bată. A speriat-o de moarte pe Martina. A fugit afară din casă, la capătul străzii, la telefonul public. L-a sunat pe fratele ei mai mare şi i-a spus ce se întâmplă.

- Nici nu mi-a trecut prin cap să sun la poliţie, a spus ea.

Fratele ei a venit şi au mers înapoi, dar soţul plecase deja, iar ruda Martinei a spus că totul era în regulă şi că nu a fost mare lucru, doar să uite incidentul.

Singurul element definitoriu din viaţa Martinei, dincolo de munca de poliţist, este sportul. în ultimul an de liceu, a luat vina asupra ei pentru ceva ce făcuse o prietenă de-ale ei (nu a vrut să-mi povestească despre ce a fost vorba) şi a fost dată afară din echipa de baschet. Atunci a fost devastată. Baschetul fusese interesul ei principal de la începutul liceului. în familia ei cu treisprezece copii, era fără îndoială cel mai înzestrat atlet, un talent natural la orice, de la softball, la golf, dar pe-atunci

baschetul era iubirea ei. A ajuns să afle de la un prieten despre o ligă locală organizată de centrele de recreere publică din Cleveland. Fiind atât de talentată, şi-a petrecut ultimul an de liceu jucând în acea ligă prin tot oraşul, iar pentru ea - o fată cu o viaţă destul de liniştită, de la o şcoală catolică - a fost ca un curs intensiv de şcoala vieţii. Dintr-odată, vecinii care locuiseră lângă ea toată viaţa, dar care îi fuseseră întotdeauna străini, au devenit prietenii ei. S-a împrietenit cu nişte surori dintr-o familie de pe acolo, pe nume Koziol - toate fiind la fel de serioase ca ea în privinţa sportului - iar una dintre ele, Maryanne Koziol, i-a oferit o slujbă la Cudell Recreation ca să îi antreneze pe copii - acelaşi loc în care un băieţel pe nume Tamir Rice va fi omorât într-o zi.

- Surorile alea, Koziol, m-au întărit, spune ea.

A antrenat copii de şase şi şapte ani, ligile de juniori, şi conducea programul de vară T-ball. Mai târziu, a antrenat fete tinere şi adolescente. Softball, volei, oriunde era nevoie de ea. A întâlnit copii care erau abuzaţi,

copii ai căror părinţi erau dependenţi de droguri, copii de la orfelinat. Copii prinşi într-un sistem nesfârşit de sărăcie şi violenţă. A auzit pentru prima oară argoul de stradă, a văzut traficanţii de droguri din cartier plimbându-se, încheind afaceri.

- Lucrul cu surorile Koziol m-a pregătit pentru toate lucrurile cu care urma să mă confrunt în poliţie, spune ea. La dracu'! Fără toată acea tărie pe care mi-au insuflat- o, nu aş fi reuşit niciodată.

Una dintre surori, Sue Koziol, juca *flag football2*Q pentru femei şi a încurajat-o pe Martina să încerce. A ajuns în echipă fără niciun efort şi au reuşit să câştige unsprezece campionate naţionale, jucând prin toată ţara pentru următorul deceniu din viaţa ei. De acolo a fost recrutată să joace pentru Cleveland Fusion, o echipă din Liga Naţională de Fotbal Feminin. Fotbal american. Prima dată când am căutat-o pe Google, am găsit un articol despre cariera ei în cadrul Fusion şi nu ştiam, până în acel moment, că există o ligă feminină de fotbal. (S-a retras din

fotbal acum, dar încă antrenează.) Lecţiile pe care le-a învăţat jucând sport în cadru organizat - nu meciuri amicale sau sporturi în curtea din spate, ci în echipe formale - au devenit esenţiale în munca ei de la poliţie.

- Pentru a putea face sport, trebuie să fii antrenat, spune ea.

Vorbim în biroul ei, care are genul ăla de mobilier gri, industrial şi scaune maro, cu roţi, de pe vremea administraţiei Nixon. Se lasă pe spate în timp ce vorbim. Sunt „campată“ pe un scaun cu rotile, pe jumătate rupt, stând ciudat între biroul ei şi al lui Williams, care se află în spatele ei şi care odată aproape că şi-a scos ochii din orbite şi apoi i-a băgat înapoi, doar ca să-mi arate că o poate face.

- Trebuie să înveţi să accepţi sfatului cuiva, criticile. Doar taci dracului şi lasă-i să te înveţe, spune ea.

Acesta este unul dintre instrumentele ei, pe care îl foloseşte în relaţia cu supravieţuitorii. Martina nu le tratează pe victime ca fiind slabe sau lipsite de putere. Nu le

întreabă de ce au rămas, de ce s-au măritat, de ce au rămas însărcinate. Le spune în ce situaţie sunt atât ele, cât şi copiii lor, dar, în cele din urmă, cel mai important lucru pe care îl poate face e să le asculte.

- Aceste victime ale abuzurilor domestice nu au niciodată o voce. Nu pot avea o părere acasă. Abuzatorii le spun să tacă; să nu vorbească. Deci, dacă stai cu ele, le vezi cum se chinuie să scoată povestea afară, ceea ce s-a întâmplat şi cu Grace, care a plâns şi s-a chinuit, dar uneori e bine să îţi dai jos povara de pe umeri. încerc să le dau acea oportunitate.

Pe biroul din faţa ei e aşezat cameleonul- broască-şopârlă, alături de un morman de dosare cu cazuri în diferite stadii ale investigaţiei. Telefoanele bej din biroul lor sunt atât de vechi, încât datează din era *Barney Miller*21 („îi punem pe oameni în aşteptare, dar nu putem transfera apelurile“, mi-a spus ea mai devreme. „Lumea crede că suntem doar leneşi.“) Unul dintre colegii ei de muncă a adus nişte hummus,

despre care Martina crede că e prea pretenţios pentru un fel de mâncare. Trăieşte cu Mountain Dew şi cereale, şi în toate dăţile când am fost împreună, ne-am oprit doar o singură dată să mâncăm - şi atunci pentru că îmi era atât de foame, încât suspectez că mi se scursese toată viaţa din ochi.

- După mine, un bun investigator e cel care are răbdare, spune ea.

Apoi adaugă, probabil în favoarea mea:

- O să înjur acum; mă vei auzi înjurând pentru prima oară (prin „prima“ vrea să zică „a cincizecea“), dar uneori poliţiştii şi detectivii trebuie doar să tacă dracu’ şi să asculte.

Pe peretele din spatele biroului ei e un citat din Calvin Coolidge: „Nu te aştepta să-l ridici pe cel slab trăgându-l în jos pe cel puternic.“ Lângă, e lipit un poster al unui jucător de la Cleveland Cavaliers, iar corpul lui are capul Martinei pus în Photoshop. Dacă îi insulţi pe Cavs, Martina te va distruge. Posterul a fost creat de un coleg detectiv, pe nume TJ, care a editat postere

similare pentru toată lumea din birou. TJ s- a oferit odată să îmi arate dosarele lui cu cazuri pentru un singur an - 2016. Am mers într-un birou separat, a scos nişte dosare dintr-un sertar, apoi din al doilea, apoi s-a întors în biroul lui şi a arătat spre o cutie de sub o masă de conferinţă. în primul lor an de operaţiuni, au scanat o mie şase sute de cazuri ca să vadă nivelul de periculozitate, dintre care aproape jumătate erau considerate de mare risc. înainte de formarea echipei, au estimat că au avut aproape treizeci de cazuri de mare risc pe lună. De fapt, în prima lună de operaţiuni, în octombrie 2016, au avut mai mult de optzeci, ceea ce i-a şocat pe toţi[1]. Acum au o medie de aproximativ cincisprezece în fiecare lună. Violenţa în Cleveland înseamnă multe lucruri - bande, droguri, tâlhărie. Dar, mai presus de toate, violenţa din Cleveland înseamnă violenţă domestică.

30 0 versiune a fotbalului american, în care regulile de bază ale jocului sunt similare cu cele ale jocului iniţial, dar în loc să atace jucătorii pe teren, echipa aflată în apărare trebuie să înlăture un steag aflat la centura celui care are mingea, iar contactul nu

este permis între jucători (n. red.).

31 Serial de televiziune american. Acţiunea se desfăşoară într-o secţie de poliţie. Serialul a fost difuzat din 1975 până în 1982 (n. red.).

UN GLONŢ PE TEAVĂ

Acasă la Grace, Martina îi arată poza de identificare. Lynn Nesbitt, avocata pentru violenţă domestică, stă vizavi de Grace. Grace confirmă că acela este el, partenerul ei, pe care îl voi numi Byron. Semnează hârtia din faţa ei - hârtia pe care Martina o va folosi în raportul ei despre Byron şi Grace.

- Mi se face greaţă doar când mă uit, spune Grace.

- OK, spune Martina, apoi pune hârtia deoparte, într-o mapă pe care o ţine în poală. Nu trebuie să te mai uiţi la el niciodată.

Scoate un raport în alb, ignorând scâncetul constant al lui Joey, televizorul şi chiar şi lacrimile lui Grace. îi cere femeii să- şi spună povestea.

-Toată, sau... întreabă Grace.

- Toată, spune Martina.

Martina este cunoscută pentru rapoartele ei detaliate. în lumea

violenţei domestice, un raport al poliţiei este un prim pas în ceea ce poate fi numit un sistem nesfârşit şi de neînţeles. Dar e crucial. Un raport incomplet înseamnă că posibilele acuzaţii nu vor fi depuse, aşa că un abuzator care arată multe dintre cele mai urgente semnale de letalitate - spre exemplu, Rocky Mosure - poate fi foarte uşor ignorat de sistem. Martina spune că le reaminteşte constant ofiţerilor de patrulă, în multiplele traininguri pe care le conduce, că e mai bine să supradetaliezi decât să subdetaliezi. Am discutat cu procurorii din întreaga ţară, care sunt de părere că minuţiozitatea rapoartelor poliţiei este singurul element de care au nevoie pentru a-şi construi cazul.

Aceasta este probabil şi cea mai frecventă plângere pe care o aud: că rapoartele poliţiei sunt nespecifice, ambigue, scrise îngrozitor, lipsite de detalii. Şi, ca rezultat, procurorii vor rămâne cu un caz slab sau deseori cu niciun caz. Luaţi, spre exemplu, raportul de la Institutul de Instruire pentru Prevenirea Strangulării, care a descoperit că ofiţerii minimalizau

incidentele, pentru că, probabil, nu erau instruiţi corespunzător despre cum să identifice leziunile de la strangulare care nu erau uşor de recunoscut, precum pierderea memoriei, vocea răguşită, urinarea sau roşeaţa în sclerotica ochiului[1]. Astfel de rapoarte îi lasă pe procurori cu dovezi insuficiente.

Mă întreb ce s-ar fi întâmplat dacă cineva ca Martina ar fi mers la reşedinţa Mosure -

nu i-ar fi cerut lui Michelle să meargă la biroul lor, ci ar fi mers acolo - şi i-ar fi văzut pe copii, ar fi văzut controlul pe care Rocky îl avea asupra ei, ar fi fost capabilă să o facă pe Michelle să creadă că sistemul o va proteja. E important să vezi mediul în care se află, mi-a spus Martina odată, să mergi la ei acasă.

- Aş fi putut s-o ţin pe Grace aici toată ziua, dar am vrut să merg acolo unde îi este confortabil, a spus ea. Asta îmi dă o idee despre cine sunt, unde s-a întâmplat totul... Tot timpul spun: „Să-mi fie ruşine mie, ca detectiv, dacă nu-mi ridic fundul de pe scaunul ăsta ca să merg la ea

acasă, să-mi fac propriile poze.“ Vreau ceva ce poţi vedea.

Grace îşi începe povestea pentru Martina. Ea şi Byron au locuit împreună mai mulţi ani[2]. Au copii împreună, iar ea are copii şi din relaţia anterioară. Cu cinci zile în urmă, Byron a venit de la muncă beat, năpustindu-se pe uşa din faţă şi întrebând unde îi e pistolul.

- Sub pat, i-a spus ea.

El a mers afară să scoată din maşină nişte echipamente de la muncă, aşa că ea a scos arma de sub pat şi a mers afară să i-o dea.

Când a văzut-o, ea spune că a început să glumească, zicându-i că va da cu maşina peste ea. Nu a putut să-şi dea seama dacă era serios sau glumea. Starea lui de ebrietate îl făcea greu de descifrat. Ea era pe jumătate adormită. Aşa că „a ridicat arma“ şi spune că asta l-a enervat. Martina îi cere să clarifice cum ţinea arma. La el? Spre el?

- Nu, deasupra capului meu, spune ea.

- Apoi ce s-a întâmplat?

Grace spune:

- A început să se prostească, ca

şi cum avea de gând să mă ucidă. Aşa că m-am întors în casă şi am pus arma înapoi sub pat.

El a urmărit-o, a întrebat-o unde e.

Apoi a sunat soneria. Asta a contribuit la starea de confuzie, la ostilitatea crescândă. Era în toiul nopţii, undeva în jur de două dimineaţa. De curând, cineva tot făcea asta, suna la sonerie, apoi fugea. Nu au răspuns niciodată. Dar Grace spune că Byron o acuza în ultima vreme că îl înşală şi folosea soneria ca dovadă pentru teoria lui. Ea nu ştia cine era la uşă şi niciunul dintre ei nu a răspuns, dar la fel se întâmplase de mai multe ori de-a lungul ultimelor săptămâni.

Martina întreabă dacă Grace bănuieşte cine era.

- Habar n-am.

Byron a scos arma de sub pat. Grace era acum trează, în alertă. Joey dormea pe canapea.

- O trage înapoi.

Grace mimează cu mâinile cum se pune piedica unei arme. Nu cunoaşte jargonul.

- Asta se numeşte a aduce un glonţ pe ţeavă, spune Martina. Pune

unul în camera cartuşului.

Grace dă din cap. Fiul ei, Mark, îşi împreunează degetele, cu mâinile între genunchi, ochii aţintiţi spre podea. Joey continuă să ţipe şi să sară pe diferitele piese de mobilier pe care a reuşit să le dărâme.

- Apoi mă întinde pe pat, spune Grace, şi îmi pune arma la tâmplă.

îşi trage nasul în timp ce spune povestea asta, încearcă să nu plângă, ştergându-şi faţa cu mâneca întinsă de la puloverul ei.

- Simţeam cum se mişca vârful. Nu ştiu. Nu ştiu cum să spun.

- Ca şi cum ai apăsa pe vârful pixului, nu? spune Martina, făcând o demonstraţie cu pixul ei.

Grace dă din cap.

- A spus: „Ştiu că-ţi baţi joc de mine pe la spate. Sunt singurul care a fost alături de tine, iar tu îţi baţi joc de mine!“ Tot spunea că vom apărea la ştiri diseară.

Martina o întrerupe la fiecare câteva secunde, să clarifice câte un aspect sau altul: la care tâmplă ţinea arma? Cât timp a durat? Unde erau copiii? Cât timp a sunat soneria? Ce spunea el? Ce spunea ea?

Grace îşi continuă povestea. Byron îi spune întruna cum vor apărea la ştiri, cum el e singurul care dă doi bani pe ea, iar ea îl aude, dar nu îl aude, pentru că are arma aia aţintită spre tâmpla ei, căreia îi putea auzi şuieratul. Tot ce putea face, spune ea, era să stea acolo întinsă, cu ochii strâns închişi, şi să se roage.

- Pentru ce te rugai? întreabă Martina.

- în mintea mea le spuneam adio copiilor mei, le spuneam că i-am iubit, pentru că eram sigură că mă va omorî.

Plânge din nou, iar Lynn îi dă un şerveţel. Mark plânge şi el un pic, deşi încearcă să se abţină, şi văd cum pieptul lui se ridică puţin câte puţin. E un omuleţ stând acolo, la marginea vieţii de adult, naufragiat între sentimentul de a vrea să îşi ajute mama şi nevoia ca ea să îl protejeze.

Vreau să mă opresc aici, în acest moment, şi să admit cât de uşor ar fi să treci cu vederea, cât de important este să înţelegi cu adevărat. Evaluarea Pericolului este un instrument care dă o idee despre un

risc, un tip de calcul matematic al unei vieţi în
care există variabile infinte. Interogatoriul Martinei este genul de detaliere pe care mulţi nu se gândesc să o facă - poliţie, avocaţi, chiar şi procurori. Ei întreabă despre fapte, despre fiecare pas al momentului violent, dar s-ar putea să nu întrebe la ce se gândea sau ce simţea persoana în acel moment. Dar Martina află din răspunsul lui Grace nu doar despre periculozitatea lui Byron şi indiferenţa faţă de viaţa altcuiva, ci şi despre vulnerabilitatea lui Grace. *Ea* a crezut că va muri. De aici provine uneori discrepanţa când oamenii spun că victimele nu sunt conştiente de periculozitatea propriilor situaţii: nu e neapărat faptul că nu sunt conştiente, cât că nu ştiu că ştiu. Un fel de disonanţă cognitivă. Martina va sublinia atunci ce lucruri ştie Grace, dar de care nu e perfect conştientă: că poate avea
încredere în propria evaluare a pericolului. Ea e Michelle. Ea e Dorothy.

Şi, chiar dacă Byron nu intenţiona

să o omoare, spune Grace, era beat şi avea piedica de la armă ridicată, ar fi putut aluneca, ar fi putut apăsa din greşeală trăgaciul.

- El te poate auzi rugându-te? întreabă Martina

- Nu, spune Grace.

Dă din cap dezaprobator. Martina o lasă să se adune. îi cere unui alt băiat din dormitorul din spate să fie atent la Joey, să-l ia din sufragerie. După asta, spune Grace, a tras-o de păr jos din pat şi a pălmuit-o. Sau poate a lovit-o cu pumnul. Nu îşi aminteşte precis. S-a întâmplat de trei ori. Pumni sau palme. Ochii au urme în jur, dar acum au pălit. Nu a putut să sune la poliţie timp de aproape o săptămână, pentru că el nu a lucrat toată săptămâna aceea, aşa că a ţinut-o în casă. Genul de ostatică pasivă de care vorbeşte Kit Gruelle. Byron nu a trebuit să mai ridice mâna la ea după asta. Deja o înspăimântase.

A locuit cu el toată săptămâna, supunându-i-se, ascultându-1, prefăcându- se că totul era în regulă, ea era în regulă, ce a făcut el era în regulă. Dragostea ei fusese mai

mare decât violenţa lui multă vreme, dar de data asta - când i-a cumpărat flori următoarea zi, pentru prima dată - a speriat-o îndeajuns. A petrecut cinci zile făcându-l să creadă că dragostea încă era de ajuns să îl ierte (poate şi ea voia să mai creadă, pentru încă un minut). S-a prefăcut că îl iubeşte ca să rămână în viaţă şi să îşi ţină copiii în viaţă. Iar în momentul când a avut o fereastră spre libertate - următoarea dată când Byron a plecat la muncă -, a fugit. Şi-a luat copiii şi a fugit în cealaltă parte a oraşului. Şi asta a fost ieri. A sunat la poliţie imediat cum a putut, iar ei au trimis o maşină din zonă să-i ia declaraţia. Raportul a aterizat pe biroul Martinei în această dimineaţă, pentru că Grace fusese catalogată de către poliţie cu risc ridicat, aşa că iată-ne pe toţi aici. Grace era plecată de acasă de mai puţin de o zi şi nu ştia ce urmează: restul vieţii ei sau moartea iminentă.

După ce a pălmuit-o, spune Grace, ea a căzut la podea şi s-a prefăcut că a leşinat. Apoi, le spune Martinei şi

lui Lynn Nesbit, aproape ca şi cum ar fi o paranteză, că în urmă cu mai mulţi ani a avut o leziune cerebrală. Acum era bine, în mare parte, dar se temea că loviturile lui ar putea agrava leziunea anterioară şi ar muri accidental. în timp ce era întinsă pe podea, prefăcându-se că a leşinat, el şi-a putut da seama totuşi că se preface, spune ea. A ridicat-o de subsuoară, a izbit-o de perete şi i-a spus:

- Vrei să te prefaci moartă? Bine. Te împuşc acum, dacă vrei să te prefaci moartă.

Acesta e momentul în care Joey vine alergând în cameră şi se urcă pe picioarele mamei lui, smulgând cartea de vizită a Martinei din poala mamei lui.

- Joey! exclamă Martina. Joey, nu lua aia!

Dar continuă să îi zâmbească băiatului;
îşi deschide *clipboard-nl* cu cazuri, scoate
alta şi i-o dă lui Grace.

Martina îmi spune mai târziu că lucrul care a semnalat cu adevărat periculozitatea situaţiei lui Grace a

fost că ea s-a prefăcut că a leşinat.

- Pentru mine, ăsta e un semn că totul e foarte grav, a spus Martina. Trebuie să te prefaci că ai leşinat?

După un atac armat în masă, oamenii descriu deseori cum s-au prefăcut morţi pentru a rămâne în viaţă. în Sutherland Springs, spre exemplu, Rosanne Solis, o victimă, a spus presei: „M-am prefăcut moartă şi mi-am salvat viaţa.“[3] în timpul atacului armat de la clubul Orlando Puise, un tânăr pe nume Marcus Godden a spus: „M-am întins la pământ. Auzeam împuşcături. M-am prefăcut mort.“[4] în Oregon, în Mississippi, în Tobago, în Norvegia, în Anglia, victimele atacurilor folosesc exact aceste cuvinte: „M-am prefăcut mort.“ Pentru victimele terorismului din partea partenerului intim, e un răspuns de supravieţuire autonom. S- au prefăcut morţi şi s-au prefăcut morţi, şi s-au prefăcut morţi din nou.

De îndată ce Grace îşi termină povestea, Martina revine asupra întregii poveşti în detaliu, de data aceasta repetându-i-o lui Grace, ca să fie sigură că are totul notat

corect.

- Nu vreau să-ţi pun vorbe în gură, spune ea.

Prima lui palmă a fost înainte sau după ce a îndreptat arma spre tine? Te-a trântit în pat prima oară sau de perete? Palme sau pumni? Ce s-a întâmplat după? Te-a pus să juri că nu vei suna la poliţie pentru că altfel îl va lua pe Joey? OK. OK. OK. Martina îşi ia notiţe, în timp ce Grace vorbeşte.

Grace menţionează din nou florile pe care i le-a cumpărat în ziua următoare. Atunci s-a speriat cu adevărat. Pentru că nu îi cumpărase niciodată flori până atunci. Nu şi-a cerut scuze. Dar i-a cumpărat florile alea. îmi aminteşte de un poster din biroul Martinei: „A bătut-o de 150 de ori. A primit flori doar o dată.“ Florile cu roz şi alb sunt deasupra unui sicriu. Byron i-a spus că, dacă va suna poliţia să-l denunţe, iar el va fi săltat, va pune o gaşcă din cartier pe urmele ei. Zulus. I-a spus că îi erau datori.

- Dobitoc! spune despre el Martina, care ştie totul despre Zulus.

Sunt, în mare parte, destul de prietenoşi, nu ca Heartless Felons^. Nu sunt îngrijorată din cauza lor, dacă ar trebui să intervină poliţia, dar asta nu înseamnă neapărat că nu e vreun idiot pe-acolo care e şi nebun.

Grace dă din cap, dar nu pare convinsă de asta. Nesbitt o întreabă dacă a consultat- o vreun doctor (nu). Joey e un du-te vino, fuge prin sufragerie, bucătărie, dormitorul din spate, apoi trece iar în viteză ca o şopârlă. Martina îl înghionteşte pe Mark.

- De ce nu îl duci în spate un minut?

După ce pleacă, ea se trage spre marginea
canapelei, în faţa lui Grace.

- Ăsta e cel mai periculos moment pentru tine, spune ea, aşa că ne vom grăbi să scoatem mandatul.

Chiar dacă e duminică, mandatul va fi eliberat instantaneu. Martina scrie numărul ei de telefon. E al doilea telefon, de fapt, un telefon dedicat doar victimelor cu care se

întâlneşte. îi spune lui Grace să o sune la orice oră, zi sau noapte. Am petrecut zile întregi cu Martina, întorcându-ne la mai multe case, vizitând victimă după victimă, şi fiecăreia i-a spus asta: sunaţi-mă la orice oră, 24/7.

- îl vom prinde pe Byron, spune Martina. Eşti în echipa mea. Dar ordinul ăsta de protecţie nu te protejează de cuţit. Nu e antiglonţ. Aşa că, atunci când îl vezi, trebuie să suni la poliţie. Trebuie să mă anunţi. E OK să mă suni plângând şi e OK să mă suni ca să-mi spui că vrei să te întorci. Oricât de mult l-ai iubi, trebuie să mă suni când ai acest impuls.

Grace dă din cap, plângând de frică şi de eliberare. Jură că nu se va întoarce, de data asta. Jură.

Joey ţâşneşte în cameră, cu capul învârtindu-i-se în toate direcţiile.

-Joey! Ce se petrece? spune Martina, ca şi cum ar fi un nepot de mult pierdut.

Mark patinează în cameră, îl ia pe fratele lui şi ies. Fracţiune de secundă. Sincronizare amuzantă. Duo dinamic.

Nesbitt începe acum cu o Evaluare a Pericolului pentru Grace. Te-a strangulat? Te-a bătut când erai însărcinată? Are acces la o armă? E dependent de substanţe? E şomer sau angajat cu prea puţine ore? Sunt în casă copii care nu sunt ai lui? Te-a ameninţat că te omoară? A ameninţat că se sinucide? A ameninţat că le va face rău copiilor? A evitat vreodată să fie arestat din cauza violenţei domestice? L-ai părăsit după ce aţi locuit împreună? Te-a sugrumat (strangulat) vreodată? îţi controlează toate sau majoritatea activităţilor de zi cu zi? E gelos în mod constant? Crezi că e capabil să te omoare?

Da, da, da, da, da. La fiecare întrebare, da. La toate. Da. Răspunsurile se adaugă unul peste celălalt şi încărcătura emoţională este din ce în ce mai mare; faţa ei se descompune; îşi şterge lacrimile în mod repetat şi îmi imaginez cum se gândeşte la toate dăţile când s-a întors, la toate deciziile pentru care probabil se învinovăţeşte, la dăţile în care probabil nu a sunat la poliţie. Pot să mi-o imaginez cum se

gândeşte la feţele copiilor ei, imaginându-şi probabil expresia furioasă a lui Byron, întrebându- se cum a ajuns în situaţia asta. Nicio victimă a violenţei domestice - bărbat sau femeie, adult sau copil - nu îşi imaginează vreodată că este genul de persoană care ar ajunge într-o astfel de situaţie. Indiferent ce ne imaginăm despre o victimă, nu există un adevăr universal pentru fiecare dintre acele imagini: niciunul dintre noi nu ne imaginăm pe noi înşine.

Ce ne putem imagina, dacă e musai ceva, este un pumn. Cineva cu care ne întâlnim, un pumn, şi am plecat. Dar nu se întâmplă aşa. Evoluează în timp. Un partener căruia poate nu îi place machiajul tău. Sau o ţinută sugestivă. Poate îţi va spune că e pentru binele tău. Apoi, câteva luni mai târziu, poate va zbiera un pic mai tare decât ai auzit înainte. Poate aruncă ceva, o furculiţă, un scaun, o farfurie. (E demn de menţionat că, dacă o farfurie se izbeşte de perete şi se sparge în bucăţi, iar un ciob te taie pe faţă, Curtea Supremă îl consideră

abuz „intenţionat.“[5]) Apoi, după săptămâni şi luni cu ceva momente bune şi ceva momente mai puţin bune, poate vei auzi cum îţi va spune că ştie că bărbaţii se uită la tine, vede alţi bărbaţi care se uită la tine. S-ar putea chiar să te simţi complimentată de asta. Dar apoi, poate continua cu o rugăminte: să stai acasă cu el încă un pic. Poate şi asta e pentru „protecţia“ ta. Şi prietena aia a ta, aia gălăgioasă? El ştie că nu îl place. Şi, înainte să îţi dai seama, prietena aia dispare din viaţa ta. Apoi, după câţiva ani împreună, îşi pierde locul de muncă, vine acasă într-o zi cu o anumită dispoziţie, te împinge într-un perete. Şi tu ştii că ăla nu e el, nu chiar. Eşti cu el de ceva vreme, nu? Oricine s-ar simţi rău să-şi piardă locul de muncă. Şi şi-a cerut scuze, nu? Părea plin de remuşcări. Apoi, în următoarea lună vin o palmă, o îmbrânceală cu dosul palmei, altă farfurie aruncată. Dar nici controlul, nici abuzul nu tind să vină odată, să se aprindă ca un pumn. Se scurg încet, de-a lungul timpului, precum gazul.

Pentru bărbaţii agresaţi, care sunt

între 15% până la 40% din victimele din America (depinde ce studiu citeşti[6]), stigmatul e şi mai mare. Bărbaţii rareori caută adăpost. Rar sună forţele de ordine. Cultura care le spune femeilor să menţină familia intactă, să găsească iubirea şi să fie iubite cu orice preţ e aceeaşi cultură care emasculează şi batjocoreşte bărbaţii ce se află în situaţii abuzive, care le spune bărbaţilor că, dacă sunt victime, e pentru că sunt slabi şi nu sunt bărbaţi adevăraţi. E aceeaşi cultură care le spune că violenţa e acceptabilă ca răspuns la orice ameninţare exterioară sau suferinţă interioară, dar lacrimile, nu. E o cultură care le limitează atât pe victime, cât şi pe agresori, pe cel care e abuzat şi pe cel care abuzează.

Partenerii de acelaşi sex nu se descurcă mai bine. Ei, de asemenea, raportează rar situaţia lor către poliţie sau către centrele de ajutor, în ciuda ratelor de violenţă care sunt în general mai mari în cuplurile LGBTQ comparativ cu cuplurile heterosexuale, persoanele transgender şi bisexuale

experimentând cele mai mari rate de violenţă dintre toate grupurile.[7]

Punctajul lui Grace este cel mai înalt posibil. Unora dintre victime trebuie să li se spună ce înseamnă pericolul în care se află. Dar nu şi lui Grace. Văd după lacrimile ei, după cum dă din cap, că ştie exact ce înseamnă toate acele „da-uri".

- Ce-i cu mine? spune Grace încet, ca un suspin. De ce simt empatie faţă de el? Ca şi cum mă simt prost că vorbesc despre Byron?

- E în regulă că încă îl iubeşti, spune Nesbitt, atingându-i mâna. Dar acum suntem implicate în asta şi vă vom oferi ţie şi copiilor tăi ajutorul de care aveţi nevoie.

Spune o poveste care s-ar putea să fie adevărată sau s-ar putea să fie apocrifă. Detectivul ăsta, spune Nesbitt, fusese în echipa lor şi avea intoleranţă la lactoză. Ca să vezi, mâncarea lui preferată era îngheţata. Iubea îngheţata. Dar, de fiecare dată când mânca, i se făcea rău. A tras băţul scurt. Care erau şansele? Nu însemna că nu mai voia să mănânce. însă ştia că, dacă o va mânca, i se va face rău. Grace înţelege.

- Acesta s-ar putea să fie cel mai greu lucru pe care îl faci, spune Martina. E şi cel mai curajos.

Şi chiar atunci mă gândesc că îi va ţine un discurs de încurajare lui Grace, o teorie despre iubiri dificile, să fie sigură că pleacă.

Dar nu o face. în schimb, Martina îi aduce în discuţie pe copii, abuzul la care au fost martori şi cum Grace are o responsabilitate faţă de ei.

- Mediul la care îi expunem pe copiii noştri va avea un efect profund asupra a cine vor fi când vor creşte, spune Martina. Aşa că aceşti băieţi ar putea începe să le facă asta altora.

Grace îşi şterge ochii.

- Ştiu, ştiu.

Dar Martina nu o lasă să scape aşa uşor.

- în momentul în care te văd pe tine procedând aşa, vor înţelege că nu e permis, OK?

Grace dă din cap.

Mai târziu, o întreb pe Martina dacă ea crede că Grace îl va părăsi pe Byron, iar ea aprobă din cap. Ea crede că uneori îşi poate da seama când victimele sunt pregătite; când trec de la a fi victime, la a fi

supravieţuitori. Studiile despre violenţa domestică vorbesc despre o medie de şapte încercări înainte ca o victimă să plece cu adevărat[8]. Dar nu e în întregime corect, pentru că victimele se eliberează prima dată emoţional, uneori cu ani înainte de a fi fizic capabile să plece. Cât despre Grace, părea evident că, indiferent cât de frică îi era de Byron şi indiferent ce tristeţe ar fi simţit după despărţire, gândul de a-şi lăsa copiii să crească fără ea îi motiva acum deciziile. Byron a înclinat balanţa.

Dar Martina nu îşi asumă riscuri când vine vorba despre astfel de lucruri. A văzut victime care se întorc de prea multe ori. Aşa că, atunci când povestea lui Grace e gata şi Martina are puse notiţele la dosar, se răsuceşte pe canapea, se uită la Grace şi îi spune:

- O să-ţi spun o poveste despre sora mea. Poveste adevărată. Poţi să o cauţi.

32 în orig.,în lb. engl. - „Delincvenţi fără inimă" (n. red.).

LIBERĂ-LIBERĂ

Martina a avut o soră mai mare pe nume Brandi. Brandi locuia la câteva ore distanţă de Cleveland, în Warren, Ohio. Cele două nu prea ţineau legătura, dar într-o zi, în vara lui 2015, fiica lui Brandi, Bresha, a apărut pe treptele din faţa uşii Martinei. Bresha a copleşit-o pe mătuşa ei cu poveşti despre anii de abuz din partea tatălui ei. Poveşti nemiloase şi îngrozitoare. I-a îndepărtat complet pe Brendi şi pe Bresha şi pe ceilalţi copii de restul familiei lor; Martina a recunoscut tactica izolării. Şi ştia câte ceva despre abuz. Cu ani în urmă, Brandi sfârşise în spital cu convulsii şi un atac cerebral în urma unei bătăi severe. Era într-o stare atât de gravă, încât un preot a venit să îi dea ultima împărtăşanie în spital. Martina a vizitat-o pe Brandi la spital.

- Toată partea stângă îi era amorţită, spune Martina, şi nu-şi aminteşte nici că am fost la ea, la spital, să o vizitez.

După asta, Brandi şi-a părăsit soţul

timp de şase luni şi a stat cu copiii acasă la mama ei. Dar apoi, în cele din urmă, s-a dus înapoi, iar cu Martina şi familia nu prea mai păstra legătura, până în ziua în care
Bresha a apărut la uşa ei şi a refuzat să se întoarcă acasă. Bresha a implorat-o pe Martina să o lase să stea cu ea, a spus că tatăl ei îi va omorî pe toţi dacă se va întoarce. Martina a sunat la serviciile sociale. A sunat la poliţie. A implicat tot felul de oameni.

Soţul lui Brandi i-a rupt coastele şi degetele şi i-a învineţit ochii.[1] Brandi a spus că probabil o dată el i-a spart şi nasul - pentru care nu a primit niciodată tratament. Jonathan le controla banii, viaţa socială, viaţa de la muncă (cuplul lucra împreună). Ea nu avea o maşină a ei, nu a avut niciodată un cont bancar pe numele ei. Brandi era atât de doborâtă, încât nu putea să gândească pentru ea, nu ştia cum să ia o decizie, nu ştia cum să îşi ţină copiii în siguranţă. Martina va ajunge să îl numească cel mai grav caz de violenţă domestică la care a fost martoră.

Un an mai târziu, Bresha a fugit din

nou de acasă.

- Acum e aproape adult şi vine la mine acasă, îi spune Martina lui Grace. Şi văd că are urme de tăieturi. Are paisprezece ani.

Martina spune că Bresha avea tendinţe suicidare, era nevoie să fie spitalizată. Fata le-a spus tuturor că mai degrabă ar muri decât să se întoarcă acasă, la tatăl ei.

- Pe 28 iulie, spune Martina, a luat arma tatălui ei, şi-a împuşcat tatăl şi l-a omorât în somn.

în ziua respectivă, Martina s-a trezit devreme, şi-a lăsat afară câinii ei micuţi (Sammy, Barkley, Bosco) şi a văzut că primise mesaj după mesaj, apel ratat după apel ratat. Era 5:36 dimineaţa. Cinci treizeci şi şase dimineaţa e genul de detaliu pe care şi-l aminteşte cineva care scrie multe rapoarte de poliţie. Ştia că ceva e în neregulă, dar nu voia să afle ce, mai exact. Familia ei încă îşi revenea după supradoza unuia dintre nepoţii Martinei; îi lăsase Martinei un mesaj vocal când, dintr-odată, vocea lui din înregistrare s-a întrerupt. S-a dovedit că leşinase, se înecase în propria

vomă după ce a luat nişte droguri periculoase şi a murit. Martina a fost foarte afectată. Ei doi fuseseră apropiaţi, iar moartea lui a lăsat în urmă trei copii mici. Toată lumea din familie părea să o sune pe Martina ca să-i scoată din belele.

Le-a dat drumul câinilor înăuntru şi a văzut-o pe sora ei intrând pe alee. Era semnul a ceva cu adevărat teribil, ceva suficient de grav, încât a simţit un nod de teamă în stomac. Sora ei i-a dat veştile. Bresha l-a împuşcat şi omorât pe tatăl ei.

Martina îşi aminteşte că s-a împiedicat când a făcut un pas în spate, aproape căzând.

La câteva minute după ce a primit veştile, telefonul Martinei a sunat. Era Bresha la telefon.

- Nu spune o vorbă, i-a spus lui Bresha, ştiind că orice va spune poate fi folosit în instanţă. Niciun cuvânt, niciun singur cuvânt. Nu îmi spune nici măcar numele. Nu vorbi până nu ajung acolo.

Martina a rupt autostrada în două, conducând până la Warren. Până când a ajuns ea la secţia de poliţie, povestea lui Bresha a apărut la ştiri.

S-a răspândit imediat prin Ohio şi, înainte de sfârşitul zilei, a ajuns pe primele pagini, de la *New York Times* la *Daily Mail,* în Marea Britanie. în cele din urmă, chiar şi publicaţii precum *People* şi *Huffmgton Post* au scris despre ea.

Povestea e atât de puternică, încât pluteşte ca un abur în sufrageria lui Grace. Privirea lui Grace nu a părăsit faţa pistruiată a Martinei. într-un final, Martina rupe tăcerea.

- Deci, copiii tăi văd toate astea... Când îţi spun că asta îi afectează, trebuie să stai naibii departe de casa aia... Trebuie să-i duci într-un mediu sigur. Dacă nu poţi face asta, voi interveni eu.

Grace promite.

- Am avut de-a face cu asta ani de zile. Mi-a ajuns.

Spune că un motiv important pentru care a rămas era că fiindcă se temea de adăposturi şi nu avea unde altundeva să se ducă. Acum stă cu unul dintre foştii ei iubiţi; prietena ei locuieşte la etaj.

- Nu te întoarce din cauza banilor sau a mâncării, spune Martina, promiţându-i că ei o pot ajuta cu

asta. Dacă mă suni şi îmi spui că te-ai răzgândit, ceea ce mă aştept să faci, o să încerc să îţi schimb părerea, doar să ştii, o să îmi fac treaba. O să sun la protecţia copilului.

Pentru prima dată, Grace zâmbeşte cu jumătate de gură. îi spune Martinei că e absolut sigură, sută la sută. Nu se întoarce de data asta.

Povestea nepoatei şi a surorii Martinei ocupă cam jumătate din conversaţiile pe care le am cu ea. E la fel de omniprezentă pentru ea precum omuciderea vecinului ei de vizavi şi la fel de prezentă, în fiecare moment, precum aerul din jurul nostru. Mi- a spus despre cum procurorii voiau să o judece pe Bresha ca pe un adult, dar Martina ştia că acolo lua sfârşit viaţa ei dacă se întâmpla aşa.

- Ar fi. fost doar o altă fată tânără, de culoare, blocată în sistem, mi-a spus ea.

I-a promis lui Brandi că va orice tot ce poate pentru Bresha, orice îi stă în putere, dar cu condiţia ca Brandi să urmeze ordinele Martinei. Martina a

deschis o pagină GoFundMe pentru a acoperi onorariile avocatului nepoatei ei. A vorbit cu presa, cu oricine a putut despre cum s- au întâmplat lucrurile. ul #FreeBreshaNow a devenit simbol nu doar al nedreptăţii rasiale din sistemul judiciar şi de aplicare a legii, ci şi un slogan pentru *Black Lives Matter.* Au fost demonstraţii timp de luni de zile în faţa judecătoriei din Cleveland şi chiar şi pe plan naţional, în oraşe diferite din Statele Unite.

Sora lui Jonathan, Talema Lawrence, într- un interviu la *Vice News,* a spus că Bresha şi-a omorât tatăl în somn, când era lipsit de apărare, ceea ce o făcea o criminală. Dar familia lui Jonathan spunea şi că ea avea nevoie de consiliere de sănătate mintală, să-şi poata gestiona problemele, ceea ce a şi făcut. Erau de neclinit, violenţa domestică nu „avea nimic de-a face“ cu crima, de vreme ce nu l-a omorât în mijlocul unui conflict care escalada. Avocaţii vor recunoaşte acest scenariu, cel abuzat care îşi omoară abuzatorul în somn. Somnul este acel moment rar în care un

luptător nu poate riposta. Somnul este atunci când femeile abuzate şi-au făcut curaj să riposteze, să îşi omoare uneori abuzatorii. (Altele omoară într-un moment violent pentru autoprotecţie.) Multe femei din ţară zac astăzi în celule de închisoare pentru că istoriile lor de violenţă domestică au fost interzise în instanţă pentru propria apărare.

Dovezile pentru violenţa lui Jonathan au fost substanţiale. în 2011, după bătaia care a trimis-o în spital, lui Brandi i s-a acordat un ordin de protecţie. A vorbit despre cum o ameninţa că îi va omorî pe ea şi pe copii, dacă va încerca vreodată să plece, despre anii întregi de bătaie, izolare şi control. A spus că trebuia să îl trezească la miezul nopţii să îl întrebe dacă poate să meargă la baie, atât de mare era paranoia lui că ea îl înşală. După ce ordinul de protecţie a fost acordat, ea şi cei trei copii ai ei s-au mutat unde locuiau părinţii ei pe atunci, în Parma, Ohio. Acele şase luni au fost singurul moment în care Martina a avut mai mult contact cu Brandi.

în cele din urmă, Jonathan a

convins-o pe Brandi că lucrurile vor fi diferite. Ordinul de protecţie a fost retras. Martina îşi aminteşte cum mama ei suspina când Brandi s-a întors.

- Abia aflasem toate aceste poveşti de groază despre ce i-a făcut... Eu eram ceva de genul „Mamă, va face asta de încă zece ori“, a spus Martina. Tot timpul se întorc.

Martina ştia că nu o poate forţa pe sora ei să stea departe de Jonathan. Brandi nu locuia în jurisdicţia Martinei, unde ar fi putut construi ceva protecţie în jurul surorii ei, iar secţia de poliţie locală nu avea o unitate specializată pentru violenţa domestică sau măcar un ofiţer dedicat.[2] (Aveau un avocat al curţii.) Martina a vorbit la secţia de poliţie din Warren, le-a spus cine e, cine era sora ei, le-a povestit despre trecutul familiei. A obţinut promisiuni de la ei că vor face tot ce le stă în putinţă, că vor merge să verifice mai des, îşi vor face simţită prezenţa. Martina avea prea puţină încredere în această promisiune, dar simţea că nu prea avea ce să facă până când Brandi nu va lua decizia să plece. Fiecare

expert în violenţă domestică cu care am vorbit spune că acesta e un pas crucial: o victimă trebuie să decidă că de data asta paharul s-a umplut.

- Aşa că în următorii ani am sunat la poliţie, să facă verificări, spune Martina. îi puneau întrebări de faţă cu el. Ea nu spunea nimic.

Aceasta este urmarea pe termen lung a unei vieţi întregi de violenţă domestică: resetarea creierului doar pentru supravieţuire. Un creier care reacţionează pentru că este constant sub asediu va continua să trimită semnale de pericol; niveluri crescute de cortizol, adrenalină şi alţi hormoni de stres, contribuind la o constelaţie vastă de probleme de sănătate fizică şi mintală. Disocierea este una dintre cele mai comune probleme, dar victimele violenţei domestice cronice pot avea şi o serie mare şi pe termen lung de probleme, începând de la cele emoţionale până la cele fizice. Pot avea pierderi cognitive pe termen lung, probleme cu memoria sau probleme cu somnul. Pot suferi de lipsă de atenţie şi iritabilitate. Unii cercetători fac legătura dintre o mulţime de afecţiuni fizice şi o

traumă nerezolvată, inclusiv fibromialgie şi probleme digestive severe, în cartea sa, *The Body Keeps the Score,* autorul Bessel van der Kolk scrie: „Cea mai importantă treabă a creierului este să ne asigure supravieţuirea... chiar şi în cele mai rele condiţii. Teroarea creşte nevoia de afecţiune, chiar dacă sursa confortului e şi sursa terorii.“ Van der Kolk crede că în timp ce stresul posttraumatic din rândul soldaţilor atrage cea mai mare atenţie în zilele noastre, victimele traumei, inclusiv ale violenţei domestice, sunt „fără îndoială cea mai mare ameninţare la bunăstarea noastră naţională.“[3]

în situaţiile domestice, mi-a spus Martina, apelurile nu sunt ca celelalte pe care le primeşte poliţia. în alte situaţii, preiei apelul, arestezi, îţi scrii raportul, iar apoi ai cam terminat cu persoana respectivă.

- Când eşti într-o patrulă, eşti chemat doar pentru coşmarurile oamenilor, spune ea. Cazurile domestice nu sunt la fel... Eu tratez mai puţine cazuri, dar ei sunt mult mai implicaţi.

Nu este ceva neobişnuit pentru

Martina să vadă o victimă atât de des, încât să ajungă să vorbească la per tu. Cazurile sunt complicate emoţional pentru victime şi, deseori, sunt însoţite de probleme de adicţie şi probleme financiare; Martina trebuie să ia totul în considerare când le oferă sfaturi clienţilor sau se întâlneşte cu procurorii de la orice caz dat. Uneori, barierele vin de la victimele înseşi. Era o fată tânără, de optsprezece ani, pe care eu şi Martina am vizitat-o într-o zi. A obţinut un punctaj de şapte la Evaluarea Pericolului. (Grupul din Cleveland a modificat cele douăzeci de întrebări ale lui Campbell ca să se potrivească în teritoriul lor, aşa că evaluarea lor are în total unsprezece întrebări.) Nu era un punctaj foarte mare, dar Martina ştie cât de important este să remediezi violenţa când victimele sunt tinere. Consilierii au avertizat de ani de zile despre cât de des ciclul abuzului începe când cineva e tânăr - anii adolescenţei, chiar anii pubertăţii. Iar aici era o adolescentă care îi spunea unui detectiv că nu vrea să depună acuzaţie. Martina voia să stea faţă în

faţă cu fata aceasta, chiar dacă nu putea să o convingă să îşi schimbe părerea. De fapt, scopul ei principal nu era să o ducă pe fată în instanţă. Scopul ei principal era mult mai simplu: voia ca fata aceasta să audă de la cel puţin un adult că abuzul nu era normal.

Fata încă era la liceu, locuia acasă, cu mama ei. Fratele prietenului ei era în casă când noi am venit în vizită acolo. Fata lăsase mai devreme în acea zi un mesaj vocal pentru Martina, spunându-i să îşi vadă de treabă, înjurând-o. Martina a sunat-o înapoi oricum, zicându-i că e pe drum, chiar dacă fata nu vrea să depună acuzaţie.

- Dacă (prietenul tău) îţi face ceva, i-a spus Martina imediat după ce am ajuns, eu o să am un eşec, OK?

- OK, a spus fata.

Avea o tăietură adâncă în jurul gâtului, pe care spunea că o are de la o bătaie cu o fată de la şcoală.

- Ţi-e frică de el? a întrebat-o Martina.

- Nu chiar, a spus fata. Doar uneori, când ne certăm, da. Dar asta

e normal. Am trecut prin asta cu tatăl meu.

Martina s-a oprit din scris şi s-a holbat la fată.

- Asta *nu* e normal. Nu îmi spune aşa ceva, a zis ea. Asta nu e normal. Ascultă-mă. Dacă eşti speriată, e în regulă. E *normal* să îţi fie frică; eşti tânără. Ia cartea mea de vizită şi sună-mă dacă omul ăla te atinge.

Apoi Martina s-a întors către frate, care se plimba în cealaltă cameră.

- Ăla e fratele tău. Care e problema voastră?

- Nu a *noastră,* a spus el. Am şi eu problemele mele.

- Dar e nebun, nu? a spus ea.

Nu şi-a dat ochii peste cap, dar ar fi putut foarte bine să o facă.

- Toată lumea e nebună, a spus el. Important e cum îi faci faţă.

Mama fetei era la baie, se pregătea pentru muncă. Stăteam la masa din bucătărie, lângă o sufragerie complet lipsită de orice piesă de mobilier.

- Nu poţi să loveşti oamenii, pur şi simplu, i-a spus Martina. Eşti de acord?

- Sunt de acord, a spus el. Cum

spui tu.

Care a sunat, bineînţeles, ca şi cum nu ar
fi deloc de acord.

într-un final, instanţa, cedând probabil presiunii publice, a judecat-o pe nepoata Martinei ca pe un copil. A fost ţinută într-o unitate de detenţie juvenilă timp de un an şi a fost eliberată în februarie 2018. Dacă menţine o bună purtare, cazierul ei va fi şters când va împlini douăzeci şi unu de ani. Dar pentru Martina, povestea e încă în desfăşurare.

- în primii paisprezece ani a fost abuzată şi în ultimii doi, încarcerată... aşa că nu a fost cu adevărat *liberă*-liberă, spune ea.

Vorbeşte cu nepoata ei o dată pe săptămână. Iar sora ei, Brandi, învaţă încet cum să funcţioneze în lume de una singură. Martina a învăţat-o contabilitate de bază şi i-a luat o maşină, pentru ca Brandi să poată merge să îşi vadă fiica, care era ţinută în detenţie la câteva ore distanţă de casa ei. Să se asigure că Bresha nu sfârşeşte ca victimă în propria relaţie abuzivă ca adult e un fel de preocupare existenţială,

persistentă pentru Martina. Iar în privinţa asta, doar timpul poate avea un răspuns.

Brandi şi Bresha sunt pentru Martina o imersiune în dinamica emoţională şi psihologică specifică a unei acţiuni criminale. E un loc înalt, neobişnuit din care să observi. Martina nu e un simplu poliţist, stând acolo, spunându-i unui civil ce să facă, prefăcându-se că totul este uşor, prefăcându-se că problemele astea nu fac parte şi din lumea ei. S-a confruntat cu asta din aproape toate unghiurile posibile: public, privat, profesional, personal. Stă în instanţă şi vede. Vede versiuni de-ale lui Brandi, Bresha şi Jonathan în fiecare zi. Nu doar crima şi pedeapsa, ci pagubele teribile şi îngrozitoare ale violenţei - *dacă* şi *cum* îţi reconstruieşti viaţa, *dacă* şi *cum* îţi convingi copiii să facă alegeri diferite de ale tale. Manifestarea ancestrală a terorii fizice şi emoţionale.

înainte să părăsim casa lui Grace, Martina face câteva minute de planificare de siguranţă. Vorbesc despre orare, despre locul de muncă al lui Grace. Dacă poate să modifice

o parte din program, sau să îşi modifice traseul de la muncă, sau să intre şi să iasă pe o uşă securizată pentru ca Byron să nu o poată localiza atât de uşor. îl cheamă pe Mark înapoi în cameră şi îi spune că dacă îl vede pe Byron în drumul spre sau dinspre şcoală, să fugă cât de tare poate spre cea mai apropiată casă şi să sune la poliţie.

- Te îndepărtezi naibii de el! Deschizi o uşă şi intri direct. Suni la poliţie. Fii gălăgios. Sari în maşina cuiva. Nu îmi pasă. Dar ce nu vreau - şi să nu te sperii, Mark - este ca el să te prindă şi apoi să îi spună mamei tale. Atunci avem o problemă mare.

Joey se rostogoleşte de-a buşilea din bucătărie până pe podeaua din sufragerie.

- Joey?! îl strigă Martina cu un rânjet gigantic. Ce se petrece?

O ignoră. Se suie ca o maimuţă pe mama lui.

- Te va omorî, îi spune Martina lui Grace. îţi spun. Acesta este cel mai important moment. Trebuie să-ţi dai seama, toată lumea lui a luat sfârşit, da? Tu ai fost sacul lui de box, ţinta lui cu acea armă.

Grace îi şterge faţa lui Joey cu şerveţelul ei. Mark nu pare deloc surprins de sinceritatea Martinei. Violenţa tatălui lui vitreg îi este bine cunoscută.

Martina îi dă lui Grace un bilet de autobuz ca să ajungă la judecătorie, pentru că nu are o maşină. O pune pe Grace să programeze 911 pe telefon pe apelare rapidă, pentru eficienţă. îi reaminteşte lui Grace că se află pe drumul spre libertate, spre a-şi recupera viaţa.

- Renunţă să te uiţi la lucrurile rele pe care le-ai făcut. Uită-te la lucrurile bune, spune ea. Ai sunat la poliţie. Ai fost de acord să te întâlneşti cu mine. M-ai lăsat să fac poze. Am făcut ordinul de protecţie. Eliberăm mandatul.

în momentul când plecăm, Grace zâmbeşte, îi face promisiuni Martinei, iar Joey e înapoi în bucătărie, dându-se pe trambulină, pe spătarul scaunului.

înainte să plece, Martina se opreşte în uşa cu plasă şi se întoarce spre Grace. O întreabă despre poliţiştii care au venit atunci când a sunat, cei care au preluat comanda prima

dată.

- S-au purtat frumos cu tine? o întreabă Martina.

- O, spune Grace, au fost foarte drăguţi!

- Bine, încuviinţează Martina.

Pune fiecărui client această întrebare. S-a purtat frumos poliţia? Şi-au făcut treaba? Nimeni nu îi cere să pună întrebarea asta, dar o face pur şi simplu. Poliţia din Cleveland, Martina e foarte conştientă de asta, are o istorie lungă de corupţie, de discriminare rasială. Uciderea lui Tamir

Rice a împins poliţia sub lumina reflectoarelor mai mult decât orice alt eveniment din istoria recentă.

- Cel mai greu lucru pe care poţi să îl faci este să suni la poliţie pentru cineva, îmi spune ea mai târziu. Toată lumea are câte o zi proastă, dar e important pentru mine să ştiu cum văd oamenii poliţia. Ar trebui să fie important pentru poliţie să ştie cum se simt oamenii. Cum te simţi acum? o întreabă Martina pe Grace.

- Simt de toate, îi spune Grace. Sunt fericită, tristă, speriată.

Când Byron se prezintă în faţa

judecătorului, i se pune o brăţară cu GPS. Şi a avut mai multe capete de acuzare în instanţă care includ, printre altele, agresiune criminală, punerea în pericol a copiilor, răpire şi intimidare.

Mai târziu, la pizza, Martina preia un apel de la Grace. Byron i-a furat cartea de credit şi a făcut o serie de cheltuieli. Martina parcurge cu Grace paşii pentru ce ar trebui să facă: să sune la compania de cârduri de credit, să ia un card nou, să îl anuleze pe cel vechi, să ţină o evidenţă pentru tot. Martina spune că o va adăuga la raportul ei. E genul de lucru care se află în afara fişei postului ei, dar preia apelurile astea oricum.

- Când trebuie să mă ocup de cazul tău, atunci e o problemă foarte mare, spune ea în timp ce îi închide lui Grace. Dar încerc să fiu detectivul pe care voiam să îl aibă sora mea.

A trecut mai bine de un an şi încerc să ajung la zi cu informaţiile stând cu Martina la telefon într-o după-amiază de iarnă. Grace a rezistat mult timp, luni de zile, mult mai mult decât credea Martina că o va face. Dar

apoi, după cum a prezis ea, Grace a retractat. în loc de închisoare, Byron a luat eliberare condiţionată. Şi Grace? Ultima chestie pe care a auzit-o Martina a fost că l- a primit înapoi pe Byron. înainte să închidem, Martina face o ultimă predicţie.

- Sunt sigură că voi primi veşti de la ea din nou.

CORPURI DE UMBRĂ

în timp ce studiez zona tribunalului în căutarea singurei uşi despre care mi s-a spus că e deschisă, Washington, D.C., e complet nemişcat. E trecut de ora 22:00, într-o noapte de sâmbătă, cu două săptămâni înainte de Crăciun. Se aşteaptă ninsori şi, în stilul caracteristic al D.C.-ului, un strat gros de sare a fost aruncat anticipat şi acum scârţâie sub încălţămintea mea, un sunet de rău augur răsunând în liniştea din centrul oraşului. Am petrecut mult timp aici în timpul zilei, când e plin de avocaţi şi rezidenţi şi adesea de turişti care şi-ar fi dorit să ajungă la Galeria Naţională, dar au greşit drumul

undeva la intersecţia Pennsylvania Avenue cu Fourth Street. Sunt puţine lucruri care par mai sinistre decât o clădire birocratică în mijlocul oraşului, în orele târzii ale nopţilor de weekend. în plus, nu pot găsi uşa descuiată.

înconjor întregul cartier ocupat de tribunal şi apoi îmi reiau paşii. Clădirea e făcută din calcar neted, de Indiana, înglobând o structură pătrată, cu ferestre înguste, încorporate. în final, îl văd pe gardianul de serviciu, instalat în spatele intrării principale, ascuns vederii de întuneric şi de cadrul uşii.

- Te-am văzut trecând încă de prima dată, îmi spune el, tachinându-mă.

Se prezintă ca „omul cu popcorn“. Furnizor de gustări pentru persoanele ghinioniste, care trebuie să fie aici la această oră. într-adevăr, mirosul slab de floricele persistă.

- Stai puţin, îmi spune şi apoi sună la biroul de la etaj.

Washington, D.C., e un loc ciudat în care să trăieşti. Are o reputaţie considerabilă pentru e cât de mic (100 de kilometri pătraţi, cu o treime

mai mic decât Boston, deşi ambele au în jur de şapte sute de mii de locuitori). Când oameni din alte zone vorbesc despre el, este fie serios şi plictisitor (New York şi Los Angeles), fie plin de oameni corupţi şi faliţi moral (din toate celelalte zone). îmi place să le spun oamenilor că seamănă destul de mult cu Los Angeles - alt oraş care, pentru străini, cunoaşte o singură şi neclintită asociere în mintea străinilor. Adevărul e că în ambele oraşe îţi poţi croi o viaţă complet separată de acea asociere. în afară de acel moment în care excursia fiicei mele a fost întreruptă de coloana prezidenţială, sunt foarte puţine lucruri care îmi amintesc frecvent că sunt în capitală. Pentru mine, trăsătura cea mai puternică a oraşului e felul în care adeseori e menţinută o dihotomie absolută: un guvern naţional care poate sau nu să aibă ceva în comun cu întregul context rezidenţial în care operează. Un exemplu elocvent e momentul acesta, când avem un guvern compus dintr-o majoritate conservatoare şi o populaţie care

înglobează cei mai liberali oameni la nivel naţional.[1] Politicile guvernului local sunt atât de progresiste, încât un prieten de-al meu care lucrează la guvern mi-a spus în glumă că suntem, practic, un oraş socialist.

Pentru mine asta înseamnă că Washington, D.C., este oraşul perfect în care să observi politica la nivel macro şi oamenii la nivel micro. Aici, în această mică zonă urbană, unde toate problemele oricărui oraş - lipsa locuinţelor accesibile, infracţionalitatea, sărăcia, violenţa, îmburghezirea - se luptă pentru resurse extrem de limitate, Washington, D.C., are unele dintre cele mai inovatoare programe. D.C., asemenea unui număr din ce în ce mai mare de oraşe şi centre administrative din întreaga ţară, şi-a asumat filozofia coordonării şi comunicării pe care activişti ca Ellen Pence, Kelly Dunne, Kit Gruelle şi alţii au îmbrăţişat-o zeci de ani şi a încercat să o adapteze în domeniul violenţei domestice aici, în tot oraşul. Din acest motiv am venit la tribunalul sinistru în această noapte de iarnă: să văd pe ce se bazează

această operaţiune numită linia de urgenţă.

Omul cu popcornul îmi dă OK-ul, închide telefonul şi mă îndrumă spre lifturi. Când se deschid uşile la etajul cinci, rătăcesc printr-o serie de coridoare simetrice, identice, atât de mult timp, încât aud o voce stingheră de după colţ care strigă:

-Hei!

Aflu că e o femeie care a petrecut acolo aproape zece ore şi care va pleca în curând.

- Nu-ţi face griji, îmi spune, toată lumea se rătăceşte.

D.C. în Siguranţă ţine linia de urgenţă deschisă douăzeci şi patru de ore zilnic, şapte zile pe săptămână. Au treizeci de activişti şi, pentru fiecare persoană care răspunde la apel, se adaugă încă doi activişti care sunt disponibili de acasă. Ordinele de protecţie pe care le gestionează aici sunt civile. Spre deosebire de Echipa de Mare Risc sau de alte tipuri de linii de urgenţă comunitare coordonate, se concentrează pe termen foarte scurt - zile, de obicei - în speranţa că pot duce victima într-un loc unde ea sau el poate lua decizii lucide pe

termen lung. în primul rând, poliţia este cea care sună de la locul incidentului de violenţă domestică în una dintre cele opt secţii ale oraşului. Activiştii formulează ulterior un plan imediat pentru victime şi adeseori îi sună înapoi pentru a discuta planul în perioada imediat următoare arestului autorului faptei. Asta înseamnă că linia de urgenţă e un punct de sprijin cu nenumărate trepte. Activiştii pot verifica dosare pentru poliţişti, pot identifica dacă există ordine de protecţie sau de arest sau alte cauze în aşteptare. Dar, de asemenea, ajută victimele într-o constelaţie aproape nesfârşită de moduri minore, dar semnificative. Au parteneriate, relaţii şi contracte cu diferite organizaţii din întregul oraş: adăposturi, desigur, dar şi lăcătuşi, magazine alimentare, servicii pentru victime, hoteluri, avocaţi. Dacă un poliţist sună la linia de urgenţă, activiştii asigură adăpostul pentru câteva nopţi, sau trimit un pachet cu scutece şi lapte praf pentru victimele care au plecat de acasă, sau pun victimele în contact cu o asistentă criminalistă de la un spital local, care

e specializată în identificarea rănilor rezultate din violenţa domestică, sau le dau carduri-cadou pe care le pot utiliza în magazine dacă abuzatorul le controlează veniturile, sau le plătesc taxiul până la locul în care sunt în siguranţă. Activiştii le explică victimelor sistemul de obţinere a unui ordin de protecţie, modurile în care pot aplica pentru locuinţă pe termen scurt sau lung şi cum pot obţine asistenţă juridică gratuită.

D.C. în Siguranţă are, de asemenea, activişti care patrulează cu poliţia ori de câte ori e posibil. Ies pe teren la apeluri de violenţă în familie cu un ofiţer şi pot răspunde nevoilor victimelor imediat. Din ce în ce mai multe jurisdicţii includ activişti în domeniul violenţei domestice în cadrul departamentelor de poliţie (New York şi cele cinci oraşe ale sale îşi propun să aibă în fiecare secţie de poliţie până în 2019) şi unele, cum e cazul în Cleveland, fac asta de ani de zile. *D.C. în Siguranţă* e unic prin faptul că doreşte să formalizeze procesul prin care activiştii nu sunt doar în departamentele de poliţie din întregul Washington, ci iau mai

degrabă parte la patrule alături de poliţişti. Şi-ar dori ca, la un moment dat, să aibă un activist într-o maşină din fiecare zonă pe fiecare schimb, dar, în acest moment, organizaţia pur şi simplu nu are personal. în noaptea în care am fost într-o patrulă într-un cartier din nord-est, era un activist într-o altă maşină - într-un alt cartier dar nu ne-am intersectat.

Natalia Otero, co-fondatoarea *D.C. în Siguranţă,* alături de Elizabeth Olds, mi-a spus că în mijlocul unei crize victimele nu sunt în măsură să ia genul de decizii informate pe care de obicei e nevoie să le ia pentru a avea siguranţa garantată. Victimele şi abuzatorii ajung, bineînţeles, la serviciile pentru violenţa domestică prin intermediul poliţiei şi al centrelor de criză, dar şi prin camere de gardă, administratori de şcoli, colegi şi cler. Aşadar, obstacolul de care s-a lovit Otero a fost legat de modul în care puteau victimele să depăşească orice dificultăţi care le ţineau pe loc, astfel încât să poată lua decizii mai informate. Rapoartele poliţiei sunt pline de victime care au fugit fără nimic la ele, nici măcar

încălţăminte, haine sau acte de identitate. O femeie pe care am intervievat-o la un moment dat în San Diego îşi petrecuse weekendul închisă în propria casă; într-un final, ea şi iubitul ei s-au dus cu maşina la un magazin şi, în timp ce el trăgea înapoi pe aleea lor, a deschis uşa maşinii şi s-a aruncat spre o alta care ieşea de pe o alee vecină. Nu avea bani, acte de identitate, telefon. Avea doar un gând în acel moment: *scapă.* Nu se gândise unde o să meargă sau cum, sau măcar cui să ceară ajutor. Era doar asta: scapă. Victimele se concentrează pe întrebări mici, deoarece cele mari sunt adesea prea dificil de confruntat în momentele de haos şi frică. Otero mi-a spus că diferenţa cea mai mare pe care o vede când o victimă are nevoile satisfăcute pentru o zi-două, o săptămână, e „nivelul de competenţă. Sunt într-o poziţie mult mai bună să ia decizii pe termen mai lung."

Am vorbit cu Otero într-un restaurant din Penn Quarter, aflat la câteva minute de tribunal. *D.C. în Siguranţă* are o mulţime de agenţi

parteneri, atât de multă nevoie de finanţare şi atât de multe planuri şi programe în derulare, încât e în mişcare continuă. îmi spune că aflase devreme de Echipele de Risc, Evaluarea Pericolului şi Campbell. A lucrat în domeniul violenţei domestice mulţi ani, dar are pregătire în afaceri. Când a absolvit Universitatea Georgetown cu o diplomă în afaceri, aborda problema nu neapărat neapărat din punct de vedere social, cât mai degrabă ca pe un obstacol pentru o afacere, o piaţă care nu satisface nevoile. în Washington, D.C., se înregistrau anual treizeci de mii de apeluri de urgenţă privind violenţa domestică şi nu exista niciun mod de clasificare sau rezolvare a acelor apeluri.

- Aveam nevoie de un birou central, o organizaţie care să fie un punct de intrare pentru multele servicii de urgenţă din oraş, mi-a spus.

Şi şi-a dorit să fie în interiorul tribunalului, unde se putea obţine accesul la dosare, procurori şi judecători. A lansat linia de urgenţă full-time în 2011, iar în prezent *D.C. în Siguranţă* ajută peste opt mii de

cliente anual.

Vreau să cred că toate astea contează: linii de urgenţă comunitare coordonate, ca cele din programul *D.C. în Siguranţă,* Echipele de Mare Risc, parteneriatele dintre activişti şi poliţie, intervenţiile împotriva abuzatorilor. Vreau să cred că devenim mai buni în munca noastră cu victimele şi în intervenţiile faţă de autorii faptelor, că recunoaştem amploarea şi nenumăratele moduri în care violenţa devastează familii şi comunităţi. Vreau să cred, de asemenea, că toate astea sunt un apel naţional la acţiune. Da, în timp ce scriu asta, nu pot să nu mă gândesc cum stăteam în acea tribună fantomatică, la miezul nopţii, la mai puţin de şase străzi de Capitoliul Statelor Unite, unde Congresul din urmă cu câteva săptămâni, în septembrie, nu a reuşit să reautorizeze în 2018 Legea privind Violenţa împotriva Femeilor. în schimb, a acordat pentru VAWA finanţare provizorie pentru trei luni şi de această dată - spre deosebire de prima dată când VAWA a trecut cu sprijin majoritar - nu e susţinută de

niciun republican.[2] Şi chiar astăzi am primit atât un e-mail, cât şi o notificare pe Facebook care mă avertizează asupra unui nou raport al Centrului de Politici pentru Violenţă, conform căruia rata de ucidere a femeilor de către partenerul intim a crescut cu 11% din 2014.[3] Ar trebui să notez că acest raport acoperă doar incidente individuale, nu împuşcături în masă, uciderea întregii familii sau orice altă formă de deces. Şi apoi, la doar câteva zile de la lansarea acestui raport, actualul nostru preşedinte a spus de pe peluza Casei Albe, după audierea de la Curtea Supremă:

- E un moment foarte înspăimântător pentru tinerii bărbaţi din America, care pot fi acuzaţi de ceva de care nu se fac vinovaţi.

A spus asta pe 2 octombrie, la două zile după ce începuse Luna Conştientizării Violenţei Domestice, pe care nu a menţionat-o.

Mai sunt şi alte semne sumbre. Un caz mediatizat din Cleveland, unde un fost judecător pe nume Lance Mason, cu un istoric cunoscut de violentă domestică, si-a

ucis fosta soţie, o profesoară îndrăgită, pe nume Aisha Fraser. Nu era în sectorul Martinei; crima s-a petrecut în Shaker Heights. Dar m-a făcut să mă întreb ce aşteptări putem avea ca o singură persoană să facă diferenţa. Apoi, în cazul unei împuşcături în masă în Chicago, petrecută luni, 19 noiembrie 2018, la Spitalul Mercy, faptul că acest act începuse ca violenţă domestică a fost complet ignorat de presă. Au fost trei victime la Spitalul Mercy, dar ţinta era Dr. Tamara O’Neal, fosta logodnică a ucigaşului. Un titlu de ştire aparţinând Melissei Jeltsen, de la *Huffmgton Post,* a surprins asta mai bine: „Tamara O’Neal a fost aproape eliminată din povestea propriei crime.“[4] Sunt şi alte semne care, de asemenea, mă îngrijorează, în special cele invizibile. O misoginie inconfortabilă, strecurată în zone care până acum păreau hotărâte pe deplin în ceea ce priveşte ideea egalităţii femeilor. Congresul, de exemplu. Casa Albă, cu actualul preşedinte „apucă-le de păsărică“, pe de altă parte. Curtea Supremă, în

al treilea rând. Citatul lui Kit Gruelle despre situaţia noastră politică actuală mă bântuie mai mult decât aş dori să recunosc: „Facem salturi înapoi cu o viteză neruşinată.“

Sunt mai multe motive de îngrijorare în legătură cu violenţa armată. în ciuda legii federale, care oferă statelor şi jurisdicţiilor dreptul de a lua armele de la abuzatori condamnaţi, inclusiv de la urmăritori, există numeroase dovezi că până şi în acest sens eşuăm. între 2010 şi 2016, numărul de arme produse în Statele Unite aproape s-a dublat, de la 5,5 milioane la 10,9 milioane - şi majoritatea covârşitoare a acestor arme a rămas pe teritoriul SUA.[5] Cu siguranţă nu e o coincidenţă faptul că statele cu cel mai mare număr de arme de persoană sunt şi cele care înregistrează cele mai mari rate de omucideri domestice, inclusiv Carolina de Sud, Tennessee, Nevada, Louisiana, Alaska, Arkansas, Montana şi Missouri.[6] într-un studiu pentru cartea sa din 2007, *Why Do They Kill,* David Adams a întrebat 14 bărbaţi care erau închişi pentru uciderea partenerei intime dacă ar fi

făcut acelaşi lucru neavând o armă la dispoziţie. E un argument larg răspândit că, dacă cineva vrea să omoare, va găsi o cale. Unsprezece bărbaţi din cei paisprezece au spus însă că nu, nu ar fi ucis dacă nu ar fi avut acces la o armă.[7] într-un studiu publicat în octombrie 2018, cercetătoarea April Zeoli a analizat statele în care oricine are un ordin de restricţie îşi pierde automat dreptul de a deţine armă şi a constatat că se înregistrase o scădere de 12% a ratelor de ucidere a partenerelor intime, dar, cu toate astea, doar cincisprezece state cer ca armele să fie predate în aceste condiţii.[8] De asemenea, Zeoli a descoperit că în California, unde oricine a fost condamnat pentru un delict violent trebuie să renunţe la armă - inclusiv parteneri de viaţă şi parteneri ocazionali (în California asta se numeşte „închiderea portiţei de scăpare a iubitului“) - s-a înregistrat o scădere uimitoare de 23% a omucidelor domestice.[9] Cincizeci de femei sunt ucise *lunar* în America de către partenerii intimi, iar un număr în continuare

incalculabil de femei sunt ameninţate cu acele arme, controlate, reduse la tăcere. (Şi apoi mai sunt şi cele omorâte prin alte metode. înjunghiate, strangulate, aruncate din maşini din mers, otrăvite.) SUA este cel mai periculos stat dezvoltat din lume pentru femei, când vine vorba de violenţă armată.[10] Aceasta nu e o chestiune de partizanat, liberal versus conservator, deşi înţeleg că mulţi o văd aşa; pentru mine e un imperativ moral.

De ce sunt armele mai importante decât cetăţenii?

Nu pot trage altă concluzie decât cea a asistentei pensionate din Montana, care tricotează în timp ce investighează cazuri alături de echipa de analiză a fatalităţii. *Scăpaţi de nenorocitele de arme!*

în acelaşi timp, cred că există un motiv de speranţă. Mă uit la prietenii mei bărbaţi, colegii, fraţii, soţii prietenelor mele, şi văd aliaţi peste tot. Văd bărbaţi cărora le pasă, care răspund unei nesiguranţe pe care eu şi alte femei o simţim, care spun, fără să fie ruşinaţi, că refuză să fie

influenţaţi de misoginismul laş care circulă prin ţară sau chiar în restul lumii. Văd o conştientizare în rândul multor persoane LGBTQ pe care le cunosc, printre femei şi minorităţi, şi o văd şi la tinerii mei studenţi. Toţi ştiu mai mult decât ştiam noi cu douăzeci de ani în urmă.

Mai sunt, de asemenea, şi alte semne de speranţă, o mulţime. Mai multe aplicaţii pentru *smartphone-uri* au fost dezvoltate pentru a ajuta supravieţuitoarele într-o situaţie de urgenţă, sau pentru a oferi asistenţă adolescenţilor şi elevilor de liceu aflaţi în pericol, sau pentru a pune la dispoziţie opţiunile de adăpost peste noapte, sau pentru a ajuta trecătorii să afle cum pot interveni. Zeci, de fapt - şi
Campbell e implicată în formarea unora dintre ele.[11] în acelaşi timp în care se forma Echipa de Mare Risc, Casey Gwinn, fost procuror districtual în San Diego, îşi lansa transformatoarele centre de justiţie familială— (FJC). FJC adună într-o singură locaţie cât mai multe parteneriate, de la activism la consiliere, la servicii juridice, la

forţele de aplicare a legii. Au un singur centru de admisie pentru clienţi: pot oferi ajutor pentru completarea unui ordin de protecţie, de exemplu. Sau servicii destinate copiilor, sau de formare profesională, sau de rapoarte ale poliţiei. Acest program a fost atât de inovator, încât Administraţia Bush a alocat 20 de milioane de dolari pentru replicarea lui, astfel încât sunt peste 130 de centre în Statele Unite şi în alte douăzeci şi cinci de state.[12]

Cel mai recent demers al lui Gwinn este Tabăra Speranţei, o tabără de vară cu mai multe locaţii în ţară, destinată copiilor din cămine violente; scopul taberei este să rupă acel ciclu al violenţei.

Munca lui Campbell continuă să facă progrese. Programul lăudat la nivel naţional al lui Dave Sargent, un fost agent de poliţie din Maryland, a fost lansat după ce Sargent a redus la trei întrebări principale Evaluarea Pericolului lui

Campbell, pentru a identifica pericolul rapid: 1. A folosit el/ea vreodată o armă împotriva ta sau te-

a ameninţat cu una? 2. Te-a ameninţat el/ea că te omoară sau îţi omoară copiii? 3.Crezi că el/ea ar încerca să te ucidă?[13] Răspunsul afirmativ la aceste trei întrebări va declanşa încă opt întrebări, precum şi un apel din partea ofiţerului care răspunde la linia telefonică locală pentru violenţă în familie, care se va conecta apoi cu victimele la faţa locului. Sincronizarea e esenţială; Sargent a înţeles cât de des violenţele domestice sunt situaţii care au ajuns rapid să se transforme în crimă. Presa locală, rapoartele poliţiei şi dosarele de urmărire penală sunt pline cu declaraţii precum: „Nu mi-am dorit ca ea să moară." Sargent şi-a numit modelul Programul de Evaluare a Letalităţii, cunoscut drept Modelul Maryland, şi e utilizat în peste treizeci de state şi în Washington, D.C., de serviciile de urgenţă.[14]

Sunt, de asemenea, şi alte semne care indică schimbări sociale şi culturale profunde în ceea ce priveşte modul în care abordăm acest tip de violenţă. De exemplu, SUA are acum peste două sute de

tribunale penale pentru violenţa domestică (New York şi California sunt lideri ai acestei schimbări). Din ce în ce mai multe astfel de tribunale recunosc psihologia specifică din spatele violenţei domestice, motivele pentru care victimele retractează sau nu se prezintă la înfăţişări, de exemplu, precum şi utilitatea prezenţei activiştilor atât în tribunale, cât şi în procuraturi.[15] Totuşi, peste 40% din aceste tribunale încă nu le cer făptaşilor să participe în cadrul cursurilor de intervenţie pentru agresori.

Nu există nicio îndoială că am făcut paşi importanţi în tratarea violenţei domestice, catalogând-o întocmai drept ceea ce este: o criză de sănătate publică. Adesea se consideră că VAWA singură ar fi contribuit la reducerea violenţei domestice cu 64% între 1993 - înainte de a fi aprobată - şi 2012.[16] Cu toate acestea, Lynn Rosenthal, fostă consilieră pe probleme legate de violenţa domestică la Casa Albă, trage un semnal de alarmă împotriva tendinţei de a accentua acest succes. „Probabilitatea ca o fată de

nouăsprezece ani să fie bătută de partener e la fel de mare ca atunci când am început“, a spus. Urmărirea e considerată acum un delict în mai bine de patruzeci de state.[17] Strangularea e considerată delict în patruzeci şi cinci.[18] Mişcarea de a ţine victimele în afara adăpostului şi în comunităţile lor creşte.

Rosenthal abia încheiase un tur de conştientizare numit *Youth Leads* în licee de pe teritoriul SUA, când ne-am întâlnit să luăm prânzul pentru a discuta despre viziunea de ansamblu asupra acestor lucruri. Scopul turului de conştientizare, mi-a zis, a fost să încerce să formeze o atitudine potrivită în ceea ce priveşte abordarea violenţei în cuplurile de adolescenţi. Un raport din 2017 al Centrului pentru Controlul Bolilor a descoperit că peste opt milioane de fete au fost violate sau au avut parte de violenţă din partea partenerului intim înainte de a împlini 18 ani; în cazul băieţilor, cifrele erau la jumătate.[19] Experţii în domeniu atrag atenţia că momentul cel mai potrivit pentru abordarea violenţei în cuplu

este clasa a şasea sau a şaptea. Rosenthal mi-a spus că în sesiunile cu liceeni s-a simţit încurajată de modul în care tinerii, în special bărbaţii tineri, vorbeau despre problemele violenţei domestice şi sexuale.

- Aceşti băieţi tineri au o relaţie diferită unii cu alţii, dar şi cu femeile, mi-a spus, comparându-i cu generaţiile anterioare. Au o mulţime de întrebări despre asta... Nu permit colegilor să fie implicaţi (în violenţă sexuală) fără să îi confrunte.

Mâneam într-un restaurant local numit Busboys and Poets, al cărui proprietar, Andy Shallal, este unul dintre cei mai cunoscuţi activişti într-un oraş plin de activişti cunoscuţi. Pe un ecran din spatele lui Rosenthal era fostul ei şef, Barack Obama, care ţinea un discurs în Africa de Sud. Rosenthal mi-a spus ceva care m-a surprins în acel moment, un lucru la care nu mă gândisem până nu l-am auzit la ea.

- într-un fel, bărbaţii au fost principalii beneficiari ai mişcărilor feministe, a spus. Uită-te la toţi bărbaţii care au o relaţie diferită

(astăzi) cu propriii copii! Participă la evenimente şcolare, vorbesc cu ei. în cartierul meu, bărbaţii sunt cei care îşi duc copiii la grădiniţă, la şcoală. Uită-te cât de implicaţi sunt taţii tineri! Nu e perfect, femeile încă suportă diverse poveri, dar au avut parte de o schimbare.

Faptul că o problemă cu consecinţe publice atât de profunde ca violenţa în familie a fost *la un moment dat* considerată o problemă privată e un act confuz, când arunci o privire înapoi. Violenţa familială nu e o problemă izolată. Este insidioasă, aducând atât de multe alte provocări cu care ne confruntăm ca societate, în educaţie şi asistenţă medicală, în sărăcie şi dependenţă, în sănătate mintală, plus împuşcături în masă, lipsa unui adăpost şi şomajul. Având în vedere amploarea problemelor cu care se intersectează violenţa în familie, orice soluţii ne imaginăm pentru viitor, ele trebuie să ţină seama de această complexitate. Nu putem aborda problema persoanelor fără adăpost, excluzând faptul că violenţa în familie e responsabilă de atât de multe familii fără adăpost. Nu

putem aborda cu succes disparitatea educaţională sau sărăcia, fără a ne uita în ce măsură violenţa domestică poate fi rădăcina acestor probleme. Mă gândesc la finanţarea infimă pe care o acordăm pentru VAWA în raport cu alte cheltuieli guvernamentale şi îmi amintesc de soluţia propusă de Rosenthal: „să investim peste tot“. Ideea ei nu se referă la a investi resurse nelimitate, cât la a recunoaşte prin soluţiile propuse modalităţile complicate prin care violenţa domestică lansează atât de multe dintre aceste alte probleme.

Rosenthal spune că mişcarea #MeToo e un semn al progresului. Nu a apărut de nicăieri, îmi spune. Acest moment din vieţile noastre îi aminteşte, de fapt, de procesul lui O.J., când brusc au apărut discuţii despre violenţa domestică la nivel naţional. Din acele conversaţii au provenit schimbări - schimbări substanţiale, inovatoare, importante, iar multe dintre ele apar în această carte. „#MeToo e rezultatul anilor de pregătire a terenului. O mulţime de oameni purtau aceste conversaţii şi,

dintr-odată, condiţiile au fost propice ca aceasta să aibă loc“, spune ea.

David Adams, de asemenea, vede oportunităţi unice în acest moment: „E descurajant“, mi-a spus recent referitor la timpurile actuale, „dar cred că i-a activat pe tineri... Şi din ce în ce mai mulţi oameni - în special femei şi minorităţi - se mobilizează.“

De-a lungul reportajelor mele, m-a uimit cât de des am întâlnit astfel de schimbări aparent mici, care au sfârşit prin a face diferenţa între viaţă şi moarte, între o decizie bună şi una rea. O pungă de scutece şi bani de cumpărături, un ordin de protecţie laminat în loc de unul de hârtie, o înfăţişare după-amiaza faţă de una la primele ore ale dimineţii, vizitarea casei victimei mai degrabă decât aşteptarea unei vizite din partea ei, un pas în spate faţă de un pas înainte în timpul unui scandal. Dacă ar trebui să reduc schimbarea în ceea ce priveşte violenţa domestică la o singură idee care a contat, ar fi: comunicarea. între instituţii, desigur, dar şi între programe şi ideologii politice, între oameni, sisteme şi discipline. Multe

dintre schimbările pe care le-am văzut călătorind prin ţară se reduceau la acest unic fapt. Echipele de Mare Risc, centrele de justiţie familială, programele pentru tineri şi intervenţii cu agresorii şi iniţiative ale tribunalelor, grupurile de analiză a fatalităţii şi a protocoalelor poliţiei şi oricare alt program, toate aveau în comun această resursă gratuită: vorbeau între ei.

în noaptea în care am vizitat linia de urgenţă din D.C., o femeie, pe care o voi numi Naomi[20], prelua apelurile. Asemenea majorităţii colegilor din ţară care lucrează în domeniul violenţei domestice, Naomi a fost martoră a violenţei acasă. Ea şi mama ei intrau şi ieşeau din adăposturi când era copil. După ce a crescut, a devenit voluntară la un adăpost unde ea şi mama ei locuiseră ca victime. O parte din activişti şi- o amintesc de când era mică.

în seara asta stă într-un spaţiu de birouri, în centrul *D.C. în siguranţă.* Câteva cărţi sunt aliniate pe un perete: *Next Time She'll Be Dead. Loving to Survive. When Love Hurts.* Primul apel

este de la un agent de poliţie care se află în casa unei femei al cărei nepot a venit acasă drogat, a luat un scaun şi l-a trântit de pământ până l-a rupt. Nu e prima dată când are această problemă cu nepotul ei. Poliţistul îi dă lui Naomi date de naştere, numere de contact şi numele bunicii şi al nepotului, apoi îi face un rezumat al incidentului. Naomi introduce toate detaliile într-o bază de date. Orice caz de mare risc va fi însemnat de Naomi (sau de oricine e pe tură), astfel încât să fie urmărit de activiştii de pe tura de mâine. Naomi încheie apelul cu poliţistul în doar câteva minute (în cazuri mai puţin grave, poliţiştii pot aştepta până la finalul turei pentru a suna la linia de urgenţă). Câteva minute mai târziu, Naomi o sună pe bunică - îi voi spune Irma - şi se prezintă.

- Vă sun să vă întreb dacă vreţi să aplicaţi pentru un ordin de protecţie, îi sune Naomi.

Irma îi spune că a încercat să obţină un ordin de restricţie în urmă cu şase luni, dar i s-a spus că nu îndeplineşte condiţiile decât dacă nepotul ei e cu adevărat violent.

- Mi-aş dori să primească ajutor, spune Irma. Poate să fie evacuat cu problema lui cu tot. Nu ştiu cum poţi să faci asta.

Naomi spune că, de vreme ce problema pare să se agraveze, Irma ar putea primi un ordin de data aceasta şi că *D.C. în siguranţă* o poate ajuta. Va trebui să vină la biroul *D.C. în siguranţă* luni dimineaţă. Washington,
D.C., are două instanţe dedicate violenţei domestice, cu judecători repartizaţi să se schimbe anual.

- Am încercat să-i dau o şansă, spune Irma, să aflu de ce e atât de furios.

- Pare că nu prea funcţionează, zice Naomi.

- Nu, nu funcţionează. Trebuie să merg mai departe.

- O parte din ordin presupune că el va trebui să elibereze locuinţa, îi explică Naomi. Puteţi, de asemenea, să solicitaţi ca el să treacă prin consiliere pentru abuzul de alcool sau de droguri, sau puteţi trece doar consiliere generală. Judecătorul o va impune dacă e stipulată acolo.

Naomi îi oferă instrucţiuni cu privire

la locul în care trebuie să ajungă luni, la ce să spună când ajunge. îi cere să aibă la ea o carte şi nişte gustări şi să fie pregătită să aştepte câteva ore.

- Procuratura SUA va verifica dacă doriţi să-i sprijiniţi depunând plângere, spune Naomi. Trebuie să vă asiguraţi doar că aveţi telefonul deschis şi volumul ridicat. O să vă sune doar o dată şi nu o să lase mesaj vocal sau altceva. O să sune între ora opt şi orele de după-amiază.

D.C. are un ordin de protecţie neobişnuit, care îi permite unui abuzator să păstreze legătura cu victima, să contribuie la creşterea copilului şi, uneori, chiar să continue să locuiască în acelaşi loc cu victima. Se numeşte HATS, iar acronimul vine de la: Nu Hărţuirii, Asaltului, Ameninţării Şi Urmăririi—, Abuzatorii şi victimele, însă, pot rămâne în aceeaşi casă. Acest tip de ordin de protecţie are deficienţe evidente, dar într-un oraş precum Washington, D.C., unde locuinţele accesibile sunt poate cea mai mare provocare pentru orice agenţie de servicii

sociale[21], poate ajuta la crearea a ceea ce Naomi spune că e „trasarea unei graniţe, presupunând că vor lua asta în serios. E doar un avertisment.“ Deseori, victimele nu vor ca abuzatorul să părăsească locuinţa. Ar putea avea nevoie de susţinere financiară şi de ajutor în creşterea copiilor.

- Clientele spun uneori: „Avem copii împreună. Plătim facturile împreună. Nu pot să-l dau afară.“ Asta le face mai dispuse să solicite.

Apelurile vin constant, pe măsură ce minutele şi orele trec, majoritatea fiind mai mult sau mai puţin la acelaşi nivel de violenţă relativ redus ca în cazul bunicii şi al nepotului. Telefonul sună în birourile goale, un sunet înfundat. Nopţile din biroul liniei de urgenţă sunt calme şi liniştite într-un mod neaşteptat. M-am gândit că va fi o reală centrală telefonică, că mai multe conversaţii vor avea loc simultan. Dar nu, este doar această femeie, un singur telefon, o singură boxă. Naomi poartă o helancă roşie, care îi scoate ochii verzi în evidenţă; manuale stau

pe biroul de lângă calculatorul ei. Dacă are timp şi nu e o noapte aglomerată, studiază pentru unul din cursurile de peste zi. Visul ei este să devină într-o zi psiholog.

Un apel vine de la una dintre clientele lor, care se află în prezent într-un adăpost. Sistemul de încălzire a adăpostului funcţionează, dar temperatura este setată la cincizeci şi nouă grade şi nimeni nu poate accesa caseta termostatului, care e blocată. Un alt apel vine de la o femeie cu ordin de protecţie, al cărei fost iubit i-a luat cheile de la maşina închiriată şi a plecat cu ea. De asemenea, brelocul avea cheia casei şi este singura pe care o are. Naomi se asigură ca încuietorile să-i fie înlocuite în noaptea asta, apoi sună un om de serviciu în legătură cu repararea termostatului.[22] în primele ore ale dimineţii, un ofiţer telefonează din unul dintre cele mai înstărite districte din nord-vestul D.C.-ului. O femeie a fost sugrumată, dar este vie şi stabilă. El foloseşte cuvântul „sufocată“.

Cuplul se despărţise recent şi cei doi se luaseră la ceartă. Făptaşul fusese

arestat. Poliţistul spune că i-a propus femeii să facă un examen medico-legal (o asistentă de medicină legală, care lucrează la Washington Hospital Center, era disponibilă), dar ea a spus că nu are nevoie de unul. Naomi pune câteva întrebări legate de femeie. Care a fost comportamentul ei? Ce-şi amintea din eveniment? El spune că sufocarea a durat doar câteva secunde, că femeia băuse, dar nu a detectat semne de strangulare. Vocea ei nu era răguşită. Nu existau semne.

După aceea, Naomi sună o altă activistă care era disponibilă în acea noapte pentru a discuta dacă ar trebui să intervină mai hotărât ca s-o convingă pe femeie să meargă la examenul medico-legal. După câteva minute, decid că nu este o situaţie de letalitate ridicată şi, de vreme ce el a fost arestat, siguranţa femeii nu este pusă în discuţie în acest moment. Ea a promis să vină luni dimineaţă la tribunal pentru a solicita un ordin de protecţie.

Mă şochează cât de banal e totul. Aceste acte relativ minore de violenţă. Poliţia sună şi vorbeşte cu

Naomi cu detaşarea unui dispecer. S-a întâmplat asta, apoi asta. Trec la următorul incident. Linia de urgenţă e doar parte din protocol. Cu alte cuvinte, nu mai există nicio barieră între sisteme şi culturi. Toată treaba a devenit procedurală, însăşi obişnuinţa ei e poate cel mai mare succes.

Am petrecut atât de mulţi ani analizând cazurile cu cel mai mare risc, uitându-mă la bărbaţi care şi-au ucis familiile, la echipele de evaluare a pericolului care preiau cazuri în care pentru oamenii implicaţi e mult prea târziu, la familii şi activişti şi personal de aplicare a legii care au lucrat cu Michelle şi Dorothy şi cu mii de alte victime, care nu au devenit supravieţuitoare. De fapt, am petrecut atât de mult timp în acest întuneric, încât aproape am ratat în întregime semnificaţia acestei nopţi cu Naomi. E ceea ce Kelly Dunne îmi spusese cu mult timp în urmă şi, o bună vreme, nu am înţeles: că cea mai bună soluţie pentru violenţa domestică e să o întrerupem din faza de infracţiune minoră, până să devină ceva mai mare. Aceste

apeluri preluate de Naomi, unul după altul, de la poliţişti sau cliente, privite în ansamblu, erau un semn incredibil al progresului.

Naomi a plecat acasă devreme şi a luat cu ea un telefon mobil, pentru a putea continua să lucreze până la finalul turei. Trebuie să răzbată prin zăpadă. D.C. e pregătit pentru o mulţime de lucruri: atacuri teroriste, crize politice, închiderea guvernului. Zăpada, însă, nu e unul dintre ele. E aproape ora 3 noaptea când ies din tribunal, acelaşi ecou liniştit, ca un scârţâit, pe care-l aud când păşesc. în timp ce-mi aştept şoferul de la Lyft, îmi dau seama că Naomi nu este doar un simbol al progresului pentru ceea ce face. E un simbol al progresului datorită locului din care se trage; e ea însăşi o supravieţuitoare, da, dar e o supravieţuitoare care a găsit un mod de a întrerupe ciclul la scară mică. O persoană care a fost rănită, dar care îi ajută pe oameni să se vindece. Există un loc în sistem pentru ea, la fel cum e şi pentru Jimmy. Şi, poate într-o zi, şi pentru Donte. Aşa cum a fost pentru Victoria, femeia pe care

am întâlnit-o cu ceva ani în urmă la închisoarea San Bruno, al cărei tată plănuise să o omoare într-un restaurant Denny’s. Aproape toţi cei pe care i-am cunoscut în domeniul violenţei domestice au poveşti despre abuz, ca victime, autori sau martori. Hamish Sinclair şi David Adams au avut taţi abuzivi. Suzanne Dubus a fost violată într-o noapte de iarnă de doi bărbaţi. Jacquelyn Campbell a avut-o ca studentă pe Annie; Martina Latessa o avea pe sora ei, Brandi. Jimmy şi Donte au versiunile lor din trecut. în spatele fiecăruia dintre ei se află umbre ale altor corpuri, o poveste de groază. însă toţi sunt disruptori acum, schimbând naraţiunea viitoare.

Asta mi-a amintit de o poveste. într-o seară, cu ceva ani în urmă, eram în biroul lui Dunne la asfinţit. Era vară şi trecut de ora cinei. Dunne fusese întotdeauna sinceră cu mine în discuţiile legate de locul ei de muncă. O urmărisem în zilele de training ascultând încontinuu înregistrarea de la 911 din noapte în care murise Dorothy şi concentrându-se pe ce dovedea

cazul, pe modul în care puteai suprapune povestea lui Dorothy peste cercetarea lui Campbell şi cum se potriveau la perfecţie. Imagini în oglindă. Toţi indicatorii de risc şi semnele de escaladare, da, dar şi alte lucruri, atât de frecvente în violenţa extremă. Iubirea lor la prima vedere, tinereţea lui Dorothy, gelozia morbidă a lui William. Puteai identifica asta şi în cazul lui Michelle şi Rocky, de asemenea. Dunne nu s-a lăsat niciodată copleşită de emoţii în timpul pregătirilor. Era meticuloasă şi impasibilă, o imagine perfectă a avocatului care aproape devenise la un moment dat.

în această noapte mi-a arătat ce scrisese pe o foaie roz în ziua în care o cunoscuse pe
Dorothy, o notă pe care o ţine aproape: caz *extrem de letal.* Auzisem de această notă de la Dubus, citisem despre ea în presa locală. Am vrut să o văd. Nu îi spusesem lui Dunne, dar moartea lui Dorothy mă bântuise şi pe mine. Când scriam despre ea cu ani în urmă în *New Yorker,* obişnuiam să îmi cumpăr un sendviş la prânz şi să parchez pe Green Street, în faţa

casei lui Dorothy, şi să-l mănânc acolo, în maşina închiriată. Nu ştiu, sincer, ce făceam. Nu era niciun semn care să dovedească viaţa sau moartea ei acolo, acum, iar strada era liniştită, idilică. Uneori aveam impresia că simt mirosul mării. Un Big Wheel decolorat stătea ca o piesă de recuzită în iarbă. Era un timp în care - între interviuri şi cercetare - puteam să reflectez. Poate că, de asemenea, Dorothy a devenit un corp de umbră în viaţa mea. Deseori când noi, reporterii, scriem despre ceva, acoperim poveşti despre cei în viaţă, care se adresează factorilor de decizie, responsabililor de politici care sunt bine, sănătoşi. Dar în ceea ce priveşte violenţa domestică, suspectez că mulţi dintre noi comunicăm cu cei morţi.

Am întrebat-o pe Dunne, stând în biroul ei, ce i-ar spune lui Dorothy astăzi, dacă ar reveni din morţi şi s-ar afla în acest birou.

Dunne şi-a început răspunsul, apoi ceva a făcut-o să se oprească, ca şi cum corpul ei se lovise de un zid invizibil. S-a ridicat de la birou şi s-a

dus lângă nişte dulapuri, unde nu o puteam vedea. I-am auzit respiraţiile scurte şi ascuţite, un suspin.

- Nimeni nu m-a mai întrebat asta, mi-a zis.

Am tăcut.

Dunne s-a întors la birou şi şi-a şters ochii. Apoi s-a uitat la mine şi mi-a şoptit:

- I-aş spune că îmi pare rău.

33 în orig., în Ib. engl. - *Family Justice Centers* (n. tr.).

34 *în orig., în lb. engl. - No harassing, assaulting, threatening, or stalking (n. red.).*

NOTA AUTOAREI

în ultimele luni în care scriam şi făceam cercetări pentru *Vânătăascunse,* mama mea vitregă a început îngrijirea paliativă. Fusese diagnosticată cu cancer colorectal în vara anului 2015 şi a murit în septembrie 2017. Cu aproximativ trei săptămâni înainte de a muri, stăteam pe marginea patului de spital, în casa în care locuise cu tatăl meu, când mi-a spus că prima ei căsnicie şi casa în care crescuse fuseseră abuzive. (Abuzul din copilărie nu venise din

partea mamei ei, care a crescut-o după ce tatăl le-a părăsit.) Fusese căsătorită cu tatăl meu treizeci şi opt de ani; pe vremea aceea cercetam deja de opt ani violenţa domestică în America. Am fost de-a dreptul şocată.

Mult timp nu am fost apropiate, dar recent găsiserăm un mod de a ne conecta. De ce nu îmi spusese niciodată? Nu creasem un spaţiu suficient de sigur pentru ca ea să îmi poată împărtăşi asta? Erau atâtea întrebări pe care voiam să i le pun, dar m-a oprit cu înţelepciune. Nu voia să vorbească despre asta şi, să fiu cinstită, în momentul în care ea îmi divulga aceste informaţii, ştiam mai multe decât majoritatea oamenilor despre violenţă domestică. Ştia că va muri şi nu voia să se gândească la niciun capitol întunecat din viaţa ei. Era complet concentrată pe tatăl meu, pe durerea pe care moartea ei ne-o va provoca şi pe faptul că nu va apuca să-şi vadă nepoţii crescând.

Dacă o persoană pe care am cunoscut-o a reuşit să ţină ascuns abuzul faţă de mine timp de treizeci

şi opt de ani, ce ne poate spune asta despre modul în care facem faţă abuzurilor din mijlocul nostru astăzi, despre ruşinea şi stigmatul pe care încă le poartă? Când a murit, am stat cu tatăl meu în bucătărie şi am plâns. A fost a doua oară când am participat la o astfel de scenă, cu tatăl meu plângând pentru că şi-a pierdut soţia prea tânără din cauza cancerului, dar de data aceasta eram adultă şi înţelegeam mult mai multe - prin ce a trecut ea, prin ce trece el. Mi-a cerut iertare în ziua aia şi în următoarele săptămâni pentru că nu putea „fi mai puternic", şi apoi de fiecare dată când izbcnea în lacrimi. Aveam în faţă un bărbat care tocmai îşi pierduse a doua soţie din cauza cancerului şi încă nu simţea că are dreptul să plângă deschis. De ce? I-am spus că lacrimile îl fac mai puternic, în ochii mei, ca bărbat, ca soţ, ca tată, i-am spus să nu îi fie frică de întreaga gamă a emoţiilor umane. E o lecţie pe care mi-aş dori să o împărtăşesc cu toţi bărbaţii.

Din aceste motive, aceste două momente, unul cu mama mea vitregă şi unul cu tatăl meu, îi dedic

respectiva carte ei. Sunt recunoscătoare că am putut să-i spun că voi face asta înainte ca ea să moară.

POSTFAŢĂ

Priveliştea de la fereastra camerei de zi a prietenei mele din Chicago era uimitoare. Avea o vedere spre North Pond Nature Sanctuary, un iaz de cincisprezece acri, habitat pentru fauna sălbatică şi traseu natural care atrage peste două sute de specii de păsări şi animale migratoare, inclusiv şoimi călători şi mari bufniţe cu coarne. De la fereastra ei puteam vedea familii de raţe sălbatice şi gâşte canadiene înotând în iaz. Indiferent de anotimp, mă plimbam cu ea de-a lungul acelui iaz la fiecare vizită pe care i-o făceam şi ea îmi arăta ţestoasele ascunse în ierburile acvatice dese sau ne uitam cum veveriţele traversau în fugă poteca de lemn. Ocazional, câte un stârc cobora pe ramurile mari ale unui nuc. în spatele North Pond era lacul Shore Drive şi, după, nisipul auriu al plajei Fullerton Avenue şi lacul

Michigan. Având o lungime de 483 kilometri şi peste 161 kilometri lăţime, lacul Michigan ar putea fi foarte bine un ocean. E priveliştea care îmi vine în minte când mă gândesc la prietena Michelle, aşa cum o fac de mai multe ori pe zi acum, când îmi amintesc de toate pierderile care au ajuns-o deodată, într-o singură dimineaţă, printr-un singur apel telefonic. Şi-a pierdut casa şi oraşul; şi- a pierdut rutina, şi-a pierdut o carieră stabilă şi şi-a pierdut priveliştea. Şi-a pierdut fratele şi cumnata.

Fratele lui Michelle, Jason, lucra la Departamentul de Stat, iar soţia lui, Lola, lucra la Departamentul pentru Comerţ - slujbe importante, care îi trimiteau să călătorească în toată lumea. Nu i-am cunoscut pe niciunul dintre ei atât de bine cum am cunoscut-o pe Michelle; fusesem prietene două decenii. O mare parte din prietenia noastră s-a format în timpul plimbărilor lungi, în care discutam subiecte spirituale şi sufleteşti: Ce înseamnă să trăieşti o viaţă cu însemnătate? Cum poţi rămâne deschis şi iubitor într-o lume

cuprinsă de rău? O apreciam pentru înţelepciunea ei - lucra ca terapeută pe cont propriu, cu normă întreagă, în Chicago - şi am descoperit că era acea persoană cu care puteam realmente să vorbesc ore întregi.

Avea două nepoate pe care le îndrăgea, fiicele lui Jason şi ale Lolei, care stăteau cu ea în Chicago pe timpul verii, uneori pentru o lună sau chiar mai mult. Fetiţele petreceau timp cu mătuşa lor cool şi amuzantă, mergeau în tabere de vară în oraş. Uneori, în acele veri, Michelle aducea copiii la casa prietenilor noştri comuni şi, în timp ce adulţii discutau la un pahar de vin, cei mici se jucau. Pe vremea aia, toţi locuiam în Chicago - un grup de prieteni care s-a reunit după ce am absolvit şcoala. Dar apoi, unul câte unul, am plecat. Eu am plecat prima. în Cambodgia, apoi la Washington, D.C. în cele din urmă, majoritatea dintre noi s-a mutat în D.C. Ann şi Mike, Don şi Soleak. Toată lumea, cu excepţia lui Michelle şi a unuia sau doi alţii. Am rămas prieteni după căsătorii şi copii şi mutări şi schimbări profesionale. Ne-am crescut copiii ca fiind veri

între ei. Michelle ne vizita şi o imploram să se mute. Toţi oamenii cool din Chicago se mută în D.C., îi spuneam. Uneori îi făceam o listă cu argumente: *Pentru că rezidenţii din au mai multă nevoie de terapie decât cei din Chicago! Pentru că D.C. nu e mai mult decât o suburbie a New York-ului! Pentru că D.C. ne are pe noi!*

în cele din urmă, Jason şi soţia sa, Lola, care locuiseră prin toată lumea, s-au mutat în Washington, D.C. şi au ajuns în acelaşi cartier în care locuiam eu şi soţul meu de atunci. Fiica lor cea mare a picat în aceeaşi clasă cu fiica mea şi cele două fete s-au împrietenit, neştiind de legăturile dintre părinţii lor. „Vă cunoaşteţi de mai multă vreme decât vă puteţi aduce aminte“, i-am spus fiicei mele, după ce săptămâni întregi îmi vorbise despre această nouă prietenă şi am putut în sfârşit să fac legăturile. Bonus: Michelle era mătuşa noii ei prietene. Michelle, care era mătuşa iubită a copiilor noştri. Lumea părea într-adevăr foarte mică. în dimineaţa când Jason a venit la mine acasă să o ia pe fiica lui după o petrecere în pijamale, i-am

zis: „Nu o să-ţi vină să crezi! Sora ta e una dintre cele mai bune prietene ale mele.“ A surâs. „Eşti acea Rachel!“ a spus. „Rachel a lui Michelle! O să îi spunem lui Michelle că trebuie să se mute aici acum. Universul o cere, practic.“ în 2017, Jason şi Lola au început să aibă probleme. Nu aveam informaţii cu privire la natura acestor probleme. Nu neapărat. Nu eram prietenă cu niciunul dintre ei în alt mod decât observând suprapunerile curioase ale vieţilor noastre şi ale fiicelor noastre. La un moment dat, Michelle s-a gândit că aş putea fi. o consilieră bună pentru Lola în timp ce trecea prin divorţ. (Tocmai ce trecusem prin propriul meu divorţ.) Michelle ne-a pus în contact. Am ieşit de câteva ori cu Lola. Furia ei era vizibilă şi cunoscusem tipul acela de furie. Furia aia care spune doar „M-am săturat.

Ies din asta. Plec.“ Lola abia începuse să se lovească de birocraţia divorţului, care te

blochează într-un loc prea mult timp. Mi-a mărturisit câteva lucruri şi

păreau într- adevăr similare cu unele dintre problemele cu care mă confruntasem şi eu (un soţ care nu voia divorţ; o soţie cu o carieră mai importantă). Dar oricât de conectată m-am simţit cu ea, nu îmi doream să fiu în mijlocul acestei situaţii penibile: prietenă apropiată a surorii bărbatului pe care ea voia să-l părăsească. Părea complicat. Aşa că am încercat să menţin o limită - interacţionam cu Jason şi Lola în mare parte doar pentru a stabili întâlniri de joacă sau petreceri în pijamale cu fetele noastre sau pentru a discuta noutăţile de la şcoală. Când Michelle venea în oraş, stătea la mine, şi ambele ei nepoate rămâneau peste noapte şi petreceam timpul în pijamale, uitându-ne la filme seara şi mâncând clătite dimineaţa.

Pe 7 iunie 2019 coboram din avion, ascultând un mesaj vocal disperat de la Michelle. Eram în mijlocul unui turneu de carte pentru *Vânătăi ascunse,* cu oameni care-mi împărtăşeau poveşti personale stând la cozile pentru autografe; am ajuns să iubesc şi să mă tem de cozile

astea. O femeie povestea cum fiica ei fusese ucisă cu câteva luni în urmă. Alta, în lacrimi, mă ruga să o ajut să îşi recupereze copiii. Acum eram într-un terminal în Washington, D.C., aşteptându-mi bagajul, şi am auzit-o pe Michelle spunând doar că ceva se întâmpla în casa fratelui ei şi nu ştia despre ce e vorba şi dacă puteam să o sun. Era urgent. Nu am ascultat tot mesajul; am sunat. A răspuns înainte să sune, vocea părea că-i iese din stomac, o voce cumva familiară şi în acelaşi timp străină pentru mine, o versiune a ei pe care n-o auzisem niciodată.

- Se întâmplă ceva acasă la Jason, mi-a zis.

Am întrebat ce.

- Lola e rănită. Sau el s-a rănit. Nu ştiu.

Michelle vorbea sacadat, între respiraţii
disparate, spunând totul de două ori. îl sunase iar şi iar, apoi o sunase pe Lola, dar niciunul dintre ei nu a răspuns. Primise doar un apel de la Jason, cu doar câteva minute înainte, în care îi spunea că el şi Lola „le-au dezamăgit pe fete“ - fiicele lor - şi

„să aibă grijă de ele.“ I-a spus să meargă în Washington, D.C. cât de repede poate. Apoi a închis. Michelle nu a mai reuşit să dea de el de atunci. Mă sunase din O'Hare, unde încerca să găsească un bilet pentru primul zbor.

Am fugit din terminal. Am fugit prin aeroport. Mi-am sunat fostul soţ, care locuia la mică distanţă de Jason şi Lola şi l- am rugat să meargă să vadă dacă sunt bine. Când a ajuns, echipa SWAT era acolo. Paul, fostul meu soţ, mi l-a dat la telefon pe comandantul SWAT, căruia i-am comunicat datele de contact ale lui Michelle, numele fetelor şi al şcolii. A notat informaţiile. în momentul în care am ajuns de la aeroport, casa lor era deja considerată locul crimei şi Jason sau Lola (nu am aflat niciodată care dintre ei) era transportat/ă la spital. Fiicele lor erau încă la şcoală, iar noi am discutat aspectele logistice: cum să le luăm de la şcoală, unde să le ducem şi pentru cât timp. Michelle trebuia să le spună, dar ce? La un moment dat, mi-am adus aminte de câinele lor. îl

luase un vecin. Ceremonia de absolvire a clasei a cincea a fiicei mele şi a fiicei lor cele mari era în seara aia; copiii se pregătiseră pentru ea săptămâni întregi. Aşteptăm până după absolvire să le spunem? Lipsim de la ceremonie? L-am sunat pe directorul şcolii. Fiicele lui Jason şi ale Lolei fuseseră încredinţate bonei, prietenă a mamei lor. Avionul lui Michelle a aterizat după-amiaza devreme şi s-a dus direct la ele.

Restul ne-am adunat, încetul cu încetul, la mine acasă. Mai întâi fostul meu sot si fiica mea, apoi trupa din Chicago devenită D.C., apoi au ajuns Michelle cu mama şi vărul ei, care era terapeut specializat pe traumele copiilor, plus alţi prieteni, şi aveam toţi o energie nervoasă pe care o simţi atunci când eşti luat prin surprindere; ştiam că eram în mijlocul unei traume. Trebuia să facem ceva, dar nu era nimic de făcut. Din când în când, detectivii le interogau pe Michelle şi pe mama ei în biroul din casa mea. Altcineva s-a

gândit să comande mâncare. Poate chiar eu. Nu fusesem acasă de ceva săptămâni. Chiar dacă era plin de lume, simţeam nevoia să fac curat în casă, să fac puţină ordine în haos.

La o întâlnire din turneul cărţii în Cleveland, care a avut loc cu o seară înainte, am prezentat-o mulţimii pe Martina Latessa, detectiv pentru cazuri de violenţă domestică. De atunci, Michelle, care venise în D.C. pentru lansarea mea de carte cu doar două săptămâni mai devreme, a intrat într-o poveste pe care am auzit-o de la atâtea femei la aceste evenimente - aproape întotdeauna femei. O poveste a unei vieţi, familii, comunităţi distruse. Ironia ne-a fost imediat evidentă tuturor, dar nu am îndrăznit să vorbim despre asta, nu la început. La o întâlnire din timpul turneului, într-o sală de bal, o femeie a spus în faţa a două sute de oameni că nu poate să meargă acasă, că nu poate părăsi sala de frică să nu fie ucisă chiar în acea zi. A întrebat: Ce putea face? Viaţa ei era într-o criză prezentă şi urgentă. Am cerut audienţei ajutor, resurse locale, numele unei persoane de acolo, din

mulţime, care ar fi putut vorbi cu ea. Acum, toate acele poveşti, toată teroarea şi trauma năvăliseră în sufletul casei şi vieţii mele şi - probabil şi mai precis - în viaţa fiicei mele, a prietenei mele dragi şi în cea a două fete nevinovate, ale căror vieţi se vor fi transformat pentru totdeauna. în majoritatea zilelor, nu am cuvinte pentru asta.

Nu am ştiut multe ore ce s-a întâmplat cu adevărat şi au trecut săptămâni până am început să punem cap la cap toate detaliile. Aflasem la un punct în acea după-amiază că Lola nu supravieţuise; seara am aflat că şi Jason murise. Michelle o spune aşa: „Fratele meu şi-a luat viaţa, după ce a luat-o pe cea a soţiei lui.“ Limbajul contează pentru ea, pentru că surprinde cumva disperarea şi durerea fratelui ei, în timp ce încă recunoaşte oroarea pe care a comis-o. Prietenii şi familia Lolei ar spune-o cu siguranţă diferit şi cred că trebuie să permitem fiecărei persoane să folosească limbajul pe care îl consideră potrivit. Nu ducem lipsă de durere.

Michelle a renunţat la viaţa ei pe 7 iunie şi nu s-a mai întors acasă niciodată. Imaginează-ţi asta. Doar imaginează-ţi. în timp ce scriu asta, este pe cale să-şi închidă apartamentul pe care îl deţinea în Chicago, cu priveliştea lui asupra naturii. Şi-a petrecut vara cu singurul rucsac pe care-l adusese cu ea în ziua aia de iunie, când încă nu ştiam ce se întâmplase. A purtat din hainele mele prea mari, a dormit în camera de oaspeţi, mi-a împrumutat încălţămintea. Se aştepta, cu siguranţă, să fie plecată doar câteva zile; în schimb pare că, într-o clipită, a fost luată pe sus şi mutată într-un loc complet nou. Nu doar într-un nou spaţiu; asta e mai puţin important. Ci într-o viaţă complet nouă, în care trebuie să o ia de la capăt, ca părinte singur de data asta, cu birocraţii de care se loveşte şi se va lovi şi în viitorul apropiat. într-un fel trebuie să-şi reconstruiască şi viaţa profesională. Singura uşurare în toată asta este că noi - veşnicul trib - suntem aici, ţinând-o. Şi ştim, recunoaştem, cât de norocoase sunt

fetele să o aibă, să fi rămas în comunitatea pe care o cunoşteau şi o iubeau, cu o mătuşă pe care o cunoşteau şi o iubeau, şi totuşi…

Totuşi.

Aceasta este povestea omuciderii domestice, a victimelor imediate, dar şi a apelor învolburate din vieţile celor lăsaţi în urmă. Familiile, prietenii, colegii de muncă, vecinii, întreaga comunitate. Până pe 7 iunie am avut un privilegiul, pe care nici măcar nu îl conştientizasem, de a fi. scris despre violenţă domestică din exterior. Primii oameni la care m-am gândit când am aflat despre Jason şi Lola au fost Sally Sjaastad şi Sarah Mosure. Ambele aflaseră ce s-a întâmplat - nu ştiu cum - şi m-au contactat pe e-mail şi am plâns. Dintre toţi oamenii incredibili pe care îi aveam în jur - de la prieteni la experţi ca Jackie Campbell şi Kelly Dunne -, cel mai mult îmi dorisem să vorbesc cu Sally şi Sarah. Sally şi Sarah care înţelegeau cum mă simt. Şi, până la urmă, am vorbit cu amândouă. Şi ambele discuţii au început să-mi vindece ceva în interior. „Cunosc prea bine confuzia,

mâhnirea, furia, durerea reală pe care tu şi prietena ta le simţiţi“, mi-a scris Sarah. „Mi se rupe sufletul pentru tine, pentru prietena ta şi pentru fetele acelea nevinovate.“ Abia mi-am găsit cuvintele să îmi pot exprima recunoştinţa.

Michelle locuieşte aproape de mine acum, o mătuşă amuzantă, transformată în mamă-surogat. Ne-am petrecut vara într-o stare de şoc emoţional. Uneori mă uit la ea

- am menţionat cumva cât de uimitoare e? înaltă şi slabă, elegantă, cu păr închis la culoare, cu un calm care radiază în jurul ei

- şi vreau să o cuprind în braţe şi să-i spun că nu-mi vine să cred. Nimic. Totul. Oamenii care o întâlnesc, de la avocaţi până la alţi părinţi din cartier, sunt uimiţi să vadă cât de lin se mişcă prin această situaţie, prin cel mai rău lucru pe care ţi-l poţi imagina, ca un strop de apă alunecând într-un pahar. Calmă, stabilă, nezdruncinată, concentrată mereu pe fete, care sunt acum responsabilitatea ei. Le iubeşte cum le-a iubit tot timpul: deplin, neîncetat şi la modul subiectiv în care părinţii

îşi iubesc copiii.

„Violenţa domestică, mai degrabă decât o problemă privată, este cea mai urgentă problemă de sănătate publică.“ Ce scriam în Prefaţa pentru *Vânătăi ascunse* cu ani în urmă îmi pare mai tangibil acum decât pe atunci. Mesajul potrivit căruia violenţa domestică atinge flecare viaţă devine mai urgent, mai crucial pe zi ce trece. în săptămânile de dinaintea publicării acestei cărţi, s-au lansat date noi din Statele Unite şi, conform acestora, omuciderile domestice sunt în creştere din 2015 şi au crescut cu 33% din 2017.[1]

Şi alte ţări se luptă cu creşterea ratelor. în Canada, unde incidentele de violenţă domestică şi în cuplu erau în declin în ultimul deceniu, acum sunt „în urcare“; un sergent al poliţiei Calgary i-a spus unui reporter că se află în mijlocul unei „epidemii“.[2] în Africa de Sud, unde violenţa împotriva femeilor s-a transformat într-o criză naţională, la fiecare trei ore o femeie este ucisă - o rată care se estimează a fi de cinci ori mai mare decât în Europa de Vest.[3] în momentul în care scriu

aceste rânduri, Franţa se află în mijlocul unei serii de conferinţe naţionale, care reunesc poliţia, oficialii francezi şi asociaţiile împotriva violenţei în familie pentru a combate propria tendinţă în creştere de ucidere a femeilor din ţară; potrivit *York Times,* în 2019 Franţa a atins pragul de o sută de omucideri domestice mai repede ca oricând, fiind considerat un „reper teribil“.[4]

între 2011 şi 2018, numărul de crime împotriva femeilor din Turcia a crescut aproape de patru ori.[5] Naţiunile Unite estimează că douăsprezece mii de femei sunt ucise anual în Rusia.[6] în Brazilia, unde datele sunt greu de confirmat şi cel mai probabil subraportate, crimele împotriva femeilor sunt la 4% din 2018.[7] în Spania, nivelurile de violenţă domestică şi sexuală sunt atât de alarmante, încât activişti din două sute cincizeci de oraşe au ieşit în stradă într-o noapte - 20 septembrie 2019 - să protesteze împotriva a ceea ce organizatorii considerau a fi o lipsă de atenţie şi acţiune din partea decidenţilor; au

numit demonstraţiile o „urgenţă feministă“.[8] Alte urgenţe feministe: Femeile din China rareori beneficiază de ordine de restricţie împotriva abuzatorilor, în pofida legii împotriva violenţei domestice din 2016 mult lăudată de guvernul chinez.[9] Guvernele conservatoare din Ungaria, Polonia şi Croaţia au redus fondurile destinate organizaţiilor pentru femei şi au ajuns la un regres în termeni de politici pentru egalitate de gen.[10] La nivel global, peste un miliard de femei nu au protecţie legală împotriva violenţei domestice.[11]

Vânătăi ascunse spune poveşti din Statele Unite, dar tiparele de creştere a terorismului intim şi a omuciderilor domestice sunt la fel, indiferent de ţara în care eşti. Comportamentul agresiv, rolurile de gen, coerciţia, psihologia acţiunilor victimei şi, probabil cel mai important, indicatorii de risc: apar iar şi iar în cazuri din întreaga lume. Şi ce sper este ca această carte a mea să fie doar începutul unei discuţii internaţionale lungi şi cuprinzătoare. Vreau ca alţii să-şi asume sarcina de

a ne îmbunătăţi cunoştinţele şi coordonarea, de a ne îmbunătăţi politica sistemică şi de a ne schimba profilul cultural, de a oferi o foaie de parcurs pentru următorii paşi. De fapt, sarcina mea pentru ceilalţi e asta: faceţi ca această carte să devină învechită. O carte poate face doar atât şi recunosc că o parte din conversaţiile pe care le-am început în *Vânătăi ascunse* trebuie să aibă loc alături de alte conversaţii urgente; poate, în opinia mea, mai ales alături de cele despre încarcerările în masă şi strategiile de intervenţie din copilărie.

Nu cred că putem să depăşim această problemă arestând şi închizând. Aşa cum arăt în carte, în general, persoanele eliberate din închisoare nu ies *mai puţin* violente decât au intrat. Cred că orice discuţie cu adevărat normativă privind violenţa domestică şi consecinţele ei trebuie să fie purtată în strânsă legătură şi cu o discuţie privind reforma închisorilor.

O parte din această discuţie ar putea fi despre forme noi, mai bune de a folosi dreptatea restaurativă. Mă

întrebam recent: De ce nu avem o linie telefonică pentru abuzatori la fel cum avem pentru victimele aflate în criză sau pentru alcoolicii care sunt pe cale să bea un pahar? De ce nu avem sponsori pentru cei care au absolvit programele de intervenţie în caz de violenţă? Cum ar fi fost viaţa lui Donte dacă ar fi avut o astfel de persoană?

Cred, de asemenea, că trebuie să ne îmbunătăţim modul în care abordăm originea violenţei domestice prin programe destinate tinerilor. Există, la nivel naţional, tabere de vară care ajută copiii care sunt victime ale violenţei, dar toate astea sunt consecinţe ale violenţei. Unele şcoli au programe de intervenţie, dar nu putem să aruncăm pur şi simplu povara pe şcolile care sunt oricum subfinanţate şi asupra profesorilor suprasolicitaţi. Schimbarea sistemică nu se poate produce ad-hoc. Şi cum să înveţe tinerii ce înseamnă gelozia morbidă când media portretizează romantic hărţuirea? Când filmele *Twilight,* de exemplu, portretizează într-un mod

romantic faptul că un bărbat urmăreşte o femeie dormind?

Cred că o parte din misiunea mea în scrierea acestei cărţi a fost să ofer o oglindă a violenţei domestice aşa cum e ea, nu cum sperăm, credem sau ne dorim. Intenţionat nu mi-am propus să fie o carte normativă, pe de o parte fiindcă sarcina mea de jurnalistă este să scriu povestea, nu să o schimb. Filozofia mea, însă, după ce am terminat-o, e că trebuie să încercăm tot, orice idee, totul, să nu mai rămână nimic pe masă, pentru că problema aceasta esta atât de imensă şi vieţile sunt atât de fragile, încât nu ne mai putem permite să pierdem - nici mai mult timp şi, cu siguranţă, nici şi mai multe vieţi.

Deşi m-a surprins, modul în care a fost primită cartea m-a inspirat să continui să abordez acest subiect, spunând poveşti de viaţă din ce în ce mai nuanţate în cadrul acestei discuţii în desfăşurare. Ţări din întreaga lume vor avea în curând această carte în traducere, iar districtele din State, de la o coastă la alta, au transformt-o în lectură

comunitară sau au solicitat-o pentru forţele de ordine, judecători, avocaţi. Pentru mine, scopul cărţii *Vânătăi ascunse* a fost simplu: să lansez o discuţie publică despre violenţa domestică. O carte destul de simplă care ar putea, probabil, să destabilizeze statu-quo-ul. Şi statu-quo-ul, cred că suntem cu toţii de acord, a ignorat-o mult prea mult timp. Nu am scris-o pentru experţi, deşi am fost încântată de numărul de experţi care au citit-o şi m-au căutat. Am scris-o pentru a oferi o voce victimelor şi agresorilor şi militanţilor din primele linii. Dar, mai ales, cred că am scris-o pentru un necunoscător, pentru cel care nu ştia nimic, dar presupunea totul. Pentru femeia care a pus sub semnul întrebării natura suferinţei ei. Pentru bărbatul care credea că asta era doar o altă problemă a femeilor. Pentru tinerii LGBTQ care se simt nevăzuţi. Şi pentru oameni ca mine, care credeau în mituri fără să-şi dea seama că fac asta. Astfel, cred că am scris-o pentru persoana care eram înainte să aflu tot ce ştiu acum.

Octombrie 2019

MULŢUMIRI

Dintre toate lucrurile necesare pentru orice lucrare de jurnalism literar, probabil cel mai important element este timpul. Când spui povestea altcuiva şi când acea poveste se întâmplă să fie despre cel mai rău lucru care i s-a întâmplat, angajamentul în ceea ce priveşte timpul alocat este extraordinar. Din acest motiv, le sunt profund şi sincer recunoscătoare familiilor lui Rocky Mosure şi Michelle Monson pentru timpul, încrederea şi credinţa lor. Aş minţi dacă aş spune că nu am plâns cu ei de-a lungul întâlnirilor. De asemenea, recunoştinţa mea cea mai profundă se îndreaptă spre Sally Sjaastad, Paul Monson, Sarah şi Gordon Mosure, Alyssa Monson şi Melanie Monson. Aş dori, de asemenea, să le mulţumesc celor care mi-au acordat timpul nu doar o dată sau de două ori, ci de mai multe ori, în unele cazuri ani buni: Jimmy Espinoza, Donte Lewis, Hamish Sinclair, David Adams, Neil

Websdale, Kit Gruelle, Sunny Schwartz, Reggie Daniels, Leo Bruenn, Ruth Morgan, Peg Hacskaylo, Natalia Otero, Martina Latessa, Jacquelyn Campbell, Lee Johnson,
Suzanne Dubus, Kelly Dunne, Robert Wile, Casey Gwinn, Gael Strack, Sylvia Vella, Joan Bascone, James Gilligan, Joan McCracken, Gary Gregson, William Kidd, Lou Johns, Maureen Curtis şi Lynn Rosenthal. îi mulţumesc lui Nikki Allison care mi-a triplu- verificat matematica. Ţin să-i mulţumesc în mod special lui Matthew Dale, care nu a trăit suficient de mult încât să vadă roadele acestei cărţi, dar a cărui muncă neobosită în numele victimelor încolţeşte în aceste pagini.

Pentru sprijinul lor generos, aş dori să adresez mulţumiri celor din Comisia DC pentru Arte şi Ştiinţe Umaniste, Colegiul de Arte şi Ştiinţe din cadrul American University şi, în special, Columbia School of Journalism şi Fundaţiei Neiman a Universităţii Harvard pentru premiul Lukas Work-in-Progress. Toţi aţi făcut posibil ceea ce s-a simţit de multe ori

a fi imposibil.

Pentru mine, linia familiei şi prieteniei a fost tot timpul extrem de poroasă şi le mulţumesc, ca de obicei, următorilor: Ann Maxwell, David Corey, Andre Dubus III, Fontaine Dubus, David Keplinger, Stephanie Grant, Danielle Evans, Donald Rutledge, Soleak Sim, Lance Lee, Zac Fisher, Lisen Stromberg, Ted Conover, Masha Gessen, Kate Woodsome, Elizabeth Flock, Julie Gibson, Yasmina Kulauzovic, Michelle Rieff, Tap and Mia Jordanwood, Lisa Eaves, Elizabeth Becker, Jen Budoff, Tom Heineman, Sarah Pollock, Katherine Ann Rowlands, Alison Brower, Marianne Leone, Chris Cooper, Richard Snyder şi Joshua Snyder.

Echipa de la Bloomsbury este cel mai plăcut şi creativ grup de oameni cu care am avut plăcerea de a lucra: Sara Mercurio, Jenna Dutton, Nicole Jarvis, Valentina Rice, Marie Coolman, Frank Bumbalo, Katya Mezhibovskaya, Cindy Loh şi Ellis Levine. Ei s-au asigurat că am înţeles că vocea scriitorului a fost întotdeauna pe primul loc în

eforturile lor. Sunt deosebit de recunoscătoare editorilor mei, ale căror înţelepciune şi graţie marchează fiecare pagină din această carte: Callie Garnett şi Anton Mueller.

La American University, sunt norocoasă să fiu susţinută în demersurile mele intelectuale şi creative de colegi, care sunt pentru mine o sursă liniştită de inspiraţie. Un milion de mulţumiri şi recunoştinţă către: Peter Starr, David Pike, Kate Wilson, Patty Park, Kyle Dargan, Dolen Perkins- Valdez, Richard McCann şi Despina Kakoudaki. Redactorilor de la *New Yorker,*
care au avut răbdarea să lucreze cu mine când nu eram atât de sigură că cineva din lumea exterioară ar putea să modeleze ce aveam nevoie să comunic din lumea mea interioară: Alan Burdick, Caria Blumenkranz, Dorothy Wickenden şi Lauretta Charlton.

O spun fără să exagerez, această carte nu ar fi ceea ce este fără ajutorul neobosit al asistentei mele de cercetare, Molly McGinnis, care

uneori întreba: „Ar trebui să fiu un cercetător înţelegător sau un editor autoritar astăzi?“ Ţineţi-i minte numele; Molly are o carieră strălucită în faţă.

Susan Ramer, ce noroc am avut că mi-ai fost agent timp de douăzeci şi trei de ani! Deceniile spun că nu aş fi scris această carte astăzi dacă nu erai tu. îţi mulţumesc pentru încrederea pe care o acorzi cuvintelor mele, pentru neobositele încercări de a scoate ce e mai bun din mine. A ta este amprenta ascunsă în interiorul fiecărei pagini din tot ce scriu.

Şi, în sfârşit, pentru Jazz: tot ce iubesc şi îmi e drag în lume se găseşte în tine.

NOTE

Prefaţă

*

[1] în mod oficial, aceasta se numeşte Camerele Extraordinare din Instanţele din Cambodgia, a nu se confunda cu Curtea Penală Internaţională de la Haga, Olanda, în conversaţia informală, am avut

tendinţa să ne referim la Tribunalul Cambodgiei ca, pur şi simplu, Tribunalul pentru Crime de Război.

[2] Oficiul Naţiunilor Unite pentru Droguri şi Criminalitate: „Acasă, cel mai periculos loc pentru femei, unde, la nivel mondial, majoritatea victimelor omuciderilor sunt femei ucise de parteneri sau familie, spune studiul UNODC“, comunicat de presă, 25 noiembrie 2018, https://www.unodc.org/unodc/en/press/releases/2018/November/home —the-most-dangerous-place-for-women—with-majority-of-female- homicide-victims-worldwide-killed-by-partners-or-family —unodc- study-says.html.

[3] Secretarul General al Organizaţiei Naţiunilor Unite solicită „transformarea atitudinii bărbaţilor pentru a pune capăt tuturor formelor de violenţă împotriva femeilor“, comunicat de presă, 24 noiembrie2003, https://www.un.org/press/en/2003/sgsm9030.doc.htm.

[4] Krupa Padhy, „Femeile omorâte într-o singură zi pe glob“, *BBC News,* 25 noiembrie 2018, https://www.bbc.com/news/world-46292919. De asemenea: UNODC, „Acasă, cel mai periculos loc pentru femei“.

[5] UNODC, „Acasă, cel mai periculos loc pentru femei“.

[6] Callie Mărie Rennison, doctor în filozofie: „Violenţa partenerului intim, 1993-2001“, Biroul de statistică al justiţiei, rezumat al datelor despre criminalitate, februarie 2003, https://www.bjs.gov/content/pub/pdf/ipv01.pdf.

[7] Corespondenţă prin e-mail cu Jacquelyn Campbell.

[8] „Opt milioane de zile de muncă“: Coaliţia Naţională împotriva Violenţei în Familie,Statistică, https://ncadv.org/statistics.

[9] Jing Sun et al.: „Experienţele dificile din copilăria mamelor şi dezvoltarea copiilor lor“, *Jurnalul american de medicină preventivă 53,* nr. 6 (decembrie 2017): 882-91.

[10] „Femeile şi copiii la răscruce: o nouă analiză a uciderilor în masă în America arată că 54% dintre cazuri implică violenţa domestică şi 25% dintre victime sunt copii“, *Everytown for Gun Safety,* 11 aprilie 2017, https://everytown.org/press/women-and- children-in-the-crosshairs-new-analysis-of- mass-shootings-in-america-reveals-54- percent-involved-domestic-violence-and-25-percent-of-fatalities-were-children.

[11] W. Gardner Selby: „Nu s-a confirmat că violenţa domestică poate prezice uciderile în masă“, *Poiiîifact,* 2 decembrie 2017, https://www.politifact.com/texas/statements/2017/dec/02/eddie- rodriguez/domestic-violence-not-confirmed-precursor-mass- sho.

[12] Associated Press: „Soţia ucigaşului de la biserică spune că,

înainte de ieşirea violentă, a legat-o cu cătuşe de pat şi i-a spus că revine imediat“, *CBS News,* 13 august 2018, http s ://www. cbsnews.com/news/sutherland-springs-texas-church-gunman-devin-kelley- wife-speaks-out.

[13] Sarah Ellis şi Harrison Cahiil, „Dylann Roof: Hindsights“ şi „What Ifs“, *The State,* 27 iunie 2015, https://www.thestate.com/news/local/article25681333.html De asemenea: Daniel Bates, „EXCLUSIV: Ucigaşul Dylann Roof din Charleston a crescut într-o familie cu probleme, unde tatăl lui o bătea pe mama vitregă“, *Daily Mail,* 19 iunie 2015, https://www.dailymail.co.uk/news/article-3131858/Charleston-killer-Dylann-Roof-grew-fractured- home-violent-father-beat-stepmother-hired-private-detective-follow-split-claims-court-papers.html.

[14] Nu este inclus bugetul pentru compensaţiile oferite victimelor. Biroul pentru Violenţă împotriva Femeilor (OVW), „FY 2018 - Cerere bugetară la prima vedere“, https://www.justice.gov/jmd/page/file/968291/download.

[15] Biroul pentru Management şi Buget, „Bugetul american, anul fiscal 2019“, https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2018/02/budget-fy2019.pdf.

[16] Paul R. La Monica, „Fericită primă zi! Bezos

valorează 150 miliarde de dolari! Amazon atinge cel mai înalt nivel din toate timpurile“, CNN Business, 16 iulie2018, https://money.cnn.com/2018/07/16/technology/amazon-stock-prime-day-jeff-bezos-net-worth/index.html. Din cauza cunoştinţelor mele insuficiente de matematică, a trebuit să o sun pe profesoara de matematică a fiicei mele, care este clasa a V-a, pentru a verifica acest procent. Mulţumesc, doamnă Allinson!

[17] Naomi Graetz, „A bate soţia în tradiţia evreiască“, *Femeile evreice: enciclopedie istorică,* 27 februarie 2009, Arhiva femeilor evreice, https://jwa.org/encyclopedia/article/wifebeating- in-j ewish-tradition.

[18] *Ibid.*

[19] *Elizabeth Pleck, Tirania domestică: Redactarea politicilor sociale americane împotriva violenţei familiale, din perioada colonială până astăzi (Champaign, IL: University of Illinois Press, 2004).*

[20] „Istoria violenţei domestice: cronologia mişcării pentru susţinerea femeilor bătute“, Centrul împotriva violenţei şi abuzului Minnesota; Reţeaua de siguranţă: resurse pentru violenţa domestică în California. Septembrie 1998 (Copyright 1999). De asemenea: Barbara Mantei, „Violenţa domestică: sunt resursele federale suficiente pentru a stopa abuzul?“, *CQ Researcher* 23, no. 41 (15 noiembrie 2013): 981-1004, http://library.cqpress.com/cqresearcher/cqresrre2013111503

. Şi Pleck, *Tirania domestică*, 17, 21-22.

[21] Jackie Davis, „Abuzul domestic“, raport, Institutul de Justiţie Penală, https://www.cji.edu/wp-content/uploads/2019/04/domestic_abuse_report.pdf.

[22] Vivian Acheng, „15 ţări unde violenţa domestică este legală“, *The Clever,* 26 mai 2017, https://www.theclever.com/15-countries-where-domestic-violence-is-legal.

[23] Anastasia Manuilova, „Nouă luni după noua lege împotriva violenţei domestice. Femeile din Rusia încă luptă“, *Moscow Times,* 24 noiembrie 2017, https://themoscowtimes.com/articles/nine- months-on-russian-women-grapple-with- new-domestic-violence-laws-59686.

[24] Departmentul de Justiţie SUA, Biroul Procurorului General, 27 I&N Dec. 316 (A.G. 2018), Hotărâre provizorie #3929, Hotărâre semnată de Procurorul General, 11 iunie 2018,https://www.justice.gov/eoir/page/file/1070866/download.

[25] Departmentul pentru sănătate şi servicii sociale SUA, biroul pentru sănătatea femeilor, „Legi împotriva violenţei asupra femeilor“, https://www.womenshealth.gov/relationships- and-safety/get-help/laws-

violence-against- women.

[26] Centrul naţional pentru victimele criminalităţii, Centrul de resurse împotriva hărţuirii, http://victimsofcrime.org/our-programs/stalking-resource-center/stalking- information.

[27] Centrul naţional pentru victimele criminalităţii, Centrul de resurse împotriva hărţuirii, „Analiza legilor împotriva hărţuirii“, http://victimsofcrime.org/docs/src/analyzing- stalking-statute.pdf?sfvrsn=2. în Marea Britanie, hărţuirea era în mod tradiţional privită ca o simplă „neplăcere“, în ciuda faptului că 120 000 de femei raportau hărţuiri în fiecare an, o cifră pe care experţii o estimează a fi doar jumătate din numărul real de cazuri. Dar, spre deosebire de Statele Unite, în 2012 guvernul Marii Britanii a adoptat o lege care prevede că hărţuirea poate fi încadrată ca infracţiune şi, până în 2015, numărul condamnărilor a crescut cu 50%.

[28] Linia telefonică de urgenţă pentru violenţa domestică, „Istoria noastră: consilieri pentru violenţa domestică“, https://www.thehotline.org/about-

the- hotline/history-domestic-violence- advocates.

[25] Programul de Evaluare a Mortalităţii, Dezvoltarea Programului de Evaluare a Mortalităţii (LAP), https://lethalityassessmentprogramdotorg.files.wordpress.com/2016/09/development- of-the-lapl.pdf.

[30] http://library.cqpress.com/cqresearcher/document.php?id=cqresrre2013111503#NOTE[21]. Pentru că procesul lui O.J. a precedat înfiinţarea liniei naţionale de urgenţă pentru violenţa domestică (nu mai pomenim de internet), apelurile nu erau centralizate, dar regional, peste tot în ţară, adăposturile şi liniile telefonice dedicate au raportat un număr record de apeluri.

[30] Associated Press, „1 milion de femei victime ale violenţei domestice în ’91“, *Los Angeles Times,* 3 octombrie 1992, http://articles.latimes.com/1992-10-03/news/mn-266_l_domestic-violence.

[31] Chris Cillizza, „De ce Donald Trump nu-l va condamna pe Rob Porter“, Punctul cu Chris Cillizza, 2 februarie 2018, https://www.cnn.com/2018/02/09/politics/rob-porter- trump-response/index.html, şi editorial: „Ce-ar fi dacă lui Donald Trump chiar i-ar păsa de siguranţa femeilor?“, *New York Times,* 8 februarie 2018, https://www.nytimes.eom/2018/02/08/opinion/trump- porter-abuse-women.html.

Surorile nedezlipite

[1] Istoricii contestă această poveste, susţinând că, dacă a existat o sinucidere a războinicilor Corb, s-a întâmplat în cealaltă parte a râului. Clair Johnson, „Faleza sacrificiului: Legenda şi stânca“, *Billings Gazette,* 20 decembrie 2014, http://billingsgazette.com/news/local/sacrifice- cliff-the-legend-and-the-rock/article_fc527el9- 8e68-52fe-8ffc-d0fflecb3fea.html.

Tati nu va muri niciodată

[1] în Maryland, urmărirea este întotdeauna delict. în Montana, prima abatere este, în general, delict, desi legea care a fost adoptată în 2003 spune că poate fi încadrată ca infracţiune. Codul din Montana adnotat 2015, 45-5-220. Urmărirea—scutire—-penalizare, https://leg.mt.gOv/bills/mca/45/5/45-5-220.htm. De asemenea: Codul din Montana adnotat 2015, 45-2-101. Definiţii generale, https://leg.mt.gOv/bills/mca/45/2/45-2-101.htm. Deşi urmărirea este delict în toate cele cincizeci de state, sunt doar câteva cele în care poate fi încadrată la crime, de la prima abatere. Coaliţia Naţională împotriva Violenţei Domestice, „Realităţi despre violenţă şi urmărire“: https://www.speakcdn.com/assets/2497/domestic_violence_and_stalking_ncadv .pdf. De asemenea: NCADV, Statistici: https://ncadv.org/statistics. Puţin peste patruzeci de state permit ca urmărirea să fie încadrată ca infracţiune, deşi doar treisprezece state permit victimelor care sunt urmărite să-i dea în judecată pe urmăritorii lor. Centrul naţional pentru victimele criminalităţii, Centrul de resurse împotriva urmăririi, „Legi federale împotriva urmăririi“, 18 USCS § 2261A. Urmărirea. (2013), http://victimsofcrime.org/our-programs/stalking-resource-center/stalking-laws/federal-stalking-laws#61a.

[2] Abby Ellin, „Cu controlul coercitiv, abuzul este psihologic“, Well blog, July 11, 2016, https://well.blogs.nytimes.com/2016/

07/ll/with- coercive-control-the-abuse-is-psychological.

[3] Evan Stark, PhD, MSW, „Reprezentarea femeilor bătute: controlul coercitiv şi apărarea libertăţii“, Pregătit pentru violenţa împotriva femeilor: realităţi complexe şi probleme noi într-o lume în schimbare (Les Presses de lTJniversité du Québec:2012), http://www.stopvaw.org/uploads/evan_stark_article_final_100812.pdf.

[4] Home Office and the Rt. Hon. Karen Bradley, MP, „Comportamentul coercitiv sau controlul, acum o crimă“, 29 decembrie 2015, https://www.gov.uk/government/news/coercive- or-controlling-behaviour-now-a-crime.

Un urs se îndreaptă către tine

[1] O parte dintre informaţiile despre ce a scris Michelle în acea noapte provin dintr- un articol din ziarul local intitulat „Noaptea aceea neagră“, scris de Ed Kemmick în *Billings Gazette* şi publicat pe 23 noiembrie 2002. Sally mi-a arătat şi mie nota originală a lui Michelle.

[2] Codul penal din Montana adnotat 2015, 45-5-206. Atacul asupra partenerului sau al unui membru al familiei—pedeapsă, http://leg.mt.gov/bills/mca/45/5/45-5-206.htm.

[3] Kelly Dunne, interviu, iulie

2011, Newburyport, Massachusetts.

Persoana pe care o iubeşti îţi va lua viaţa

[1] Campbell nu numără doar femeile ucise cu arme; un raport din septembrie 2018 de la Centrul de politici pentru violenţă citează o statistică care spune „cincizeci de femei americane ucise în fiecare lună“, dar acest număr le ia în calcul doar pe cele ucise cu arme.

[2] Andrew R. Klein, „Implicaţii practice ale cercetării actuale privind violenţa în familie. Partea 1: Aplicarea legii.“ Serviciul Naţional de Referinţă pentru Justiţie Penală, nepublicat, aprilie 2008, https://www.ncjrs.gov/pdffilesl/nij/grants/222319.pdf.

[3] Biroul pentru prevenirea violenţei domestice, OPDV Bulletin, Winter 2014, http://www.opdv.ny.gov/public_awareness/bulletins/winter2014/victimsprison.html; New York, Departamentul serviciilor corecţionale, „Angajamente - omuciderea feminină: 1986 vs. 2005“ (iulie 2007).

[4] Latina Ray a pledat pentru o pedeapsă de unsprezece ani, înainte ca dosarul să ajungă la proces. Povestea ei este relatată în documentarul *Violenţă privată.*

[5] La data acestei redactări, în 2013, omuciderea este numărul doi, eclipsată foarte puţin de HIV/SIDA.

[6] “60%“: Interviu cu Dr. Sylvia

Vella. De asemenea: Nancy Glass et al., „Strangularea non-fatală este un factor de risc important pentru omuciderea femeilor“, *The Journal of Emergency Medicine 35,* no. 3 (octombrie 2007) : 330.

[7] Gael B. Strack şi Casey Gwinn, „La limita omuciderii: strangularea ca preludiu“, *Justiţie penală 26,* no. 3 (toamna 2011): 2 (“crima de gen“).

[8] Gael B. Strack, George E. McClane şi Dean Hawley, „O revizuire a 300 de cazuri de tentative de strangulare, partea I: Probleme juridice penale“, *The Journal of Emergency Medicine 21,* no. 3 (2001): 303-09; interviuri cu Gael Strack, Geri Greenspan, Jackie Campbell, Silvia Vella, Casey Gwinn.

[9] De asemenea, Strack şi Gwinn, „La graniţa omuciderii“.

[10] Strack et al., „O revizuire a 300 de cazuri de încercări de strangulare“.

[11] „Penultimul abuz din partea unui făptaş“: Strack a creat acest „continuum al violenţei“.

[12] Interviu cu Sylvia Vella.

[13] Corespondenţă prin e-mail cu Neil Websdale, directorul Institutului pentru violenţă în familie la Universitatea din Arizona de Nord.

[14] Interviu cu Gael Strack. Informaţiile despre sistemul nervos autonom mi-au fost explicate de Dean Hawley, care a vorbit doar pe fond („Cazuri... judecate ca delicte“). Vezi: Strack et al., „O revizuire a 300 de cazuri de încercări de strangulare“.

[15] Alianţa pentru speranţă internaţională, Institutul de instruire în domeniul prevenirii strangulării, http://www.strangulationtraininginstitute.com/about- us.

[16] Istoric despre sentinţa Curţii Supreme oferită de Matt Osterrieder.

De asemenea:

- Pagina 53, Comisia de condamnare a Statelor Unite pentru ghiduri de sentinţă privind strangularea: http://www.ussc.gov/sites/default/files/pdf/guidelines-manual/2014/CHAPTER_2_A-C.pdf.
- Comisia de sentinţe SUA, tabelul de sentinţe (începe la nivelul 14 pentru violenţa domestică): http://www.ussc.gov/sites/default/files/pdf/guidelines-

manual/2014/2014sentencing_table .pdf.

• „Acceptarea responsabilităţii“: când se pledează vinovat, li se scad 2 puncte, pag. 371 din Manualul comisiei de condamnare a Statelor Unite (1 noiembrie2014): http://www.ussc.gov/sites/default/files/pdf/guidelines- manual/2014/GLMFull.pdf.

[17] Institutul de Pregătire pentru Prevenirea Strangulării, Prevenirea strangulării e-newsletter, septembrie 2017, http://myemail.constantcontact.com/E- news-from-the-Training-Institute-on- Strangulation-Prevention.html?soid=1100449105154&aid=2vdIhXbnSIM.

[18] Alexa N. D’Angelo, „Decesele în urma violenţei în familie scad în Maricopa County, după modificarea politicilor“, ***Arizona Republic***, 2 martie2015, http://www.azcentral.com/story/news/local/phoenix/2015/03/02/county- attorney-strangulation-protocol/ 24001897.

[19] Notă: datele spun că au trecut de la 14 % la 60%, dar Sgt. Dan Rincon spune că acum procentul este de 75%. Aşadar, există o discrepanţă între acest număr mai nou şi lucrările publicate care spun 60% (pagina 2 din Iniţiativa Naţională pentru revizuirea fatalităţii violenţei domestice 2012 Newsletter:http://www.ndvfri.org/newsletters/FALL- 2012-NDVFRI-Newsletter.pdf), dar în trainingurile lui, Rincon foloseşte acum 75% - un număr pe care l-a obţinut de la biroul procurorului din Maricopa.

[20] Institutul de Prevenire a

Strangulării septembrie 2017 newsletter.

[21] De asemenea Alice David, „Traumatismul cranio cerebral, uşor de legat de violenţa asupra femeilor: identificarea unei triade de tulburări post traumă“, *Journal of Trauma Nurses 21,* no. 6 (noiembrie 2014): 306-07.

[22] Corespondenţă prin e-mail cu autorul.

[23] Informaţiile în legătură cu piedicile legate de diagnosic şi tratament le-am primit, în principal de la Dean Hawley. Gael Strack a vericat, de asemenea, şi avocata Geri Greenspan a discutat despre piedicile legale.

Sisteme, Accidente, Incidente

[1] Echipele de evaluare a iniţiativei naţionale pentru mortalitate în materie de violenţădomestică, https://www.ndvfri.org/review-teams.

[2] Departamentul de Justiţie din Montana, Oficiul pentru Protecţia Consumatorilor şi Serviciile Victimelor, Comisii de revizuire a fatalităţii violenţei domestice, septembrie 2015,

http://www.leg.mt.gov/content/Committees/Interim/2015-

2016/Law-and-Justice/Meetings/Sept-2015/Exhibits/dale-

presentation-domestic-violence-review-september-2015.pdf.

• Johns Hopkins Medicine. ..Studiul sugerează că erorile medicale sunt acum a treia cauză principală a decesului în SUA", comunicat de presă. 3 mai 2016. https;//ww\v. h opki n sm e cUcine.org/new5:media/releases.'study_suggests_medi<a]_errors_now_third_leading_cause_of_death_m_the_us.

Penitenţă

[1] Acest citat provine dintr-o conversaţie telefonică editată între Hamish Sinclair şi Ed Gondolf din aprilie 2014, pe care Sinclair mi-a trimis-o prin corespondenţă privată pentru a-şi explica filozofia şi programa. Gondolf este autorul programelor „Viitorul bătăuşilor“ (Boston, MA:Northeastern University Press, 2012).

[2] David Frum, „De ce Casa Albă nu consideră că violenţa in familie te descalifică?“, ***Atlantic,*** 8 februarie 2018, https://www.theatlantic.com/politics/archive/2018/02/porter/552806.

[3] Trebuie să menţionez că am ridicat mâna, dar, fiind adult într-o audienţă de sute de copii chicotind, asta nu mi-a garantat includerea. între timp, fiica mea plângea pe scaunul ei, sperând că n-o să o fac de râs - ceea ce, desigur, aş fi făcut.

[4] A nu se confunda cu practica medicală alternativă NLP, care a fost în mare parte discreditată - a fost cândva eronat aclamată ca un posibil

tratament pentru o serie de boli, de la cancer la Parkinson sau la răceala comună.

Violenţa într-un acvariu

[1] Numele ei a fost schimbat. Nu ştiu identitatea tatălui Victoriei şi nu am confirmat prezentarea ei de la închisoare din acea zi. (Pentru mine, ideea a fost observarea dreptăţii restauratoare în acţiune.)

[2] Nu am voie să fac înregistrări audio în închisoare.

[3] Memoriile lui Schwartz, „Visele din fabrica de monştri: o poveste a închisorii, mântuirea şi lupta unei femei pentru a restabili justiţia pentru toţi", detaliază o mare parte a creării programului RSVP.

[4] Bandy Lee şi James Gilligan, „RSVP: transformarea unei culturi interne a violenţei printr-un program desfăşurat în închisoare", *Journal of Public Health 27,* no. 2, (June 2005): 149-55.

[5] *Ibid.,* 143-48. Câştigurile proveneau, printre altele, de la faptul că nu trebuiau să-i aresteze din nou şi să-i trimită la judecată pe cei care ar fi putut recidiva, scăzând costurile

generale pentru cazarea deţinuţilor, printre altele.

[6] Alissa Riker este actualul director de programe la San Bruno. Am vorbit la telefon în primăvara anului 2018.

[7] Lee şi Gilligan, „Proiectul RSVP.“

[8] Cora Peterson et al., „Povara economică pe viaţă a violenţei partenerului intim în rândul adulţilor din SUA“, *American Journal of Preventive Medicine 55,* no. 4 (octombrie 2018): 433-44.

[9] Departamentul de sănătate şi servicii umane, Centrele pentru controlul şi prevenirea bolilor, Centrul naţional de prevenire şi control al Leziunilor, Costurile violenţei partenerului intim împotriva femeilor din Statele Unite (martie 2003).

[10] Raport de Amy S. Ackerman, procuror- adjunct al oraşului, Investigarea violenţei domestice, decembrie 2001. Disponibil aici: https://sfgov.org/dosw/domestic-violence- investigation-december-2001.

[11] Caroline Wolf Harlow, PhD,

„Abuzuri anterioare raportate de către deţinuţi şi cei eliberaţi condiţionat“, Biroul de statistică judiciară, Selecţii, aprilie 1999, https://www.bjs.gov/content/pub/pdf/parip.pdf.

Clubul primejdiei fatale

[1] Numele ei a fost schimbat.

[2] în octombrie 2018, Hamish Sinclair a trebuit să renunţe să-şi mai ţină cursurile ManAlive la centrul comunitar Glide, deoarece departamentul de probaţiune a stabilit că nu poate primi deţinuţi eliberaţi condiţionat - colegi care pot fi în continuare în perioada de eliberare condiţionată, în ciuda faptului că au trecut cu succes prin formarea ManAlive şi formarea ca mediator - care să aibă acces la fişierele altor eliberaţi condiţionat. Sinclair va oferi cursurile la facilităţi alternative, deşi nu cu o afiliere la biroul de probaţiune din San Francisco. Acest lucru nu afectează cursurile pe care le predau Espinoza şi colegii lui de la Community Works - la San Bruno sau la biroul-satelit.

[1] Deşi acest lucru s-a îmbunătăţit uşor în anii de când Adams şi-a scris disertaţia, femeile continuă să facă cea mai mare parte a treburilor gospodăreşti, incluzând şi îngrijirea copiilor, precum şi a ceea ce se numeşte azi „munca invizibilă“ de administrare a unei gospodării. Vezi: Pew Research Center, „Creşterea copiilor şi administrarea unei gospodării: modul în care părinţii care lucrează împart sarcina“, 4 noiembrie 2015, http://www.pewsocial-trends.org/2015/ll/04/raising-kids-and- running-a-household-how-working- parents-sharethe-load. De asemenea: Jillian Berman, „Munca neplătită a femeilor este coloana vertebrală a economiei americane“, *MarketWatch,* 15 aprilie 2018, http://www.marketwatch.com/story/this-is- how-much-more-unpaid-work-women-do- than-men-2017-03-07.

[2] Acest număr provine de la David Adams.

[3] *Edward W. Gondolf, Viitorul*

programelor de intervenţie în caz de agresiune: reevaluarea practicilor bazate pe dovezi (Boston: Northeastern University Press, 2012), 237.

[4] Aaron Wilson, „Acuzaţiile de violenţă în familie ale lui Ray Rice sunt respinse de judecătorul din New Jersey“, *Baltimore Sun,* 21 mai 2015, https://www.sun-sentinel.com/sports/bal-ray-rice-completes- pretrial-intervention-in-domestic-violence- case-in-new-jersey-charges-being-dismi-20150521-story.html.

[5] Epstein, „M-am săturat să ajut Asociaţia Jucătorilor NFL să păcălească prevenirea violenţei domestice“, 5 iunie 2018, https://www.washingtonpost.com/opinions/im- done-helping-the-nfl-pay-lip-service-to- domestic-violence-prevention/2018/06/05/lb470bec-6448-lle8-99d2-0d678ec08c2f_story.html.

[6] C. Eckhardt, R. Samper, şi C. Murphy, „Tulburări de furie în rândul autorilor violenţei asupra partenerului intim: caracteristicile clinice şi rezultatele tratamentului impus de tribunal“, *Journal of*

Interpersonal Violence 23, no. 11 (noiembrie
2008) : 1600-17.

[7] Ellen Pence, „Modelul Duluth “, Duluth, Programe de intervenţie pentru abuzuri domestice, MN. http: //www.theduluthmo del. org.

Prezenţa obsedantă a inexplicabilului

[1] Mulţi infractori acuzaţi de uciderea familiei sau omucideri in familie susţin că „aud voci“ şi încearcă să folosească apărarea „nevinovat din cauza nebuniei temporare“. Aproape că nu funcţionează niciodată. Juriile sunt, pe bună dreptate, sceptice cu privire la astfel de apărări, iar efortul pentru a face dovada nebuniei temporare este foarte, foarte mare.

[2] Chiar şi numai aceste două momente vorbesc despre felul în care chestiunile de rasă domină titlurile. Este şocant faptul că un bărbat alb din clasa mijlocie îşi ucide copiii şi soţia albă din clasa mijlocie. Este o veste mai puţin demnă de prima pagină când sunt ucise femei de culoare şi copiii lor. Deşi în cazul

familicidului, având în vedere că bărbaţii caucazieni sunt în primul rând făptaşi, este greu să facem comparaţii exacte.

[3] Sunt sceptică în legătură cu unele dintre aceste imagini - în parte, deoarece sacii pentru cadavre sunt folosiţi, în general, pe teren, iar O'Hanlon nu a fost pe teren pentru acele operaţiuni şi, în parte, pentru că sunt o figură de stil pentru război, pentru o situaţie emoţională, o experienţă care este foarte rar explorată.

Rotulele unui supererou

[1] A. Jolin et al., „Dincolo de arest: Experienţa de violenţă domestică din Portland, Oregon, raport final“, Washington, D.C.: Departamentul de Justiţie al SUA, 95-IJ-CX-0054, Institutul Naţional de Justiţie, NCJ 179968 (1998); E. Lyon, „Sesiune specială despre violenţa domestică: îmbunătăţirea consilierii şi a intervenţiilor, sumarul raportului final“, Washington, D.C.: Departamentul de Justiţie al SUA, 98-

WE-VX-0031, Institutul Naţional de Justiţie, NCJ 197860 (2002); E. Lyons, „Evaluarea impactului sesiunii speciale despre violenţa domestică: îmbunătăţirea consilierii şi a intervenţiilor“, Washington, D.C.: Departamentul de Justiţie al SUA, 2000-WE-VX-0014, Institutul Naţional de Justiţie, NCJ 210362 (2005).

2 Richard Ivone, şeful poliţiei. Star-Ledger Staff, „Ofiţerul ucis în înfruntarea de 7 ore este un fost comandant al echipei SWAT de poliţie Piscataway“, *New Jersey Star-Ledger,* 29 martie 2011, https://www.nj.com/news/index.ssi/2011/03/as_commander_of_swat_team_pisc.htniL

3 *Ibid.',* Centrul Naţional pentru Femei şi Poliţie, Fişa cu privire la violenţa în familie a poliţiei: http://www.womenandpolicing.com/violencefs.asp.

4 Fişa cu privire la violenţa în familie a poliţiei.

5 Sarah Cohen, Rebecca R. Ruiz şi Sarah Childress, „Departamentele sunt lente în a- şi disciplina propriii abuzatori“, *New York Times,* 23 noiembrie 2013 www.nytimes.com/projects/2013/police- domestic-abuse/index.html. De asemenea: Departamentul de aplicare a legii din Florida, violenţa în familie, relaţiile dintre victime şi infractori, Florida Department of Law

Enforcement, Domestic Violence, Victim to Offender Relationships, www.fdle.state.fl.us/FSAC/Crime-Data/DV.aspx.

[6] M. Townsend et al., „Răspunsul forţelor legii la apelurile de violenţă în familie". Departamentul de Justiţie al SUA, 99-C-008, Institutul Naţional de Justiţie, NCJ 215915 (2006).

[7] Shannon Meyer şi Randall H. Carroll, „Când ofiţerii mor: înţelegerea violenţei domestice mortale", *Police Chief 78* (mai 2011**).**

[8] J. Pete Blair, M. Hunter Martindale, and Terry Nichols, „Active Shooter Events from *2000-2012", FBI Law Enforcement Bulletin, 7 January 2014,* https://www.leb.fbi.gov/articles/featured- articles/active-shooter-events-from-2000-to- 2012. De asemenea: J. P. Blair, T. Nichols, and J. R. Curnutt, *Active Shooter Events and Response* (Boca Raton, FL: CRC Press, 2013).

[9] Cercetări nepublicate comandate de *Mărie Claire* şi desfăşurate de Centrul de cercetare pentru controlul accidentelor de la Universitatea Harvard şi împărtăşite

cu autorul.

[10] Vezi Jacquelyn Campbell et al., „Factorii de risc pentru feminicid în relaţiile abuzive: Rezultate dintr-un studiu cu situaţii multiple de control al cazurilor“, *American Journal of Public Health 93,* no. 7 (iulie 2003).

[11] Sheryl Gay Stolberg, „Abuzatorilor interni le este interzisă posesia armelor, dar deseori scapă de lege“, *New York Times,* 6 noiembrie 2017, https://www.nytimes.com/2017/ll/06/us/politics/domestic- abuse-guns-texas-air-force.html.

[12] Aceste state includ: Hawaii, California, Nevada, Colorado, Louisiana, Tennessee, Minnesota, Iowa, Illinois, Maryland, Pennsylvania, New Jersey, Massachusetts, Connecticut, Rhode Island, New York şi Districtul Columbia. Everytown pentru siguranţa armelor, Navigatorul legii armelor, https://www.everytownresearch.org/navigator/states.html? dataset=domestic violence#q-gunmath_mcdv_surrender.

[13] Unele state şi-au scris propria legislaţie pentru a încerca să abordeze „lacuna iubitului“, dar în prezent nu există o lege federală care să o abordeze.

„Dezarmaţi toţi abuzatorii domestici“, Centrul pentru progresul american, 22 martie 2018, https://www.americanprogress.org/issues/gunscrime/reports/2018/03/22/448298/disarm- domestic-abusers/. De asemenea: Arkadi Gerney şi Chelsea Parsons, „Femei sub armă“, Centrul pentru progres american, 18 iunie 2014, https://www.americanprogress.org/issues/guns-crime/reports/2014/06/18/91998/women-under-the-gun.

[15] Vezi April M. Zeoli şi Daniel W. Webster, „Efectele politicilor de

violenţă domestică, impozitele pe alcool şi nivelul de personal al poliţiei asupra omuciderii partenerului intim în oraşele mari din SUA“, *Injury Prevention 16,* no. 2 (2010): 90-95.

[16] Vezi Studiul Vigdor din Evaluarea Revizuirii. De asemenea: „Când bărbaţii ucid femeile: o analiză a datelor despre omucideri din 2013“ de la Centrul de Politici pentru Violenţă (septembrie 2015).

[17] Interviu cu Teresa Garvey.

[18] Treizeci şi trei de mii anual, de la Zeoli şi Webster, „Efectele politicilor privind violenţa domestică“.

[19] Interviu cu April Zeoli.

[20] David Adams, „Declaraţie în faţa Comitetului mixt pentru securitate publică şi securitate internă“, 13 septembrie 2013, www.emergedv.com/legislative-testimony- by-david-adams.html.

[21] Vezi transcrierea pentru Gruelle.

[22] Unele dintre jurisdicţiile în care am condus împreună cu poliţia, inclusiv în oraşul meu natal Washington, D.C., a permis doar populaţiei generale, nu „media“, să

participe. Mi-au permis să fac o călătorie cu condiţia să menţin anonimatul ofiţerilor cu care am interacţionat la apeluri. Am observat.

în loc de adăpost

[1] Linia telefonică naţională pentru violenţa domestică are o bază de date de cinci mii, dar acest număr include atât adăposturile, cât şi agenţiile de violenţă în familie.

[2] Cititorul era Risa Mednick, director executiv al casei de tranzit din Cambridge, MA. 5 august 2013, comentariu la Rachel Louise Snyder, „O mână ridicată", *NewYorker,* 22 iulie 2013, https://www.newyorker.com/magazine/2013/08/05/mail- 12.

[3] Michelle Goldchain, „Un apartament cu un pat în D.C. costă în medie 2 270 USD / lună", Curbed, Washington, D.C, 23 iunie 2016, https://www.dc.curbed.com/2016/6/23/12013024/apartment- rent-washington-dc.

[4] Departamentul Poliţiei Metropolitane, Poliţia poate ajuta în situaţii de violenţă domestică, https://www.mpdc.dc.gov/node/217782.

[5] Matthew Desmond, *Evacuat* (New York: Broadway Books, 2016), 191-92.

[1] „Guvernatorul Wolf semnează legea lui Tierne, care oferă protecţie victimelor violenţei domestice“, comunicat de presă, 16 aprilie 2018, https://www.governor.pa.gov/governor- wolf-signs-tiernes-law-providing- protections-victims-domestic-violence.

[2] Jeffrey Fagan, „ Criminalizarea violenţei în familie: promisiuni şi limite“. Prezentare la conferinţa din 1995 privind cercetarea şi evaluarea justiţiei penale. Ianuarie 1996. www.ncjrs.gov/pdffiles/crimdom.pdf.

[3] http://www.federalevidence.com/pdf/2007/13-SCt/Crawford_v._Washington.pdf.

[3] Brady Henderson şi Tyson Stanek, Violenţa domestică: de la scena crimei la sala de judecată, coaliţia Oklahoma împotriva violenţei în familie şi a agresiunii sexuale, 2008.

[4] Brooklyn şi-a format propria echipă cu risc ridicat, dar nu a primit finanţare OVW şi nu mi-a permis

accesul la nimeni din echipa lor.

[5] Alissa Widman Neese, „115 decese într-un an: Desenează tabloul violenţei domestice din Ohio“, *Columbus Dispatch, 4* octombrie 2017, http://www.dispatch.com/news/20171004/115-deaths-in-year-paint-grim-picture-of-domestic-violence-in-ohio

[7] A se vedea Raportul violenţei domestice al procurorului general din Ohio, http://www.ohioattorneygeneral.gov/Law- Enforcement/Services-for-Law-Enforcement/D omestic-Violence-Reports/Domestic-Violence-Reports-2016/2016-Domestic-Violence-Incidents-by- County-and-Age.

Grace sub presiune

.În primul an de operaţiuni... decâi optzeci". Rac hei Diisell. „Echipa cievelatidl abordează cazurile cu i'isc ridicat de violenţă in familie, pentru a îmbunătăţi siguranţa şi a reduce numărul deceselor", *Cleveland Ptein Dealer.* 11 ianuarie 2019, hups;.".ׅw\vw.c:eveland.com:metro.index.ssi:2017Jl2i cleveland_ceam_tackles_high_risk_domestic_violence_cases_tojmprove_saiety_reduce_deadis.htm!.

Un glonţ pe ţeavă

[1] Gael B. Strack, George E. McClane, şi Dean Hawley, „O revizuire a 300 de cazuri de tentative de strangulare, partea I: Probleme juridice penale“, *The Journal of*

Emergency Medicine21, no. 3 (2001): 303-09.

[2] Unele detalii au fost omise pentru a proteja identităţile lui Byron, Grace şi copiilor.

[3] Yuliya Talmazan, Daniella Silva şi Corky Siemaszko, „Supravieţuitorii masacrului de la biserica din Texas îşi amintesc că s-au ascuns sub strane, în timp ce ucigaşul trăgea“, *NBC News,* 7 noiembrie 2017, https://www.nbcnews.com/storyline/texas- church-shooting/shooting-survivor-could- see-texas-gunman-s-shoes-she-hid-n818231.

[4] Andrew Buncombe, „Atacul din Orlando: Supravieţuitor dezvăluie modul în care a făcut pe mortul printre corpuri pentru a scăpa de criminalul din clubul de noapte“, *Independent,* 13 iunie 2016, https://www.independent.co.uk/news/world/americas/orlando- attack-survivor-reveals-how-he-played-dead-among-bodies- to-escape-nightchib-killer-a7080196.html.

[5] Rachel Louise Snyder, „Curtea încuie uşa în urma abuzatorilor domestici care deţin arme“, *New Yorker,* 30 iunie 2016, https://www.newyorker.com/news/news- desk/the-court-slams-the-door-on-domestic- abus ers-o wning-guns

[6] Bert H. Hoff, JD, „Studiul CDC: mai

mulţi bărbaţi decât femei sunt victime ale abuzurilor partenerilor“, 12 februarie 2012, http://www.saveservices.org/2012/02/cdc- study-more-men-than-women-victims-of- partner-abuse/; Susan Heavey, „Datele arată nivelul violenţei în familie, violul - o problemă pentru homosexuali“, Reuters, 25 ianuarie 2013, https://www.reuters.com/article/us-usa- gays-violence/data-shows-domestic- violence-rape-an-issue-for-gays- idUSBRE90011W20130125; Martin S. Fiebert, „Referinţe care examinează agresiunile femeilor asupra soţilor sau partenerilor lor bărbaţi: bibliografie adnotată“, ultima actualizare - iunie 2012, http://web.csulb.edu/~mfiebert/assault.htm.

7 Pentru o detaliere statistică a atacului fizic, violului sau urmăririlor în cuplurile LGBTQ sau ale persoanelor transgender, consultaţi: Coaliţia naţională împotriva violenţei domestice, violenţa în familie şi comunitatea LGBTQ, 6 iunie

2018, https://www.ncadv.org/blog/posts/domestic- violence-and-the-lgbtq-community.

8 „50 de obstacole în a pleca: l-10“, Linia telefonică naţională pentru violenţa domestică, 10 iunie 2013, http://www.thehotline.org/2013/06/10/50- obstacles-to-leaving-1-10.

Liberă-liberă

1 Andrea Simakis, „Vărul lui Bresha Meadows spune că şi el a fost abuzat de Jonathan Meadows“, *Cleveiand* P/a/n Dea/er, actualizat11 ianuarie 2019, https://www.cleveland.com/metro/index.ssf/2017/05/bresha_meadows_cousin_says .html.

2 în 2016, oraşul Warren, Ohio, avea o populaţie de sub 40 000 (https://www.census.gov/quickfacts/fact/table/warrencityohio/PST045217#PST045217). Pentru un cadru de referinţă, Amesbury, Massachusetts, unde Robert Wile este detectivul dedicat violenţei domestice, are mai puţin de jumătate, adică 16 000 mii, conform celor mai recente cifre ale recensământului american pentru fiecare oraş, respectiv:https://factfinder.census.gov/faces/tableservices/jsf/pages/productview.xhtml? src=cf.

3 Bessel van der Kolk, *The Body Keeps the Score* (New York: Penguin, 2014), 46, 61,135, şi 350.

Corpuri de umbră

1 Niciun republican nu a câştigat vreodată votul electoral la Washington, D.C. La alegerile din 2016, D.C a fost 91% pentru Hillary Clinton. San Francisco, un alt bastion liberal, a mers cu

84%. „Rezultatele alegerilor prezidenţiale: Donald J. Trump câştigă“, *New York Times,* 9 august 2017, https://www.nytimes.com/elections/results/president.

[2] H.R.6545 - Reautorizarea Legii privind violenţa împotriva femeilor din 2018, Congres 115 (2017-2018) co-sponsori: https://www.congress.gov/bill/115th-congress/house-bill/6545/cosponsors. Adoptarea dinl994 a avut 15 co-sponsori: S.ll - Legea privind violenţa împotriva femeilor, 1993 Congres 103 (1993-1994): https://www.congress.gov/bill/103rd-congress/senate-bill/ll/cosponsors

[3] Centrul de politici de violenţă, când bărbaţii ucid femeile: o analiză a datelor despre omucideri din 2016, 2018, http://vpc.org/studies/wmmw2018.pdf.

[4] Melissa Jeltsen, „Tamara O’Neal a fost aproape eliminată din povestea crimei sale“, *HuffPost, 12* noiembrie 2018, https://www.huffingtonpost.com/entry/tamara- oneal-chicago-shooting-domestic-

Violence_us_5bf576a6e4b0771fb6b4ceef.

[5] Scott Horsley, „Armele din America, după numere“, *NPR*,5 ianuarie 2016, https://www.npr.org/2016/01/05/462017461/guns- in-america-by-the-numbers.

[6] Carolina Diez et al., „Legile privind armele de foc asociate violenţei partenerului şi ratele omuciderilor partenerului intim în Statele Unite, 1991-2015“, *Analele de medicină Internă 167,* no. 8 (octombrie 2017): 536^3, http://annals.org/aim/fullarticle/2654047/state-intimate-partner-violence-related-firearm-laws-intimate-partner-homicide. De asemenea: http://annals.org/data/Journals/AIM/936539/M162849ff4_Appendix_Figure_Status_of_state_IPV- r elate d_restraming_order_firearm_relinquishment.jpeg.

[7] David Adams, „Declaraţie în faţa Comitetului mixt pentru securitate publică şi securitate internă“, 13 septembrie 2013, https://www.emergedv.com/legislative- testimony-by-david-adams.html.

[8] CA, CO, CT, HI, IA, IL, MA, MD, MN, NC, NH, NY, TN, WA, şi WI. Everytown pentru siguranţa armelor,„Arme şi violenţă împotrivafemeilor: problema unică a violenţei partenerului intim al Letelor din America“,17 octombrie 2019, https://everytownresearch.org/guns-domestic-violence/#foot_note_12.

9 April M. Zeoli et al., „Analiza punctelor forte ale restricţiilor legale privind armele de foc pentru perceptorii violenţei domestice şi impactul acestora asupra omuciderilor partenerului intim“, *American Journal of Epidemiology* (octombrie 2018). Notă: Studiul lui Zeoli face referire la „restricţii mai largi“, ceea ce înseamnă la oricine este condamnat pentru un delict violent, nu doar violenţă în familie. Ca lege de stat, aceasta captează o parte mai mare a comportamentului infracţional şi astfel chiar cineva care nu este condamnat în mod special pentru un delict de violenţă în familie, dar orice fel de infracţiune violentă
este obligat să renunţe la armele de foc.

10 EveryTown siguranţa armelor, „Arme şi violenţă împotriva femeilor“.

11 Pentru o soluţie suficient de cuprinzătoare de aplicaţii pentru smartphone-uri, consultaţi acest compendiu din Reţeaua naţională pentru a pune capăt violenţei

domestice: https://www.techsafety.org/appsafetycenter.

[12] Criticii FJC-urilor spun că sunt scump de replicat, nepractice în zonele rurale şi adesea le fac să dea înapoi pe victimele care sunt intimidate de birocraţie. De asemenea, nu există un model naţional pentru reproducerea FJC-urilor; fondatorii consideră că zonele interesate de crearea FJC ar trebui să se simtă liberi să le adapteze pentru a le folosi în propriile regiuni. De asemenea, multe FJC-uri nu sunt administrate în mod special de centre de criză, ceea ce unii sugerează că nu pune vocea victimei în centru. Acest număr provine din corespondenţa privată dintre scriitor şi Casey Gwinn, în octombrie 2018.

[13] Reţeaua Maryland împotriva violenţei domestice, „Programul de evaluare a letalităţii: modelul Maryland“, Curriculum- instructor-instructor pentru programele de aplicare a legii şi violenţă în familie, 2015, https://mnadv.org/mnadvWeb/wp-

content/uploads/2017/07/Train-the-Trainer- PowerPoint .ppt.pdf.

[14] Programul de evaluare a letalităţii: https://lethalityassessmentprogram.org/what- we-do/training-and-technical-assistance.

[15] Melissa Labriola et al., „Un portret naţional al instanţelor de violenţă în familie.“ Centrul Departamentului de Justiţie al SUA pentru Inovarea Curţii, februarie 2010, https://www.ncjrs.gov/pdffilesl/nij/grants/229659.pdf.

[16] Lynn Rosenthal, „ Legea privind violenţa împotriva femeilor, 23 de ani mai târziu“, 13 septembrie2017, https://medium.com/@bidenfoundation/https- medium-com-bidenfoundation-vawa-23- years-later-4a7cl866a834.17.

[17] Date compilate de autor şi asistent de cercetare cu suport tehnic de la Aequitas.com.

[18] Date culese de Institutul de instruire pentru prevenirea strangulării.

[19] Sharon G. Smith et al., „Studiul naţional privind partenerul intim şi violenţa sexuală“. Raportul de stat 2010-2012. Centrul Naţional de Prevenire şi Control al Leziunilor, Divizia de Prevenire a Violenţei. Centre pentru controlul

bolilor, aprilie 2017, https://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/NISVS-StateReportBook.pdf.

[20] Activiştii aflaţi la apel nu doreau ca numele lor reale sa fie folosite, de teama represaliilor abuzatorilor.

[21] Mii de unităţi de locuit la preţuri accesibile s-au pierdut în D.C. în ultimul deceniu, iar alte 13 700 de unităţi urmează să-şi piardă subvenţiile în 2020. La sfârşitul anului 2017, oraşul a înfiinţat un fond de 10 milioane de dolari pentru a ajuta la compensarea pierderilor semnificative de locuinţe accesibile în anii recenţi. Mary Hui: „D.C. înfiinţează un fond de 10 milioane de dolari pentru păstrarea locuinţelor accesibile care dispar“, *Washington Post,* 26 noiembrie 2017, https://www.washingtonpost.com/local/ dc- establishes-10-million-fund-to-preserve- disapp earing-affor dable-housing/2017/ll/26/242893ea-cbb7-lle7- aa96-54417592cf72_story.html.

[22] Femeia trebuie să facă dovada dreptului de proprietate sau a numelui în contractul de închiriere.

Postfață

[1] Laura M. Holson, „Asasinatele partenerilor intimi sunt în creştere, constatările studiului“, *New York Times,* 12 aprilie 2019, https://www.nytimes.com/2019/04/12/us/domestic- violence-victims.html. De asemenea: Khalida Sarwari, „Omuciderile în violenţa domestică par să fie în creştere. Armele sunt motivul?“ *News@Northeastern, 8 aprilie 2019,* https://news.northeastern.edu/2019/04/08/domestic- violence-homicides-appear-be-on-the-rise-a- northeastern-university-study-suggests-that- guns- are-the-reason/.

[2] Anne Kingston, „Noi suntem morţii“, 17 septembrie 2019, Maclean's, https://www.macleans.ca/news/canada/we- are-the-dead/

[3] „Nivelurile crescute ale violenţei domestice din Africa de Sud reprezintă o provocare“, *France24,* 9 aprilie 2019, https://www.france24.com/en/video/20190903-south-africa-staggering- domestic-violence-levels-pose-challenge

[4] Laure Fourquet, „Pe măsură ce numărul morţilor creşte, Franţa încearcă să devină

serioasă cu privire la violenţa domestică“, *New York Times,* 3 septembrie 2019, https://www.nytimes.com/2019/09/03/world/europe/france- domestic-violence.html.

[5] Alisha Haridasani Gupta, „Pe tot globul, un atac grav împotriva drepturilor femeii“. *New York Times,* 4 decembrie 2019,https://www.nytimes.com/2019/12/04/us/domestic- violence-international.html?searchResultPosition=2.

[6] Christina Asquith, „Cel puţin 12 000 de oameni ucişi de violenţa în familie în fiecare an? Rusia nu este chiar sigură“. PRI’s The World, 10 martie 2017, https://www.pri.org/stories/2017-03-10/least-12000-people-killed-domestic-violence-every-year-russias-not-even-sure.

[7] The Brazilian Report, „Femicidul atinge cea mai ridicată cotă în Brazilia“, Think Brazii, 1 octombrie 2019, https://www.wilsoncenter.org/blog-post/femicide-hits-all-time-high-brazil.

[8] Şam Jones, „Urgenţă feministă declarată în Spania după vara violenţei“, *Guardian,* 20 septembrie 2019, https://www.theguardian.com/world/2019/sep/20/mass- protests-in-spain-after-19-women-murdered-by- partners.

[9] Gupta, „în toată lumea, un «atac grav împotriva drepturilor femeilor»“.

AitdrLM KL-LZSEU 4 Cunny „s-prc uri cr.:lm conceioxaL pentru IUDLI Luuo'ika anvccrcui ei ic ilalsle care în: parte dm sMLeli-:USÎ«= :n urmi; pcluica de eiţulLtiie ce L.en En Lun-pa Conrrrii ^ ^ :le ^ r.W ^ Fonr-cs ^ *and* ^ Govemance **6.** no ^ ^ ^ **93-100.**

[11] Gupta, „în toată lumea, un «atac grav împotriva drepturilor femeilor»“.